

ŽELEZAR

TEDNIK — GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA SŽ ŽELEZARNE JESENICE

JESENICE, DNE 19. MAJA 1977

ŠTEVILKA: 19. LETO: XXVI

Železar izhaja od 1. decembra 1951 kot mesečna revija, od 15. aprila 1959 kot štirinajstdnevnik in od 1. januarja 1962 kot tednik. Glavni in odgovorni urednik Joža Varl — Naslov: Uredništvo Železarja, SŽ — Železarna Jesenice. Številki internih telefonov: urednik 483, administracija 484. Tisk: GP Gorenjski tisk, Kranj. Oproščen prometnega davka po pristojnem mnenju štev.: 421/1-72

PRAVILNIKE O DELITVI OSEBNIH DOHODKOV MORAMO DO KONCA LETA SPREJETI Z REFERENDUMOM

Glede na izredno pomembno nalogo v zvezi z oblikovanjem kriterijev in meril za delitev osebnih dohodkov, zaradi orientacije povzamemo iz Informatorja sveta ZSJ izvirne iz referata tovariša Mike Špiljaka, predsednika sveta Zveze sindikatov Jugoslavije, ki ga je imel na seji sveta ZSJ 31. marca letos.

Na področju delitve sredstev za osebne dohodke nas je zakon o združenem delu postavil v bistveno novo situacijo. V prvi vrsti, do konca tega leta se morajo sprejeti splošni samoupravni akti, predlagam, da bi jih v temeljnih organizacijah združenega dela imenovali pravilnike, ki bodo pridobivanje in delitev osebnih dohodkov regulirali v skladu z zakonom. Zakon vnaša v dosedanje prakso pomembne novosti in vse to je potrebno vgraditi v nove pravilnike temeljnih organizacij, v samoupravne sporazume delovnih in sestavljenih organizacij ter jih sprejeti z referendumom do konca letošnjega leta.

lifikacij, staža in podobnih meril, ki sedaj prevladujejo. Zakon izhaja iz dela in nalog ter zahteva, da se v bodočih pravilnikih izdelajo kriteriji in merila za delo in naloge, za

minulo in tekoče delo in ne za delovna mesta, osebnosti, kvalifikacij in podobno. Sedaj smo prišli v obdobje, ko je potrebno dajati konkretne odgovore za bodoča merila dela, ko kadri in organizacije ne zahtevajo od nas samo načelnih stališč, temveč konkretne odgovore.

(Nadaljevanje na 2. strani)

MNENJA K PREDLOGOM SDS O DELITVI SKLADA SKUPNE PORABE

Kadrovski sektor Železarne je prek centra za proučevanje samoupravljanja in informiranje posredoval mnenja k predlogom, ki so jih dale samoupravne delovne skupine v javni razpravi o delitvi sklada skupne porabe za leto 1977. Zaradi širokega interesa delavcev in zaradi usklajevalne konference o dokončni opredelitvi posameznih stališč mnenja v celoti objavljamo.

DELITEV PO SINDIKALNI LISTI ZA LETO 1977

— Predlogi, ki se nanašajo na delitev regresa v višini 1.400 din samo

na zaposlene, niso sprejemljivi. Sindikalna lista za leto 1977 izrecno določa v členu 31, da regresov za letni dopust ni mogoče deliti vsem delavcem v enakem znesku. Zaradi tega se je v predlogu obdržal že ustaljeni solidarnostni kriterij.

— Pripombe, da regres za letni dopust raste počasneje od dviga cen, so le delno utemeljene, saj je predlagana višina regresa za letos v povprečju za 11 % višja od lanske.

— Predlogi za regresiranje dopustov izven naših počitniških domov so umestni, kolikor gre pri tem za dopustništvo izven poletne sezone, oziroma za zimsko obdobje.

(Nadaljevanje na 3. strani)

KRITERIJI ZA DELO IN NALOGE

Kadar je beseda o delitvi osebnega dohodka, zakon ne izhaja več iz delovnega mesta, ocene osebnosti, kva-

DOBER DAN, MARTINARJI

Za nas, obiskovalce, je martinarna zaprašena, dolga, prenapolnjena hala, ki ji ni videti konca, s preprihom, vročino in kašljem. Z ognjeno reko jekla in ognjemtom isker, kjer se sproščeno gibljejo obvladovalci tega ognja, kjer se razmerja med človekom in jeklom zde tako elementarna in nadnaravna hkrati.

Na teh tleh se prepletata človek in narava na izjemni, nevsakdanji način, tako da sta lepa in strašna hkrati. O tem bi moral pisati Čufar. In je pisal. Samo zdi se, da je njegova trda proletarska natura zadušila lepoto, ki je hotela priti na dan; tako kot je verjetno sram govoriti plavžarje in martinarje o tem, pa se jim vseeno kdaj pa kdaj zareče.

Kakšni so ti ljudje, ki obvladujejo jeklo s skoraj golimi rokami, delajo v vročini in preprihu, v prahu in potu in ves čas premagujejo nevarnost? Redkobesedni, pa vseeno prijazni, za odtenek drugačni od nas, zaznamovani od težkega dela.

Pogovarjala sem se s štirimi delavci, ki so v martinarni že dolga leta, o čisto preprostih, vsakdanjih stvareh. Ker me je zanimalo, kakšni ljudje so, in nič drugega.

MARJAN NOČ — delovodja, je v martinarni že devet let in pravi, da delovnega mesta ne bi zamenjal, ker mu ugaja delo, ki ga opravlja, zaradi dinamike. Saj je po lastni želji prišel v martinarno, prej je bil na OTK.

Meni, da na jeklarstvo v sklopu delovne organizacije gledamo, čeprav je ena ključnih temeljnih organizacij v Železarji. Da tudi njihovo delo, glede na težke delovne razmere, na sistem dela (4r1 in tri izmene), v primerjavi z delom drugih ni dovolj cenjeno in da se to pozna tudi pri osebnih dohodkih.

Pa ga v martinarni vseeno drži veselje do dela. Rad je z ljudmi v neposrednem stiku, povezan v delov-

nem procesu z njimi, pa delajo v martinarni tako različni ljudje, z

(Nadaljevanje na 4. strani)

PRVI, TODA ZANESLJIVI KORAKI

Tokrat objavljamo pogovore s tremi vodji temeljnih organizacij združenega dela o tem, kako je steklo delo v novih TOZD. Preostale vodje temeljnih organizacij pa vam bomo predstavili v naslednjih številkah Železarja.

FRANC BRELIH (TOZD VZDRŽEVANJE)

»Vzdrževanje je ob reorganizaciji v veliko težjem položaju kot ostale temeljne organizacije. Doživelo je temeljito reorganizacijo v strokovnem, tehničnem in organizacijskem smislu. Celo vzdrževanje, ki je bilo leta nazaj praktično kot celota, se je zdaj razdelilo na tri temeljne organizacije, ki vsaka po svoje opravljajo osnovne, karakteristične funkcije vzdrževanja (tekoče vzdrževanje, remont in izdelava rezervnih delov). Področje vzdrževanje je poleg tega v težkem položaju tudi zaradi razdrobljenosti, saj svoje delo združuje v sedmih področnih skupinah, na področju celega teritorija Železarne. Težje je tudi sodelovanje in obveščanje kot v ostalih temeljnih organizacijah, ki so locirane na istem prostoru, oziroma precej združene.

Kar se tiče obveščenosti, oziroma dela po samoupravnih organih, je bil z reorganizacijo narejen korak

naprej. In to se izraža tudi v temeljni organizaciji Vzdrževanje v primerjavi z bivšo TOZD VET. V VET so bile združene zelo različne dejavnosti, ki so se med seboj le težko primerjale, in pogosto se je dogajalo na sejah samoupravnih organov, da so o pomembnih stvareh ene dejavnosti sklepali delavci z drugega področja, ki tega dela in materiala sploh niso poznali.

To se je zdaj odrazilo predvsem v kvaliteti dela samoupravnih organov, na sejah delavskih svetov in na odborih se iz razprave vidi, da ljudje problematiko poznajo.

Je pa pri vzdrževanju veliko težje prenesti informacijo iz nekega centra, pa naj bo to center za proučevanje samoupravljanja in informiranje ali samoupravni organi, v same delovne skupine, ker te, poleg tega, da so raztresene po celi Železarji, večinoma delajo po različnih sistemih, dela, od 5 + 2 do 4 + 1, in je zelo težko dobiti veliko število delavcev naenkrat skupaj. Nimamo pa toliko primerno usposobljenih ljudi, ki bi prenašali informacije in nove odločitve dovolj strokovno, da bi ljudje točno vedeli, za kaj gre.

To poskušamo popraviti na ta način, da predvsem pri pomembnih odločitvah sklicujemo zbornice delavcev, na ta način, da skličemo več samoupravnih delovnih skupin in da informacije prenašajo vodje posameznih obratov vzdrževanja ali tisti, ki se z določeno problematiko ukvarjajo in tudi znajo informacije posredovati naprej.

Mislím, da je v veliko pomoč pri informiranju glasilo Železar in da so članki dovolj kvalitetni, da tistega, ki ga posamezno področje zanima, v zadostni meri informirajo. Kolikor pa mu kaj ni jasno, lahko dobi dodatno pojasnilo na sestanku samoupravne delovne skupine.

(Nadaljevanje na 7. strani)

K RAZPISU O IZOBRAŽEVANJU OB DELU

Vsi temeljni družbenopolitični dokumenti, zlasti pa obe ustavi ter resolucija X. kongresa ZKJ in VII. kongresa ZKS, govorijo o pomembnosti izobraževanja, poudarjajo permanentnost in kažejo na prednosti takega izobraževanja. Na osnovi teh dokumentov so izdelani konkretni akti, ki opredeljujejo izobraževanje in njegov pomen.

Resolucija o osnovah kadrovske politike v SRS in družbeni dogovor o načelih za izvajanje kadrovske politike v občini Jesenice, katerega je podpisala tudi naša delovna organizacija, nas obvezuje, da se moramo izobraževati, in sicer v 18. členu pravi: da se podpisniki zavezujejo, da bodo v petih letih od podpisa dogovora (1975) odpravili razlike med dejansko izobrazbo in zahtevami, ki jih določajo akti o sistematizaciji delovnih mest, pri čemer so do-

pusne le tiste izjeme, ki so določene v tem dogovoru.

Glede na ta dogovor smo obvezni, da:

— bomo na prosta delovna mesta sprejemali le delavce z zahtevano izobrazbo, oziroma kvalifikacijo;

— delavcem, ki zasedajo delovna mesta, za katera nimajo zahtevane izobrazbe, oziroma kvalifikacije, omogočamo pridobitev le-te;

(Nadaljevanje na 2. strani)

K obema jubilejima predsedniku tovarišu Titu vsi delavci temeljnih organizacij združenega dela in delovnih skupnosti iskreno čestitamo, z najboljšimi željami, da bi nas še dolgo vodil po poti uresničevanja oblasti delavskega razreda in vseh delovnih ljudi.

NA SVIDENJE 21. MAJA NA PRISTAVI

Letošnje praznovanje 40-letnice ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije in 85-letnice rojstva tovariša Tita ter 40-letnice njegovega prihoda na čelo Komunistične partije Jugoslavije je zajelo vso našo domovino, vse delovne ljudi in občane, še posebno pa mlado generacijo. Titove jubileje pa praznujejo vsi naši narodi in narodnosti, kajti vsi dobro vemo in čutimo: TITO, TO SMO MI, TITO, TO JE JUGOSLAVIJA.

Delavci, delovni ljudje in občani naše občine bomo v soboto, 21. maja, ob 11. uri dopoldan na Pristavi proslavili te jubileje z veličastnim zborovanjem, povezanim z bogatim kulturnim programom in družabnim popoldnevom. S tem slavljem bo tudi mladina naše občine sklenila svoj mesec mladosti. Slavnostni govornik na zborovanju bo komunist in revolucionar, delegat jeseniških komunistov na ustanovnem kongresu Komunistične partije Slovenije v Čebinah VENCELJ PERKO.

S povsem novim kulturnim programom se bodo na slovesnosti predstavili amaterski pevski zbori jeseniške občine ter pihalni orkester Jeseniških železarjev ter recitatorji. Okrog 400 nastopajočih bo zapelo domovini, partiji in Titu.

Ta dan bodo znova oživela nekdanja partizanska pota in številne mladinske, sindikalne in druge pohodne enote se bodo na svoji poti na Pristavo iz različnih smeri poklonile ob pomnikih narodnoosvobodilne borbe vsem tistim, ki so žrtvovali življenja za našo svobodo, enakopravnost, bratstvo in enotnost, za našo samoupravno socialistično domovino, v kateri oblast pripada delavskemu razredu in vsem delovnim ljudem.

Vsem tem se bomo priključili tudi mi in zato na svidenje v soboto, 21. maja, na Pristavi v Javorniškem rovtu!

2,105.891 DIN PRIHRANKA

Odbor za gospodarstvo TOZD Plavž je v zadnjem času namenil veliko časa aktivnosti avtorjev tehnoloških in tehničnih inovacij. Odbor je pod vodstvom predsednika Franca Golba na drugi seji, 31. marca, in prav tako na tretji, 28. aprila, živahno in konstruktivno razpravljao o dveh tehničnih inovacijah, ki so jih uvedli v proizvodni proces in predložili v oceno avtorji VITOMIR GRICAR, JANKO GUZELJ, VINKO ŽALIK IN LADO ŠKETA (predlog št. 2158 »izdelava aglomerata za potrebe plavžev brez uporabe posteljice«) in CVETO VELIKANJA z ANGELOM VIDMARJEM (št. 2285 »nove uspešne metode vročega razstreljevanja nasedlin v plavžih«).

Na osnovi pravilno sestavljenih prijav tehničnih izboljšav, izračunov prihrankov in koristi, ki so jih prikazale pristojne službe, in na osnovi ocen in priporočil pristojnih in odgovornih proizvodnih strokovnjakov, izvedencev in poročevalcev je odbor za gospodarstvo TOZD Plavž lahko pozitivno ocenil obe inovaciji in prizadevne in uspešne avtorje spodbudno nagradil s stimulativnimi odškodninami, oziroma rentami.

Na drugi seji odbora za gospodarstvo, 31. marca, je bila dokončno ocenjena tehnološka in tehnična inovacija št. 2158 štirih avtorjev (izdelava aglomerata za potrebe plavžev brez uporabe posteljice). Na osnovi pravilno prikazanih in potrjenih izračunov prihrankov in koristi je odbor za gospodarstvo prizadevnim in uspešnim avtorjem priznal in odobril tretjo, zadnjo rento v višini 26.883,00 din, katero si avtorji delijo v razmerju, kakor so sodelovali pri uvedbi inovacije v proizvodni proces na aglomeraciji. V letu 1976 so avtorji inovacije prihranili in ustvarili 2.014.535,00 din in so s tem upravičeni do visoke spodbudne odškodnine.

Na tretji letošnji seji pa so ocenjevali tehnično inovacijo avtorjev

Cveta Velikanje in Angela Vidmarja. Služba za zaščito industrijske lastnine je skupaj z računovodskimi in ekonomskimi službami na osnovi ocen in priporočil pristojnih in odgovornih strokovnjakov sestavila in pripravila dokončno oceno tehnične izboljšave, ki izkazuje prihranek v letu 1976 91.356,00 din. Odbor je izračun prihranka in koristi sprejel z neznatnimi spremembami in dopolnil. Na osnovi teh ocen in priporočil so avtorjema priznali odškodnino, prvo rento v višini 3.557,00 din, katero si prizadevna in uspešna avtorja sporazumno delita v razmerju 80:20. (Avtorjema je bila priznana tudi odškodnina 1.000,00 din za počečano delovno varnost.)

Odbor za gospodarstvo TOZD Plavž je s temi ocenami in spodbudnimi odškodninami, oziroma rentami pokazal izredno zanimanje za življenje inventivnega dela.

Oddelek za zaščito industrijske lastnine s številnimi avtorji, računovodskimi in ekonomskimi službami pripravlja in sestavlja še druge analize in ocene za tehnične in tehnološke inovacije, ki so bile predložene v oceno v zadnjem času.

PRAVILNIKE O DELITVI OSEBNIH DOHODKOV MORAMO DO KONCA LETA SPREJETI Z REFERENDUMOM

(Nadaljevanje s 1. strani)

»Pomembno vlogo v nadaljnjem razvoju sistema vseljudske obrambe in družbene samozaščite imajo tudi družbenopolitične in družbene organizacije. Med njimi pripada posebno mesto organizacijam, ki zbirajo mladino. Le ta je namreč največja obrambna moč. Vselej je znala ceniti svobodo in se žrtvovati zanjo. Če bo potrebno, bo to znala tudi v prihodnje.« (Tito na desetem kongresu KPJ.)

Več kakor tri četrtine oboroženih sil narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije v teku naše revolucije je sestavljala mladina. V teh usodnih trenutkih naše zgodovine se je mladina masovno odzvala pozivu Komunistične partije Jugoslavije in Zvezi komunistične mladine Jugoslavije, da bi skupaj s svojimi starejšimi tovariši in tovarišicami osvobodila domovino, zrušila ostanke preteklosti in sebi in bodoči generaciji ustvarila srečnejšo bodočnost. Mladi so vedeli, se zavedali, da mnogi med njimi ne bodo preživeli te krvave revolucije in da mnogi od njih ne bodo uživali sadov s krvjo ustvarjenih idealov — svobode, neodvisnosti in enakopravnosti. Ne težave in nadčloveški napori, ne grozodejstva fašistov in domačih izdajalcev je niso odvrnila od tega, da izpolni dolg ene generacije do svojega naroda v viziji srečnejše prihodnosti.

Naša revolucionarna narodnoosvobodilna armada je imela v mladini svoj neizčrpen rezervoar sil, moralnopolitičnih vrednosti, ki so krasila borbe in voditelje. Edinstveno silo, ki je sestavljala revolucionarni pohod, začel in zaključen pod vodstvom Komunistične partije Jugoslavije, na čelu s tovarišem Titom, prežet z globoko in močno ljudsko požrtvovalnostjo, tovarištvom, hrabrostjo, samoiniciativo in ognjevito vdanostjo ciljem narodnoosvobodilne borbe in socialistične revolucije.

Naša armada je imela v tej osvobodilni vojni najmlajši vodstveni kader. Komandirji, politični komisariji so imeli sedemnajst ali osemnajst let in so bili vedno v prvih borbenih vrstah. Njihova hrabrost je bila legitimacija ponosa, pogumnosti in visoke zavesti ter osebnega zgleda in izvir navdihovitosti v najtežjih trenutkih.

V naši narodnoosvobodilni borbi je mlada generacija dala izredno velik prispevek v splošnem odporu proti okupatorjem in domačim izdajalcem. Ona se je na svojem revolucionarnem pohodu zgledovala pri svetlih likih sedmih sekretarjev SKOJ, ki so v kapitalistični Jugoslaviji žrtvovali življenje za srečnejše življenje mlade generacije. Zlatko Šnajder, Pajo Marganović, Janko Mišić, Mijo Oreški, Pero Popović, Josip Kolumbo in Josip Debeljak so bili njihovi veliki vzori. Mladina je črpala moč na velikih primerih mnogih skojevcev in hrabrih mladincev, ki so s svojimi telesi zapirali odprtine na sovražnikovih bunkerjih, jurišali na do zob oborožene in tehnično opremljene sovražnike, po zgledu svojega priljubljenega sekretarja Iva Lola-Ribarja.

SOCIALISTIČNA MLADINA STRATEŠKA ENOTA OBRAMBE

Prežeta z borbena moralo in svetlimi tradicijami svojih vrstnikov, je mladina predstavljala pomemben dejavnik pri obnovi in izgradnji domovine po osvoboditvi, predvsem nekaterih pomembnih objektov za naš nadaljnji razvoj. Tudi po osvoboditvi je ostala v prvih borbenih vrstah pri izgradnji domovine in postajala odločilen in pomemben dejavnik v vseljudski obrambi in družbeni samozaščiti.

Negovanje revolucionarnih tradicij iz narodnoosvobodilne borbe, kakor je dejal tovariš Tito na desetem kongresu ZKJ, je tudi v spoznanju dela njihovih vrstnikov v tistem času. Zato so moralno etične vrednosti, ki jih je ustvarila naša revolucija, trajne vrednosti in neizčrpen vir socialistične vzgoje mladih, za krepitev bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti, jugoslovanskega socialističnega patriotizma, borbenosti in samožrtvovanja.

V morebitni bodoči vojni bi bila mladina osnovni dejavnik oboroženega boja, prvi in najbolj pomemben ter najmasovnejši odred obrambe, od katere pripravljenosti, izvežbanosti in moralno politične enotnosti bo odvisen uspeh obrambe. Glede na veliko vlogo, mesto in odgovornost v zvezi z nalogami, ki ji pripadajo v koncepciji vseljudske obrambe in družbene samozaščite, se je mladina vsestransko vključila v vseobrambene aktivnosti in prizadevanja družbe za lastno samoobrambo. Resolucije, naloge in zaključki, sprejeti na devetem in desetem kongresu ZKJ, kakor tudi sklepi tretje konference ZKJ, zadolžujejo družbenopolitične organe, da izdelajo celovit in vsestranski koncept priprav mlade generacije za vseljudsko obrambo.

Zveza komunistov Jugoslavije smatra za zelo pomembne vse tiste aktivnosti, ki jih Zveza socialistične mladine in druge specializirane mladinske organizacije sprejemajo s ciljem dviganja lastne borbene sposobnosti in pripravljenosti za vseljudsko obrambo in družbeno samozaščito. Predvsem po kongresih Zveze komunistov so mladi postali nosilec mnogih obrambnih iniciativ in priprav v naši samoupravni socialistični družbi.

Angažiranje Zveze socialistične mladine na področju narodne obrambe in družbene samozaščite izhaja iz njenega mesta in vloge v družbi, stopnje podružbljanja obrambnih zadev, aktivnosti mladinskih organizacij in podpore ter koordinacije drugih družbenopolitičnih organizacij. Če imamo pred očmi, da mlada generacija predstavlja četrtino našega prebivalstva strukturno zaposlenega, potem na osnovi tega vemo, kakšen ogromen pomen ima angažiranje mladih pri vsesplošnih pripravah in masovnem usposabljanju v obrambnih pripravah naše družbe.

V splošnih obrambnih pripravah za obrambo domovine je Zveza socialistične mladine očitno kazala in kaže številne iniciative, entuziazem in pripravljenost, da brani svojo samoupravno socialistično domovino pred katerikoli napadalcem, s katerekoli strani bi prišel in s kakršnokoli zastavo bi mahal.

Svetislav Nikolić

Mnoge temeljne in delovne organizacije še niso sprejele niti svojih sporazumov, temveč so direktno uporabljali panožne. Toda panožni ali grupni sporazumi so po pravilu reševali odnose, usmerjali politiko delitve dohodka in osebnega dohodka. Konkretna merila je potrebno izdelati v temeljnih in delovnih organizacijah in v mnogih primerih je ravno to izostalo. To je sedaj največji problem, ki je prav tako vplival, da je iz leta v leto upadala stopnja rasti produktivnosti, da je upadala racionalnost poslovanja, upadal dohodek in da so se povečevali neupravičeni izostanki z dela in drugi problemi.

Široko je razširjeno mišljenje, da obstajajo taka delovna mesta ali dela in naloge, kjer se delo ne more meriti ali ovrednotiti. Moramo zahtevati od strokovnih služb, da za vsa dela in naloge najdejo merila, individualna ali grupna. Ne sme biti dela ali naloge, za katere ne najprej ni odrejenih meril, vrednosti in podobno. Ne glede na to, da imamo skromne izkušnje, pa tudi odpori so še vedno močni, od tega ne bi smeli odstopati.

NORMA, DOKLER SE NE OBLIKUJEJO USTREZNA MERILA

Norma je doslej najmasovnejša oblika individualnega merila in z njo se je po pravilu vedno merila in danes se meri količina opravljenega dela. Ko bi ostali samo pri taki uporabi norme, brez njenega vgrajevanja in korigiranja z dohodkom temeljne organizacije, če v teh normah niso vsebovani količina, kvaliteta, prihranki in sploh uporaba opreme, oziroma naprav, a to pomeni tudi minulo delo, potem bo norma še nadalje zadržala najemniški položaj delavca. Toda, tudi take norme ne bi smeli zavreči, dokler se ne oblikujejo ustrezna merila, k čemur je treba pristopiti takoj ter jih vgrajevati v bodoče pravilnike.

Nekje se bo norma lahko opredelila le za grupo delavcev, oddelek ali službo, čeprav niso znana merila za vsakega posameznika. Nekje so taki grupi dali samo odrejena merila in prepustili delavcem, da naprej sami izpopolnjujejo. Sami so v grupi izdelali individualna merila in prešli več načinov, da se medsebojno ocenjujejo, da ovrednotijo vsako delo in prispevek posameznika.

Pri nas je uvedena analitična ocena delovnih mest, ki smo jo uporabljali za izdelavo tarifnih pravilnikov. Zato analitično oceno delovnih mest moramo zamenjati s sistemom oblikovanja sestavin dela in nalog. Tak sistem je lahko tudi analitična ocena dela in nalog. Toda, tudi taka ocena ne more biti neposredno merilo za osebni dohodek delavcev, temveč je vedno potrebno meriti tudi rezultat dela.

Se danes se ponekod ocenjujejo osebnosti in na tej osnovi odreja osebni dohodek. Posamezne institucije še sedaj ponujajo modele delitve, ki vsebujejo oceno osebnosti kot važen faktor za delitev osebnega dohodka. Zato je potrebno nujno povedati, da je to kopiranje tujih sistemov, kjer šefi ocenjujejo podrejene, kar se v našem sistemu ne more uporabljati. Moramo se boriti za ocenjevanje dela in nalog in ne osebnosti.

Nekatere organizacije so uvedle stimulacijo za reden prihod na delo. Razumljivo, da tega ne moremo podpirati, ker se s tem zdravi posameznike, namesto da bi se odstranjevali vzroki. Mnoge izkušnje kažejo, da kjerkoli je uvedeno merjenje rezultatov dela in obstaja stimulativna delitev osebnih dohodkov, ni problemov z disciplino. In dokler se bo nagrajevalo za redno prihajanje na delo, tako dolgo ne bo prizadevanj za delitev osebnega dohodka po delu in prispevku k skupnemu dohodku.

Pogojni delavec je ponekod še danes kot merilo za individualno delitev osebnega dohodka. Pri tem so po pravilu druga merila tekočega in minulega dela že naprej izključena in vsakdo že naprej, glede na svojo kvalifikacijo vidi in ne glede na svoj prispevek k delu, svoj osebni dohodek. Zato je nesprejemljiva uporaba pogojnega delavca pri delitvi osebnih dohodkov in jo je potrebno takoj zamenjati z resničnimi merili dela in rezultatov dela. Pogojni delavec je lahko le osnova za določene primerjave.

DELOVNI STAŽ NI EDINI IN OSNOVNI KRITERIJ ZA MINULO DELO

V sedanjih praksi se največkrat za minulo delo uporablja delovni staž, oziroma leta zaposlitve, vendar pa več organizacij raziskuje druga merila, ki resnično izkazujejo minulo delo. Mislim, da je že dosti jasno, da

delovni staž ni edini in še manj osnovni kriterij za minulo delo. Brez vgrajevanja minulega dela, kot merila za oblikovanje globala osebnih dohodkov temeljne organizacije ter osebnega dohodka vsakega posameznika, ni dohodkovnih odnosov, ni izhoda iz najemniških odnosov.

Pri oblikovanju novih pravilnikov v organizacijah, ki jih moramo sprejeti do konca tega leta, je potrebno v dveh smereh proučevati minulo delo.

Prvo, v merila za oblikovanje vsote osebnih dohodkov in skupne porabe je treba vgraditi merila za minulo delo v smislu zakona o združenem delu in merila za tekoče delo. Ogromen družbeni, idejnopolitični in vzgojni pomen ima jasno razmejevanje in oddvajanje izkazovanje vsote osebnih dohodkov na osnovi minulega dela. Ravno na ta način bodo delovni ljudje začeli razumevati, da so gospodarji svojega dela in dohodka ter prenehali misliti in se ponašati kot najemni delavci.

Drugo, pri oblikovanju kriterija in meril za delitev osebnih dohodkov posameznikom je prav tako potrebno za vsakega posameznika ali grupo razmejiti, kakšen del osebnega dohodka pridobiva na osnovi minulega in kakšen na osnovi tekočega dela. Že sedaj obstajajo številne oblike stimulacije za prihranek surovin, energije, obratnih sredstev, nekatere tudi varovanje opreme, oziroma naprav (npr., kako dolgo vozi kamion brez popravila ipd.). Ti elementi so vezani na tekoče delo delavca, vendar so tudi direktni elementi minulega dela, katere je treba v vsaki organizaciji naprej dograjevati in jih posebno izkazovati in vgrajevati v bodoče pravilnike. Mnogo tega o minulemu delu niti nam niti kadrom v organizacijah združenega dela še vedno ni jasno. Toda če bomo odločno šli v raziskovanje, bomo hitro pridobili ustrezne izkušnje in v določenem času bo vse to postalo tako enostavno kot mnoge stvari do sedaj. Najhuje je čakati, dokler nam ne postane jasno, ker tako nikdar ne pridemo do cilja.

MERILA DELA TUDI ZA ORGANIZATORJE PROIZVODNJE

Organizatorji proizvodnje (skupne službe) so z delitvijo osebnih dohodkov najmanj stimulirani za odkrivanje rezerv. Oni so po pravilu samo na startnih osnovah, ali na poprečnem presečku cele organizacije, brez individualne ali grupne stimulacije. Organizatorji proizvodnje so v položaju, ki je najbližji najemnim odnosom, in to je danes eden največjih problemov na tem področju.

Zato moramo vlagati maksimalne napore, da se za te službe in posa-

meznike v njih najdejo merila za delo in naloge, ki jih opravljajo. V mnogih organizacijah so že našli rešitve in vrednotenja posameznih del.

Iz nedavnih obiskov vemo, da je to dalo odlične rezultate in odkrilo neverjetne rezerve. Le rešiti se moramo bojazni pred velikimi zasluškami teh kadrov in korajžno preiti k stimulaciji. Ta strah je največja ovira, da se za strokovne službe ne zahtevajo rešitve in zato se v posameznih sredinah moramo boriti proti takemu strahu. Če se v začetku ne utrdijo realna merila in ne odkrijejo velike rezerve, k čemur tudi težimo, pa ti kadri začenejo nerealno prejemati visoke dohodke, potem kaže zaostrovati kriterije, kakor se tudi delavcem povečujejo norme v takih primerih. Toda, zaostrovanje nikdar ne sme zavreti stimulacije za boljše delo, za odkrivanje nadaljnjih rezerv.

Stimulacija inovacij in iznajditelstva je premalo razdelana v pravilnikih, še bolj strahopetno pa jo uporabljamo v praksi. Zaradi tega moramo korajžno pristopiti k izdelavi za stimulacijo iznajditelstva. O tem imamo v vseh republikah dobre izkušnje, ki se lahko prenašajo na organizacije, kjer teh izkušenj nimajo. Toda tudi tu se mora razbijati strah pred prevelikimi zasluškami in se upirati primitivizmu, ki pogosto nasprotuje in celo napada tiste, ki dajejo rezultate in ustvarjajo večje zasluške. Če je pravilnik dobro sestavljen, potem vsak tak zaslužek prinaša kolektivno nekoliko več. Zato je potrebno novatorje in iznajditelje politično podpirati ter jih odločno braniti pred primitivnimi napadi.

Istočasno s prizadevanji za delitev po delu, ki bo pripeljala do večjih razlik znotraj istih kategorij, bo potrebno tudi odločno izgrajevati socialno politiko in socialno zaščito tistih, ki objektivno ne morejo dosežati poprečnega dohodka. Potrebno je jasno ločevati tiste, ki lahko, a ne dosega le-tega, od tistih, ki tega resnično ne morejo, kar delavci v svojih sredinah najbolje vedo. Sredstva skupne porabe so tisti korektiv, s katerim se uresničuje socialna politika, če pa ta sredstva niso zadostna, se celo lahko povečajo na račun osebnih dohodkov.

Prav gotovo, da vsa ta stališča ne dajejo zadostnih rešitev in odgovorov na številna vprašanja v zvezi z merili za delitev osebnih dohodkov, kakor tudi ne na vsa tista, ki so sprožena in praksa išče odgovor nanje. Zaradi tega se moramo vsi orientirati na proučevanje pozitivnih rešitev, ki so jih že našle mnoge organizacije.

K RAZPISU O IZOBRAŽEVANJU OB DELU

(Nadaljevanje s 1. strani)

delavce, ki v petih letih od podpisa dogovora ne bodo pridobili ustrezne izobrazbe, oziroma kvalifikacije po postopku, določenem v splošnem aktu OZD, razporedimo na prosta delovna mesta, ustrezna stopnji njihove strokovne usposobljenosti;

delavce, ki zasedajo delovna mesta, za katera nimajo ustrezne izobrazbe, OZD pa jim omogoča nadaljnje šolanje, vendar tega sami ne želijo, lahko razporedimo na ustrezna delovna mesta še pred rokom petih let;

tisti, ki ima na dan uveljavljive dogovora vsaj 20 let delovnih izkušenj in ne izpolnjuje zahtev delovnega mesta, delo pa po oceni strokovne komisije uspešno opravlja, izjemoma lahko na osnovi sklepa samoupravnega organa OZD ostane na delovnem mestu.

Ker smo družbeni dogovor podpisali, ga moramo tudi izvajati in v skladu s tem je bil v zadnji številki Železarnja objavljen razpis za študijske ugodnosti. S samo objavo seveda še ni nič narejeno, sedaj je potrebno delavce, ki nimajo ustrezne izobrazbe, zainteresirati za izobraževanje. To je naloga kadrovske službe in vodilnih delavcev v TOZD. Z vsemi delavci, ki bi se morali izobraževati in se želijo izobraževati, se je treba dogovarjati in jim dati potrebne informacije.

V tem sestavku bi podal nekaj informacij o izobraževanju za osnovne proizvodne poklice, ki se usposablja v šoli za metalurške delavce na železarskem izobraževalnem centru.

Na šolo za metalurške delavce se lahko vpišejo tisti proizvodni delavci, ki so zaključili vsaj šest razredov osnovne šole. Šola traja dve leti in usposablja za poklice ozkega profila.

Ko bi hotel delavec imeti poklic širokega profila, bo moral delati dodatne izpite iz programa, ki je širši kot za ozki profil.

Predavanja so v seminarski obliki, in sicer se predela najprej en predmet ali dva in nato določi rok za izpit, potem pa se začne predavanje za novi predmet.

Predavanja bodo trikrat na teden v popoldanskem času in večernih urah. Trajanje šolanja je odvisno od predelanega programa in ne od šolskega leta.

Šolanje se bo prilagajalo in usklajevalo z interesi TOZD. Slušatelj, ki že obvlada snov, določeno s programom predmetnika, lahko opravlja samo izpite. Ko slušatelj uspešno zaključi šolanje, dobi spričevalo in ima možnost vpisa na delovodsko šolo, seveda če izpolnjuje tudi ostale pogoje za vpis.

Pri odločanju za vpisovanje v šolo se največkrat pojavlja vprašanje: »Zakaj bi se sploh vpisoval v šolo, ko pa sem na istem, če se mesec dni priučujem in napravim izpit? Potem imam pa enak osebni dohodek kot tisti z dokončano šolo.«

Gledano kratkoročno je to delno tudi res, pri nekoliko širšem gledanju pa prihaja do razlik. Tisti, ki zaključi šolo, ima na eni strani možnosti napredovanja, medtem ko priučeni tega nima, na drugi strani, kar je najbolj pomembno, pa bo dosegal boljše delovne rezultate, kar je z ozirom na to, da prehajamo v smislu zakona o združenem delu na delitev osebnega dohodka po delu, oziroma rezultatih dela, najbolj stimulativno za dodatno usposabljanje. Seveda pa se z dodatnim izobraževanjem razvija tudi človekovo obzorje, kar je še kako pomembno za aktivno delovanje v samoupravnem sistemu. Vse to pa v končni fazi pomeni tudi večje človekovo zadovoljstvo.

(Nac
U
je
spre
regr
ugo
regr
\$
—
nost
naj
so
z nj
por
bori
—
ni d
govi
van
vidr
ljajo
dan
van
gosp
v T
nih
nih
nar
—
prin
kaj
niso
nosl
2.53
sedr
197
letn
leto
no
koje
stev
ada
pros
P
upo
ozir
druš
zali
U
prip
je p
van
nosi
U
litev
N
nasl
pom
—
leži
SD
—
dob
dose
P
želj
dike
enai
dine
in 4
smo
veče
z 20
povi
delu
da
štev
pres
kalr
Pi
dolo
pose
dolo
dela
ljue
Ze
joče
leto
U
jubi
TOZ
jele
O
Ze
valji
za n
opre
grad
men
enos
Stol
sred
iz ki
beni
stan
mož
stop
nam
pora
Za
da s
stan
pred
sti si
nove
stan
pred
pa s
1976
skup
nov
pren
Pr
sta
kot
mon

MNENJA K PREDLOGOM SDS O DELITVI SKLADA SKUPNE PORABE

(Nadaljevanje s 1. strani)

UGOTOVITEV: Iz sklepov SDS je velika večina zborov delavcev sprejela predlagano prvo varianto regresov za letni dopust. S tem se ugotavlja, da je predlagana delitev regresov za letni dopust sprejeta.

SOLIDARNOSTNA POMOČ

— Pripombe na delitev solidar- nostne pomoči zaposlenim, komu naj bo socialna pomoč namenjena, so umestne in bi bilo prav, da se z njimi dopolnijo kriteriji za delitev pomoči, ki jih imajo sindikalni od- bori.

— Pripomba na 0,36 % neto ose- ni dohodek za sindikalne odbore, ki govori o zakritosti, oziroma odtu- vanju teh sredstev, iz česar ni raz- vidno, za kakšne namene se uporab- ljajo in kdo jih lahko koristi, je po- dana prej kot ne zaradi nepozna- vanja stvari. S sredstvi neposredno gospodarijo sindikalne organizacije v TOZD in DS. V programih in let- nih poročilih posameznih sindikal- nih odborov je razvidno njihovo namensko koriščenje.

— Društva upokojencev. Ali je primerna delitev po ključu, oziroma, kaj je z upokojenci s podeželja, ki niso člani društev? Glede na števi- nost upokojencev (v začetku leta 2.530 upokojencev, organiziranih v sedmih društvih), smo se že v letu 1974 opredelili, da namesto enkratne letne obdaritve namenimo vsako leto del sredstev za njihovo društvo- no dejavnost po merilu števila upo- kojencev — železarjev in del sred- stev v sporazumu z društvi za razne adaptacije in dograditve društvenih prostorov.

Pri tem niso deležni naše pomoči upokojenci, ki niso člani društev, oziroma upokojenci v krajih, kjer društva ni ali da so in še nismo nave- zali medsebojnih stikov.

UGOTOVITEV: Maloštevilne pripombe (4 SDS) so umestne in jih je potrebno pri nadaljnjem izobliko- vanju politike in kriterijev solidar- nostne pomoči upoštevati.

Ugotavlja se, da je predlagana de- litve solidarnostne pomoči sprejeta.

JUBILEJNE NAGRADE

Na predlog delitve so bili podani naslednji predlogi, oziroma pripombe:

— znižati osnovno in povečati de- lež na leta (3 SDS),

— zvišati jubilejne nagrade (3 SDS),

— upoštevati vsa leta delovne dobe, ne glede, kje jih je delavec dosegel (3 SDS).

Prva in druga pripomba imata isto željo zvišati jubilejne nagrade. Sin- dikalna lista določa že tretje leto enako višino jubilejnih nagrad (2.300 dinarjev za 10 let, 3.450 din za 20 let in 4.600 din za 30 let). V Železarni smo kljub temu v letu 1976 le-te po- večali s 100 na 200 din osnove in z 20 na 25 din za leto. Zaradi teh povečanj in opredelitve, da nagrade delimo vsako leto, nismo upravičeni, da jih ponovno zvišamo, saj v se- števku že sedaj dosegamo, oziroma presegamo višino, določeno po sindi- kalni listi.

Predlog, da se upoštevajo vsa leta delovne dobe, ne glede, kje jih je posameznik dosegel, je nasproten določilom pravilnika o podeljevanju delovnih priznanj (sprejet na zborih delavcev — aprila 1972), ki oprede- ljuje le neprekinjeno zaposlitev v Železarni. To določilo ni nasprotu- joče določilom sindikalne liste za leto 1977.

UGOTOVITEV: Predlog delitve jubilejnih nagrad so SDS vseh TOZD in DS z veliko večino spre- jele.

ODKUP STOLPIČA NA BELI

Za potrebe izgradnje nove hladne valjarne Bela je bil zgrajen stolpič za monterje. Že pri izgradnji smo se opredelili, da naj bi bil po dokončani gradnji hladne valjarne stolpič na- menjen za družinska stanovanja (51 enosobnih družinskih stanovanj). Stolpič je bil zgrajen iz investicijskih sredstev, oziroma poslovnega sklada, iz katerega ni mogoče graditi druž- benih stanovanj. Izgradnja in odkup stanovanj sta po zakonskih določilih možna le iz šestodstotne prispevne stopnje za stanovanjsko gradnjo ali namenskih sredstev iz sklada skupne porabe.

Za realizacijo prvotne odločitve, da stolpič pridobimo za družinska stanovanja, je glede na zakonske predpise potrebno vrednostno prene- sti stolpič iz poslovnega sklada v sta- novanjski sklad, oziroma družbeni standard. Zaradi navedenega smo predlagali (DS TOZD in Železarne pa s poslovnim poročilom za leto 1976 že sprejeli), da se iz sklada skupne porabe nameni deset milijon- nov din za odkup stolpiča, oziroma prenos iz poslovnega sklada.

Pri konstrukciji vrednosti stolpiča sta upoštevani tako amortizacija kot sanacija zgradbe po izselitvi monterjev.

UGOTOVITEV: Razen 14 SDS, ki postavljajo vprašanje, zakaj odkup, če je stolpič last Železarne, so vse SDS TOZD in DS sprejele pred- log za odkup stolpiča.

INDIVIDUALNA GRADNJA

— Vprašanje, zakaj sredstev za individualno gradnjo ni mogoče na- mensko vložiti v banko, da bi se oplenitila (1 SDS). Do leta 1974 so individualni graditelji (po predpi- sih) lahko pridobili posojilo veza- no vložili v banko, s čimer so po določenih časovnih obdobjih pove- čali sredstva za gradnjo stanovanj. Po letu 1974 takšen način vlaganja pridobljenih posojil ni več mogoč. Možna bi bilo, da jih tako vlaga Železarna ali pa vsak posameznik lastne prihranke.

— Mnenje (1 SDS), da bi posojilo za individualno gradnjo namenili tudi za vzdrževanje in moderniza- cijo stanovanjskih hiš, v tem obdobju ni sprejemljivo. Vsi naši skupni naporji gredo v smeri reševanja osnovnih stanovanjskih problemov zaposlenih (31. 12. 1976 je bilo 763 vlog za dodelitev stanovanj).

— Mnenje (3 SDS), da je za indi- vidualno gradnjo namenjenih pre- malo sredstev, je pogojeno z ustvar- jenim čistim dohodkom, od katerega je odvisna višina sklada skupne po- rabe. Za leto 1977 bodo vsi upravi- čeni prosilci posojila za individualno gradnjo v celoti rešeni iz predlagane vsote pet milijonov dinarjev.

UGOTOVITEV: Predlagano viši- no pet milijonov din za individualno gradnjo so vse SDS TOZD in DS sprejele.

KOLEKTIVNO ŽIVLJENJSKO IN NEZGODNO ZAVAROVANJE

Pripombe SDS adjustaže blumin- ga in vodstva TOZD Valjarne blum- ing-štel, glede na slabo »korišče- nje« zavarovalnih premij in težav pri pridobitvi odškodnin, bomo po- sredovali odgovorni službi in dele- gam zavarovalne skupnosti z za- htevo, da podajo določena pojasnila, oziroma poročila.

UGOTOVITEV: Vse SDS TOZD in DS so predlog za kolektivno in nezgodno zavarovanje sprejele.

STORITVE DRUŽBENE PREHRANE

Pripombe na »previsoko« regresi- ranje storitev družbene prehrane, kritike in podobno so le delno ute- meljene in pogosto enostranske.

Družbena prehrana je postala vsem drugim TOZD v Železarni ena- kopravna TOZD, ki je upravičena, da s svojo dejavnostjo in delom ustvarja ustrezni dohodek. Regresi- ranje posameznih dejavnosti, ki se po zakonskih predpisih izključno lahko le iz sklada skupne porabe, je tudi nujno. To regresiranje se na- naša na stanarine v samskih domo- vih, regresi za nove delavce, pogo- sitve 40-letnikov in ne nazadnje do- slej še nerazčiščene odškodnine za koriščenje Kazine (seje, konference ipd.).

Prepričani smo, da se bo z razči- ščevanjem ekonomskih odnosov med TOZD, s tem tudi s TOZD družbena prehrana, višina regresiranja iz sklada skupne porabe v naslednjih letih omejila le na tisti regres, ki ga dolo- čajo zakonski predpisi.

Pripominjamo, da se je z delnimi spremembami že za letošnje leto znižal regres za družbeno prehrano s 4.390.000 din na 2.800.000 din.

UGOTOVITEV: Velika večina SDS (nekateri s pripombami, ki jih je potrebno upoštevati) je predlog regresiranja storitev družbene pre- hrane sprejela.

SREDSTVA ZA ODBORE DS ŽELEZARNE

— V načelu so kljub številnim pripombam nadaljnje delitve vse SDS sprejele predlog višine sredstev, s katerimi razpolagajo odbori delav- skega sveta Železarne.

— SDS so z veliko večino sprejele predlog, da se sredstva odborov nameni:

1. Gorski reševalni službi v višini 30.000 din (3 SDS imajo pomislek zaradi drugih vrhunskih odprav — niso pa proti).

2. Društvu inženirjev in tehnikov 80.000 — brez pripomb.

3. Gimnaziji Jesenice 60.000 din; ena pripomba, oziroma zahteva, da tudi druge delovne organizacije po delilnem ključu sofinancirajo.

4. Meddruštvenemu odboru pla- ninskih društev 100.000 din — ena SDS predlaga znižanje.

5. Drsalnemu klubu 50.000 din — 3 SDS so proti in menijo, da so bo- trovali »strici«.

6. Za onkološki inštitut 100.000 dinarjev — brez pripomb.

SDS soglašajo, da odbori pro- uče naslednje vloge:

1. Vlogo godbe na pihala Gorje — proti 3 SDS.

2. Vlogo turističnega društva Je- senice za TRIM stezo — proti, ozi- roma da smo že dosti prispevali, 6 SDS.

3. Vlogo KO ZB NOV Javornik — Koroška Bela.

4. Vlogo PD Radovljica za Valva- sorjev dom — proti 3 SDS.

— SDS v večini zavračajo vlogo SNG Ljubljana — opera in balet, z utemeljitvijo, oziroma pripombo, naj bi se pričela akcija zbiranja sred- stev za sindikalni, oziroma delavski kulturni dom na Jesenicah.

SPREJETE OBVEZNOSTI IZ LETA 1976

Predlog je bil v celoti z veliko ve- čino sprejet, in sicer:

1. Za krajevne skupnosti v višini 1.300.000 din, to je, po 200 din na za- poslenega — 2 SDS menita, da bi se prispevek moral uskladiti s spora- zumom, to je, po 300 din na zapo- slenega.

2. Osnovno šolstvo v višini 625.000 dinarjev; 2 SDS smatrat, da le-to že s samopriskom zadostno pod- piramo.

3. II. TV. program v višini 182.000 dinarjev za leto 1977 in po 91.000 din v letih 1978 in 1979 — 15 SDS se s predlagano konstrukcijo financi- ranja ne strinja in postavljajo za- htevo: da bi morali prispevati tisti, ki že gledajo drugi program, da je naročnina že previsoka in podobno. Poleg teh zahtev, da se javno sporoča udeležba ostalih sofinancer- jev, in zahteve po čim hitrejši reali- zaciji.

NOVE VLOGE

Velika večina SDS je sprejela predlog delitve sklada skupne po- rabe za nove vloge, ki so bile naslov- ljene na Železarno, in sicer:

1. Skupnosti otroškega varstva za izgradnjo vrtca na Koroški Beli 500.000 din. — 2 SDS sta se izrekli proti; 3 SDS zavračajo vloge, razen za otroško varstvo; 1 SDS meni, naj se sredstva dodelijo šole, ko bo do- končno znana varianta gradnje.

2. Pihalni orkester Jeseniških že- lezarjev za nakup instrumentov 400.000 din — 4 SDS so imele le pri- pombe, kot so: dotacija ni aдекват- na prispevku godbe, instrumenti se ne bi smeli uporabljati v privatne namene, naj se nabavijo postopno in podobno.

3. Hokejskemu društvu Jesenice in občinski smučarski zvezi Jesenice, vsak po 350.000 din — 7 SDS pred- laga znižanje dotacij. 3 SDS so proti vsaki dotaciji in 1 SDS proti dotaciji smučarski zvezi. TOZD Željarna je proti pokroviteljstvu društev in prireditve, ki se izkorišča za pridobi- vanje sredstev.

4. TVD Partizan — Jesenice, Ja- vornik — Koroška Bela, Zirovnica, Bl. Dobrava po 200.000 din za funk- cionalne stroške po predlagani lest- vici; 1 SDS meni, da je dotacija pre- visoka.

5. TVD Partizanu Jesenice 200.000 dinarjev za adaptacijska dela — s pripombo 2 SDS, da je potrebno množično telesno vzgojo v bodoče pomembneje podpirati.

ZAKLJUČEK

1. Iz pregleda pripomb, predlogov in stališč zborov delavcev TOZD in DS, ki so se izrazili prek samoupravnih delovnih skupin, se ugotavlja, da je celotni predlog s stališči družbe- nepolitičnih organizacij Železarne in odbora za delovne in življenjske pogoje sprejet.

2. Vrsto konstruktivnih predlogov in pripomb posameznih ali več SDS je nujno pri izdelavi predloga za leto 1978 upoštevati. Navedeni predlogi in zahteve se predvsem nanašajo na sprejeta stališča družbenopolitičnih organizacij, da se naše naložbe za širše družbene potrebe le razrešujejo preko samoupravnih interesnih skupnosti in krajevnih skupnosti ter družbenopolitičnih skupnosti, ki morajo upoštevati že sprejete sred- njeročne razvojne programe, na osnovi katerih naj se izdela priori- teta naložb.

Dopisujte v Železarnjo

Sodelavec v profilarni

OBVESTILA KOLEKTIVU — OBVESTILA KOLEK

DEŽURNI ZA VZDRŽEVANJE V ŽELEZARNI

o dežurni službi vzdrževanja v Železarni Jesenice v času od 23. do vključno 29. 5. 1977.

DATUM:	DNEVNI:	NOČNI:
PONEDELJEK — 23. 5.	STARE BRANKO	KOVAČ JANEZ
TOREK — 24. 5.	LEBAN IVO	BURJA ANTON, ml.
SREDA — 25. 5.	BENEDIČIĆ MITJA	BRUMAT MARTIN
ČETRTEK — 26. 5.	DROLC MARJAN	TORKAR STANE
PETEK — 27. 5.	SITAR ANTON	KAVČIČ EDO
SOBOTA — 28. 5.	BURJA ANTON, st.	POGAČAR KAREL
NEDELJA — 29. 5.	BERNIK FRANC	REKAR VINKO

Telefon dežurnega za vzdrževanje v Železarni je: 358
vezni telefon je: 410
Na redne delovne dni dela dnevni dežurni od 14.00 do 18.00 ure
nočni pa od 18.00 do 6.00 ure
Na proste sobote, nedelje in praznike dela: dnevni dežurni od 6.00 do 18.00 ure
nočni pa od 18.00 do 6.00 ure
Predaja poslova se izvede v sobi tajništva vzdrževanja št. 5 v upravni stav- bi TO Vzdrževanje.

SLUŽBA OBRATNE AMBULANTE

V dneh od 23. do 28. maja bodo delale naslednje ambulante:
dopoldan: I. in IV. obratna ambulanta.
popoldan: II. obratna ambulanta.
V soboto, 28. maja, samo dopoldan IV. obratna ambulanta.
V zobni ambulanti:
dopoldan: II. zobna ambulanta.
popoldan: I. zobna ambulanta.
V soboto, 28. maja, samo dopoldan II. zobna ambulanta.
Ordinacijski čas dopoldan od 6.30 do 13. ure, popoldan od 13. do 19.30. V soboto samo dopoldan od 6.30 do 13. ure.

Na osnovi sklepa odbora za delovna razmerja DSSS skupne službe in v skladu s samoupravnim sporazumom o medsebojnih razmerjih in odgovornosti delavcev v DSSS dajemo

OBJAVO

za prosto mesto: 5570 U-5 vodja pravne službe 1 oseba

Pogoji:
1. Za zasedbo navedenega delovnega mesta se zahteva diplomiran pravnik in 5 let uspešnega dela v pravni stroki.
2. Kandidat mora imeti ustrezne moralno politične kvalitete, ustrezen odnos do razvijanja samoupravnih odnosov, skladno z 19. členom družbenega dogovora o kadrovske politiki občine Jesenice.
Prijava z osnovnimi podatki in podatki o strokovnosti pošljite v roku osmih dni na kadrovske sektor železarne Jesenice.

OBVESTILO KOMISIJE ZA ODDIHE IN IZLETE

Komisija za oddihe in izlete pri izvršnem odboru sindikata Železarne je na seji 13. maja obravnavala prošnje staršev otrok, ki so rojeni po 1. januar- ju 1975. Prošnje so bile ugodno rešene s pripombo, da celotno odgovornost v zvezi z letovanjem otrok prevzamejo starši. Upravi počitniških domov v Cri- kvenici in Biogradu na moru sta imeli pripombe zaradi škode, ki nastaja, starši pa se pri tem niso smatrali za odgovorne (močenje postelje). Komisija za oddihe in izlete posreduje še naslednjo informacijo o turistični taksi v Bio- gradu na moru in v Crikvenici.

V Biogradu na moru od junija do septembra znaša turistična taksa 4,50 din, otroci do sedem let starosti pa so plačali turistične takse oproščeni.

V Crikvenici od junija do vključno septembra znaša turistična taksa 5 din na osebo, otroci v starosti od 7 — 15 let plačajo po 2,50 din, medtem ko so otroci do sedmega leta starosti plačali takse oproščeni.

OBVESTILO ČLANOM IN UPOKOJENCEM ŽELEZARNE

Zaradi prezasedenosti delavnic v TOZD REMONTNE DELAVNI- CE je bilo odločeno, da od 20. maja do 1. oktobra ne bomo sprejemali vlog za male usluge.

TOZD REMONTNE DELAVNICE računa, da bodo vsi prizadeti to odločitev sprejeli z razumevanjem.

ŽELEZAR

SAMOUPRAVNI ORGANI V PRETEKLEM TEDNU

49. SEJA ODBORA ZA DOHODKE IN NAGRAJEVANJE PRI DS ŽELEZARNE

Predsednik odbora za dohodek in nagrajevanje Vladimir Podlipnik je sklical 49. sejo odbora za četrtletje, 12. maja. Na seji so pregledali, kako so se izvajali sklepi zadnje seje, razpravljali o osebnih dohodkih, za april, finančnih rezultatih za prvo četrtletje, informaciji o napredovanju na delovnem mestu, vlogi hladne valjarne Jesenice v zvezi s spremembo stimulacije na plan ter predlogu sektorja za ekonomiko in organizacijo v zvezi s predlaganimi kategorijami za vodje temeljnih organizacij.

Pri oceni izpolnjevanja sklepov zadnje seje so ugotovili, da so izvršeni. Zatem so sprejeli informacijo o osebnih dohodkih za april, o katerih je bilo posredovano obširno poročilo v prejšnji številki Železarja. V nadaljevanju seje so razpravljali o finančnem rezultatu za prvo četrtletje 1977. Na osnovi poročila in razprave so ugotovili, da je potrebno za doseg ugodnejšega rezultata, da temeljne organizacije posvetijo v naslednjih mesecih čimveč pozornosti izpolnjevanju planiranega asortimenta in skušajo nadoknaditi izgubo I. četrtletja, ker bomo le na ta način dosegli večji dohodek.

Podrobno so razpravljali tudi o predlogu o NDM z dodatnimi spreminjalnimi predlogi glede dodeljevanja stimulacijskih dodatkov in dodatkov za strokovnjake. Po daljši razpravi so ugotovili, da je predlog le

težko sprejemljiv in ga zato ne posredujejo v razpravo in potrditev samoupravnim delovnim skupinam, temveč predlagajo, da se izdela alternativni predlog, ki naj vključuje vse kvalitativne prednosti sedanega predloga, vendar brez sedaj predlaganih dodatkov. Ocenjevanje uspeš-

nosti je treba rešiti z enotnim sistemom in v skladu z zakonom. Na osnovi dodatnega predloga bodo dokončno odločili, če in kateri predlog bo posredovan v nadaljnjo razpravo.

Ob koncu seje so razpravljali o predlogu hladne valjarne Jesenice v zvezi s spremembo stimulacije na plan in predlogu sektorja za ekonomiko in organizacijo v zvezi s predlaganimi kategorijami vodje temeljnih organizacij. S predlaganimi kategorijami so se strinjali, s tem da dajo svoje mnenje o predlogu še družbenopolitične organizacije. Če na predlog ne bo bistvenih pripomb, bo posredovan v razpravo in potrditev DS TO.

J. Š.

TOZD VZDRŽEVANJE

1. SEJA ODBORA ZA LJUDSKO OBRAMBO IN DRUŽBENO SAMOZAŠČITO

V torek, 10. maja, je predsednik odbora za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito sklical prvo sejo odbora. Na seji so obravnavali:

- vsi smo zaščita;
- samozaščita ob naravnih in drugih hudih nesrečah;
- zakon o ljudski obrambi;
- priprave za izvedbo tečaja prve pomoči;
- zaščita delovnega okolja in naprav.

V uvodu je Ivo Volarič obrazložil osnovne naloge odbora, ki so določene s statutom TOZD, in pomen odbora. Člani odbora so za lažje in boljše delo zahtevali, da jim mora biti na razpolago gradivo:

- Pravilnik o oznakah in ravnanju z orožjem v narodni zaščiti (Ur. list SRS št. 27/76);
- Zakon o družbeni samozaščiti, varnosti in notranjih zadevah (Ur. list SRS št. 23/76);
- Priročnik za delo narodne zaščite.

Nadalje je odbor zadolžil vodje področnih vzdrževanj, da so dolžni

določiti po najmanj dva kandidata, ki bi se udeležila tečaja prve pomoči v prvi skupini. Kandidati, ki se bodo tečaja udeležili v drugi skupini, bodo določeni naknadno.

Odbor je sprejel sklep, da je čimprej treba potrditi načelnika samozaščite, ki bi lahko takoj pričel z delom. Do tega časa pa je treba pripraviti predlog agregatov, ki so potrebni varovanja, in preko SDS izbrati ljudi, ki so primerni za izvajanje nadzora.

CB

DOPISUJTE V ŽELEZARJA

ČESTITAMO

Na delovodski šoli - strojna stroka - so v preteklem mesecu diplomirali naslednji naši sodelavci:

Drago Knific iz remontnih delavnic, Janez Markovec iz vzdrževanja, Jože Stare iz remontnih delavnic in Ivan Suštaršič iz vzdrževanja.

Vsem našim sodelavcem, ki so diplomirali s šolanjem ob delu, iskreno čestitamo!

DOBER DAN, MARTINARJI

(Nadaljevanje s 1. strani)

vseh vetrov, mislijo na najrazličnejše načine, so različnih verzij poenosti - vse to pa je treba upoštevati pri delu.

V prostem času zahaja v hribe. Neredko si takoj po koncu dnevine oprta nahrbtnik in krene proti hribom. Drugače čita knjige, rešuje križanke in gleda televizijo.

JOŽE FALETIČ - pomočnik delovodje, vztraja v martinarni že od leta 1954. Tam si je pridobil kvalifikacijo, znanje in prakso, zato namerava v martinarni ostati in ne bi menjal.

Tudi on meni, da je delo v martinarni premalo vrednoteno, saj zahteva od človeka tako določeno znanje kot fizični napor. Prav zaradi tega je bila tudi fluktuacija velika, vendar pravi tovariš Faletič, da v primerjavi s preteklimi leti delavci danes manj zapuščajo martinarno.

Delavci pridejo s cele Jugoslavije, najprej se morajo navaditi na pogoje dela (prah, vročina poleti in pozimi preprih), si ustvariti krog sodelavcev. Prav medsebojni odnosi so tisti, ki jih vežejo na martinarno, vplivajo pa tudi na storilnost.

Težav je v martinarni še za celo kopico: zastarel proizvodni postopek, težave s surovinami, zlasti zaradi starega železa, v katerem je veliko nezaželenih primesi. Tudi

peči ne zdrže več toliko, kot so včasih, vprašanje pa je, ali je vzrok slab material ali delo.

Pravi, da z delavci ni v sporu, da jih je treba spoznati, razumeti, ugotoviti, kakšen odnos imajo do dela in do sodelavcev, upoštevati njihove slabosti in dobre strani.

Z osebnimi dohodki je kar zadovoljen, pravi, da le ne bi bili slabši. Res pa je, da bi morali dobiti več prav zaradi teže dela. Že zaradi fizičnih naporov morajo delavci več in bolj jesti. Ko pa bi bilo njihovo delo še bolj priznano (tudi glede osebnih dohodkov), bi ljudje rajši delali.

V prostem času pomaga tovariš Faletič doma, ker je tudi žena zaposlena. Rad balina, tudi keglja, gre v hribe. Prebere tudi časopis in gleda televizijo.

FRANC MERLIN - talilniški pomočnik, je v martinarni že petnajst let in bi zamenjal delovno mesto, ker je delo resnično naporno. Dela se je sicer navadil, toda, ko bo star, pravi, bodo prišle druge težave.

Tudi on meni, da je delo martinarjev premalo cenjeno, še zlasti, če upoštevamo resnično težke pogoje, v katerih delajo. Zgodí se, da pridejo obiskovalci in pravijo, da v takih razmerah ne bi delali. Sam sicer težav pri delu nima, ker ga je navajen. Pač pa vidi, kako je z novimi delavci. Če pridejo v času, ko zunaj ni

vroče, še ostanejo, če pa pridejo poleti, redkokdaj zdrže več kot dva meseca.

Tovariš Merlin je star maček v martinarni, pravi pa, da jih je še nekaj starejših. Tudi ko bi rad šel na drugo delovno mesto, kjer delo ne bi bilo tako naporno, bo prikrašani pri osebnih dohodkih. Kakor hitro pa ima človek družino, se teže odloči za tak korak.

V prostem času »rešuje svoj stanovanjski problem«, kot pravi. Pomagati si je moral sam, ker stanovanja ni dobil. Drugače pa rad sedi pred televizor.

ANTON VIDMAR - talilec, bo septembra praznoval dvajsetletnico dela v martinarni. Delovnega mesta ne bi menjal, pravi, ker je dela vajen in ga bo opravljal, dokler bo zmožek. Res je to težko delo in ni za vsakega, z dobro voljo pa se to da prestati.

Nekateri sicer poznajo razmere v martinarni, drugi manj, na splošno pa se mu zdi, da bi morali ljudje več vedeti o tem, kako delajo martinarji, pa bi jih tudi drugače cenili.

Seveda pride tudi do težav. Treba jih je pač rešiti, ker delo mora teči naprej. Osebnih dohodkov ni slab, prikrašani pa so zaradi načina dela, ker ne morejo razporejati dejavnosti v prostem času, če pa še to upoštevamo, pa tudi pri dohodku.

V prostem času se ukvarja z vrtom, tudi on hodi po hribeh. Spi osem ur, potem pa gre okrog hiše, gleda televizijo, a le toliko, kolikor mu je všeč.

M. V.

OTROŠKI DODATEK V LETU 1977

Skupščina zveze skupnosti otroškega varstva SR Slovenije je v Uradnem listu SRS, št. 9, dne 30. aprila objavila svoje sklepe:

- o višini otroškega dodatka in dohodkovnih pogojih v letu 1977,
- o višini otroškega dodatka za otroke iz kmečkih in drugih družin in o dohodkovnih pogojih v letu 1977,
- o denarni pomoči za opremo novorojenega otroka v letu 1977.

V istem uradnem listu je navedena skupnost objavila tudi:

- pravilnik o spremembah pravilnika o pogojih za pridobitev pravice do denarnih pomoči,
- sklep o zaključnem računu zveze skupnosti otroškega varstva SRS za leto 1976 in
- samoupravni sporazum o uresničevanju pravic in obveznosti delovnih ljudi, ki z delovnimi sredstvi v lasti občnanov opravljajo obrtno ali drugo gospodarsko dejavnost, in delovnih ljudi, ki na podlagi

zakona o blagovnem prometu, oziroma zakona o gostinskem dejavnosti, opravljajo to dejavnost po pogodbi, v skupnostih otroškega varstva.

Bralcem Železarja bom skušal obrazložiti - prikazati prve tri sklepe:

Upravičeni do prejetanja otroškega dodatka se tako kot lani delijo v štiri dohodkovne skupine in to:

- I. do 1.200 din dohodka na člana družine,
- II. od 1.200 do 1.400 din dohodka na člana družine,
- III. od 1.400 do 1.900 din dohodka na člana družine,
- IV. od 1.900 do 2.200 din dohodka na člana družine.

Tabela za izračun otroškega dodatka po številu otrok, glede na dohodkovni pogoj za leto 1977:

Višina dodatka na družinskega člana mesečno	Znesek otroškega dodatka po številu otrok										Za vsakega nadaljnjega otroka
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
- 1.200	260	620	980	1340	1700	2060	2420	2790	3140	3500	360
1200-1400		220	530	840	1150	1460	1770	2080	2390	2700	310
1400-1900		170	400	630	860	1090	1320	1550	1780	2010	230
1900-2200		130	310	490	670	850	1030	1210	1390	1570	180

Do posebnega otroškega dodatka so upravičeni:

- teže telesno ali duševno prizadeti otroci po 105 din mesečno,
- otroci, ki imajo edinega hranilca, po 60 din mesečno.

Denarna pomoč za opremo novorojenega otroka je:

- 750 din znaša, če je mesečni osebni dohodek na družinskega člana manj kot 1.200 din ali če znaša dohodek iz kmetijske dejavnosti na člana družine do 1.200 din letno,
- 350 din, če mesečni osebni dohodek na člana družine presega 1.200 din, oziroma če dohodek iz kmetijske dejavnosti presega 1.200 din letno na člana družine.

Pravilnik o pogojih za pridobitev pravice do denarne pomoči je le delno dopolnjen, sicer so pogoji naslednji:

- pravico do posebnega dodatka k otroškemu dodatku ima otrok, če znesek otroškega dodatka - preživnina, družinska pokojnina ali drugi dohodki ne presegajo 700 din mesečno.

Za člane družine se štejejo tudi starši, ki jih občan ali njegov zakonec preživlja, če dohodek starša ne presega 700 din mesečno, s tem da se dohodek iz kmetijske dejavnosti upošteva v 7,70-kratnem znesku katastrskega dohodka.

Pravico do posebnega dodatka imajo otroci, ki imajo edinega hranilca v primerih:

- 1. ko obstaja zakonska zveza roditeljev, vendar eden izmed njiju ne more izvrševati dolžnosti preživljanja otrok, ker je:

- a) popolnoma nezmožen za delo in ni upokojenec;
- b) na odsluženju obvezne vojaške službe;
- c) na rednem šolanju;
- d) na prestajanju prostostne kazni;

2. ko zakonska zveza obstaja le formalno in eden izmed roditeljev ne izpolnjuje dolžnosti preživljanja, ker:

- a) je zapustil zakonsko skupnost in živi neznanokje;
- b) s sodbo ali s poravnavo določena preživnina ni izterljiva.

- Iste pravice imajo tudi otroci, ki imajo edinega hranilca, zaradi:

- a) rojstva otroka izven zakonske zveze;
- b) razveze zakonske zveze;
- c) smrti enega ali obeh roditeljev.

V teh primerih ima otrok pravico do posebnega dodatka, ob pogojih: - da je roditelj, pri katerem otrok živi, oziroma h kateremu spada, uveljavljal preživnino; - da znesek preživnine, pokojnine in drugih dohodkov otroka ne presega 700 din mesečno.

Te določbe se smiselno uporabljajo pod enakimi pogoji tudi v primerih, ko:

- ima otrok očima ali mačeho;
- pripada pravica do otroškega dodatka za tuje otroke.

Izpolnjevanje teh pogojev ugotavlja na predlog roditelja komisija za denarne pomoči skupnosti otroškega varstva, ki si po potrebi prisrbi mnenje enote otroškega varstva ali krajevne skupnosti.

Za vse dosedanje upravičence do otroškega dodatka smo v Železnici že izpolnili in oddali IZJAVE in potrdilo o osebnih dohodkih, ustvarjenih v letu 1976. Na podlagi teh podatkov bo služba zdravstvene skupnosti Jesenice v prihodnjih dneh izdala vsem dosedanjim, oziroma novim upravičencem odločbe o pravici do otroškega dodatka od 1. maja dalje.

Vse, ki mislijo, da jim po objavljenih pogojih pripadajo otroški dodatki, pa pozivamo, da čimprej vložijo - izpolnijo PRIGLASNICE. Vse to naj uredi preko obratnih personalnih računovodstva osebnega dodatka in preko službe socialnega zavarovanja v Železnici.

Oddelek za socialno zavarovanje

Gorenjci, berite GLAS!

PREGLED SESTANKOV SDS

V minulem tednu smo prejeli še nekaj zaostalih zapisnikov z zborov samoupravnih delovnih skupin, na katerih so obravnavali osnutek samoupravnega sporazuma o združitvi temeljnih organizacij v delovno organizacijo železarni Jesenice. Pri tem moramo popraviti našo informacijo o zborih, ki smo jo objavili v prejšnji številki ŽELEZARJA, toliko, da so v temeljni organizaciji JEKLOVLEK imeli zbor vse samoupravne delovne skupine. Pri naši evidenci smo zgrešili zapisnik skupnega zbora dveh samoupravnih delovnih skupin in se vodstvu temeljne organizacije zahvaljujemo za opozorilo.

V minulem tednu pa so samoupravne delovne skupine temeljne organizacije VALJARNE DEBELE PLOČEVINE že imele zboro, na katerih so obravnavale možne kandidate za delegate in delegacije, ki jih bodo na bližnjih volitvah volili v skupne samoupravne organe in delegacije za zbor združenega dela in za skupščine SIS. Vse samoupravne delovne skupine so se s predlaganimi kandidati strinjale, razen SDS prog 3, ki je za kandidata v disciplinsko komisijo z liste zbora združenega dela predlagala drugega kandidata. Samoupravne delovne skupine v tej temeljni organizaciji so obravnavale tudi svojo problematiko in se odločale o predlogu izvršnega odbora osnov-

ne organizacije sindikata, kam naj bi letos šli na izlet. Mnenja in stališča skupin so bila različna. Samoupravna delovna skupina ODREMA pa je poslušala tudi poročilo delegata v delavskem svetu temeljne organizacije. Ugotovili so, da so letos odpremili za več kot 8.000 ton več blaga in za 1700 ton več zalog. Kljub temu jim očitajo, da niso dovolj delovni, da v skladišču nimajo dovolj reda in da kršijo delovno disciplino. Menili so, da so prej zaslužili pohvalo kot grajo.

Vse samoupravne delovne skupine temeljne organizacije DRUŽBENA PREHRANA so tudi že obravnavale možne kandidate za delegate in delegacije. Poleg tega pa tudi predlog za spremembo in dopolnitev samoupravnega sporazuma o združitvi dela delavcev v temeljni organizaciji in statuta temeljne organizacije. Samoupravna delovna skupina SAMSKI DOMOVI pa je v tem času imela kar dva sestanka in je poleg naštetih vprašanj obravnavala še vrsto drugih. Tako so obravnavali evidenco izhodov med delovnim časom, navodilo o opravljanju storitev in o posojanju orodja, sklepe letne skupščine sindikata Železarni, razpis prvenstva Železarni v kegljanju na asfaltu in nekaj tekočih zadev. Zanimalo jih je, zakaj še niso izkoriščene naprave v delilnici tople hrane v samskem domu na Plavžu. Menili so, da ni smotno vlagati velika sredstva v naprave, ki stojijo neizkoriščene, ter predlagajo, naj se ali delilnica odpre ali pa naj se naprave demontirajo in prenesejo tja, kjer bodo popolnoma izkoriščene.

V temeljni organizaciji JEKLARNA se je samoupravna delovna skupina ponovno gospodarstvo sestala kar dvakrat.

Obravnavali so okrožnico glavnega direktorja o uvedbi evidence odsotnosti in izhodov, gospodarsko stanje temeljne organizacije, varnostna navodila, sindikalni izlet, izplačilo regresov in rezultate zidanja v I. četrtletju. Ponovno so ugotovili, da so starejši zidarji dosegli večjo vzdržnost ponov, med posameznimi zidarji je najboljši rezultat dosegel v aprilu Anton Zupanc, v četrtletju pa Pavel Kastelic. Najslabši rezultat pa je imel tako v aprilu kot v četrtletju Stanko Šmid. Dogovorili so se, da bodo ob zaključku leta tri najboljši zidarje predlagali za nagrade. Opozorili so tudi, da plavžarska ponovca nima ustreznih obešal za obračanje, da je s sedanji verigami obračanje težavno in tudi nevarno. Samoupravna delovna skupina KAMNOLOM Trebež pa je izvolila svojega delegata v izvršni odbor osnovne organizacije sindikata temeljne organizacije.

Sprejeli smo zaostale zapisnike zborov naslednjih samoupravnih delovnih skupin: ope skupini vrtnih podbojev, instalacija 1, gradbena grupa Javornik in vzdrževanje plavž 1, 2 in 3 (ponovljen sestanek, oziroma zbor z dne 20. aprila). Samoupravne delovne skupine vzdrževanja plavž pa so zbor izkoristile tudi za razpravo kandidatov za delegate in delegacije, strinjali so se s predlaganimi sodelavci za tečaj prve pomoči in predlagali, da je treba za delavce delovnih organizacij izven Železarni, ki delajo v Železnici, urediti centralne garde robe in zboljšati nadzor nad njihovim delom.

Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje - Milan Polak

MLADI O SEBI, SVOJIH PROBLEMIH, NALOGAH IN PERSPEKTIVAH

PARTIZANSKE POTI 21. MAJA VODIJO NA PRISTAVO

Pri občinski konferenci ZSMS Jesenice v teh dneh potekajo sklepane priprave za izvedbo letošnjih pohodov mladine po partizanskih poteh, ki bodo 21. maja. Pohodi bodo tokrat združeni z osrednjo proslavo, ki jo organizira občinski komite konferenc ZKS Jesenice, ki bo ta dan ob 11. uri na Pristavi v Javorniških rovtih. Približno deset tisoč mladih iz vseh sredin, drugih delovnih ljudi in občanov bo v tej partizanski vasi v osrčju Karavank nadvse slovesno in pristrčno proslavilo letošnje jubileje: 40-letnico ustanovitve kongresa KPS na Čebinah, 85-letnico rojstva tovariša Tita in 40-letnico njegovega prihoda na čelo KPJ.

Pohodi mladih po partizanskih poteh bodo letos skrbneje pripravljani kot navadno. Poseben pripravljalni odbor se že od januarja trudi in prizadeva, da bodo izvedeni kar najbolje. Preteklo nedeljo so člani pripravljalnega odbora skupaj s komandanti komisariji in v vodilni pohodni enoti prehodili traso predvidenih pohodov in si kasneje na Pristavi ogledali prireditveni prostor in določili mesta, kjer se bodo bataljoni in odredi postrojili.

Pohodne enote mladih bodo tudi letos spremljali borci NOV in člani ZRVS. Ob številnih spominskih obeležjih in pomnikih NOB bodo borci obudili spomine na težke dni naše revolucionarne preteklosti, člani ZRVS pa bodo med potjo prikazali več večin s svojega področja.

Poglejmo si sedaj nekoliko podrobneje sestav pohodnih enot in smeri pohodov. Jeseniško-bohinjski odred, ki ima tokrat nekoliko spremenjeno smer pohoda, bodo sestavljali mladi iz OO ZSMS Gradis, TPO Golica, Gorenjka, GP Gradinec, železniška postaja, zdravstveni dom, PTT, postaja milice, carina, tehnični biro, Vodovod, Kovinar, Elim, OO ZSMS iz krajevne skupnosti Hrušica in Dovje-Mojstrana, KOOP in LIP Mojstrana ter šola za zdravstvene delavce. Odred bo ob 6.15 krenil izpred bolnišnice na Je-

senicah preko Zakamnika, Kokošiča, Planine pod Golico, Črnega vrha, Križevcev na Pristavo. Komandant jeseniško-bohinjskega odreda bo Franci Kajdič, komisar Dušan Pleš, vodil pa Alojz Grzetič.

Bataljon VOS bo krenil izpred skupščine občine Jesenice ob 6.30. Sestavljali ga bodo mladi iz OO ZSMS Plavž, Planina pod Golico, bolnišnice, Viatorja, Podmežaklje in osmi razredi osnovne šole Tone Čufar. Bataljon bo krenil na Pristavo preko Pejc na Prihoda, obiskal bo spomenik padlih v Planini pod Golico in partizansko taborišče na Križevcih. Komandant bataljona VOS bo Tomaž Abruč, komisar bo Dušan Blažič, vodil pa Ivko Saksida.

Tretja pohodna enota bo bataljon Viktorja Kežarja, ki ga bodo letos sestavljali učenci železarske izobraževalnega centra in centra srednjih šol Jesenice. Mladi bodo krenili na pot ob 7. uri izpred gledališča Tone Čufar v smeri Ukove, Sedmih grabnov, Jelen kamna in Javorniških rovtov na Pristavo. Komandant bataljona Viktorja Kežarja bo Simona Rihtaršič, komisar bo Tadej Smrekar, vodil pa Igor Lorenčič in Ivan Ažman.

Bataljon Jožeta Gregorčiča bodo sestavljali člani planinskih društev iz jeseniške občine. Komandant bo Valodi Stojan, komisar pa Peter Prevč. Mladi planinci bodo formirani v štiri čete in bodo obiskali vsa višja ležeča spominska obeležja okrog Pristave.

Peta pohodna enota bo bataljon Ivanke Krničar, ki ga bodo sestavljali mladi iz OO ZSMS osnovne šole Polde Stražisar, OŠ Tone Čufar in OŠ Prežihov Voranc ter pionirski odredi teh treh šol. Bataljon bo ob 7.30 krenil izpred OŠ Tone Čufar skozi Ukovo, Sušje in Javorniške rove na Pristavo. Komandant bataljona Ivanke Krničar bo Zoran Zi-

darevič, komisar bo Eva Štravs, vodil pa Jaka Klinar.

Cankarjev bataljon bo letos sestavljen iz mladih OO ZSMS Javornik-Koroška Bela, Blejska Dobrava, Projekta in Vatrostalne. Pohodniki bodo krenili na pot ob 6. uri izpred spomenika NOB na Javorniku skozi Medji dol, mimo spominskega obeležja Ivana Noča ter preko Svečke in stare karavle na Pristavo. Komandant Cankarjevega bataljona bo Zvone Kokošar, komisar pa Jelka Svetina.

Sedma pohodna enota bo Ježkov odred, ki ga bodo sestavljali učenci osnovne šole Koroška Bela. Odred bo štel devet bataljonov, vsi pa bodo imeli zborna mesta pred osnovno šolo. Komandant Ježkovega odreda bo Milan Kambič, komisar pa Jule Kalan.

Osmo pohodno enoto — Kokrški odred — bodo sestavljali mladi iz OO ZSMS železarne Jesenice, Planike, Iskre, Športmetala, skupščine občine Jesenice, Gorenjskih oblačil, Žirovnice, učenci OŠ Žirovnica in pripadniki JLA. Odhod odreda bo ob 5.30 izpred železniške postaje v Žirovnici v smeri Rebra, Valvasorja, Potoške planine in Javorniških rovtov na Pristavo. Komandant kokrškega odreda bo Roman Kosmač, komisar pa Sašo Krničar.

Občinska konferenca ZSMS Jesenice poziva vse mlade v občini, da se sobotnih pohodov po partizanskih poteh udeležijo v čim večjem številu. Morda ne bodo odveč opozorilo, naj se med potjo spodobno obnašajo in poslušajo navodila, ki jih bodo dajali odgovorni in posameznih pohodnih enotah. Tudi na osrednji proslavi na Pristavi naj ne pozabijo na red in disciplino, predvsem pa na varstvo okolice, ki je v tem letnem času na Pristavi še posebno lepa in privlačna. Ne smemo dopustiti tega, da bi se Pristava (tako kot nekaj let nazaj) po končanem slavlju spremenila v smetišče papirja in steklenic! Pa še to: pohodi bodo v vsakem vremenu. J. R.

SREČANJE »TITOVA POT« V VALJEVU

V času od 23. do 27. aprila smo se mladinci iz železarne Jesenice udeležili srečanja pod naslovom TITOVA POT v Valjevu. To je bilo prvo srečanje mladih iz desetih različnih krajev Jugoslavije, ki ga je organizirala tovarna Krušik. Srečanja so se udeležili poleg nas še mladinci iz MTT Maribor, TIR iz Bara, Novikabla iz Novopazara, Sloboda iz Čačka, Kosovke iz Pristine, Luke Bar iz Bara, železarne Boris Kidrič iz Nikšića in Elke iz Zagreba.

Srečanje je imelo namen, da se mladi iz podjetij, ki sodelujejo s tovarno Krušik, med seboj spoznajo, izmenjajo svoje izkušnje o političnem delu in izkušnje s področja samouprave. Srečanje pa je bilo predvsem posvečeno tovarišu TITU, ki je iz valjevskega okraja, s svobodnega ozemlja začel poveljevati svoji vojski in usmerjati narode Jugoslavije do končne zmage.

Valjevo je mesto, staro približno 600 let. Prvi zapis je poznan iz leta 1398. To je mesto z bogato preteklostjo, leta 1458 so ga zavzeli Turki in je bilo pod turško nadvlado do leta 1660. V vojni med Avstrijo in Turčijo v 17. in 18. stoletju je prehajalo iz ene nadvlade v drugo. Po osvoboditvi se Valjevo hitro razvija in postaja eno od zelo razvitih in vodilnih mest v Srbiji. V zadnjem času se najbolj razvija turizem, kajti mesto leži na križpotju turističnih smeri Srbije.

Najprej smo si ogledali spomenik borcem revolucije v Valjevu, ki predstavlja lik narodnega heroja Stevana Filipovića, ki pod vislicami kliče Svobodo, in pokopališče, kjer je pokopanih okrog 300 partizanov. Na tem pokopališču, ki je preurejeno v park, gori večni ogenj, katerega je prižgal tovariš Tito.

Prisostvovali smo tudi zboru mladinskih delovnih brigad na Titovem trgu pred spomenikom Dragojla Dučića. Po tem zboru mladinskih delovnih brigad smo se napotili proti Beli Crkvi, kjer je spomenik Žikice Jovanović-Spanca, ki je bil organizator srbskega upora proti okupatorju in iniciator napada 7. julija v Beli Crkvi. Ta dan praznujejo Srbi kot dan vstaje. Tu je govoril generalpolkovnik in obujal spomine na prvo puško, ki je počila v Beli Crkvi 7. julija 1941.

Konec avgusta in na začetku septembra 1941 so deli valjevskega partizanskega odreda osvobodili Stolice in Krupanj. Z osvoboditvijo Krupanje je bilo ustvarjeno veliko svobodno ozemlje v zahodni Srbiji in zato je bilo v Stolicah organizirano 26. septembra 1941 posvetovanje vojno-političnih voditeljev iz vseh krajev Jugoslavije. To posvetovanje je vodil tovariš Tito in tam so bile sprejete odločitve daljnosežnega pomena za nadaljnji razvoj NOB.

Obiskali smo tudi vas Robaje, v kateri se je tovariš Tito prvič srečal s partizani na osvobojenem ozemlju, in sicer z borci valjevskega partizanskega odreda.

Jaša Rajter je obujal spomine, kako sta se s tovarišem Titom prebijala iz Beograda do vasi Robaje. To pripoved so popestrili vaščani vasi Robaje in po narodnem običaju udeležence tega srečanja pričakali s kruhom, sirom, kajmakom in valjevskim žganjem. Folklorni ansambel Krušik pa je z izvajanjem narodnih plesov srečanje še popestril.

Na koncu smo si ogledali še tovarno Vistad, sedanji Krušik, ki je bila osnovana pred 35 leti. To je bil prvi industrijski obrat v Valjevu. Po osvoboditvi, septembra 1944, je tovarna Krušik med prvimi tovarnami v državi začela proizvajati proizvode za vojsko. Takrat je bilo zaposlenih okrog 60 delavcev, ki so neprekinjeno delali municijo, ki je prihajala na položaje še neohlajena. Sedaj je v tovarni Krušik zaposlenih okrog 6.500 delavcev in spada med najmoderneje tovarne v Jugoslaviji.

Proizvaja stroje za tekstilno industrijo, akumulatorje, rudarske in železniške svetilke, vodovodne in sanitarne armature in univerzalne strojuce, lovsko opremo in municijo.

S tem srečanjem smo bili vsi udeleženci zelo zadovoljni in izražamo vso zahvalo grupi iz Krušika za dobro organizacijo srečanja in vsem za vse gostoljubje, z željo, da se drugo leto zopet sestanemo.

Roman

SESTANEK OO ZSMS VATROSTALNA

Osnovna organizacija ZSMS Vatrostalne Zenica OTS II. Jesenice je imela 9. maja drugo redno sejo. Obračunavali so nadaljnje delo mladih v podjetju. Sestanku je prisostvoval tudi sekretar osnovne organizacije ZKS, ki je povedal nekaj mnenj o nadaljnjem delu mladinske organizacije. Mladi iz te organizacije se bodo udeležili tudi dveh mladinskih delovnih akcij.

Na sestanku so govorili tudi o pripravi na volitve v letu 1978. Mladi so se svojih nalog vestno lotili, v želji, da nadoknadijo dosedanje neaktivnost.

DOPISUJTE V ŽELEZARJA

Pripravljenost je vedno boljša kakor golo pričakovanje ...

Tito

PSIHOKEMIČNI VOJNI STRUPI

Nastaneta strah in napetost, zastrupljeni se zelo pogosto upirajo zdravniškim ukrepom in si prizadevajo pobegniti. Poleg tega težko navezujejo stike in izgubljajo pojem o svoji osebnosti, na vprašanja ne odgovarjajo ali pa odgovarjajo neurejeno, razburjeni so, včasih pa tudi vpijejo in govorijo zmešano itd.

Ti pojavi delnega stanja kažejo značilne vegetativne simptome, ki jih spremlja razburjeno premikanje z izraženo tahikardijo. Temperatura telesa se povečuje v mejah od 38 do 39°C.

Če se zastrupljenec ne zdravi, traja motnja psihičnega stanja 1 do 5 dni, nato pa se en do dva tedna nadaljuje stanje astenije. Po preležani motnji psihičnega stanja je ponavadi čutili popolno amnezijo, zastrupljeni pa ne vedo, kaj je bilo z njimi med njihovimi psihičnimi motnjami.

Stopnja zastrupljenosti je odvisna od prejete doze. Male doze atropina povzročajo samo vegetativne motnje, doze velikosti 10 do 15 mg pa povzročajo tipično stanje delirija ob jasno izraženih vegetativnih motnjah, medtem ko doza 100 mg pripelje do hitrega razvoja nezavestnega stanja ob možni paralizi osrednjega živčnega sistema. Hude posledice utegnejo nastopiti zlasti ob toplih dneh, ko se neha izločati pot, tako da utegne priti do motnje termoregulacije v organizmu.

FIZIOKEMIČNI — SNOVI, KI POVZROČAJO MOTNJE TELESNEGA STANJA

D. Roshtild iz ZDA je leta 1966 izjavil, da zasluži posebno pozornost proučevanje vojnih strupov, katerih delovanje temelji na začasnih paralizah in ki začasno onemogočijo delovanje ljudi v vojni.

V ZDA so bili prikazani tudi filmi, iz katerih je bilo razvidno vedenje ljudi, izpostavljenih delovanju tovrstnih snovi. Pri njih je bilo opaziti slabost mišic, nesposobnost, da stojijo na nogah, dalje slabost in sproščenost celotne miškulature, razen diafragme (s čimer se vzdržuje dihanje). Toda, ni bilo znano, za katero vrsto snovi gre. Leta 1970 je policija v Los Angelesu uporabila neko strupeno tekočino »meisla«, ki povzroča paralizo pri človeku. Policija jo namreč dobili posebne balončke, iz katerih so tekočino metali v obraz človeku z razdalje teh metrov (Hersh, 1970).

Iz farmakologije je znano, da takšno delovanje na človekov organizem kažejo osrednji miorelaksanti, kot so: miastenini, miokarin, luvatern (glicerinov ester mezitola), gliketal, dietilpropandiol idr. Mehanizem delovanja teh snovi se razlikuje od delovanja kurare, ki blokira sinapse mionevronske, prečnoprograstega mišičevja, medtem ko centralni miorelaksanti blokirajo vmesne nevrone sinapse hrbteničnega mozga in retikularne formacije.

Navedene vrste snovi slabijo strihniinove centralne in druge krče, ko povečujejo izločanje snovi, ki zavirajo funkcijo substance R. Praviloma povzročajo začasno paralizo mišičevja.

Kar se tiče drugih snovi, ki načenčajo telesno stanje človeka, se omenjajo — tremorin, oksotremorin in IDPN.

a) Tremorin — v dozi 5 do 10 mg povzroča pri živalih tremor mišic, miozo, izločanje iz krvi in lahke krče. Klinična slika zastrupitve je podobna Parkinsonovi bolezni in traja več kot en dan. Smrtne doze povzročajo krče.

b) Oksotremorin je nekoliko bolj strupen. Povzroča podobne učinke v dozah od 0,5 do 1 mg/kg. Dokazano je, da se tremorin v organizmu transformira v oksotremorin.

Patogeneza zastrupitve se povezuje z delovanjem na podskorne centre in s prenapetostjo parasimpatičnega živčnega sistema. Kot antagonist tremorina se lahko uporabljajo holinolitiki (atropin idr.).

c) Imino-Beta, Beta-dipropionitril (IDPN) povzroča pri živalih vrtoglavico, tako da stalno vrtilo glavo in tečejo okrog. To stanje je nepopravljivo, čeprav ni bilo opaziti nobenih patomorfoloških sprememb v osrednjem živčnem sistemu, medtem ko nadaljnje življenje ostane normalno.

V ZDA se postavlja celo naloga, naj se uporabljajo kemične snovi, ki preprečujejo vzburljivost, občutek samozadovoljstva, otopelosti, spremenljivosti za določeno agitacijo itd., zaradi kontrole psihičnega stanja naseljenih mest in držav.

Kot takšna snov se omenja, na primer, 1, 1, 3-triciano-1-propen. Po trditvi Hideni neznatne doze tovrstne snovi, odvržene v mestne vodovode, zadoščajo, da postane mestno prebivalstvo zelo naklonjeno katerikoli sugestiji in agitaciji, ker tricianopropen kali izmenjavajo snovi in funkcijo možgan.

Takšno delovanje pojasnjujejo s tem, da tricianoaminopropen pospešuje sintezo ribonukleinske kisline, ki krepi živčne zveze in olajšuje proces sugestije.

Končno je treba reči še to, da je, kot kaže, uporaba psihokemičnih snovi šele v stadiju raziskovanja in da za zdaj ne opravičuje pričakovanj svojih avtorjev. Toda dolžni smo spremljati njihov razvoj in biti budni, da bi lahko v določenem trenutku storili ustrezne zaščitne ukrepe in dali prvo pomoč zastrupljenecem.

OCENA VOJNIH LASTNOSTI IN MOŽNOST ZA UPORABO PSIHOKEMIČNIH VOJNIH STRUPOV

Glede na znane psihične strupe in njihove lastnosti je način njihove uporabe na bojišču za zdaj še nejasen. Vsekakor ima njihova uporaba v obliki aerosolov najrealnejše osnove, ker je njihova izparljivost majhna.

nadaljevanje

Udeleženci srečanja »Titova pot« v Valjevu

TOZD KOVINOSERVIS V PRVEM TROMESEČJU

Prvo tromesečje je za nami, prav tako pa sta znana poslovanje in uspeh, ki smo ga v tem času dosegli. Zaradi neizdelane bilance uspeha za prvo tromesečje v letu 1976 ni možno prikazati primerjave z uspehom v letu 1977, temveč navajamo podatke v odnosu na letošnje planirano višino, pri čemer pa je seveda treba upoštevati, da je bil celotni prihodek v gospodarskem načrtu, sprejet za leto 1977, večji za 12,7 % od leta 1976.

Po fakturirani realizaciji je bil dosežen celotni prihodek v višini 8.227.377 din, kar pomeni v odnosu

na planirano višino 27,5 % ali 110 % za prvo tromesečje.

Po plačani realizaciji pa so podatki naslednji:

	Plan 77	Ustvarjeno	Indeks 77/plan	doseg pl.
1. Celotni prihodek	30.000.000	7.956.719	27	106
2. Materialni stroški	16.700.000	4.780.447	29	115
3. Amortizacija	790.000	166.457	21	84
4. Dohodek	12.510.000	3.009.825	24	96
5. Pogodbene obveznosti	420.000	78.872	19	75
6. Zakonske obveznosti	1.485.000	389.794	26	105
7. Osebnih dohodkov	7.100.000	1.345.368	19	76
— prispevki iz OD		7.621		
8. Ostanek dohodka	2.958.000	1.195.791	40	168
9. Število zaposlenih na osnovi opravljenih ur	90	82	23	91

Iz razpredelnice je razvidno, da je uspeh, ki smo ga dosegli, zadovoljiv, vendar bi bil lahko še boljši, če upoštevamo, da smo v mesecu januarju imeli še nekaj internih težav.

Pomembno pri vsem tem pa je, da smo pri prodaji tunelskih kovinskih opažev, ki predstavljajo 80 % celotne naše proizvodnje, znižali cene v primerjavi z letom 1975 za približno 14 %, čeprav so se med tem časom cene vložnega materiala povečale.

Vse to pa smo uspeli le z večjo produktivnostjo.

URESNIČEVANJE SREDNJEROČNEGA PROGRAMA RAZVOJA

Istočasno z ugotavljanjem poslovnega uspeha pa je treba ugotovljati izvrševanje zadanih nalog v okviru sprejetega srednjeročnega programa razvoja za obdobje 1976–1980.

Količinska primerjava proizvodnje:

enota	srednjeroč. plan 1976	srednjeroč. plan 1977	izdelano plan 1976	izdelano plan 1977	prvo trom. 1977
Tunelski opaži kv. m	4000	5500	4800	6000	1500
Konstrukcije t	80	8	360	100	42
Brusilniki kom	5000	5000	182	1000	1000

Izvajanje sprejetega plana, pa se seveda tesno povezuje s potrebami tržišča. Tako smo morali v plan zajeti še izdelavo konstrukcij, medtem ko se je v preteklem letu ustavila prodaja brusilnikov. V letošnjem letu smo s prodajo brusilnikov uspeli na južnem tržišču.

Dvig produktivnosti, ki smo jo uspeli doseči, pa je plod ureditve nagajevanja po delu, komercialne aktivnosti, samoupravne aktivnosti, tehnološke in delovne discipline, pri čemer se čedalje bolj čuti prisotnost delavske zavesti o odločanju pri ustvarjanju in delitvi dohodka.

PREDLOGI SAMOUPRAVNIH SPORAZUMOV O TEMELJIH PLANOV DRUŽBENIH DEJAVNOSTI

V maju, oziroma v prvi polovici junija, bo v temeljnih organizacijah združenega dela in krajevnih skupnostih še vrsta razprav o samoupravnih sporazumih družbene dejavnosti. Na podlagi teh se bodo delavci v TOZD in delovni ljudje v krajevnih skupnostih z osebnim izrekanjem odločali na zborih delavcev ali z referendumom, kot pač določa splošni akt temeljne organizacije združenega dela.

V skupščini SR Slovenije sta zbor združenega dela in zbor občin na seji, 5. maja, obravnavala predloge samoupravnih sporazumov o temeljnih planov družbenih dejavnosti za obdobje 1976–1980, ki so jih pripravile republiške samoupravne interesne skupnosti. Zbora sta obravnavala samoupravne sporazume predvsem z vidika njihove skladnosti z družbenim planom SR Slovenije, z vidika solidarnosti pri uresničevanju enotnih programov in vzajemnosti pri uresničevanju skupnih programov. V zboru združenega dela sta z Jesenic kot delegata gospodarskega področja sodelovala na seji tovariša Jože Ulčar in Božo Pančur, ki je nastopal tudi v razpravi s stališči, oblikovanimi na seji skupščine občine Jesenice.

V zboru občin pa je bil na seji Teodor Kreuzer.

Razprava v republiški skupščini je bila le vključevanje v javno razpra-

vo za pripravo razprave po teh dokumentih v združenem delu. V razpravi so delegati pripovedovali, kaj menijo o teh gradivih na občinskih ravneh, saj delavcev v TOZD gradija republiških samoupravnih interesnih skupnosti še niso dosegli, prav tako tudi še niso bila v krajevnih skupnostih. Ravno v teh sredinah pa sta razprava in razlaga izredno pomembni, saj se delavci v TOZD in delovni ljudje v krajevnih skupnostih lahko odločajo le na podlagi celotnega pregleda tako potreb kot možnosti in izrečajo za obveznosti, ki iz tega izhajajo.

Na zborih so bila predložena stališča in priporočila, ki jih je sprejel zbor občin, zbor združenega dela pa odklonil. To tudi zato, ker so delegati imeli pred seboj še nepopolne sporazume. Enotno je bilo izraženo mnenje še o nepreglednosti in obsežnosti gradiv ter o zelo kratkem

roku za sklepanje v temeljnih organizacijah združenega dela.

V temeljnih organizacijah združenega dela bo možno izvesti samoupravni postopek za sprejemanje samoupravnih sporazumov le na podlagi nazorno pripravljenih pregledov obveznosti, v primerjavi s pričakovanim dohodkom.

Glede na tako razpravo v republiški skupščini je prišlo do predlogov za podaljšanje roka za sprejem samoupravnih sporazumov. "To pa ne omogoča spreminjanja predloženih samoupravnih sporazumov in kvantifikacij iz republiškega nivoja, ampak le možnost za pripravo projektov samoupravnih sporazumov, ki jih morajo napraviti strokovne službe samoupravnih interesnih skupnosti.

Pregledno bilanco vseh obveznosti, ki jih določajo predlogi samoupravnih sporazumov, v skladu s sprejetim družbenim planom in ocenami rasti družbenega proizvoda, oziroma dohodka v občini, morajo narediti izvršni sveti občinskih skupščin.

Poslovni organi v temeljnih organizacijah združenega dela pa morajo za obravnavo in odločanje pripraviti pregled vseh obveznosti v petletnem obdobju, v primerjavi s pričakovanim dohodkom. Delavci se morajo hkrati opredeljevati do vseh samoupravnih sporazumov, to je poleg samoupravnih sporazumov družbenih dejavnosti še o splošni porabi in sporazumih železniške in letalske infrastrukture, kjer se TOZD še niso opredelile.

V okviru občine Jesenice je glede pregledov samoupravnih sporazumov nekaj že narejenega, saj so v Železarni že bili objavljeni posamezni samoupravni sporazumi samoupravnih interesnih skupnosti, tako da je pregled s strani občinskih programov že podan. Podaljšanje roka za izrekanje delavcev od 31. maja na 15. junij omogoča izdelavo in predložitev pred zborom delavcev in občanov v krajevnih skupnostih celoten pregled programov, z izdelano celotno bilanco in vključitev vseh obveznosti, v povezavi z upoštevanjem srednjeročnega plana razvoja temeljne organizacije, občine in republike.

Ker dosedanja zakonska regulativa dopušča način plačevanja prispevkov za začasno financiranje samoupravnih interesnih skupnosti na področju družbenih dejavnosti le do 31. maja, je izvršni svet skupščine SR Slovenije že predložil predloge zakonov za podaljšanje začasnega financiranja te dejavnosti za 15 dni, to je, do 15. junija. Do tega roka morajo biti sprejeti samoupravni sporazumi in določene stopnje prispevkov, ki morajo biti objavljeni najkasneje do 10. julija, kar je za 30 dni podaljšanje rok v primerjavi z dosedanjim ureditvijo. V tem času je možno proučiti rezultate sporazumovanja in po potrebi pripraviti intervencijske zakone za primer, če k samoupravnemu sporazumu ne bodo pristopili vsi zavezanici. Ti intervencijski zakoni morajo biti objavljeni hkrati z objavo pregleda stopenj.

Zakoni za podaljšanje za 15 dni so že predloženi skupščini SR Slovenije in 26. maja uvrščeni na dnevni red zbora združenega dela in zbora občin skupščine SR Slovenije.

NŠ

Železarski globus

MALEZIJA

250 km od vzhodne obale malezijskega polotoka je pričela japonska železarska družba Nippon Steel Co. graditi dve ploščadi za vrtnanje vrtnin za črpanje nafte izpod morskega dna. Ploščadi bosta omogočili vrtnanje na morskem dnu, ki je 67, oziroma 74 m pod gladino morja. Poleg tega bo zgradila Nippon Steel Co. tudi 64 km dolg naftovod, ki bo povezoval ploščadi z dvema glavnima rezervoarjema za načrpano nafto.

Ruska sindikalna delegacija »Rdeči prapore« na obisku v Železarni 16. maja

MLADINCI IN MLADINKE TER OSTALI DELAVCI ŽELEZARNE

V soboto, 21. maja, bomo sodelovali na pohodu po partijskih poteh na Pristavo, kjer bo osrednja proslava meseca mladosti in letošnjih jubilejev.

Mladinci iz Železarne bomo sestavljali skupaj z mladinci TOZD Iskra – Blejska Dobrava, Gorenjskih oblačil, Planike, Športmetala, občine Jesenice in OO ZSMS Žirovnice – Kokrški odred.

Smer pohoda je iz Žirovnice preko Završnice in Valvasorja do Pristave, kjer bo ob 11. uri proslava.

Odhod vseh udeležencev z Jesenic bo z vlakom ob 4,58 do Žirovnice, od koder bo odhod ob 5,15. Opozorjam na primerno obleko in obutev.

Prosim, da potrdite udeležbo do petka, 20. maja, do 12. ure na tel. 269 ali 218.

Tega pohoda se udeležite v čimvečjem številu, predvsem člani ZSMS, kot tudi tisti, ki ste mladi še po srcu.

Komandant Kokrškega odreda
Roman Kosmač

SEKRETARJI OSNOVNIH ORGANIZACIJ ZKS O TEKOČIH NALOGAH

Prejšnji torek, 10. maja, je komite tovarniške konference ZKS Železarne sklical sestanek sekretarjev osnovnih organizacij ZKS Železarne, na katerem so govorili o tekočih aktualnih nalogah.

Pri tem so ugotovili, da je še precej neizvršenih nalog, ki jih bo treba še opraviti. Še precej osnovnih organizacij namreč ni poslalo občinski konferenci ocene gospodarskega in političnega stanja v TOZD in delovnih skupnostih. Nekateri od tistih, ki so gospodarsko oceno že naredili, pa so to jemali preozko. V njej namreč niso zajele tudi odnosov do tržišča, racionalnega poslovanja, odnose med TOZD in DO, odnose do kadra, oziroma kadrovske politiko, ponekod manjka tudi ocena o uresničevanju določil zakona o združenem delu in podobno. V oceni bi se morali videti tudi odnosi posameznikov. Pri tem je najpomembnejše to, da se stanje kritično presodi, kajti hvalisanje v zvezi s tem je brez vsake vrednosti. V oceni bi se morali videti vzroki naraščanja stroškov in na drugi strani naraščanje osebnih dohodkov. Železarna je namreč tačas na meji rentabilnosti.

V politični oceni bi se moralo prikazati predvsem stanje glede uresničevanja samoupravnih in dohodkovnih odnosov, ki izhajajo iz zakona o združenem delu, oziroma prizadevanja in akcije v zvezi s tem. Iz tega bi se moralo videti delo okrog tačas aktualnega samoupravnega sporazuma o združevanju TOZD v delovno organizacijo Železarne. Javna razprava je mimo, pripombe ta čas usklajata sedem delovnih skupin, umestne pripombe bodo upoštevali, na ostale pa bodo dali ustrezna pojasnila, oziroma obrazložitve, kje je vsebina pripomb že vsebovana, oziroma kakaj se jih ne more upoštevati. Tak način bo moral biti v bodoče stalno v praksi, da se ne bo

dogajalo kot doslej, da samoupravne delovne skupine sploh niso dobile ali zelo poredko odgovor na postavljeno vprašanje.

Poleg tega bodo morale biti naloge v zvezi z uresničevanjem samoupravnih družbenoekonomskih odnosov stalno v razpravah v sindikalnih organizacijah in v Zvezi komunistov. Trdno bo treba stati na stališču, da se določila zakona o združenem delu uresničujejo. Sproti bo treba še naprej ocenjevati stanje, ugotavljati napake in jih tudi popraviti. Potrebno je, da se v okviru TOZD in delovnih skupnosti ustanovijo grupe za spremljanje in ocenjevanje uresničevanja teh nalog.

Ob sklepu razprave o tem so poudarili, da ocene niso same sebi namen, pač pa pomagalo za odločitve in delovanje v bodoče. Tudi nova samoupravna organiziranost ne sme biti sama sebi namen, pač pa je to pot, po kateri bo moč uresničevati neodtujljive pravice delavcev, to je, ustvarjanje in delitev dohodka. Poiskati bo treba najboljše merila za delo, oziroma nagajevanje po delu in rezultatih dela, ki bodo spodbudila za dobro gospodarjenje z družbenimi storilnost, za boljše osebne dohodke, in s tem vedno boljšega standarda, kar bo pogojevalo tudi dobro politično situacijo.

Pred koncem sestanka so se pogovorili še o nalogah, ki jih bo treba opraviti ob volitvah samoupravnih organov delovne organizacije in ob evidentiranju kandidatov za volitve v prihodnjem letu. V zvezi s tem bo treba v Železarni evidentirati nad 800 kandidatov za delegate.

B.

feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton —

AVTOMOBIL IN ENERGETSKA KRIZA V ZDA

Avtomobili so daleč največji porabnik nafte v ZDA. Porabijo namreč 31 % vse nafte, porabljene v tej državi. Če ne bo nobenih bistvenih sprememb na tem področju, predvidevajo, da lo v prihodnjih dvajsetih letih narasla poraba nafte za potrebe avtomobilizma za 50 %. Pri tem predpostavljajo, da bodo povprečni prevozniki kilometri ostali isti kot danes in da se bo število avtomobilov povečalo vsako leto za dva odstotka. Če se bo današnji razvoj nadaljeval, bo dnevna poraba nafte za pogon avtomobilov narasla s sedanjih 700.000 ton na 930.000 ton v letu 1992.

V okviru ukrepov in predlogov, povezanih z manjšanjem porabe energije in to predvsem nafte, računajo v ZDA tudi pri

avtomobilih na določene možnosti. Tu gre predvsem za izboljšanje izkoriščanja uporabljenega goriva, manjšo težo in slabšo moč avtomobila ter večjo uporabo diesel motorjev namesto bencinskih. S temi ukrepi računajo, da bi lahko znižali porabo nafte v letu 1992 s predvidenih 930.000 ton na 530.000 ton.

Za izboljšanje situacije, povezane z onesnaževanjem ozračja po mestih, tudi računajo na uvedbo električnih avtomobilov. In to najkasneje v prihodnjih desetih letih. Vendar je pri tem osnovni problem, ki ga bo treba učinkovito rešiti, še vedno vprašanje ustreznih akumulatorjev.

Največja težava, katero vidijo ameriški energetski planerji, je seveda v vprašanju, kako bodo bodoči kupci in uporabniki sprejeli manjše in po moči slabše avtomobile, ki bi omogočili ustrezno znižanje porabe nafte. Rahle in previdne poskuse na tem področju so glavne avtomobilске tovarne v ZDA izvedle že pri novih modelih za leto 1977.

Primerjave med modeli, proizvedenimi v letu 1976, in tistimi, ki so jih pričeli prodajati letos, kažejo, da so določene razlike. Te niso bistvene v zunanji obliki, temveč predvsem v funkcionalnosti in materialu. Več je elektronsko kontroliranih posameznih funkcij delovanja avtomobila, manj je moči v motorju in manjše so njegove dimenzije, oziroma njegova teža.

Tovarna Cadillac je predstavila tip avtomobila, ki je 200 do 300 mm krajši in 100 mm ožji kot model leta 1976. Tudi prostornina cilindrov motorja je zmanjšana.

Tudi družba General Motors je z letošnjim modelom nekoliko krenila po tej poti. Njen model je v primerjavi z lanskoletnimi lažji za 320 kg.

V nasprotju z zunanjo videzom pa so se zahteve odgovornih oblasti v ZDA izredno povečale v zadnjem času predvsem v zvezi z učinkovitostjo motorja in škodljivimi izpušnimi plini. Tu so postavljene določene zahteve že danes in predvidena je postopna zaostroitev teh zahtev najprej do leta 1980 in potem do leta 1985.

Avtomobilске tovarne seveda niso najbolj vesele teh zahtev, ki imajo za posledico več dela in stroškov tako z razvojem ustreznih tehnologij in potrebnih delov motorja kakor tudi s kasnejšim manjšanjem proizvodnje. Vendar drugega izhoda ni kot upoštevati zahteve, ki so tako v interesu nacionalne ekonomije kakor tudi vedno bolj zahtevnega varstva okolja.

Nedvomno pa je avtomobil tisti del ameriške stvarnosti, ki bo tako kot danes tudi v bodoče močno vplivala na energetsko bilanco ZDA. Kakšni bodo uspehi pri spreminjanju ameriške miselnosti, povezane z avtomobilizmom, bo pokazala še bližnja prihodnost.

Žel
verje
podr
člank
in se
podr
rejo
njih
ti pr
SDS.
običa
zbor
dogaj
je tor

Vz
vse ti
pri p
pouda
dela.
tisoč
pripra
niso v
strojn
imajo
rezerv
semin
uspeli
mislin
vzdrže

»Iz
se je
nih
energ
temel
Imen
organ
določ
Govo
po me
For
njego
eviden
svet

lavsko
sijo,
delega
nih sk
v biv
vodja
delega
18 čla
2000
Števil
popra
pa ne
Če n
ampal
bomo
samot
pri so
delav
Del
ril, v
samot
sotna
dar se
dve s
smo s
kovali
naloge
res od
odloči
Pro
nih o
tolikil
nje,

PRVI, TODA ZANESLJIVI KORAKI

(Nadaljevanje s 1. strani)

Železar tudi vzdrževalci berejo, verjetno pa vsak išče novice s tistega področja, ki ga zanima. Niso vsi članki za vse delavce enako zanimivi in se vanje ne poglobljajo. Članke s področja samoupravljanja pa preberejo vsaj vodje delovnih skupin in o njih razpravljajo z delavci, tako da ti pridejo pripravljeni na sestanek SDS. Tudi na zborih delavcev običajno tolmačijo, oziroma vodijo zbor tisti, ki so seznanjeni s tekočimi dogajanjem. Možnosti za obveščenost je torej dovolj.

Vzdrževanje poskuša odpravljati vse tiste težave, ki smo jih opazili pri prejšnji organiziranosti. Glavni poudarek pa zdaj dajemo pripravi dela. Praktično je bilo prej preko tisoč ljudi v vzdrževanju brez prave priprave dela, razen tistih tristo (ki niso všteti v prej omenjenih tisoč) v strojnih delavnicah, ki pripravijo dela imajo. V tem vidimo največje rezervo. Organizirani so bili tudi seminarji za pripravo dela in ko bi uspeli na tem področju, potem mislim, da bi tudi reorganizacija vzdrževanja morala uspeti.

JOŽE KRAMAR (TOZD ENERGETIKA)

»Izhajamo iz bivše TOZD VET, ki se je razdelila na pet novih temeljnih organizacij. En njen del – energija, se je preimenoval v temeljno organizacijo Energetika. Imenovani so bili novi samoupravni organi in novo vodstvo, kot to določa zakon o združenem delu. Govoriti o tem, kaj smo že dosegli, je po mojem še prezgodaj.

Formirali smo delavski svet in njegove izvršilne organe, zdaj pa evidentirali kandidate za delavski svet Železarne, za samoupravno de-

lavsko kontrolo, disciplinsko komisijo, za zbor združenega dela, za delegacije v samoupravnih interesnih skupnostih. To je že obširneje kot v bivši TOZD VET, kjer sem bil vodja delegacije. Prej je bila delegacija 15-članska, zdaj pa šteje 18 članov, in prejšnja TOZD je štela 2000 ljudi, zdaj pa jih ima dvesto. Številčna razmerja so torej bistveno popravljena, kvaliteten sprememba pa ne moremo pričakovati čez noč. Če ne bomo preveč pričakovali, ampak bomo tudi vztrajno delali, bomo tudi dosegli to, kar želimo pri samoupravljanju izboljšati, se pravi, pri sodelovanju, oziroma odločanju delavcev.

Delegatski sistem se je torej razširil, v delavskem svetu je vsaka samoupravna delovna skupina prisotna preko svojega delegata, vendar se to še ne čuti, ker sta bili šele dve seji delavskega sveta. Do zdaj smo samoupravne organe šele oblikovali, zdaj pa bodo prišle tudi naloge in pokazalo se bo, ali delavci res odločajo in so odgovorni za svoje odločitve.

Problem je sestajanje samoupravnih organov, ker smo raztreseni po velikih mestih v Železarni in izven nje, da je dogovarjanje težje.

Praktično se ne moremo sestajati, saj približno 80% delavcev dela v treh izmenah. Sestanejo se že, samo zelo pogosto se ne morejo. Problem je že, če skličejo sestanek ob 14. uri, saj lahko pridejo le tisti delavci, ki so bližje, z Javornika pa šele s polurno zamudo. Še teže pa je priti iz Zasipa ali Gorij.

Pomagamo si sicer preko telefona, ker je telefonska informacija najhitrejša. Dogovarjanje preko telefona pa ni možno, ker se lahko dogovarjata samo dva. Obvestiti pa je treba skupino, ki šteje na izmeni osem ali devet ljudi. Ti pa se ne morejo izmenjavati.

Pisne informacije s centra za proučevanje samoupravljanja in informiranje so sprejemljive, le da so včasih prepozne, odločati pa je treba zelo na hitro. Pri nas to traja dalj časa. Če informacija pride, na primer, v petek, potem lahko šele naslednji petek lahko pride kdo iz obrata, da jo posreduje naprej. Na pošto je oddati ne moremo, tako da jo lahko odnese le tisti, ki pride po material.

Železar je dober časopis in se prilagaja dogajanjem. Le pri novih razmerah nekoliko zamuja. Temeljne organizacije smo oblikovali že konec marca, predstavljamo pa jih šele zdaj. (Ker je naš namen, da bi preko temeljnih organizacij predstavili tudi vodje temeljnih organizacij, je zamuda opravičljiva. Op. pisca)

Le včasih bi morale biti informacije bolj preverjene, posebno, kar se tiče sestankov samoupravnih delovnih skupin. Včasih iz zapisnika ni razvidno, kakšno je ozadje kakšnega sklepa, in prav to bi morali preveriti. Skratka, manjka povratna informacija.

Naša naloga je v okviru celotne delovne organizacije zelo odgovorna. Odločanje je seveda pravica in dolžnost vsakega posameznika, zgori pa se, da moramo včasih nehoti v imenu vseh odločati zaradi težav, ki sem jih navedel. To bi morali resnično spraviti v sklad.

Verjetno bodo potrebe pokazale, da bo treba še kaj spremeniti in zamenjati, to pa bo prinesel čas. Za zdaj spremljamo vsa dogajanja in delamo.

MIROSLAV NOČ (TOZD REMONTNE DELAVNICE)

»Prvi rezultati dela v novih temeljnih organizacijah se že kažejo. Mislim pa, da bo na organizacijsko-tehničnem področju še dolgo časa prisoten problem, da je vzdrževanje razdeljeno na tri temeljne organizacije. Ta problem bo mogoče premostiti z več kot samo normalnim sodelovanjem vodij teh temeljnih organizacij. Do zdaj sem bil vedno prepričan, da je vzdrževalna dejavnost tako pomembna, da bi morala biti organizirana v eni službi in vodena z eno osebo. Ko pa smo postavljali nove temeljne organizacije in morali izpolniti tudi pogoje, da bi delavci lahko uresničevali svoje samoupravne pravice, smo se ustavili pri številčnosti celotnega vzdrževanja, saj šteje okrog 1400 zaposlenih. Tako velika temeljna organizacija pa težko zagotovi neposrednost odločanja in temu cilju v prid smo se zavestno odločili, da se odpovemo enemu sektorju vzdrževanja, kar je drugače pravilo v vseh železarnah, tudi v svetu. Čeprav imajo na področju vzdrževanja več temeljnih organizacij, so potem tako organizirane, da so še vedno pod eno streho.

Če bo občutek zavestne odločitve prisoten pri vseh treh vodjih temeljnih organizacij, lahko kljub temu dobro opravimo funkcijo vzdrževanja, ki je zdaj razdeljena na tri dele. V tem prvem obdobju je nekaj težav, ki so mogoče manjše, ker moji kolegi spoštujejo mojo prejšnjo funkcijo in včasih izvršujem koor-

dinativno funkcijo. Trudil se bom, da to ne bo predolgo trajalo, ker je treba, da se čimprej odgovornost za delo, ki je s poslovnim predmetom določena v vsaki temeljni organiza-

ciji, v celoti prenese na temeljno organizacijo. In da se podredimo koordinaciji, kakršna bo v Železarni organizirana.

V tem prvem obdobju se kaže nadpoprečna aktivnost novih samoupravnih organov. Kakor da je to demonstracija, da je odločanje zdaj blizu ustvarjalcu. V tej zagnanosti mogoče z nekaterimi sklepi malo prehitimo, da niso najbolj premišljeni. Menim pa, da škoda teh sklepov sploh ne primerljiva z ugotovitvijo, da je šlo samoupravljanje za krepek korak navzdol. Če rečem navzdol, mislim, da je bližje delavcu, da se ne drži v vodilnih strukturah in da ni tako forumsko kot prej.

Redno prebiram zapisnike samoupravnih delovnih skupin. Prej zaradi prevelike temeljne organizacije to sploh ni prišlo v poštev. Občutek imam, da so razprave na sestankih SDS veliko bolj konstruktivne in da se delavci zavedajo odgovornosti, zelo so odkrite, zelo so revolucionarne. Posebej morem reči še za našo temeljno organizacijo, da so na področju kadrovske politike sprejeli odločitve, ki so se prej že dolgo časa pripravljale in bile sprejete, ko bi mogoče delavci imeli več možnosti, da odločajo.

Upam, da bo do konca leta sledilo še zelo razgibano samoupravno obdobje, ampak da bo manj sestankov. Posebno prvi kvartal in četrti mesec sta v Železarni minila v znaku razpravljanja v SDS in v družbeno-političnih strukturah in je bilo porabljenih veliko delovnih ur za to. Mislim, da je to cena za to, da gremo v takšno samoupravno organiziranost, ki bo dala boljše rezultate, vendar je treba paziti, da ta cena ne bo previsoka. Osebnost s svojimi vodstvenimi ukrepi in odločitvami poskušam število sestankov, njihovo trajanje in vsebino spravljati v ekonomsko in samoupravno upravičene okvire. Tako da vse pogostejše ponavljam, da je vsak sestanek, ki traja več kot eno uro, slab ali slabo pripravljen. Tako vsaj mislimo v naši temeljni organizaciji.

Informacij je preveč in informacij je premalo. Delavec svojo pravico, da je informiran, lahko izkoristi z informacijami, ki so dane preko Železarja. Ni pa dolžan, da jo na tak način izkoristi. Njegovo obvezo pri obveščanju je treba speljati po drugačni poti, po poti, ki je naslovljena direktno od tistega, ki je dolžan, da informacijo da, na samoupravno delovno skupino. Informacija v Železarni je preveč splošna in poljudna in je prirejena tako, da je tudi čitljiva.

V proizvodnji in pri delu pa rabimo informacije, ki so tako napisane, da prikazujejo trenutno situacijo in nakazujejo naloge in obveze. Preko Železarja pa ni mogoče dajati takih informacij. Preveč se zadovoljujemo s tem, da imamo časopis, kakršen je Železar, ki je splošno priznan, gotovo eden najboljših v republiki. Mislim pa, da zaradi tega informiranje v našem kolektivu ni boljše kot pa, na primer, v Murki Lesce. Tam izdajajo mesečno ciklostiran časopis na nekaj straneh in delavci te liste naravnost požirajo, ker se v teh informacijah izraža njihova prisotnost v kolektivu, dobro ali slabo delo, naloge. Mogoče so te informacije tudi veliko bolj osebne, ker so v zaprtem krogu, znotraj kolektiva in niso za javnost.

Ne bom rekel, da bi morali pri informiranju orati ledino, toda tiste prave informacije, ki jo delavec in delovna skupina rabita, doslej še nismo znali oblikovati in jo posredovati tako hitro, da ne bi bilo izgubljenega preveč časa in da postopek informiranja ne bi bil predrag.

Po drugi strani pa mislim, da dovolj dobro pripravljamo material za samoupravne organe. Samo to je drugo področje informiranja. Čeprav bi bilo tudi pri teh materialih lahko več kvalitete, v tem smislu, da bi poskusili nakazati za doseg nekega cilja več poti, ki imajo približno enak rezultat, torej alternativnih možnosti. Zato ljudje dobivajo občutek, da je pač treba odločiti o tem, kar je pripravljeno. Ker ni druge izbire in ker tisti, ki odloča, ni dovolj strokoven, da bi lahko predlagal amandma ali celo spremeni celotno vsebino predloga, se ponavadi vse sprejme, čeprav gre za kvalitetne sklepe, in imajo potem delavci občutek, da gre za formalnost, ne pa, da dejansko odločajo. Z informiranjem ne bi smeli biti nikdar zadovoljni. Bil sem kritičen, čeprav je informiranje v Železarni, v primerjavi z drugimi večjimi organizacijami združenega dela, zelo kvalitetno.

Tovariš Noč je potem odklonil, da bi še odgovarjal glede informiranja in prešel na specifično problematiko TOZD Remontne delavnice.

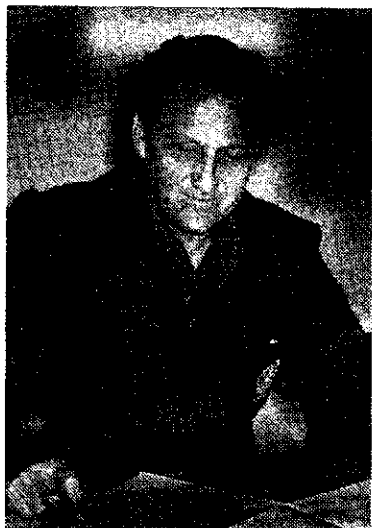
»V naši temeljni organizaciji nas je veliko, ki mislimo, da je treba ekonomske odnose speljati dosledno do kraja. Petsto nas je in ne bi nam bilo vseeno, da bi zunanje organizacije združenega dela v Železarni opravljale kako delo, ki bi ga lahko opravili mi in bi vedeli, da se to pozna temeljni organizaciji in Železarni.

Osebnost sem se znašel v težkem položaju, ker sem prej vodil veliko temeljno organizacijo, zavedajoč se, da je primarna stvar v Železarni proizvodnja in da se vse mora temu podrediti. Zelo malo je bilo investiranega v vzdrževalno dejavnost, tako da so ti obrati po vojni le malo spremenili svojo fiziognomijo. Z zdaj vodim remontne delavnice, ki bivajo v obratih, postavljenih v glavnem že pred vojno. V utesjenih prostorih skoraj ni mogoče postaviti ustreznih strojev in naprav, izjema je le obrat RTA, ki je lani dobil nove prostore. Bojim se, da v svoji mandatni dobi ne bom uspel, da bi na področju remontnih delavnic lahko nekaj več investirali kot prej. V prejšnji TOZD smo to imeli v načrtu, imeli smo

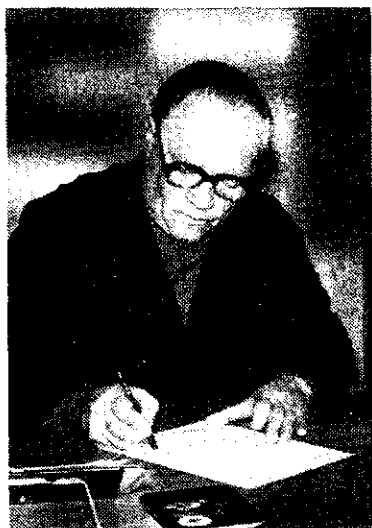
veliko ekonomsko moč in v veliki meri bi to lahko sami izpeljali. Z zdaj pa seveda računamo na veliko solidarnost proizvodnih temeljnih organizacij. Pri nas je vrednost osnovnih sredstev izjemno nizka, amortizacija, formirana po zakonskih predpisih, skoraj ni omembe vredna, saj zanjo na leto lahko nabavimo eno novo strožnico.

Če bodo delavci ocenjevali vodja temeljne organizacije po tem, koliko je uspel v mandatni dobi spremeniti fiziognomijo obrata kar se tiče osnovnih sredstev, potem imam izredno težko nalogo. Vem pa, da je za delavce, za delovne skupine zelo pomembno, koliko je nekdo, ki je vodil obrat ali oddelek, uspel spremeniti delovne pogoje. M. V.

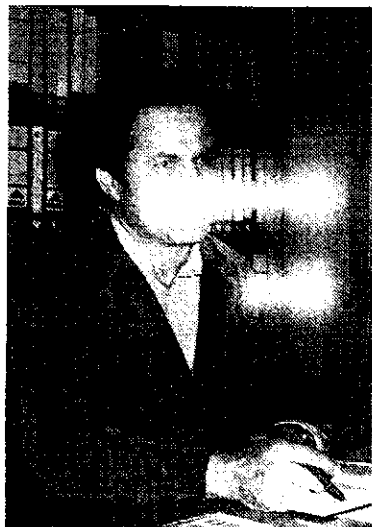
VODJE TOZD, KI SMO JIH PREDSTAVILI V PREJŠNJI ŠTEVILKI ŽELEZARJA

Franc Ravnikar – vodja TOZD Valjarne žice in profilov

Berti Brun – vodja TOZD jeklovleki

Franc Gasser – vodja TOZD profilarna

France Bajt – vodja TOZD Vratni podboji

Janez Komel – vodja TOZD Žičarna

Aleksander Kavčič – vodja TOZD Hladna valjarna Jesenice

USPELA PROSLAVA NA TRANSPORTU

Na pobudo OO ZK Transport je bila v počastitev 1. maja organizirana proslava s kulturnim programom. Z veliko prizadevnostjo sekretarja OO ZK, mladine in ob vsestranski pomoči vodstva TOZD je proslava v vseh pogledih izredno uspešna. Okusno okrašen prostor je dal sami proslavi izreden zunanji videz.

Pozdravni govor je imel predsednik sindikata,

uvodni slavnostni govor pa sekretar OO ZK. Orisal je pomen delavskega praznika in ostalih jubilejev, ki jih praznujemo letos. Proslavi je dal svečan poudarek kulturni program, ki so ga izvajali učenci glasbene šole in dijaki jeseniške gimnazije, ki so nastopili s harmonikarskim zborom in z recitatorji. Program so navzoči toplo sprejeli.

Sledila je slavnostna podelitev jubilejnih nagrad delavcem, ki so dopolnili deset, dvajset ali trideset let zaposlitve v železarni Jesenice. J. S.

NEPOZABNO SREČANJE S TOVARIŠEM TITOM

V noči od petega na šesti januar 1962. leta, med obiskom v Sloveniji, je tovariš Tito prenočil med graničarji v karavli Kokrškega odreda. Prostor, v katerem je bival vrhovni komandant naših oboroženih sil, je preurejen v spominsko sobo, ki jo je v preteklih petnajstih letih obvezno obiskala vsaka generacija graničarjev te in sosednjih karavel.

V prvem nadstropju karavle pod ledenimi Karavankami je majhna soba, v kateri se danes stojijo: dve vzorno postelani vojaški postelji s čistimi belimi rjuhami, vojaška omariča, peč, miza, stoli in omara. V njej sta, da bi se odpočila za časa lova, prenočila tovariš Tito in narodni heroj Ivan Maček-Matija. V sobi visi nad posteljo posvetilo v okviru, v zid pa je vžidana spominska plošča z naslednjim besedilom: »V noči od petega na šesti januar 1962. leta je v tej sobi prenočil predsednik SFRJ in vrhovni komandant oboroženih sil Jugoslavije maršal Josip Broz Tito.«

V spomin na to noč in na bivanje v karavli se je tovariš Tito s soprogom Jovanko in Ivanom Mačkom-Matijem slikal z graničarji. Slike so v tej sobi kot trajen spomin na to srečanje. Na mizi je tudi album obmejnih enot SFRJ, v katerem so, poleg ostalih, tudi fotografije Titovih srečanj s te karavle, potem knjiga vtisov s številnimi toplimi besedami obiskovalcev, ki so si ogledali spominsko sobo.

Starešine, ki je vodil karavlo pred petnajstimi leti, nismo našli niti zvedeli za imena vojakov s fotografij. Vendar smo od sedanjega starešine Momirja Mucića zvedeli, da je bil za časa Titovega obiska komandir Božo Dereta, zelo prizadeven in zgleden starešina, ki je dolga leta vodil ta obmejni kolektiv, postavil čvrste temelje, na katere so ponosne še današnje generacije graničarjev. Nedavno je bila v neposredni bližini zgrajena nova karavla, ta objekt pa so odstopili gostinsko turističnemu podjetju Kompas, ki je pokrovitelj prostora, preurejenega v spominsko sobo.

TITOV ZGLED – NAŠ VZOR

Z namenom, da zveemo nekaj več o bivanju tovariša Tita v tej karavli, smo se pogovarjali s prebivalci in prebrali prgišče pohvalnih besed obiskovalcev iz knjige vtisov. Od teh objavljamo najzanimivejše odlomke:

»Obisk v tej karavli,« piše polkovnik Drago Rakočević, »zbuja v človeku občutek občudovanja do ljudi, ki opravljajo najbolj vzvišene dolžnosti – zaščito meja naše socialistične domovine. Poseben čar predstavlja ta spominska soba, v kateri je tovariš Tito prenočil in nekaj časa preživel z graničarji. To je lep, pa tudi edinstven zgled. Na tem je treba graditi in gojiti osnove vzgoje, pa tudi naše tradicije za bodočo generacijo graničarjev in pripadnikov oboroženih sil. Spominska soba naj spodbuja ljudi, zbuja ponos na Njega in vodi v nove revolucionarne zmage. Titovemu primeru – našemu vzoru, moramo slediti vsi mi in vse bodoče generacije.«

Generalmajor Mitar Lajević med drugim piše: »Bivanje tovariša Tita v tej karavli navdihuje in obvezuje ne samo tiste, ki varujejo mejo, ampak tudi tiste, ki obiskujejo ta zgodovinski prostor, da so še bolj odgovorni pri svojih nalogah in pri zahtevah svojega vrhovnega komandanta.«

»To, kar sem tu videl in slišal od starešin, bo inspiriralo vsakega vojaka in starešina naše armade,« piše Velimir Mitić. »Soba, v kateri je prenočil tovariš Tito,« pravi Adolf Kastelc, »je lepo urejena in kar je najlepše, ostala je takšna kakršna je v resnici bila, brez olepšav. To je za mene najdražji spomin na tovariša Tita in na njegovo izjemno skromnost.«

TITO – NAJDRŽAJŠI GOST

V globeli zelenega arhipelaga iglavcev, pod visoko Begunjščico je lovska koč, v kateri že 21 let živi logar Daniel Kokalj z družino. Tega zgodnjega majskega dne smo ga dobili, ko se je odpravil v gore. Z našim obiskom smo za kratek čas odložili njegov odhod. Ljubezno nas je sprejel, pripovedoval o svojem delu, o nepozabnih srečanjih s tovarišem Titom, za katerega pravi, da mu je najdražji gost v življenju. Daniel ni samo logar, pravi graničar je, buđen in oprezen ob vsakem času. Pripovedoval nam je o številnih zgodah in nezdodah, o tem, kako je ujel veliko število ilegalcev, ki so poskušali priti preko meje brez dokumentov, o sodelovanju z graničarji in o drugih zanimivih epizodah iz svojega logarskega življenja.

Daniel se ne loči od svoje »boke-ric«. »Zanesljiva je in ubija,« pravi Daniel. »Dovolj neprijetnih srečanj z ilegalci sem doživel, padal sem v neprijetne pasti podnevi in ponoči na gori, nikoli pa nisem stregel po življenju.« Medtem ko on pripove-

duje o svojih dogodivščinah, si ogledujemo fotografije, posnete z najdražjim gostom tovarišem Titom, ki, kadar je v Sloveniji, pride v Karavank. Daniel je prepešal vzdolž in poprek masive Begunjščice, Ljubelja, Košute in Zelenice, pozna vse steze in nevarne preise gore, na katerih vrhovih še poleti kljubujeta sneg in led. Pozna vso divjad in hudobno naravo gorskih snežnih plazov, ki neusmiljeno preže s strmih pečin na človeška življenja.

»Velikokrat ste se srečali s tovarišem Titom. Katerega srečanja se najraje spominjate?«

Tov. Tito, Ivan Maček in Logar Daniel-Kokalj po uspešnem lovu na Begunjščici

Logar Daniel-Kokalj iz Podljubelja, dolgoletni lovski spremljevalec tov. Tita

»Vsako srečanje s tovarišem Titom mi je drago in ljubo, za nobenega se ne bi mogel odločiti, da mi je najdražje. Spominjam se vseh, ker nikdar ne zbledi, vedno so sveže in vsako posebej predstavlja posebno doživetje. Ne da bi jih izdajal, samo o enem od njih bi pripovedoval,« je rekel Daniel. »Bilo je pred petnajstimi leti. Točneje, petega in šestega januarja 1962. leta. Zima je pritisnila, poti so bile zametene, snega pa v izobilju.«

Vidite tistele pečine,« je pokazal skozi hišno okno. »To je Begunjščica, visoka preko 2000 metrov. Tovariš Tito je prišel petega januarja zjutraj. Počakali smo ga pod Ljubeljem. Hotel je odstreliti kozoroga, ponorelega gorskega tekača, ki kot strela skače po skalah Karavank. Nekam do višine 1060 metrov smo šli po brezpotjih zametene Begunjščice. Šli smo počasi, toda oprežno opazovali okolico z daljnogledi, kakor izvidniki. Ustavili smo se na območju, kjer sem mislil, da jih bomo pričakali. Čakali smo dolgo, kozoroga pa od nikoder. Zelo neugodno sem se počutil, ker so vsi mislili, da dobro

poznam teren in območja, kjer se gibljejo kozorogi.

Čakali smo, si ogledovali drugo divjad, kozoroga pa od nikoder. In ko se je zdelo nadaljnje čakanje zastoj, je nekdo predlagal, naj se vrnemo.

»Ne grem od tod, dokler ne vidim kozoroga,« se je pošalil tovariš Tito. Vrnili smo se. Tovariš Tito je z Ivanom Mačkom-Matijem ostal čez noč v karavli Kokrškega odreda, jaz pa sem šel domov. Zjutraj smo šli po isti poti. Komaj smo prišli v bližino včerajšnjega mesta, se je v skalah, kakih tristo metrov nad nami, pojavil trop kozorogov. Med njimi je izstopal kozel z velikimi rogovi. Tovariš Tito se je postavil na prežo in ko so se kozorogi vznemirili in poskusili bežati, je bilo že prepozno. V polju Titovega daljnogleda na

naziv Kokrškega partizanskega odreda. Vojaske kolektiv, ki ga danes vodi starešina Momir Mucić, je eden najzgodnejših med graničarskimi enotami Danila Djurovića. Starešina Momir Mucić nam je povedal, da je s svojimi vojaki zelo zadovoljen, ker se vsi, od prvega do zadnjega, odlikujejo pri opravljanju obmejne službe in v vestnem in odgovornem izpolnjevanju svojih obveznosti in nalog.

»Težko mi je izločiti najboljše,« je rekel tovariš Mucić, »ker je to zares kolektiv, na kakršnega le redko naletijo, kolektiv, ki ga kot enega označujeta enotnost in moč – eden za vse, vsi za enega. Teren, ki ga varujemo, je zelo težak, zime so surove in brez milosti. Toda ne glede na take pogoje nam uspeva, da opravljamo službo odgovorno in uspešno. Za uspehe, dosežene pri obvezni pripravi, vzgoji, varovanju državne meje, za vsestransko delo pri razvijanju odgovornosti, sodelovanje z ljudmi

in za krepitev borbene pripravljenosti in moralno-politične enotnosti nas je ob dnevu armade lani pohvalil komandant ljubljanskega armadnega območja.«

V vitrinah vojaškega kluba je veliko število priznanj: občinske skupščine Tržič – za izredno prizadevanje in reševanje ponesrečenih izpod snežnih plazov, Zveze rezervnih vojaških starešin, Avtomoto društva, petnajst pokalov, preko dvajset diplom in drugih priznanj športnih in kulturno-zabavnih srečanj z mladino, z delovnimi kolektivi in drugimi družbenopolitičnimi strukturami. Ta prepričljivo govore o tem prizadevanem in zaslužnem obmejnem kolektivu. Pokroviteljstvo nad karavlo ima delovni kolektiv tovarne obutve Peko iz Tržiča, s katerim so graničarji dobro povezani na vseh področjih družbenopolitičnega, kulturno-zabavnega in športno-rekreativnega življenja. Svetislav Nikolić

OSREDNJA OBČINSKA PROSLAVA, 21. MAJA NA PRISTAVI

V prejšnji številki Železarja je bila objavljena skica prometnega režima za udeležbo na osrednji občinski proslavi v počastitev 40-letnice ustanovnega kongresa KPS in dneva mladosti, ki bo v soboto, 21. maja, ob 11. uri na Pristavi v Javorniškem rovtu.

Zaradi vdora zemeljskega plazu na cesti Savske jame – Križevci avtomobilski promet na tej relaciji ni možen, zato bo povečan avtomobilski prevoz do žičnice za Španov vrh, od tu pa je do Pristave okrog 20 minut prijetne hoje. Za ostale udeležence, ki želijo priti na proslavo z lastnimi avtomobili, bo možen omejen prevoz na cesti Javornik – Javorniški rovt. Omejitev števila avtomobilov je potrebna zaradi pomanjkanja parkirnih prostorov.

Udeležencem z Jesenic in okolice priporočamo, da se vključijo v pohode, na žičnico in organizirane avtobusne prevoze.

ODBOR ZA PRIPRAVO PROSLAVE:

KOLIKŠNA JE INDIVIDUALNA ODGOVORNOST IN DELOVNA DISCIPLINE V NAŠEM KOLEKTIVU

Pred kratkim smo bili vsi člani kolektiva z okrožnico seznanjeni, da uvajamo s prvim majem doslednejšo kontrolo vhodov, oziroma izhodov iz podjetja. Razumljivo je, da smo do takih sklepov prišli na podlagi evidence in drugih podatkov. Take kontrole in omejitve imajo poleg ostalega še dve značilnosti: povečati delovno disciplino, ki v našem podjetju v zadnjem času precej upada, in večje izkoriščanje delovnega časa, kar bi v končni fazi pomenilo tudi večjo produktivnost.

Prepričan sem, da je tak ukrep pravi, žal pa preveč enostranski, če že nameravamo z njim poostri delovno disciplino. Obstaja namreč še vrsta drugih problemov, za katere do danes nismo imeli ravno največjega posluha. Prav nedavno izdana okrožnica pa daje upanje, da je to šele začetek in da bo tudi na tem področju prišlo do določenih sprememb.

V sestavku želim prikazati nekaj takih problemov, neposredno iz proizvodnje. Primeri so vzeti iz oddelkov, kjer opravljam delo vzdrževalca, prepričan pa sem, da se pojavljajo tudi v drugih obratih naše železarnice.

V obratu, kjer je zaradi boljšega izkoriščanja energije uvedeno delo v štirih izmenah, je delavec izostal z dela. Svoje odsotnosti v treh dneh ni opravičil. Delovodja je le s težavo našel ljudi z drugih delovnih mest, ki so v času njegove odsotnosti opravljali delo, seveda za ustrezne ure za manjkajoče delavce. Četrty dan je ta delavec prišel na delo, ne da bi se javil pri delovodji. Ta je sam prišel k njemu in mu povedal, da mu je v dninsko knjigo vpisal neopravičen izostanek. Delavec je odšel na obratovodstvo in obljubil, da se bo popobiljšal (izostajal je že večkrat). Na predlog obratovodstva mu je delovodja vpisal v knjigo plačan dopust. Toda v istem mesecu je spet neopravičeno izostal. V istem obratu, na drugem delovnem mestu je kot pripravilec vložka zaposlen mlajši delavec. Delati je začel šele v preteklem letu. Od svojih prijateljev je zvedel za izplačilo jubilejnih nagrad. Prišel je po denar, čeprav je imel delo na popoldanski izmeni. Brez obvestila je odšel domov na dopust in se vrnil na delo šele po prvomajskih praznikih. Vse dni je delal starejši dolgoletni delavec sam, ob pomoči delovodje. Tako sta sama poskrbela za nemoteno obratovanje brez zastojev. Pa naj še kdo reče, da takšni in njim podobni nimajo delovne zavesti, pa še veliko žal ni stimulirano!

Opisal bom še tretji primer, kjer poteka delo kontinuirano na dveh linijah. Delavec, zaposlen v tem obratu, je zgolj iz malomarnosti in neresnosti neopravičeno izostal 37-krat z dela v letošnjem letu. Ostal je nezakazan, še danes dela na istem delovnem mestu. Njegovo delo so v času odsotnosti opravljali njegovi sodelavci. Spominjam se primera v tem obratu pred meseci. Delali smo na nočni izmeni. Ker je

bil ravno dan izplačila osebnih dohodkov, so na obeh linijah delali samo štirje delavci. Pri pripravi vložka jim je pomagal delovodja. Vsi so morali krepko prijeti za delo, da ni bilo zastojev. Marsikateri se bo vprašal, kaj je bilo s tistimi tremi, ki niso prišli na delo. Nič! Za tisti dan oziroma noč so imeli plačan dopust. Iz vseh teh primerov lahko vidimo, da so ostali kršilci delovne discipline nekažnovani. Kako bo v bodoče? Omeniti velja tudi tako imenovane »črne« izhode, brez propustnic, katerih v našem kolektivu ni malo. Dvomim, če obratovodstva vedo, s kakšnimi težavami in problemi se vsak dan ubadajo delovodje prav zaradi nediscipline. Slišal sem celo to, da je delovodja v primeru, ko je na obratovodstvu poročal o takih problemih, dobil odgovor: »Niste sposobni, ne znate delati z ljudmi!« Od delovodij pa se zahteva izvršitev vseh planskih proizvodnih nalog v obratih.

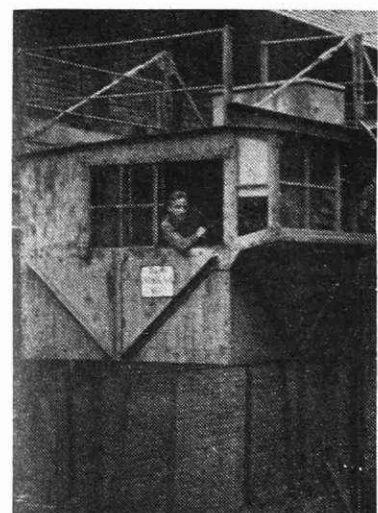
Kršilci delovne discipline so v veliki večini primerov mlajši delavci, taki, ki še nimajo določene delovne zavesti. Delno krivdo za to lahko iščemo tudi v tem, da dandanes mladi delavci hitro napredujejo na delovnem mestu, zato tega tudi ne cenijo. Spominjam se, kako sem sam začel pred dvajsetimi leti. Po pet letih in več smo imeli isto tarifno postavko, oziroma delovno mesto. Danes pa že po letu dni zahtevajo višjo plačilno skupino in dodatke. Zavedati se moramo, da so prav v vsakem kolektivu steber in pogoj za doseganje dobrih proizvodnih rezultatov dolgoletni delavci z bogatimi izkušnjami. Tisti, ki so se nekako vrasli v kolektiv. Z njim živijo in čutijo. Veselijo se uspehov, zaskrbljeni so ob neuspehih in težavah. Tako je tudi v naši železarni.

Za sklep današnjega sestavka bi rad povedal še svoje mnenje ob nedavno izplačanih jubilejnih nagradah. Medtem ko se mi zdi osnova 200 din zadošči v redu, pa je dodatek za vsako leto zaposlitve in zvestobe kolektivu v višini 25 din smešno nizek. Te nagrade so najboljši dokaz, kako v Železarni vrednotimo novince in kako dolgoletnega delavca. Prepričan sem, da bomo v doglednem času tudi pri izplačilu jubilejnih nagrad našli primernejšo stimulacijo, kar bo pri dolgoletnih sodelavcih zbudilo zaupanje in spoznanje, da se zavedamo njihovega dela pri uresničevanju planskih nalog, mlajšim pa v spodbudo, da bodo ostali zvesti svojemu kolektivu. Janko Fon

VENCELJ PERKO DELEGAT JESENIŠKIH KOMUNISTOV NA USTANOVNEM KONGRESU KPS

Čeprav je od uradnega jubileja ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije, ki je bil v noči od 17. na 18. april pred štiridesetimi leti, minil že mesec dni, smo razgovor z udeležencem kongresa, delegatom jeseniških komunistov VENCELJEM PERKOM pripravili do osrednje občinske proslave tega jubileja, ki ga bomo skupno s 85-letnico rojstva predsednika Tita in 40-letnico njegovega prihoda na čelo jugoslovanske partije praznovali v soboto, 21. maja. Takole smo kramljali o dogodkih pred štiridesetimi leti z našim sogovornikom Venceljem Perkom.

UREDNIŠTVO: Čas pred ustanovnim kongresom KPS je bil s svojimi dogodki tudi na Jesenicah značilen dozorovanja delavskega razreda, da kot sestavni del slovenskega in jugoslovanskega delavskega razreda prevzame usodo za nadaljnji razvoj v svoje roke. To označujeta predvsem dva dogodka — to je, uspešna julijska stavka leta 1935 in zmaga liste Slovenskega delovnega ljudstva, na kateri je bila večina komunistov na čelu z vami, decembra 1936.

Vencelj Perko na svojem žerjavu v javljarni žice leta 1935

VENCELJ PERKO: Stavka jeseniških kovinarjev leta 1935 pomeni prelomno obdobje v boju delavcev tega podjetja. Prelomno predvsem v tem, ker stavka prekine z oportunističnim odnosom do ostrejših spopadov za obrambo tedanjih pravic in za priboritev novih. Ta stavka je imela izreden pomen ravno v tem pogledu, da je mimo dotakratne politike sindikalnih organizacij sprožila val spoznanja, da imajo delavci, tudi če so različno organizirani, tudi če imajo različne ideološke poglede, vendarle skupni interes, to je, interes za boljše življenje. In prav to spoznanje, ki je nastajalo v času stavke, ko smo se borili za ta enotni interes, za varstvo delavskih pravic, je ustvarjalo zavest potrebe po enotnosti. Brez te zavesti, brez tega revolucionarnega vzdušja stavka ne bi uspela. In če damo manjši poudarek materialnim dosežkom, ki jih je stavka dala, je največji uspeh stavke ravno v tem, da je bila skovana akcijska enotnost jeseniških železarjev, ki se je tako močno manifestirala v dogodkih, ki so sledili.

Po stavki vodstva strokovnih organizacij prevzemajo naprednejši delavci. V naši kovinarski organizaciji, oziroma v Savezu metalnih radnika, smo v začetku leta 1936 prišli v vodstvo komunisti in levo usmerjeni delavci. Nam seveda ni šlo za to, da bi bili v vodstvu samo komunisti. Nasprotno, naša težnja je bila, da tudi v naši organizaciji ustvarimo ustrezno enotnost pogledov med nami levičarji in delavci, ki so bili socialdemokratsko usmerjeni in ki so bili že v vodstvu. Na žalost nam to na znotraj ni uspelo, uspelo pa nam je navzven, z doseženo akcijsko enotnostjo z ostalima dvema sindikalnima, oziroma strokovnima organizacijama, to je, z jugoslovansko strokovno zvezo in narodno strokovno zvezo. Na skupnih razgovorih smo postavili enotno politično platformo našega skupnega dela — boja skozi sindikalne organizacije in izdali skupni poziv vsemu delavstvu v tovarni.

To obdobje je značilno po velikih skupnih zborovanjih delavstva. Na teh zborovanjih smo si delili vloge tako, da je nekdo govoril o razmerah v podjetju, ki se morajo popraviti, drugi o zahtevah delavcev, ki si jih je treba izbojevati, tretji, ki je bil običajno komunist, pa je govoril o graditvi in krepitvi politične in sindikalne akcijske enotnosti. Te stvari nazorno dokazujejo spremembe, ki so nastale pri delu sindikalnih organizacij po stavki leta 1935, ki se kažejo v pričetku dela v okviru medstrokovnega akcijskega odbora.

Kar se tiče zmage liste Slovenskega delovnega ljudstva na Koroški Beli, to je, liste ljudske fronte, ima še poseben pomen. Volitve so bile že v času, ko so nasprotniki, boječ se vpliva, ki smo ga dobili komunisti in levo usmerjeni delavski zaupniki po stavki, proti nam združili vse sile in začeli z različnimi poskusi razbijati

doseženo delavsko enotnost. To je doseglo svoj višek v drugi polovici leta 1936 z različnimi posegi v same sindikalne organizacije in med drugim tudi z dogovorom med oblastjo in podjetjem, da se formira policijski komisariat s posebno nalogo boja proti komunistom in drugim revolucionarnim delavcem.

Sledili so strahoten pritisk in težki udarci. Začelo se je z odpovedjo kolektivne pogodbe novembra 1936, z zmanjšanjem števila delavskih zaupnikov, z odvzemom mandata nekaterim delavskim zaupnikom, ki so bili označeni kot komunisti ali poborniki doslednega razrednega boja, in seveda z odpustom teh zaupnikov in drugih borbenih delavcev iz podjetja. Vse to je bila posledica dogovora med delničarji tovarne in politično oblastjo.

Ravno zaradi takega stanja so pomenile volitve tako na Jesenicah kakor na Koroški Beli izpit in potrditev našega dela. Na Jesenicah, kjer so bile volitve 23. oktobra, je zaradi političnih mahinacij in potvorb samo z 18 glasovi večine zmagala režimska lista, medtem ko je na volitvah na Koroški Beli 6. decembra zmagala naša lista, to je, lista Slovenskega delovnega ljudstva. Ta zmaga je bila izredno pomembna, če upoštevamo vse pritiske, da so bile volitve javne, da se je pozivalo volilce, oziroma delavce, da morajo voliti režimsko listo, oziroma da ne smejo voliti liste, na kateri kandidirajo komunisti, če pa jo bodo, morajo računati tudi na vse posledice. Kljub vsemu temu je zmagala politična zavest in v tem je izreden politični pomen teh volitev. Namreč, da se volivci, delavci in drugi vseh teh groženj in dejstev niso ustrašili ter da so pogumno izpovedali svoje prepričanje. To je bila zmaga sil ljudske fronte, ki smo jo gradili na široki demokracijski osnovi, z združevanjem vseh demokratičnih naprednih sil.

UREDNIŠTVO: Iz vaše pripovedi je razvidno, da ste komunisti že takrat frontno poskušali povezovati vse delavce, ne glede na strokovno pripadnost, oziroma idejno opredeljenost, in da ste komunisti pa tudi ostali napredni delavci delovali posvobod tam, kjer so se zbirali delavci.

VENCELJ PERKO: Prav gotovo tako uspešne stavke, kakor uspeha na volitvah in ob številnih drugih akcijah, ne moremo ločevati od našega dela v strokovnih organizacijah in delavskih prosvetnih društvih. V strokovnih organizacijah, oziroma sindikatih smo se združevali in tam gradili naše borbeno razpoloženje in utrjevali naše poglede o potrebi enotnega nastopanja. V kulturnih organizacijah pa se je krepila naša zavest, širili naši pogledi in obzorja ter splošna izobraženost.

Če govorim za sebe, potem moram reči, da mi je nastopanje na delavskem odru na Jesenicah veliko pomenilo tako v pogledu bogatitve jezikovne kulture kakor tudi v pogledu mojega bolj sproščenega javnega nastopanja. Marksizem in leninizem, oziroma socializem naploh smo spoznavali na debatnih krožkih, na predavanjih, medsebojne debate pa so nam bistrile duha in utrjevale boljše razumevanje tem iz predavanj ali krožkov. Seveda pa je to delovanje potekalo obojestransko, komunisti smo bili prisotni in vseh vejah kulturnega in telesno-vzgojnega delovanja ter tam politično delovali. Vse to nas je usposabljal za javne nastope in za pravičen pristop do reševanja različnih skupnih problemov v občinski politiki, gospodarstvu, socialnem varstvu in podobno.

Vencelj Perko v letu kongresa

Mislím, da je v današnjem času med komunisti in aktivisti vse to premalo prisotno, čeprav so razmere bistveno spremenjene in tudi drugačne možnosti delovanja. Kljub temu pa se mi zdi, da bi moralo biti še močnejše povezovanje komunistov in ostalih družbenopolitičnih delavcev v kulturni sferi. Kajti tu se razširja obzorje, poglabljajo pogledi in bistrijo različne odločitve za važna življenjska vprašanja.

UREDNIŠTVO: V obeh obravnavanih primerih ste kot komunist imeli vodilno vlogo in delavci ter ostali so vas spoznali kot brezkompromisnega borca za njihove pravice, kar je bilo najbrž odločilno, da so vas v jeseniški partijski organizaciji izbrali za delegata na ustanovnem kongresu KPS.

VENCELJ PERKO: Najbrž dokončnega in povsem zadovoljivega odgovora ne bom mogel dati sam. Vendar, ko sem razmišljal, zakaj je ta izbor oziroma dolžnost padla na mene sem bil mnenja, da verjetno predvsem zaradi mojega dotedanjega dela. Že od rane mladosti sem bil namreč aktivno povezan v sindikatu, zlasti pa v delavskem prosvetnem društvu Svoboda in da sem bil od leta 1932 dalje prisoten pri vseh vidnejših borbenih akcijah jeseniških železarjev.

Tako leta 1932, ko smo organizirali stavko pri popravilu elektrarne v Zasipu, leta 1934, ko podjetje ni hotelo podpisati kolektivne pogodbe, do moje izvolitve za starešina delavskih zaupnikov vseh delavcev v takratni Kranjski industrijski družbi. Zlasti pa v akcijah, v katerih sem skupaj z drugimi tovariši imel eno od vodilnih vlog, pri stavki, pri graditvi in krepitvi delavske akcijske enotnosti, to je, v začetku ljudskofrontovskega gibanja, ko smo leta 1936 organizirali veliko zborovanje za ljubljanske klinične bolnice. Dalje pri organiziranju in nastopih ob veliki proslavi 30-letnice naše sindikalne organizacije, kar je pomenila za celjsko manifestacijo Svoboda leta 1935, eno največjih delavskih manifestacij v Sloveniji v predvojni Jugoslaviji.

Zaradi vsega tega sem dobil zaupanje, ne samo med jeseniškimi komunisti, temveč tudi med delavci v celoti, pa tudi v širši javnosti Jesenic in okolice. Še posebno pa se mi je ugled okrepil po naši zmagi na občinskih volitvah in v akcijah, katere sem organiziral in sodeloval kot župan občine Koroška Bela. Prav tako tudi pri intervencijah, skupaj z drugimi župani radovljanskega sreza na banovino in na upravni svet KID ter z mojimi nastopi, ki sem jih imel med pogajanjem za novo kolektivno pogodbo v začetku leta 1937. To je bilo tik pred ustanovnim kongresom KPS, ko sem govoril na velikem delavskem zborovanju in predložil hudo in težko borbo za novo kolektivno pogodbo. Le-te zaradi pritiskov, ki sem jih omenjal v prvem odgovoru, nismo mogli dosegati, oziroma nismo dosegli tistega, kar bi morali, in je iz protesta naša organizacija ni hotela podpisati. To so bili po mojem mnenju odločilni momenti, da me je jeseniška partijska organizacija izbrala za svojega delegata na ustanovnem kongresu Komunistične partije Slovenije.

UREDNIŠTVO: V tem trenutku bi nas zanimalo tudi oblike delovanja komunistov in naprednih delavcev v revolucionarnem delavskem gibanju naploh.

VENCELJ PERKO: Precej tega sem že navedel v mojih dosedanjih odgovorih. Ko sem govoril o stavki leta 1935, sem naglasil, da pomeni veliko prelomnico v razvoju delavskega razrednega gibanja na Jesenicah, pomenila pa je tudi prelomnico v samem načinu našega delovanja. Do četrte pokrajinske konference je bila za komuniste uveljavljena tako imenovana revolucionarna opozicija v sindikatih. Do takrat smo bolj kritizirali z revolucionarnih vidikov delo vodstva sindikata in le v manjši meri neposredno nastopali za pridobivanje široke fronte ljudi. Delovali smo v glavnem znotraj partijske organizacije in med socialopornisti. Po stavki se je naše delo, oziroma oblike delovanja spremenile v tem smislu, da smo uporabljali vse legalne možnosti delovanja in vključevanja v vse tiste organizacije, ki so nam lahko pomagale v našem razrednem boju.

Če vzamem samo za primer naše delovanje v kulturnih organizacijah, v katerih smo organizirali različne izlete, na primer, prvomajske, pa tudi druge. Na izletih smo pripravili različne privlačne družabne igre, v katerih je dobil lahko koristno in zabavno zaposlitev vsak udeleženec, od najmlajših otrok pa do odraslih. Ti izleti so postali tako privlačni, da so z nami začeli hoditi tudi taki, ki niso bili naši privrženci, ampak sta jih privlačljali družba in zabavnost. To pa je seveda nam omogočalo, da

smo v neposrednih stikih z njimi začeli vplivati na njihovo zavest in jih pridobivati ter vključevati v naš boj.

Ena takih oblik našega akcijskega delovanja, je, na primer, formiranje akcijskega odbora za postavitev ljubljanske bolnice. V ta akcijski odbor smo vključili vse, od sindikalnih organizacij, s katerimi smo že postavili akcijsko enotnost, do sindikata uslužbencev, ki ga do takrat ni bilo čutiti, in raznih združenj, rdečega križa, protituberkulozne lige, združenja zdravnikov in drugih. V to akcijo smo uspeli zajeti široko fronto delavcev in drugih ljudi, ki so sodelovali na velikem zborovanju in sprejeli resolucije, ki so obsojale režim in zahtevale bistvene družbene spremembe.

To so bile različne oblike našega delovanja. Delo komunistov je slovelo na liniji, sprejeti na pokrajinskih in državni konferenci in kasneje na ustanovnem kongresu KPS. Na tej liniji, kakor smo rekli, smo morali delovati kar najbolj samostojno in akcijsko in nismo čakali na formalne sklepe, ki jih v bistvu ni bilo. Dogovarjali smo se za akcije, sicer pa smo morali delovati kar najbolj samostojno in akcijsko v vseh sredinah, kjer smo se pojavljali. V tem je bila naša moč in tako smo pridobivali vpliv med množicami.

UREDNIŠTVO: Zanimivo je, da je v statutu ZKJ še vedno poudarjeno, da se komunisti bojujejo za svoje ideje, politiko in stališča Zveze komunistov z močjo prepričevanja in argumentov, s prizadevanostjo, doslednostjo, osebnim zgledom in podobno ter da so bile take oblike boja lastne komunistom že takrat.

VENCELJ PERKO: Vsekakor. Na vprašanje bi navezal spomin na veliko zborovanje na Jesenicah, ravno v času prizadevanj za novo kolektivno pogodbo. Narodno strokovna zveza na Jesenicah ni imela dobrega govornika, kar pa je bilo za vpliv na delavce izredno pomembno, zato so dobili svojega predstavnika iz Ljubljane, ki je imel visoko izobrazbo, da bi se spuščal v besedne dvoboje z nami. On je nastopal z načelnim leporečjem, jaz pa z močjo argumentov, primerjav in s prikazovanjem konkretnega stanja ter posledic takega stanja ter naših pogledov na razredni boj. Seveda so naša stališča popolnoma prevladovala. Zavedali smo se, da je za komunisti izrednega pomena, da je vedno pripravljen na vprašanja ali na nasprotna mnenja argumentirano odgovarjati. Seveda pa je to od nas zahtevalo drugo veliko odgovornost — neprestano se marksistično in sploh kulturno ter vsestransko izpopolnjevanje in živeti med delavci in ostalim prebivalstvom. Poglejte, pri 85 letih vsi občudujemo tovariša Tita, kako prepričljivo in prodorno spregovori ljudem. S tem hočem le reči, da vseh teh stvari ne bi smeli zanemarjati pri sedanjem partijskem delu, kajti občutek imam, da vse preveč nastopamo s pisanimi referati in poročili na eni strani ter da premalo uporabljamo moč neposredne besede pri prepričevanju in argumentiranju posameznih pojavov ali stvari. Seveda pa za vsem tem mora stati komunist z vso svojo celovitostjo in ustvarjalno osebnostjo.

UREDNIŠTVO: Kaj je za vas pomenilo to, da ste zastopali komuniste in sploh delavski razred naše doline na ustanovnem kongresu Komunistične partije Slovenije pred štiridesetimi leti?

VENCELJ PERKO: To, da so me izbrali za delegata, mi je pomenilo veliko čast in ponos, predvsem pa veliko odgovornost. Zavedal sem se, da je zame to velika in odgovorna naloga, da bom moral na ustanovnem kongresu podati podoben političnega stanja in našega boja na Jesenicah in v okolici. Da bom moral z vso politično odgovornostjo sodelovati pri oblikovanju in sprejemanju sklepov za bodoče delovanje partije v zgodovinsko izredno pomembnem obdobju. Vse to pa je bila velika odgovornost.

Če danes gledamo na sklepe kongresa, oziroma sprejeti Manifest, vidimo, da ga je ves nadaljnji razvoj potrjeval in utemeljil njegovo zgodovinsko pomembnost. Naša odgovornost takrat pa je bila predvsem v tem, da sprejete sklepe, oziroma vsebino Manifesta z vso zavestjo in prodornostjo uresničujemo v praksi. Nadaljnji boj, zlasti pa leto 1941 in zmagovita narodnoosvobodilna vojna in socialistična revolucija vse to potrjujejo.

UREDNIŠTVO: Kako ste potovali na kongres, z ozirom na to, da ste bili stalno na očeh takratne oblasti, oziroma žandarmerije, in glede na to, da se je ustanovni kongres pripravljal in izvajal v najstrožji ilegalnosti?

VENCELJ PERKO: Pripomniti moram, da smo bili takrat, še posebno pa jaz, ker sem bil na špiči delavskega gibanja na Jesenicah, pod stalno kontrolo policije, ki je kontrolirala vsak naš korak, kam hodimo, s kom govorimo, kdo prihaja k meni in podobno. Za tako važno potovanje pa sem moral biti še posebno previden. Po železniško vozovnico sem zato poslal mojo nečakinjo Fani Pšenico na postajo Slov. Javornik. Na tej postaji so policijski organi pri vseh osebnih vlakih, ki so se ustavljali na tej postaji, kontrolirali, kdo se je pripeljal in kdo se je odpeljal. S tem so seveda imeli pregled gibanja na tem območju. Seveda zato mene prav gotovo niso smeli videti, da sem v soboto, 27. aprila, popoldne sedel na vlak, ker bi me lahko zasledovali. Stopil sem v zadnji vagon, ki je stal precej izven postaje. Karto sem vzel samo do Ljubljane in to iz razloga, oziroma previdnosti, ker, če bi jo vzel do Trbovelj in bi se mi med potjo kaj naredilo, bi takoj vedeli, da je moja končna postaja Trbovlje. V Ljubljani sem imel nekaj časa in sem najprej zapustil kolodvor in se z nasprotni strani ponovno vrnil ter kupil vozovnico do Trbovelj. Seveda sem pri tem moral paziti tudi na to, če me slučajno kdo ne zasleduje. Sedel sem na vlak in se odpeljal do Trbovelj.

Naročeno mi je bilo, da se s kolodvorja z avtobusom odpeljem v središče Trbovelj, kjer me bo čakala moja zveza, in sicer moški, ki si bo močno brisal nos, kot da ima hud nahod. Ta je bil res tam, stopil sem k njemu, mu povedal dogovorjeno geslo, na katerega mi je odgovoril z drugim geslom, ki sem ga vedel, in tako je bila postavljena zveza. Takrat tega človeka nisem poznal in komunisti se takrat tudi nismo predstavljali, razen po potrebi z gesli, zaradi stroge tajnosti. Šele letos sem zvedel, da je bil to trboveljski rudar komunist, borec narodnoosvobodilne vojske, ki je padel, Franc Salamon.

Spotoma sta se nama po podobnem dogovoru pridružil še dva tovariša in skupaj smo odšli proti Čebinam. Bil je hladen, vlažen večer in pričelo se je že temniti. Kam gremo, nisem vedel, tudi poti se ne spominjam, ker je bila tema. Med potjo smo zelo malo govorili in šele, ko smo prišli na cilj, sem zvedel, da sem prišel na ustanovni kongres Komunistične partije Slovenije. Tak stroga tajnost je bila potrebna do zadnjega trenutka, kajti če bi se spotoma kateremukoli delegatu kaj naredilo, bi bil lahko ogrožen ustanovni kongres.

Po daljšem času, ko smo čakali glavno delegacijo, v kateri je bil naš glavni predstavnik Edvard Kardelj, katere dolgo ni bilo in smo mislili, da do kongresa ne bo prišlo, smo nekoliko po polnoči po krajšem premoru začeli s kongresom. O samem poteku kongresa ne bi govoril, ker je bilo o tem že veliko napisanega in povedanega, pač pa bi omenil, da smo se po končanem kongresu, po čvrstem stisku rok, razšli na podoben način, kot smo prišli. Morda bo zanimivo tudi to, da, ko sem se v nedeljo popoldan vrnil z vlakom na Slovenski Javornik, me je na postaji pozdravil policaj z »dobro dan, gospod župan«, ne da bi slutil od kod prihajam.

Vse to, tako priprave na kongres kot tudi sklic in izvedba kongresa, je potekalo v taki strogi tajnosti, da je oblast za kongres zvedela šele, ko so bili objavljeni dokumenti kongresa.

UREDNIŠTVO: Kaj je pomenil kongres s svojimi sklepi v pogledu nadaljnega delovanja partije in sploh revolucionarnega delavskega gibanja?

VENCELJ PERKO: Veliko prelomnico v delovanju komunistov. Delovanje partije in sploh razrednega boja do kongresa smo označili kot čas širokega strokovnega vala, predvsem v pogledu obrambe pridobitih in boja za pridobitev novih ekonomskih pravic delavcev. Po kongresu pa se je delo partije preorientiralo na mobilizacijo širokih ljudskih, demokratičnih množic, kot priprave na grozečo nevarnost, ki je od zunaj grozila v obliki fašizma, znotraj pa v nevarnosti izdajstva lastne buržoazije, ki je bila na oblasti in ki je pripravljala priključitev Jugoslavije k fašističnim silam in uvedbo takega sistema, kot sta ga izvajala Hitler in Musolini v svojih deželah. V tem je pravzaprav ta pomembna prelomnica v našem delovanju, seveda poleg ostalih zgodovinskih političnih opredelitev.

Komunistična partija Slovenije se je predstavila in kasneje tudi uveljavila kot resnična nosilka boja za in-

(Nadaljevanje na 12. strani)

CVETKO ZAGORSKI POTOVANJE V TUMANJAN LIRIČEN POTOPIS

18

V njej je dobil študent in poznejše pisatelj Ovanes svojo sobo in v njej so zdaj njegove knjige, revije, spomini na tisti čas in na njegovo življenje in delo.

Prav toliko sem se ugnel, da sem odšel iz hiše in stopil na dvorišče v kraj. Mimo mene je odpradiral smetana sovjetskega pisateljskega sveta s Polevojem, Surkovom in Tihonovom na čelu, pa armenske vlade, CK in vrhovni sovjet, delegacije društev in republik, gostje iz tujine... Pred vsemi kajpak Mikojan, na prvi pogled kljub letom še mladosten, pa nenavadno belega obraza, ki se je zdel zaradi črnih brčic še bolj bel, v črni obleki nekako čudno drobne postave, krhkih, negotovih gibov, ko da se le s trudom drži tako ravno, molčeč in kot zagledan v nekaj drugega kot v to, kar mu razkazujejo. Ves drugačen je bil maršal Bagramjan, človek — gora, na pobočju vsa okrašena z zlatom in trakovi, in zgovoren, zmeraj obdan od občudovalcev in fotografov.

In medtem ko so si oni ogledovali muzej, sem se zrinil skozi množico nazaj do malo prej odkritega spomenika na trgu. Iz enega kosa sklesani Tumanjan se mi je zdel, ko da je živ stopil iz stene: tako naravna in priljudna je njegova drža, ko se s hrbotom naslanja na skalo za seboj, zravnan, z mirnim pogledom čez trg, z nekoliko upognjeno desno nogo, — mož v pelerini, popotnik, ki se je na dolgi poti ustavil, da si odpočije. Sloki nos izdaja Kavkazca, koža bradica intelektualca, utrujenost obraza dolgo pot, miren pogled, neko gotovost...

Zal ni časa za ogled vasi, za pomenek z ljudmi, z otroki — izredna priložnost doživeti armenske vasi se mi prehitro izmakne: komaj se zapletem v pogovor z nekim možakom kamnosekom iz Atmavira, me stakne eden izmed društvenih sekretarjev, me prime pod pazduho kot kakega izgubljenca in me odpelje proti koloni avtomobilov, čes da se mudi. Kajpak, program je pri takih slavnostih zakon.

In že se pomika več ko kilometrska kolona po dolini nazaj in se po kratki vožnji ustavi in zgneje v kotičku sveta — v majhnem rajju. Zelenje, zelenje, zelenje, toliko zelenja, da kar plavaš v njem. In sredi tega zelenja majhna zidana restavracija z veliko stekleno halo. Velik napis: ANUŠ. Zares, kamorkoli se v Armeniji obrneš, tudi če kupiš škatlico cigaret ali šibic, povsod te preseneti kakšno primerno ime, ki spominja na karkoli lepega, spodobudnega in pomembnega iz armenske zgodovine, zemljepisja ali umetnosti — ali na kraj in dogodek, ki spominja na strahote perzijskih in turških časov ali na pokrajine, mesta in jezera, ki so ostala onkraj meje.

Torej — »Anuš«: kavkaško kosilo, da se mize šibijo, armensko vino in armenska postrežba. Kajpak tudi armenska glasba, odlomki iz opere »Anuš«, zdaj vrisi iz dna duše, zdaj jok, da trga srce, zdaj hrumenje hudournika, pa pomladna pesem in ples deklet, nazadnje vseobsegajoči himnični akordi. Program, ki opaja pa zaradi svoje preobilice tudi ubija. Kako rad bi se potepel in tole zelenje bukev in topolov in se izgubil v njem.

Zdravica sledi zdravici — nazdravlja Gruzini, Azerbejdžani, Turki, Sibirci — zmeraj bolj živo... Bolgar in Madžar, Danec in Anglež, Nemec in Rus... kdo bi jim pripisal toliko temperamenta... v slavo Armeniji, za prijateljstvo med narodi... to bi bil Tumanjan vesel tega prizora! Posrečilo se mi je, da sem, mrzlokruni Kranjec, potlačil v sebi Poljaka in se potuhnil, tako da se me nihče ni spomnil in tudi piti mi ni bilo treba.

Pozno popoldne se je kolona spet zvrstila in se skozi vasi ob Pambaku vrnila do Kirovakana. Le da zdaj nismo sedli na vlak, marveč zavili po betonski cesti v nasprotno smer, ob rečici Akstev proti vzhodu, tako da se bomo vrnili v Erevan z druge strani in obkrožili skoraj ves zahodni del Armenije. Skozi množico, loveč nageljne in vrtnice, mimo državnih — sovjetskih in nacionalnih — armenskih zastav in pisanih preprog v mestecu Lermontovo (nad 100.000 prebivalcev) se prebijemo spet na prosto, pod položna planinska pobočja, kjer se pasejo črede goved, svinj ali ovac, med katerimi le redko zagledaš pastirja. Potem spet mestece, na zemljevidu označeno z enako velikim krogom kot prej Lermontovo. To je Dilijan.

V priročniku piše, da so tu izkopanine iz bronaste dobe, samostanske ruševine iz 11. do 13. stoletja in da je živel tukaj v 12. stoletju skladatelj Hačatur Taronaci; 1920. leta sta bili v kraju dve vstaji proti ruski carski oblasti, zahodnim intervencionistom in domačim dašnjakom; zdaj je to predume zdraviško in letoviško središče... Ampak nam se mudi naprej, mrači se že in hudo smo utrujeni — od vožnje, od slovesnosti, govorov, jedaje in pijače, stoterih vtisov in tudi od gorskega zraka. Zabredemo v goste gaje listavcev, po jaskah love čebelnjaki zadnje sonce. Na robu prostranega narodnega parka smo, v katerem naj ostane kavkaška narava z vsem svojim zemeljskim, rastlinskim in živalskim bogastvom nedotaknjena. Veliko opozorilo v armenščini, z armenskimi pismenkami, in zraven v ruščini: DILIŽANSKI ZAPOVEDNIK. Zaščiteni področje.

Automobili ostanejo na cesti. Po stopničastih potkah in stezah se mimo zastekljene restavracije vzpnejo med pritlične, široko zidane, bele hiše s širokimi okni in verandami, z velikimi presledki posejane med sadno drevje, v tem času polno živo rdečih jabolk, da je komaj videti od hiše do hiše. Rekel bi — tu sta do greha živela Adam in Eva. Kraj za počitek, užitek, morda tudi delo. Saj temu je zaselek tudi namenjen: last je društva skladateljev Sovjetske zveze.

Prevzame nas nekaj gospodinj v belih predpasnikih in nas razporedi po hišah in sobah. Vendar pa ob vstopu v sobo nisem bil več tako navdušen. Precej zanemarjeno vse skupaj. Bogue katera družina iz Moskve, Leningrada, Taškenta ali Vladivostoka je preživljala tudi svoje počitnice. Snažil pa je najbrž premalo ali pa so tako lene. Oskrbovanje takegale zaselka v osrčju Armenije mora biti preklemsko draga in zapletena zadeva. Prosvetnim oblastem pa vsekakor ni mo-

goče očitati, da ne bi imele vsaj do brega namena. Vsaka hiša ima klavir, s čimer pa seveda ni rečeno, da nastajajo prav tu velika dela.

Tako sem utrujen, da ne grem na večerjo. Bogue s katere jase, iz katere oddaljene hiše se oglašajo komaj slišni, blagi akordi... kot naročena uspavanka.

PESNIK IN MUZA

Tudi na zajtrk ne grem. Zado voljen sem, da lahko mirujem. Na misel mi pride, da v preobilju vtisov in informacij lahko celo pozabim na samega Tumanjana, zaradi katerega sem prišel le-sem. Nikjer ni rečeno, da bo popotniku ves ta dirandaj zares v prid pri spoznavanju pesnikovega dela. Najboljše sredstvo za zblizanje je še zmeraj knjiga, ki mi leži na nočni omarici. Vzame jo v roke. Listam. Odgrinjam kopreno s pesnikovega življenja, s kavkaških gora, z njih zgodovine. Preletim folklorno blago, pesmi za otroke, pripovedke, socialne pesmi, Davida Sasunskega, Anuš... Eno izhaja iz drugega, tematika se širi, poglablja, tudi zaostreje. V petnajstih letih je opravil pesnik že ogromno delo. Dal ga je na tehniko, tudi vso drugo tedanje armensko literaturo je primerjal z evropsko, z rusko, in ugotovil, da močno zaostaja. Pa ne le to. Ugotovil je, da še komaj živi.

V nekem predavanju je rekel: »Vsak narod ima na tisoče skrbi, rešuje množico žgočih zadev, vendar so vprašanja, ki imajo vsenaroden pomen in puščajo v literaturi trajen pečat... Katera armenska bolečina je vsenarodna ali drugače povedano — kakšna je usoda armenskega naroda? Njegova usoda je tragična — preganjanje, trpinčenje, klatež. Mučenja in nasilja so se tako razmahnila, da je ljudstvo prisiljeno zapuščati svojo vodo in zemljo, svojo domovino, in se zatekati v druge kraje, da bi tam mirno zadihalo; kakor pa vpliva okolje na razvoj literature, tako odraža ustvarjalnost takega naroda — pregnanca, naroda — klateža tudi to njegovo posebnost. Narod — klatež je ustvaril klateško literaturo... Pisatelji, ki so se potikali po svetu, so zabredli pri opisovanju svoje ljubljene domovine v pretiravanja in napačne, kar je zelo slabo vplivalo na razvoj naše književnosti... Na tujem zrasli cvet ne more odražati lepote in vonja svoje zemlje. Človek, ki ni videl domovine, ne more narisati pravega zemljevida te dežele.«

Za primer take literature je navedel Patkanjanovo idilično »Jutranjo pesem armenskega kmetarja: po napornem dnevu se vrne kmet s polja domov, kjer ga čaka, z doma stkanim platnom pregrnjena miza, na njej pa bel, mehak ječmenov kruh, mleko, maslo in sir, ovčji šašlik in ovčja pečenka. Talentirani pesnik, odtrgan že desetletja od domovine, toda željan ustvarjanja, se je v urah domotožja zatekal v izmišljanje.

»Čuden narod smo!« je zapisal Tumanjan ob drugi priliki. »Armenskega pesnika bolj vznemirjajo in žalostijo črni oblaki, ki se zbirajo nad zasneženim vrhom Ararat, kakor oblaki, ki mrače čelo našega kmeta.«

Tumanjan je podrobno raziskal družbeno in kulturno zgodovino svojega naroda — vendar ne učeniško, abstraktno, marveč dejavno, ustvarjalno. Odločno se je opredelil za tiste družbene sile, ki so pomenile napredek in ljudskost.

Nadaljevanje prihodnjik

bukovja je bilo preprečeno prek steze, da sem moral paziti, da sem sledil stezi. Hitro sem bil v grapi, tudi tam je bil sneg dober za hojo in je bila hoja kar lepa. Prej kot sem si mislil, sem se že spenjal v strmino praga pod Šlevo. Tu je bil sneg čisto leden, da sem moral s cepinom sekati stopinje. Ko sem prišel vrh praga, se je pričelo polagoma svitati. Skoro je že tudi jutranja zarja ožarila nebesni svod. Ko sem se dvigal med macesni, objamejo prvi sončni žarki očaka Triglava, ki se zdi, kot da bi bil odet v zlat plašč. Pod Materhornom sem, sonce se polagoma dviga izza Gorjancev, skoro me je že obsijalo.

Nekaj minut oddiha si privoščim in zopet napej. Ne smem se preveč ustavljati, saj mi je od hitre hoje kar pošteno vroče, kljub močnemu mrazu.

Ura je bila osem, ko sem prispel do bivaka II. Imel sem ključ in stopim vanj, si skuham čaj in nekoliko pojem. Ob devetih zopet krenem na pot, sonce pred bivačkom je bilo kar prijazno toplo in me je kar nekoliko zadrževalo s svojo toploto. Opazujem močno zasnežene in zaledenela stene Rokavov, Oltarja in Dovškega križa, preko katerih igra veter svoje simfonije. Malo pod bivačkom opazim gamsa gošarja, sam je, kot samotar se zadržuje že nekaj let tu okrog. Nič se ni plašil, kot bi vedel, da sva si planinska tovariša.

Do ostenja Grla sem bil kar hitro, tu pa me je zaustavilo, sneg je bil čisto leden in zelo strm. Derež nisme imel in dvigal sem se zelo počasi, meter za metrom preko skal navzgor. Kar dobra ura je minila, da sem prišel na plato v Oltarju. Pobočje Velikega Oltarja je bilo močno zalito s snegom, ki je kljub mrazu v prisojnem pobočju le toliko odnehalo, da so ostri zobje Trikunjevega okovja dobro prijemali. Kar hitro sem se dvigal po strmih pobočju do prečke v strmo skalno pobočje malo pod vrhom Oltarja. Skale so bile prevlečene s tanko poledjo, ki je nadaljnje plezanje močno otežkočala. Vsak stop in oprijem sem moral s cepinom izsekati, bližal pa sem se tudi že objemu močne burje, ki mi je vsipala z vso močjo ledena zrna v obraz. Po vseh

Rana pa ga je priganjala in opominjala vedno bolj. Telo je bilo vedno manj poslušajo. Višnjevkasti kolobarji so se spreminjali v velike roke, ki so mu stiskale grlo, da je komaj še dihal. Brez zdravnika ne bo šlo. Spet se posili naprej, čeprav bi najraje kar padel in počival. Razum pa mu še ne odreče poslušnosti. To je smrt, mu pravi. Vanj se je plazil strah, najmočnejši priganjač! Kaže se mu v dvojnih oblakih. V prvih so partizani, ki ga zdaj iščejo čisto blizu, drugi je krvaveča rana, ki se tako rada zastupi. Videl je že podobne in navadno so poklicale smrt. Vendar, kam naj se zateče. Med zasliševanjem je spoznal, kako ga ljudje sovražijo. V vaseh ga ne smejo videti. Nihče! Tudi Roza ne.

Preudaril je, kolikor so mu dopuščale skrbi in bolečine, in se vlekel naprej. Prvič v življenju je bil tako zelo odvisen od svojih odločitev in hrkati od drugih ljudi, da se je čutil kakor neboljšen otrok.

Zdravnik! Doktor Volčič je tu v bližini edini! Če je le še doma. Zakaj je povedal njegovo ime!

Razmišljal je, kako bi se skrivaj pritihoval do njega in ga z grožnjami prisilil, da bi mu pomagal, ali pa bi mu hinavsko odkril, da Nemci vedo za njegovo pomoč partizanom. Potem bi mu morda pomagal! Pa se je takoj premislil. Ni dvomil o zdravnikovi pomoči, toda zbal se je, da bo komu povedal.

Misli so mu begale sem in tja, telo pa je bilo trudno in ga je sililo k tlom. Zdal se ni več bal, da bi ga dohiteli in napadli od zadaj. Bolj se je bal zasede, ko bo iz gozda stopil na plano.

Rešil si je življenje, da ga le ne bi podrla slabost, preden bi prišel do ljudi.

Kam? H komu? Morda pa le k Martini! Kot bi se razsute misli strnile v eno, je v hipu popustil nagonu. K Martini! Ta ga bo varovala pred vsemi.

V resnici je vseskozi čutil, da je le še ona njegov up. Samo, če bo še doma? Zalotil se je, da je njegov korak pravzaprav že usmerjen k njej. Zdal je vedel, kam naj gre.

To mu je dalo moči, da je pod nogami spet začutil trdnejša tla in tudi svetlikanje pred očmi je malo pojenjalo. Pazljivo se je pomikal za vasjo.

Popravil si je obveze, pobral palico, ki jo je kakor nalašč nekdo odvrget, in krevsal naprej.

Težko se je premikal. Vsak korak mu je povzročal bolečine. Tudi sapa mu je začela nagajati...

Strah pa je odganjal vse. Strah pred smrtjo, strah pred partizani. Dobro, da je Aleš že mrtev! Ta bi ga šele mrcvaril! In z Martino bi imel večje težave!

IVAN JAN

MRTVI NE LAŽEJO

99

Med drevjem je zdaj prestregel nenavaden šum.

Ustavil se je in obrnil glavo v tisto smer. Zdrznil se je. Tam nekdo stoji. Ali vidi prav? Morda je le slepilo. Hotel se je že potuhniti in se ogniti kraju, ko je le nekaj metrov od njega nekdo siknil:

— Sem stopi, Filip!

A Filip je obstal kot vkopan. Skočil bi, pa ni mogel. Slabost in strah sta ga zvila v dve gube.

Suho je požrl, oni pa je spet ukazal:

— Bliže stopi, sem rekel!

Glas mu je bil znan. To bo Gorski. Vedel je, da bo nekaj storil zanj, obšlo ga je veselje. Zdal se je prestopil in zinil:

— Res je, ti si! ko je prepoznal Gorskega v mesečini.

Gorski se mu ni več skrival.

— Da, kdo naj bi bil drug. Računal sem, da te bom dočakal tu nekje!

Njegov glas je bil tih in globok.

— Zakaj že prej nisi storil kaj. Se je moralo zgoditi tole?

Gorski je s samokresom v rokah temno spregovoril:

— Moralo se je! Zdal je dokaj!

Vzdignil je orožje proti Filipu. Ta pa je zajajal:

— Ti...

Počilo je dvakrat. Filip je klecnil in se z glavo zaril v močvirje. Gorski se je prepričal, če je Filip mrtev, potem pa je previdno odšel proti vasi.

Tiho se je priplazil do Martininih vrat in potrkal. Ni mu takoj odprla. Malo prej je slišala dva slabotna strela. Bila je čisto budna. Šele ko se je prepričala, da je pred vrati res Gorski, ga je spustila v sobo.

— Kaj se je zgodilo? je vprašala v slutnji, da sta tista dva strela in obisk pri njej v tesni zvezi.

Gorski je čutil, kaj se godi z dekletom. Bolj kot drugi se je bal, da bi deklet v stiski ne postala gestapovski plen. Bojeval se je sam s seboj, da tudi njega ni zgetel podpihovalec in je storil, kar je bilo edino mogoče. Zato je na kratko rekel:

— Filip je dobil, kar je bil zaslužil že zdavnaj! V nevarnosti si! Pojdi z menoj!

Martina se je stresla.

— Je bilo to tisto?

Gorski pa je namesto odgovora priganjal:

Hitro vzemi opremo in izginiva! Vse ti povem med potjo!

Pomagaj ji je obleči se, nahrbtnik pa je bil že tako pripravljen za posteljo.

Pogoltnila ju je jesenska noč...

Zjutraj je tudi jesen zvedel, kaj se je zgodilo.

Dolina pa je bila radovedna.

Od vasi do vasi je šel glas:

— Ubili so Filipa! Izdajalca!

JANEZ BROJAN - ST

3

IZ ALPINISTOVE BELEŽNICE

UJET MED RUŠEVJEM

Ura je štiri, v mrzlem januarskem jutru stopam hitro po poti proti Peričniku. V vasi vlada še popolni mir, katerega moti le škripanje zmazlega snega pod nogami. Sneg je dober za hojo, saj se udira le nekaj centimetrov. Jutro je krasno in svetlo, saj plava na nebu poln mesec in mi razsvetljuje pot. Je zelo mrzlo, saj termometer kaže minus 18 stopinj mraza. Kako krasno, čudovito se blešči sneg in okolica, zdi se, kot bi bila posejana z raznobarnimi smaragdi in bisernimi ploščicami. Bistrica ob poti tajinstveno šumi in opozarja nase. Mimogrede sem se ob opazovanju te lepote znašel na mostiču pri slapu Peričniku. Le čisto rahlo klokotanje pretakajoče vode med debelim ledom in pod njim, slap pa se zdi ena sama bela stena. Ne ustavljam se, ampak hitim naprej. Klanec Krede me kar precej ogreje, tako da sem moral sleči vetrovko. Vrh klanca se nepričakovano sreča s dvema srnicama, niti splašili se nista, ampak sta lepo počasi odšli iz poti v gozd.

Ob petih in petnajst minut sem že pri Poldovi planini, kjer se odcepi pot v desno skozi gozd v smeri proti rdečemu grabnu in proti Zajezzerom. Nisem se ustavil, ampak takoj zastavil korak v breg. Tudi pot skozi gozd je bila svetla, le vejevje

Predsedstvo občinske Zveze sindikatov Slovenije Jesenice je na svoji 28. redni seji obravnavalo problematiki kulture v osnovnih organizacijah sindikata in o nalogah na tem področju. Osnovne misli je posredoval Peter Sitar, predsednik komisije za kulturo pri predsedstvu občinskega sveta ZSS Jesenice, in dejal:

»Tovariš Tito je že ob sprejetju Zakona o delavskem upravljanju 1950. leta rekel, DA BREZ KULTURNEGA NAPREDKA DELAVCI NE BODO ZMOGLI UPRAVLJANJA. Dalje je kultura poleg izobraževanja in znanosti bistven dejavnik razvoja socialistične družbe, večje produktivnosti dela, razvoja ustvarjalnih sil ljudi in vsestranskega razvoja osebnosti, humaniziranja socialističnih samoupravnih odnosov in splošnega napredka družbe. V zvezi s tem sodi kulturno življenje delavcev med temeljne smeri družbenopolitične in idejne dejavnosti sindikatov.

Na idejnopoličnih osnovah desetega kongresa ZKJ, resolucije o kulturnem življenju delavcev, ki je bila sprejeta na sedmim kongresu Zveze sindikatov Jugoslavije, sta zadnji kongres Zveze sindikatov Slovenije in republiški svet Zveze sindikatov Slovenije na razširjeni seji lani začrtala vsebino in sprejela naloge slovenskih sindikatov na kulturnem področju.

V razpravi in pri sprejemanju sklepov o uveljavljanju novih družbenoekonomskih odnosov v kulturi in razvijanju kulturnega življenja delavcev moramo izhajati iz naslednjih sklepov republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije:

— Osnovne organizacije sindikata bodo poskrbele, da bodo v sleherni organizaciji združenega dela ugotovljali kulturne potrebe in interese delavcev ter na tej podlagi oblikovali celovito kulturno politiko in dolgoročno programiranje kulturnega razvoja življenja delavcev.

— V samoupravnih organih se bodo zavzele za tako politiko in prakso, po kateri bodo kratkoročni in dolgoročni programi kulturnega razvoja postali enakovredne sestavine razvojnih načrtov in dejavnosti organizacij združenega dela.

— Spodbujale bodo delavce za pridobitev lastne višje splošne, strokovne in družbene izobrazbe ter s tem razvijali in bogatili svoja kulturnoestetska merila z vključevanjem v kulturno umetniška dogajanja v svojem delovnem in krajevnem okolju. Še posebej se bodo sindikati prizadevali razširjati dobro knjigo med delavce.

— Osnovne organizacije bodo skrbale tudi za organizacijo kulturnih prireditev, za zagotovitev ustreznih sredstev za organizacijo gostovanj, razstav ipd. Pri tem bo posebna skrb za organizacijo kulturnih prireditev za tiste delavce, ki prebivajo v samskih domovih, in za organizacijo posebnih programov za delavce iz drugih republik.

— Za uspešno kulturno dejavnost delavcev se bodo zavzele, da bodo kulturne pravice in obveznosti delavcev samoupravno sprejete in tudi natančneje opredeljene v statutih in v drugih temeljnih aktih organizacij združenega dela.

— Skrbale bodo, da bodo kulturne potrebe delavcev in programi njihovega kulturnega življenja temeljne sestavine programske politike kulturnih skupnosti in organizacij združenega dela v kulturnih dejavnostih. Pri tem bodo delovanje delegatov — uporabnikov v skupščinah kulturnih skupnosti in v svetih kulturnih organizacij združenega dela stalno usmerjale tako, da bodo kulturni interesi delavcev in kulturni programi organizacij združenega dela upoštevani pri vseh odločitvah.

— Zavzemale se bodo za ustvaritev čim boljših materialnih in kadrovskih pogojev za kulturno življenje občanov. Sindikati se morajo zavzeti za graditev in opremo prostorov za kulturno in družbeno življenje prebivalcev, kakor tudi za ustrezne kadre, ki bodo pospešili kulturni razvoj v organizacijah združenega dela.

Na podlagi teh sklepov in v kolikor mi je poznana kulturna dejavnost v občini, je dejal govornik, ugotavljam naslednje:

Za kulturno skupnost Jesenice je prav sedaj opravila delavska univerza Jesenice raziskavo o kulturnih navadah in potrebah občanov občine Jesenice. Mnenja sem, da bi bilo prav, da tudi sindikati koristijo to raziskavo za programiranje kulturnega razvoja in življenja delavcev. Dejstvo je namreč, da v razvojnih načrtih organizacij združenega dela sindikati in ostale organizacije še niso uspele, da bi kratkoročni in dolgoročni programi kulturnega razvoja postali enakovredni razvojnim načrtom in dejavnosti organizacij združenega dela. Za pridobitev višje splošne strokovne ali družbene izobrazbe menim, da pri nas ni težav, če je kdo za to zainteresiran in si to želi. Možnosti obstajajo in tudi kadrovske službe organizacij zdru-

ženega dela nudijo zainteresiranim pomoč in študijske ugodnosti.

Večji problem v nekaterih organizacijah združenega dela sta pismenost in pridobitev zaključne osnovno šolske izobrazbe. Za rešitev te naloge se mi zdi, da bi morali biti vsi bolj uporni in nepopustljivi, kajti z dvigom nivoja izobrazbe je tesno povezan tudi dvig kulturnega nivoja občanov na Jesenicah in končno razvoj samoupravljanja.

V zvezi s tem je povezana še ena naloga sindikatov, razširjanje dobre knjige med delavci. Čim bomo dvignili kulturni nivo delavca, več bo imel smisla za branje dobre knjige. Kljub temu smo v prizadevanju razširjanja dobre knjige med delavce že napravili prvi korak, in sicer v pridobivanju poverjenikov za Prešernovo družbo. Do sedaj nam je uspelo pridobiti enajst novih poverjenikov v osnovnih organizacijah sindikata, v železarni Jesenice pa se je obnovila mreža poverjenikov. Pri tem bomo morali vztrajati, da bo poverjenik Prešernove družbe v sleherni osnovni organizaciji sindikata. Dalje so v založbi kulturno umetniškega kluba pri DPD Svoboda Tone Čufar Jesenice izšla izbrana dela Toneta Čufarja — jeseniškega delavca, zato bi bilo prav, da s propagando med delavci pospešimo prodajo teh knjig, kakor tudi izdanih dobrih knjig vseh ostalih založb.

V skrb za organizacijo kulturnih prireditev, za zagotovitev ustreznih sredstev za organizacijo gostovanj, razstav ipd. nismo povsem na začetku. Nekatere osnovne organizacije sindikata so že pričele s tem delom kot, na primer, posebno osnovna organizacija sindikata železarne Jesenice.

V tem pogledu se kaže tudi večja skrb za organizacijo kulturnih pri-

reditev za delavce iz drugih republik. V okviru DPD Svoboda Tone Čufar Jesenice je bila pred kratkim ustanovljena kulturna skupina JUTRO, v kateri deluje samo mladina iz drugih republik.

Kolikor mi je znano, še v nobeni organizaciji združenega dela v naši občini niso vključili v samoupravne akte naloge s področja zadovoljevanja kulturnih potreb delavcev. Mnenja sem, da bo osnutek določil s področja kulturnega življenja delavcev, katerega bo pripravila Zveza sindikatov Slovenije, tudi našim organizacijam združenega dela v pomoč, da ga bodo vključevale v svoje samoupravne akte.

Če hočemo, da bodo kulturni interesi delavcev in kulturni programi organizacij združenega dela upoštevani, bomo morali delegate porabnikov kulture poučiti o njihovih nalogah, ker se v večini primerov verjetno ne zavedajo odgovornosti, ki so jo prevzeli. To je razvidno iz tega, da so bile seje zbora porabnikov kulture pri skupščini kulturne skupnosti Jesenice tesno sklepne, zadnji zbor pa šele po tretjem sklicu.

Glede kulturnih dvoran in prostorov je naša občina še zelo na slabem, zato bo kakršnakoli pomoč s strani sindikata dobrodošla, glede graditve, adaptacije sedanjih dvoran ali opreme prostorov za kulturno in družbeno življenje delavcev.

Za pospešitev izvajanja sklepov republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije so seveda potrebni kadri.

Vztrajati bi morali, da morajo vse osnovne organizacije sindikata imeti v svojem odboru organizatorje kulturnega življenja. Vse večje organizacije združenega dela pa naj bi zaposlile poklicnega organizatorja za kulturno dejavnost. V železarni Jesenice je bil že izrečen predlog, da se odpre delovno mesto za tako delo. V lanskem letu je okrog 50 delovnih ljudi absolviralo enodnevnih seminarjev za organizatorje kulturnega življenja. Mnenja sem, da bomo morali s tem načinom izobraževanja teh organizatorjev nadaljevati.

Problematika kulture v osnovnih organizacijah sindikata in naše skupne naloge na tem področju so bile opredeljene že na osmem kongresu slovenskih sindikatov. Takrat smo zapisali in sprejeli, da bodo delavci postali odločilni dejavnik kulturne politike, da bodo nenehno dvigali kulturno raven, izostrovali idejna, etična in umetniška merila ter razvijali tudi svojo kulturno in umetniško dejavnost ter da bomo v sindikatih na podlagi dogovora o kulturni akciji in stališč ZK Slovenije o nadaljnjem razvoju kulturne dejavnosti osredotočili svojo aktivnost zlasti na naslednje naloge:

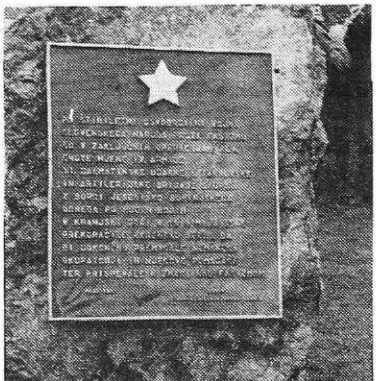
— Sindikati bomo v polni meri sodelovali pri ustanavljanju kulturnih skupnosti po ustavnih načelih. Osnovne organizacije sindikata, občinski svet Zveze sindikatov Slovenije bomo skupno skrbeli za to, da bodo programi kulturnih skupnosti odsevali potrebe in interese delavcev in da bo skrb za kulturno rast in življenje delavcev postala enakopravni del razvojnih programov organizacij združenega dela.

— V vseh TOZD bodo osnovne organizacije sindikata pridobile organizatorja kulturnega dela (to je, referenta za kulturo) ter spodbujale in razvijale različne oblike kulturnega delovanja delavcev. Nadalje smo prevzeli obvezo, da bomo v vseh večjih delovnih organizacijah zaposlili poklicne strokovne delavce za potrebe programirane dejavnosti na tem področju.

Vse te naloge bi morali kritično presoditi in ugotoviti, do kam smo prišli pri njihovem uresničevanju, ter na teh analizah izdelati tudi svoje akcijske programe.

O vseh teh zaključkih in predlogih, je bilo sklenjeno na seji predsedstva, naj razpravljajo vse osnovne organizacije sindikata in se pripravi za sejo sveta, kjer bodo na razširjeni seji obravnavali, kaj smo po teh vprašanjih konkretno naredili v osnovnih organizacijah sindikata.

ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE

V okviru krajevnega praznika in v počastitev 40-letnice ustanovnega kongresa KPS ter jubilejev tovariša Tita so v Kranjski gori odkrili spominsko ploščo v spomin na zadnje boje naših enot z umikajočim sovražnikom leta 1945.

Slavnostni govor je imel Jože Gazvoda, ki je opisal nasilje, ki ga je izvajal okupator nad prebivalstvom, in boj proti okupatorju od začetka vojne do osvoboditve ter izreden napredek in razvoj Kranjske gore in okolice po osvoboditvi.

Sledil je pester in bogat kulturni program, v katerem so nastopili godba na pihala iz Lesc, šolski pevski zbor in recitatorji, moški pevski zbor iz Kranjske gore in drugi. Med kulturnim programom so odkrili spominsko ploščo, ki je pritrjena na velik kamen, ki stoji ob cesti pred hotelom Kompas. V čast padlim v teh bojih je vod garnizije iz Bohinjske Bele izstrelil tri častne salve.

Slavnosti se je udeležilo nad tisoč domačinov in okoličanov. Navzoči so bili tudi pripadniki teritorialne obrambe, gasilci, lovci in drugi.

Urejanje okolice na delu naselja Plavž

Izvršni svet OS Radovljica je na 83. seji, 12. maja, obravnaval letna poročila o delu občinskega sodišča, javnega tožilstva, sodnika za prekrške, družbenega pravobranilca samoupravljanja v občini in na Gorenjskem, javnega pravobranilstva Gorenjske, postaje milice ter poročila o delu vseh oddelkov občinskih upravnih organov v 1976. letu. Vseh 14 poročil in ocene izvršnega sveta bodo na prihodnji seji obravnavali tudi delegati vseh treh zborov občinske skupščine.

Na skupni seji zbora združenega dela in družbenopolitičnega zbora občinske skupščine, 4. maja, so delegati obravnavali poročila o gibanju gospodarstva radovljiške občine v 1976. letu in poslovna poročila vseh občinskih SIS za lansko leto. Beseda je tekla tudi o predlogih samoupravnih sporazumov o temeljnih planov srednjeročnega razvoja družbenih dejavnosti, o katerih je bilo največ pripomb.

Občinski odbor sindikata delavcev gradbeništva Radovljica je na 4. seji, 12. maja, ocenil uresničevanje zakona o združenem delu v TOZD in OZD gradbeništva in obravnaval rokovnik priprav na volitve v OO sindikatov za 1978. leto. Beseda je tekla tudi o problematiki in izvajanju samoupravnega sporazuma o minimalnih standardnih stanovanjskih, kulturnih in drugih življenjskih potreb gradbenih delavcev.

Občinski sodnik za prekrške v Radovljici je v 1976. letu sprejel 1940 predlogov zoper 2296 oseb, kar je nekaj manj kot leto prej. Daleč največ prijav, ki jih je obravnavala ta organ, je bilo s področja prometnih prekrškov. Denarne kazni so bile izrečene skupaj v 1168 primerih, v 52 primerih so obdolženci kaznovani z zaporom. Sodnik za prekrške je med drugim obravnaval tudi 22 zadev tujnih gradenj, od katerih je pravomočno rešil 18, za 4 pa teče postopek na II. stopnji. Zoper odločbe o prekrških je bilo vloženih lani 54 pritožb, od katerih je senat rešil 34, od katerih jih je 29 zavrnil, v 5 primerih pa kazni znižal.

Komisija za tolmačenje in spremljanje samoupravnega sporazuma o enotnem obratovnem času trgovin pri občinskem odboru sindikata delavcev trgovine je na 3. seji, 10. maja, obravnavala predloge OOS Živila Koloniale Bled, Murka Lesce in Specerija Bled za spremembo in dopolnitev samoupravnih sporazumov obratovnega časa trgovin.

V tednu Rdečega križa od 7. do 14. maja so na vseh osnovnih šolah v radovljiški občini organizirali priložitnostne svečanosti in sprejeli nad 450 mladih članov RK iz prvih razredov in novih članov iz osmih razredov. Občinski odbor RK je brezplačno podelil šolam posebne knjige — slikanice o zdravem načinu življenja in dela.

Na pobudo sveta ZK krajevne skupnosti Radovljica je bila 12. maja sklicana ustanovna seja aktivna mladih komunistov. Dejstvo, da je v tej KS nad 60 mladih komunistov, ki pa še niso organizirani v svoji aktiv, zlasti pa nezadovoljivo organiziranost mladih v okviru osnovne organizacije ZSMS, je narekovalo, da so si na seji postavili kot prednostno nalogo kadrovske okrepitve predsedstva OO ZSMS in načrtno izvajanje sprejetih nalog iz programa OO ZSMS, katerih nosilci bodo mladi komunisti.

Prejšnji mesec so se vaščani na ločenih zbiorih občanov v Ljubnem in Otočah odločili za krajevni samoprispevek v skupnem znesku 170.000 din, ki ga bodo prispevali v višini 400 din na zaposlenega, oz. 200 na upokojenca za dograditev in obnovu šole v Ljubnem. Razen 830.000 din, ki jih bo vložila v to nalogo izobraževalna skupnost Radovljica, bo KS Ljubno iz lastnih sredstev prispevala 100.000 din, s strokovnimi deli in storitvami v vrednosti okoli 50.000 din pa bo pomagal tudi kolektiv Iskre Otoče. Računajo, da bo objekt urejen za pouk že do jeseni.

V občini Radovljica je bilo lani tehnično pregledanih in registriranih skupaj 4.841 motornih vozil, od teh 15 tovornjakov in 140 motornih koles, druga vozila pa so osebni avtomobili. Poleg tega je bilo evidentiranih tudi 301 veliki traktor, 79 malih in 17 traktorskih prikolnikov. Konec 1976. leta je bilo v občini 6.247 motornih vozil — ali eno na 4 prebivalce — in 8939 voznikov, kar pomeni, da ima vozniški izpit vsak tretji občan.

Lani je bilo iz radovljiške občine deležno zdravstvenega letovanja 246 otrok. Od teh je letovalo v Novem gradu 76 predšolskih in 78 šolskih otrok, 83 šolskih otrok pa je bilo na Stenjaku. Sredstva za letovanje v višini 120.000 din so bila krta iz občinskega proračuna, prav toliko pa je prispevala regionalna zdravstvena skupnost in deloma starši. Letos načrtujejo, da bo na morju letovalo okoli 270 otrok.

Na aprilskem sestanku iniciativnega odbora za ustanovitev poslovne skupnosti Murka Lesce, v katero so vključeni tudi predstavniki vseh dobaviteljev iz Slovenije, so sklenili, da bodo do 25. maja izdelali osnutek samoupravnih sporazumov o ustanovitvi poslovne skupnosti in medsebojne ureditve poslovnih in dohodkovnih odnosov ter o trajnem sodelovanju in združevanju dela in sredstev skupnosti. Oba osnataka bosta v javni razpravi v vseh OZD, ki so pristopile k skupnosti, in v družbenopolitičnih organizacijah od 15. julija, do konca septembra pa naj bi bili podpisani na ustanovni seji skupščine poslovne skupnosti Murka.

Med dobitniki letošnjih Kidričevih nagrad, ki so jih aprila svečano podelili v Ljubljani, sta bila tudi člana delovnega kolektiva Veriga Lesce Jernej Raspet in Marjan Zagar. To visoko priznanje sta si prislužila za izum »snežna veriga za pnevmatike motornih vozil za hitro nameščenje«. S tem izredno koristnim in že po svetu znanim proizvodom je Veriga dosegla lepe poslovne uspehe doma in na tujem.

V tovarni Plamen Kropa bodo še ta mesec začeli graditi 450 kv. m veliko remontno halo, ki naj bi bila nared za obratovanje že letošnjo jesen. Ob objektu bo tudi nova varilnica s skladišči za kisik in disus plin. Nabavili bodo tudi potrebno opremo in stroje v vrednosti okoli 5 milijonov din, za kar imajo že zagotovljena sredstva.

Kolektiv tovarne Iskra Otoče je kot že lani, v soboto, 14. maja, organiziral celodnevni ogled svoje tovarne za javnost. Pod strokovnim vodstvom inženirjev in tehnikov so se številni obiskovalci lahko podrobno seznanili s proizvodnimi obrati in dosežki tega nad 500-članskega delovnega kolektiva.

Tovarna Veriga Lesce bo v šolskem letu 1977/78 sprejela v uk 6 vajencev za strojne finomehanike, 10 za strojne ključavničarje, prav toliko za kovinostrojarje, orodjarje in rezkalce ter 3 za konstrukcijske ključavničarje, 2 za obratna električarja in enega strojnega kovača. Vsi vajenci bodo obiskovali poklicno šolo, prednost pa bodo imeli učenci, ki so dokončali osnovno šolo z boljšim učnim uspehom, prijaviteli pa se morajo do 30. maja.

Tovarno Almira v Radovljici, ki kot članica »ski poola« opremlja s tekmovalnimi puloverji in trenerkami jugoslovanske smučarske reprezentance, so 4. maja obiskali zvezni trener smučarjev Tone Vogrinec ter naša prvaka Bojan Krizaj in Boris Strel. Gostje so si ogledali proizvodnjo in se z vodstvom kolektiva pogovarjali o možnostih nekaterih sprememb in izboljšav smučarske opreme.

Trgovsko podjetje Murka Lesce je od 10. do 25. maja pripravilo v festivalni dvorani na Bledu vsakoletno razstavo pod naslovom »Vaš dom 77«. Posebnost letošnje razstave, ki bo gotovo privabila veliko obiskovalcev, je širok in pester izbor opreme za ureditev turističnih sob in za taborjenje.

Svet KS Stara Fužina je v petek, 13. maja, sklical v Stari Fužini sestanek s predstavniki občinske skupščine, izvršnega sveta, oddelka za urbanizem, SIS za otroško varstvo in kulturo, stanovanjskega podjetja Alpdom, zavoda za urbanizem Bled in zavoda za spomeniško varstvo Kranj. Beseda je tekla o načrtih in možnostih izgradnje krajevnega družbenega centra, za katerega so se odločili že v začetku leta na zbiorih občanov in skupščini KS.

Srečanje pevskih zborov društev upokojenecv v Javorniku, Jesenic, iz Kranja, Radovljice, Škofje Loke in Trzin, ki je bilo 7. maja v Radovljici v počastitev dneva zmage in jubilejnih obletnic tov. Tita in ZK, je povsem izpolnilo pričakovanje številnih udeležencev priredite. Vsi zbori so pokazali izredno bogat izbor borbenih in ljudskih pesmi, posebno navdušujoč pa je bil skupni nastop zborov, ki so pod vodstvom svojih pevovodij zapeli štiri pesmi. Vsem nastopajočim so bila podeljena priznanja in šopki. Organizacija priredite, ki je bila zaupana društvu upokojenecv Radovljica, je bila na zavidni višini, za kar gre posebna zasluga prizadevnemu predsedniku Alojzu Špilerju.

Na letališču ALC v Lescach se je 7. maja končalo 15. republiško prvenstvo v jadralnem letenju, ki je trajalo od 29. aprila. Sodelovalo je 22 pilotov iz Ajdovščine, Celja, Lesc, Ljubljane, Maribora, Novega mesta, Ptuja in Slovenj Gradca. Republiški prvak je postal član ALC Lesce Janez Pintar.

V okviru sodelovanja z RKUD Svoboda VIS Varaždin so v soboto, 14. maja, nastopili v Varaždinu na jubilejni proslavi 40-letnice prihoda na čelo KPJ tov. Tita in njegovega 85. rojstnega dne folklorna skupina, pevci in recitatorji KUD Triglav iz Srednje vasi v Bohinju. Na proslavi so bili navzoči tudi predstavniki občinskih družbenopolitičnih organizacij, kulturne skupnosti in ZKPO Radovljica.

V avli osnovne šole dr. J. Mencinger v Bohinjski Bistrici je bilo 13. maja v počastitev rojstnega dne tov. Tita srečanje 11 pionirskih in mladinskih pevskih zborov vseh osnovnih šol radovljiške občine. Prireditev pod geslom »Mladina poje Titu za 85. rojstni dan« sta v sodelovanju s šolskimi zborskimi organizacijami občinska izobraževalna skupnost in ZKPO Radovljica.

Foto kino klub Radovljica pripravlja v počastitev 40-letnice prihoda tov. Tita na čelo KPJ in njegovega 85. rojstnega dne razstavo okoli 100 povečanih fotografij o Titu, s posnetki njegovih obiskov v radovljiški občini. Razstavo bodo pripravili v sodelovanju s knjižnico A. T. Linhart, s Titovimi knjižnimi deli, neposredno pred njegovim rojstnim dnem v graški dvorani v Radovljici.

JESENIŠKI PROSTOVOLJCI V BOJIH ZA SEVERNO MEJO

Po zlomu stare avstroogrške države, proti koncu oktobra leta 1918, so se vračali proti domu naši rojaki z raznih front. Utrujeni in naveličani vojnih naporov, mnogi od teh niso oklevali, da bi prijeli zopet za orožje, ko jih je klicala komaj rojena Jugoslavija.

Mnogi vojaki v Jesenic in okolice so se po vrnitvi iz avstroogrške vojske doma komaj pozdravili s svojci in se takoj podali na železniško postajo na Jesenice, kjer se je ta čas formirala narodna straža. Tu so se zbirali tudi mladeniči, ki so bili še premladi, da bi jih propadla država poklicala pod orožje, in tako je tu nastal precejšen odred narodne straže.

Ce hočemo dogodke izpred skoraj šestdesetih let na naši severni meji pravilno razumeti, se moramo ozreti nazaj v čase, ko so bili naši slovenski kraji še pod avstroogrsko državo in ko so se naši možje in fantje, po sili razmer, morali boriti za to monarhijo na vseh evropskih bojiščih. Vojna je staro monarhijo zrahljala in klic po samoodločbo narodov jo je končno zrušil. Vpliv oktobrske revolucije in upori vojaštva so pospešili razkroj armade in koncem oktobra 1918 je avstroogrška država popolnoma razpadla in kapitulirala.

Po zlomu in razpadu avstrijske armade na italijanski fronti so se začele valiti preko Slovenije trume vojaštva, raznih narodnosti, proti domu. To so bili vojaki poljske, češke, slovaške, nemške, madžarske in drugih narodnosti, da ne omenjam vojakov iz vseh predelov Jugoslavije. Računajo, da je bilo ta čas na italijanski fronti okoli milijon vojaštva propadle države in velik del tega se je napotil domov preko Slovenije. Bati se je bilo nemirov in ropanja in zaradi tega se je takoj začela snovati narodna straža v vseh važnih krajih, z namenom, da preprečijo ropanje in nasilje in da po možnosti razorožujejo vojaštvo. Vse to je bilo tembolj potrebno prav na Jesenicah, ki so bile še takrat pomembno in važno železniško križišče. Po spominih pokojnega Rudolfa Marklja je bil pobudnik za osnovo narodne straže pokojni dr. Frančišek Kogoj, zdravnik na Jesenicah in predsednik narodnega sveta, ki je bil osnovan takoj po razpadu Avstroogrške. Okoli 15. novembra je narodna straža svoje naloge nekako opravila, ker so vojaki razpadle armade v glavnem že zapustili naše kraje. Po podatkih pokojnega Marklja je sodelovalo takrat pri narodni straži na Jesenicah okoli 200 tovarišev z Jesenic in okoliških krajev, ki niso dali orožja iz rok, pač pa so se takoj nato prijavljali kot prostovoljci za obrambo naše severne meje. Njim pa so se pridružili še novi.

Računamo lahko, po raznih podatkih, da se je okoli 350 mož in fantov - prostovoljcev z Jesenic in okoliških krajev, udeleževalo bojev za severno mejo 1918-1919, da tu ne računamo tudi okoli 150 mož z Gornjesavske doline, ki so bili v sestavi Šefmanove čete, o katerih je bilo pisano v našem časopisu že preteklo leto. Od vseh udeležencev v teh bojih za severno mejo pred skoraj šestimi desetletji jih je danes na Jesenicah, v Zirovnici, na Javorniku in na Blejski Dobravi živih le še 32, vsi pa seveda v visoki življenjski dobi.

Kmalu po rojstvu Jugoslavije se je pokazalo, da bo treba še veliko truda in požrtvovalnosti ter idealizma, da ohranimo naše slovenske kraje ob severni meji v okviru na novo nastale jugoslovanske države. Naše meje na severu še niso bile začetne in zagotovljene in Slovenci smo bili mnenja, da nam pripadajo vsi kraji, tudi na Koroškem, kjer biva že dolga stoletja naš slovenski rod. Upravičeno smo tudi pričakovali, da nam bodo te kraje zavezniški priznali. Nasprotno pa so naši se-

verni sosedje menili, da ima okrajnena nova Avstrija vso pravico do Maribora in vseh krajev na Štajerskem, tja do Brežic. Sklicevala se je pač na tisto pečico Nemcev ali, bolje nemškutarjev, ki so se tu naselili ali potujčili v času Avstrije. Tudi Jesenice in Tržič, kjer je bilo zaradi industrije večje število Nemcev, bi si radi prisvojili. Pokazala se je torej nujnost, da se osnujejo vojaški oddelki, ki bi bili sposobni, da zavarujejo našo severno mejo. Kasnejši dogodki so pokazali, da je bilo to res nujno.

Že takrat je med drugim obstajala velika nevarnost, da dobimo za sosedo na severu nemško državo. Člani avstrijskega parlamenta nemške narodnosti so izglasovali samoodločbo narodov in so vztrajali na tem, da osnujejo na razvalinah stare avstroogrške države nove nacionalne države. Preostali del avstrijskega parlamenta nemške narodnosti pa je osvojil zaključek dne 21. oktobra 1918, da se Avstrija združi z Nemčijo. Tega jim zavezniki niso dovolili kot osvajalcem in premagancem. Posebno so se temu upirali Italijani, ker so se upravičeno bali, da dobijo za sosedo močno nemško državo, in storili so vse mogoče, da nudijo pomoč Avstriji, da ne bi vztrajala pri tej zahtevi. Tako so dobili naši severni sosedje veliko oporo pri Italijanih, ki so sami imeli precej skomin po nekaterih naših krajih tostran demarkacijske čete. Tako je bila naša čuječnost tembolj potrebna in in zaradi tega so tudi enote prostovoljcev zasedle razne kraje onstran Karavank.

Enajstega novembra 1918 je skupina desetih prostovoljcev pod poveljstvom stotnika Kneza zasedla Železno Kapljo, 13. novembra pa, pomnožena z okoli 60 možmi, Miklavčevu in 16. novembra Dobrolo vas. Major Lavrič je s prostovoljci z Jesenic in od drugod v noči od 18. na 19. november prekorčal Ljubelj, kjer so se mu pridružili še prostovoljci iz Tržiča, ki jih je vodil poročnik Lojze Ude. Zasedli so vse kraje do Boroveln in do Drave, kjer so razoroževali nasprotnike (podatki Lojzeta Ude).

Omenil sem že, da je šla skupina jeseniških prostovoljcev z majorjem Lavričem preko Ljubelja na Koroško. Drugi prostovoljci z Jesenic in okoliških krajev pa so se udeleževali bojev z nasprotnikom pri Področici, pri St. Jakobu v Rožu, Svetni vasi in v drugih krajih slovenske Koroške. Boji so trajali tja do prvih dni junija 1919, to je, do konca naše zadnje ofenzive, ko so naše čete potisnile nasprotnika daleč nazaj in zasedle vse ozemlje, kjer je bival naš slovenski rod, in tudi v Celovcu je zavihrala naša slovenska zastava.

To je le na kratko opisana udeležba jeseniških prostovoljcev, dogodkov, katerih se le-ti še vedno radi spominjajo. Še nekaj besed o samih prostovoljcih. Nekdo izmed njih je nekoč dejal: »Med tem, ko so se ljudje doma zabavali in veseljačili po končani vojni in so razni politični demagogi na zborovanjih govorili in slavili na novo nastalo državo, so se naši prostovoljci potikali ob meji in onstran nje, v mrazu in snegu, s puško v roki, da bi ohranili to, kar so drugi proslavljali. Niso utegnili iskati dobrih služb in komaj se je kdo zmenil zanje, ko so se po letu in več vračali na domove. Ne vsi, marsikdo od teh borcev se ni več vrnil, na slovenskem Koroškem je našel prerani grob.«

Seveda ne moremo primerjati bojev za severno mejo 1918/1919 z boji naših partizanov z okupatorjevo vojsko v času druge svetovne vojne, vendar idealizem, s katerim so se borili prostovoljci, ni bil zaman. Brez takratne požrtvovalnosti prostovoljcev in kasneje tudi drugih mobilizirancev bi meje predvojne Jugoslavije verjetno drugače potekale. Srečko Šorli

SPOMENIK STANETU ŽAGARJU

V petek, 6. maja, so se zbrali v Lipnici pri osnovni šoli Staneta Žagarja predstavniki družbenopolitičnih organizacij Lipniške doline in občine Radovljica. Na sestanku so se dogovorili, da bodo odkrili spomenik v Lipnici pri šoli narodnemu heroju Stanetu Žagarju v soboto, 4. junija 1977, ob 9. uri dopoldne. Za slavnostnega govornika bodo povabili tovariša Ivana Križnarja, v kulturnem programu pa bodo sodelovali moški pevski zbor Stane Žagar iz Kroke, šolski pevski zbor, harmonikaši glasbene šole iz Radovljice in recitatorji iz Kroke.

Po otvoritvi spomenika (doprsnega kipa) Stanetu Žagarju bo v šoli zborovanje prosvetnih delavcev, s počastitvijo zgledega lika prosvetnega delavca Staneta Žagarja. V nadaljevanju pa bodo govorili o povezavi prosvetnih delavcev z družbenim delom. Za govornika na zborovanju prosvetnih delavcev bodo povabili Franca Kimovca-Žiga.

Po zaključni svečanosti v Lipnici bodo povabili udeležence v Drazgoše do spomenika. Med potjo pa bodo polagali vence k spominskemu obeležju padlih borcev. Ciril Rozman

AMD JESENICE V POČASTITEV LETOŠNJIH JUBILEJEV

Tako kot druge družbenopolitične in družbene organizacije se tudi avtomoto društvo Jesenice z različnimi aktivnostmi vključuje v praznovanje 40-letnice ustanovnega kongresa KPS in 85-letnice rojstva tovariša Tita in 40-letnice njegovega prihoda na čelo Komunistične partije Jugoslavije. V okviru teh praznovanj ima v programu:

- s članstvom obisk partizanskih obeležij v občini;
- izvedba rallyja za člane;
- ureditev spominskega obeležja NOB, nad katerim ima AMD Jesenice patronat;
- sodelovanje članov društva pri ostalih akcijah in proslavah v občini in zveznem merilu.

O posameznih akcijah bo društvo pravočasno obvestilo članstvo.

VENCELJ PERKO DELEGAT JESENIŠKIH KOMUNISTOV NA USTANOVNEM KONGRESU KPS

(Nadaljevanje z 9. strani)

terese ljudstva in s svojim programom napovedala, da bo v usodnih trenutkih prevzela skupaj s takrat že močno osveščenim in akcijsko enotnim delavskim razredom usodo svojega naroda v svoje roke. Vse to so nam kasnejši dogodki tudi potrdili. S tem hočem le poudariti, da je bila prelomnica v našem tedanjem delovanju pogojena z daljnosežnimi zgodovinskimi sklepi, ob realni in prodorni oceni takratnega stanja.

UREDNIŠTVO: Kakšno bi bilo vaše sporočilo komunistom in delavskemu razredu danes, v bitki za oblast delavskega razreda?

VENCELJ PERKO: Predvsem to, da je bila in bo temeljna naloga komunistov, da se bojujejo za ideje, politiko in stališča Zveze komunistov povsod in v vsaki situaciji ter v vseh sredinah, to je, v samoupravnih organih, oziroma v celotnem delegatskem sistemu, v sindikalnih organizacijah, v Socialistični zvezi delovnih ljudi, v Zvezi socialistične mladine, v Zvezi borcev, različnih družbenih organizacijah, pa tudi na delovnem mestu in v družbi s prijatelji in znanci. Nikdar ne bi smeli pozabiti, da so komunisti. Pri tem pa seveda ne bi smeli pozabiti, da je bil in bo naš način boja, ki je bil prisoten tudi v narodnoosvobodilnem boju in socialistični revoluciji v prepričevanju, argumentiranju, v objektivnem in pravičnem presojanju in ocenjevanju, za čemer, pa kakor sem že dejal, mora stati z vsem zglede celovita in ustvarjalna osebnost. Vsaka beseda komunistična mora biti preudarna, premišljena. Tako smo si in si pridobivamo

ZA DAN MLADOSTI BODO ODKRILI SPOMINSKA OBELEŽJA

Na dan mladosti, 25. maja, bo v počastitev 85. rojstnega dne tovariša Tita zbor nekdanjih borcev Koroškega odreda, partizanskih enot z levega brega Save, šolarjev, mladine in drugih občanov iz Zirovnice, Lesc, Radovljice, Begunj in okoliških krajev.

Pododbor štaba Koroškega odreda je za to priložnost organiziral dve zborovanji. Prvo bo v Dragi pri Begunjah, ob 8. uri zjutraj pri žagi, od koder bodo udeleženci odšli do Vrat, kjer bo ob 10. uri slovesno odkritje spominske plošče na nekdanji partizanski bolnici B 777. Slavnostni govor bo imel prvi zdravnik te bolnice dr. Rado Debevc, v kulturnem programu pa bodo nastopili učenci osnovnih šol. Ob 12. uri bodo odkrili spominsko ploščo na Ledeni trati, kjer je bil sedež štaba Koroškega odreda. O tistih usodnih časih bo spregovoril takratni komandant odreda Stane Prezelj.

Drugo hkratno srečanje bo ob 7. uri zjutraj v vasi Rodine, od koder bodo udeleženci odšli na odkritje

spominskega obeležja Titova vas pod Stolom, ki bo ob 10. uri. Uro pozneje bodo odkrili spominski plošči tudi na Smokuški in Poljski planini ter na lovski koči na Srednjem vrhu pod Stolom.

Sklepna prireditelja in skupno praznovanje dneva mladosti bo po opravljenih slovesnostih ob 14. uri v dolini Završnice pri Zirovnici.

Vseh pet spominskih plošč so izdelali delavci jeseniške železarnice, akcijo pa je denarno podprl delovni kolektiv tovarne športnega orodja Elan Begunje, ki je tudi tokrat pokazal veliko razumevanje za ohranjanje tradicij NOB v tem delu Gorenjske.

Prireditelji so prepričani, da bodo slovesnosti in srečanja v prelepem karavanskem gorskem svetu privabila tudi številne občane in izletnike iz drugih krajev Gorenjske in Slovenije, ki bodo želeli preživeti dan mladosti v naravi.

Prav gotovo pa bodo izkoristili priložnost tudi za obisk muzeja talcev v Begunjah.

JR

BOHINJSKA BELA JE SLAVILA SVOJ PRVI KRAJEVNI PRAZNIK

Bohinjska Bela, z vasi Kupljenik, Obrne in Slamniki, šteje 713 prebivalcev. Bohinjska Bela ima 500 m nadmorske višine in je oddaljena le nekaj kilometrov od Bleda. Vas je položena pod okrilje skalovja na svoji severni strani in ima idealno sončno lego, zavarovana pa je pred severnimi vetrovi.

Bohinjska Bela je še dokaj mlada krajevna skupnost, saj kot taka deluje šele šest let. Pred osamosvojitvijo so spadali pod krajevno skupnost Bled. Pred šestimi leti so se osamosvojili in od tedaj imajo svojo KS. Odbor v prvi mandatni dobi še ni prav zaživel, drugi odbor, ki sedaj dela tretje leto, je delovanje skupnosti zelo razgibal v skupnem delovanju z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami v svojem kraju. Rezultati so zato tudi že vidni.

Pri obnovi in povečanju kulturnega doma so vaščani dali prek štirideset kubičnih metrov lesa, posek in spravilo sta bila opravljena s prostovoljnimi delom, na samem domu pa je bilo opravljenih nad 11.000 prostovoljnih delovnih ur. Nekaj denarja so dobili za gradbeni material od kulturne skupnosti, oziroma ZKPO Radovljica in od skupščine občine Radovljica. Dom je res nekaj posebnega in ga danes cenijo po vrednosti nad štiri milijone dinarjev.

Izgradili so tudi nov vodovod, s pomočjo občine so zgradili nov most čez Savo Bohinjsko na Kupljenik, novo trgovino in TV pretvornik nad vasio. Trenutno obnavljajo in povečujejo gasilski dom, pripravljajo pa se tudi že na obnovo šolskega poslopja, ki je precej poškodovano od lanskega potresa in imajo učenci pouk sedaj v kulturnem domu.

Lani so izglasovali tudi samopripevek, s katerim bodo uredili vaške

poti, kanalizacijo in na utrjena cestišča položili asfalt. S tem denarjem bodo uredili tudi vse električne napeljave, koder so potrebne (Obrne, Slamniki in Kupljenik), kjer do sedaj še ni javne razsvetljave, oziroma je zelo slaba. Nameravajo zgraditi tudi cesto v Slamnike, ki je sedaj skorajda neprevozna.

Bohinjska Bela pa je znana tudi po številnih dramskih uprizoritvah. Tako so v zadnjih tridesetih letih imeli naslednje prireditve: 140 proslav, 52 uprizorjenih dramskih del z 256 predstavami, osem folklornih nastopov in šest tamburaških koncertov. S takimi dosežki se lahko pohvali le malokdo.

To je le bežna predstavitev te mlade krajevne skupnosti. Ne smemo pozabiti, da so dali ti kraji v NOV kar 93 aktivnih borcev, od teh jih je padlo 22, štirje so umrli v kazenskih taboriščih, trije pa so bili ubiti kot talci. Vsa vas je bila enotna in so vsi delali za narodnoosvobodilno borbo. Kot so bili enotni med NOV, tako so enotni tudi danes, kar se odraža na vsakem koraku, ko stopimo skozi njihovo vas.

Že 20. aprila 1941 so se zbrali prvi uporniki-komunisti pri Matevžu Volfu-Blažu nad Bohinjsko Belo, in sicer z Jesenic, iz Gorij, z Bleda in iz Bohinja ter se dogovorili za splošen upor proti zavojevalcu. Prva decembrska vstaja se je sicer izjalovila, toda poglajla je korenine in partizanska vojska je rasla iz dneva v dan do dokončne zmage. Ta zgodovinski dan si je KS Bohinjska Bela izbrala za svoj krajevni praznik. Glavna svečanost je bila v Slamnikih, v hiši Matevža Volfa-Blaža. Proslava je potekala v srečanju nekdanjih borcev. Recital o življenju tovariša Tita so izvajali člani DPD Svoboda z Bohinjske Bele, pevci iz Radovljice in godbeniki iz Gorij, slavnostni govor pa je imel predsednik občine Radovljice tovariš Polde Pernuš. Sledilo je tovariško srečanje.

Jože Ambrožič

GLAS
je vaš časopis

CICIBANI NA ODRU

V okvir letošnjih prireditev OK ZSMS Jesenice v mesecu mladosti sodi tudi tradicionalna prireditve naših najmlajših občanov cicibanov. V torek, 24. maja, bo ob 17. uri v dvorani gledališča Tone Čufar na Jesenicah že znana vsakoletna prireditev CICIBANI NA ODRU. Najmlajši iz vzgojnovarstvenih ustanov bodo pokazali, kaj so se naučili v tem šolskem letu, in tako proslavili mesec mladosti in zaželeli tovarišu Titu vse najboljše ob visokem življenjskem jubileju. Cicibani vabijo občane, da si pridejo ogledat njihov program. JR

SEDMA PLANINSKA SLIKARSKA KOLONIJA

Planinci bomo prihodnje leto proslavili pomembno 200-letnico prvega pristopa na vrh Triglava. Poleg tega praznujeta planinski društvi v Dolini: - PD JESENICE 75-letnico ustanovitve in PD DOVJE-MOJSTRANA, takrat imenovano triglavska podružnica - 50-letnico obstoja.

K prireditvam praznovanja sodi tudi letošnja, že sedma planinska slikarska kolonija na Vršču, od 23. do 29. maja. Slikarji bodo zaradi obletnice Triglava namenili še posebno pozornost dolini Vrat, Triglavu in njega močnemu ostenju. Ni potrebno poudarjati, da je PD JESENICE prvo pri nas, ki skupaj z likovnim klubom DOLIK organizira planinske slikarske kolonije in ki z organizacijo le-teh iz leta v leto oživlja planinsko slikarstvo, ki se je v preteklosti najbolj razživelo v 19. stoletju.

V letošnjo kolonijo vabljenim in že znanim slikarjem se to pot pridružujejo nekateri novi in mlajši slikarji, ki doslej še niso predstavljali platen v čudovitem gorskem svetu Vršča. Tako je pričakovati, da bodo v letošnji koloniji nastala dela z razstavo poestrila in obogatila prireditve ob praznovanju navedenih planinskih jubilejev. T.

USTV
IN

V pristraturnastajajupravniganizacihivskoškega vrednogospodrdruštvinujeustrativistitud

V pposlovjejavnihitd.) nlike koturnegvanje i našnjirazmermentac

cijo na v Kranleta 19 le dobrregistrstavljametrovski strceter eden z nem pveč dolvo nek

va veljupraveohranjZivalkulturi

sveta j sarnišknjegovarhivskva. Dc

dobnen spodar: po obli kopičijpravo j tako šikukvarj: je dan

ga» adeno vrroma g so ustv enoletr nekaj in reg

ustvarj nem p ali pa ne dok to pot

na Jes do leti poslovi: tristo registr: treba, nekaj

gubilo ločeni potreb uprave vredno v dvaji: stega

uprave gradiv: Najr jo pisa na zel posledi nastan

cije k ustvar skoraj romne skega arhivsl

va je p vrnih da se c tudi os jalca. i proble: mično

turno spravi: Prak da se največ dalih i hitreg: spisi n začno

hitro : poveza va. Ze jih na bo poz že ma jalcu d ti. Pre

dišče, podstr ali po lastnej nega j predm postar gčna je, da

USTVARJALCI ARHIVSKEGA IN REGISTRATURNEGA GRADIVA

V prispevku o arhivskem in registraturnem gradivu smo označili registraturno gradivo kot zapise, ki nastajajo pri tekočem poslovanju upravnih organov, gospodarskih organizacij, ustanov, društev itd. Arhivsko gradivo pa je tisti del pisarniškega gradiva, ki ima znanstveno vrednost, zlasti za zgodovino in njegove sorodne znanosti. Upravne organe, gospodarske organizacije, ustanove, društva itd. arhivska znanost imenuje ustvarjalce arhivskega in registraturnega gradiva, na kratko včasih tudi le ustvarjalce.

V preteklosti so pri tekočem poslovanju večjih ustvarjalcev (državnih upravnih organov, sodišč itd.) nastajale za tisto obdobje velike količine arhivskega in registraturnega gradiva. Pisarniško poslovanje pa je bilo v primerjavi z današnjim skromno in je zapustilo sorazmerno majhne količine dokumentacijskega gradiva. Za ilustracijo naj služi primer občinske uprave v Kranju v obdobju od leta 1717 do leta 1941, za katerega se je ohranilo le dobrih sto fasciklov arhivskega in registraturnega gradiva, kar predstavlja približno petdeset tekočih metrov. En tekoči meter je v arhivski stroki merska enota in pomeni en meter spisov, ki so pokončno zloženi eden zraven drugega. V dvestoletnem poslovanju je nastalo nekoliko več dokumentacije, saj se je gotovo nekaj izgubilo in uničilo, vseeno pa velja, da je gradivo stare občinske uprave v Kranju sorazmerno dobro ohranjeno.

Zivahen politični, gospodarski, kulturni in splošni razvoj sodobnega sveta je izredno pospešil razvoj pisarniškega poslovanja in podkrepil njegov pomen pri vseh ustvarjalcih arhivskega in registraturnega gradiva. Dokumenti, ki nastajajo v sodobnem upravnem, poslovnem in gospodarskem svetu, so najrazličnejši po obliki in vsebini ter se zelo hitro kopičijo. Poslovanje že povzroča pravo papirnatno vojno. Razvoj gre v tako širino, da nekateri avtorji, ki se ukvarjajo z arhivistiko, govorijo, da je danes glavna »proizvodna panoga« administracija, ki proizvaja le eno vrsto izdelkov, dokumente, oziroma gore popisane papirja. Redki so ustvarjalci gradiva, pri katerih v enoletnem poslovanju nastane le nekaj tekočih metrov arhivskega in registraturnega gradiva. Večji ustvarjalci »proizvedejo« v enoletnem poslovanju po nekaj deset, sto ali pa tudi tisoč tekočih metrov lastne dokumentacije. Za ilustracijo naj to pot služi primer občinske uprave na Jesenicah za obdobje od leta 1945 do leta 1962. Za slabih dvajset let poslovanja je evidentiranih okrog tristo tekočih metrov arhivskega in registraturnega gradiva. Vedeti pa je treba, da se je zlasti v obdobju nekaj let po vojni veliko gradiva izgubilo in uničilo, bili pa so tudi že izločeni deli gradiva, ki niso bili več potrebni pri poslovanju občinske uprave in niso imeli znanstvene vrednosti. Lahko sklepamo, da se je v dvajsetih letih sorazmerno preproste sistema uradovanja občinske uprave nabralo vsaj še enkrat toliko gradiva, kot se ga je ohranilo.

Najnovejšo obdobje je organizacija pisarniškega poslovanja postavila na zelo visoko stopnjo. To ima za posledico, da pri enem ustvarjalcu nastane neprimerno več dokumentacije kot v prejšnjih obdobjih. Vsi ustvarjalci gradiva so se znašli pred skoraj neresljivim problemom ogromne mase lastnega dokumentacijskega gradiva. Sprito velikih količin arhivskega in registraturnega gradiva je potrebno mnogo naporov odgovornih služb pri samih ustvarjalcih, da se obdrži red. Vzdrževanje reda je tudi osnovna naloga vsakega ustvarjalca. S tem v zvezi se pojavita dva problema: kako pregledno in ekonomično urediti arhivsko in registraturno gradivo in kako ga primerno spraviti.

Praksa po svetu in pri nas pokaže, da se »proizvedena« dokumentacija največkrat nabira na mizah, po predalih in v omarah v pisarnah. Zaradi hitrega dotoka novega gradiva, se spisi nalagajo drug na drugega in se začno mešati med seboj. Pisarna se hitro zatrpa s kupi neurejenega, nepovezanega in neoznačenega gradiva. Zaradi zakonskih predpisov, ki jih na žalost večina ustvarjalcev slabo pozna, in zaradi uporabnosti tudi že malo starejšega gradiva, ustvarjalci dokumentacije ne upajo uničiti. Prenesejo jo v t.i. arhivsko skladišče, ki ga ponavadi predstavljajo podstrešje, klet, zanemarjen hodnik ali podoben prostor, kjer se poleg lastnega arhivskega in registraturnega gradiva nabirajo najrazličnejši predmeti. S tem arhivsko skladišče postane navadna ropotarnica. Logična posledica takšnega ravnanja je, da postaja urejenost gradiva ved-

no slabša in nazadnje je sploh ni več. Že po nekaj mesecih se iz tako »urejenega« in shranjenega gradiva le z veliko težavo najdejo spisi, ki jih ustvarjalec tisti trenutek potrebuje. Niso pa redki primeri, ko dokumenta, ki ga iščemo ni mogoče najti.

Neurejenost arhivskega in registraturnega gradiva hitro pripelje do motenj pri racionalnem pisarniškem upravnem in poslovnem poslovanju. Niso redki primeri, da tovarna nima svoje ustanovne histine in dokumentov, iz katerih se da ugotoviti, kako se je razvijala, kaj in v kakšnem obsegu je v določeni dobi proizvajala, kako se je razvijalo samoupravljanje itd. Posledice malomarnega odnosa do lastnega arhivskega in registraturnega gradiva se najbolj drastično pokažejo, ko ob obletnicah poskušajo napisati zgodovinski pregled svoje ustanove, podatkov pa nimajo. Tedaj se zatekajo k improvizacijam, k praznemu besedičenju in k nezanesljivim, zaradi pozabljenosti in subjektivizma netočnim virom. Tako napisan »zgodovinski pregled« je neresen in brez vsake vrednosti ter predstavlja čisto potrato denarja. Pisec pa, ki ima na razpolago dobro urejeno dokumentacijo, bo z mnogo manj truda napisal mnogo bolj kvalitetno zgodovinsko razpravo. Prav tako si ne moremo predstavljati sestavljanja številnih statistik, ki jih zahteva vsakdanje poslovno življenje, če nimamo na razpolago potrebnih dokumentov. Velja pa tudi ugotovitev, da je dobro planiranje nemogoče, če planer nima potrebnih informacij, ki jih lahko dobi le v arhivskem in registraturnem gradivu.

Dogaja se, da v lastni dokumentaciji zaradi neurejenosti ni mogoče najti dokumentov o delovni dobi delavcev, o njihovi šolski izobrazbi in strokovnosti, neurejene in nekompletne so listine, ki so podlaga za izračunavanje višine pokojnin. Vsak dokument pa predstavlja v zapisani obliki take ali drugačne pravice in dolžnosti določene institucije ali posameznika. Izguba ali uničenje povzroči poslovne, pravne, lastniške in druge težave, s tem pa tudi materialno in moralno škodo instituciji, ki je dokument izdelala, kakor tudi tistemu, kateremu je dokument namenjen. Kadar potrebnih dokumentov ni mogoče najti, se začne dolga in naporna pot dokazovanja pravice, kar je povezano z veliko izgubo časa in s številnimi stroški. Prav tako je skrajno neracionalno, če je potrebno zaradi malomarnega odnosa do lastnega arhivskega in registraturnega gradiva napraviti nove dokumente, na primer načrte, analize, poročila, razne projekte itd. V taki situaciji je tudi nerazumljivo, zakaj je dokument sploh nastal, če ga takrat, ko ga potrebujemo, ne moremo najti.

Brez urejene lastne dokumentacije je urad, ustanova, tovarna itd. ne more pričakovati, da se bo dobro razvijala in napredovala. Hiter razvoj in vseh področjih družbene dejavnosti je dokazal, da je dobro funkcioniranje poslovne in upravne administracije zelo pomembno. Urejenost arhivskega in registraturnega gradiva ne povečuje birokracije, ampak jo zmanjšuje in racionalizira, saj včasih dobro urejeno dokumentacijsko gradivo imenujejo tudi zobčnike sodobnega pisarniškega

poslovanja. Urejenost gradiva se povečuje tudi z rednimi in pravilnimi izločanja nepomembnih delov gradiva, ki jim je pretekla uporabna poslovna vrednost, nimajo pa tudi nobene zgodovinske vrednosti.

Gradivo ne more biti dobro in pregledno urejeno, izločanje pa se ne more pravilno izvajati, če ni shranjeno v primernem prostoru. Zmotno je mnenje, da je za arhivsko in registraturno gradivo, ki mu mnogi pravijo kar star papir, dober vsak še tako slab prostor v kleti, na podstrešju ali na zapuščenem hodniku. S primerno adaptacijo in pravilno opremo se tudi taki prostori lahko preuredijo v primerno arhivsko skladišče. Res pa je, da so preureditve zelo redke, tako da za lastno dokumentacijsko gradivo, ki vsebuje vse podatke o ustvarjalcu, delavcih itd., namenijo najslabše prostore. Podstrešja in kleti so nezavarovani, zaprašeni, zamazani in vlažni prostori, kjer se zelo dobro počutijo številni papirju škodljivci in sekati, pa tudi miši rade načenajo papirnate dokumente. Povrh vsega pa grozi še požar zaradi pogostokrat nepravilne električne napeljave, da ne govorimo o tem, da na podstrešje, klet ali hodnik lahko pride prav vsak in lahko z arhivskim in registraturnim gradivom počne, kar hoče. Verjetno pa tudi ni človeka, ki bi z veseljem delal v tako »humanizirani« in zdravju škodljivem delovnem okolju. Arhivska zakonodaja jasno in natančno določa, kakšni in kako morajo biti opremljeni arhivski prostori (Navodilo o načinu izvajanja materialnega varstva arhivskega in registraturnega gradiva U. l. SRS št. 10-79/69). Zakon pravi, da mora biti prostor, kjer se hrani arhivsko in registraturno gradivo, varen pred vplomom, požarom, vlago in drugim kvarnim pogojem, ki škodljivo vplivajo na papir. Pred vplomom zavarujejo dobro zaklenjena železna vrata ter zastekljena in zamrežena okna, ki naj bodo po možnosti opremljena z zavesami (žaluzijami), ki varujejo pred premočno svetlobo, ki povzroča razpadanje papirja. Proti ognju se zavarujemo s pravilno električno napeljavo, s preprečevjo kajenja in uporabe odprtega ognja v arhivskem skladišču, z montažo kovinskih polic in omar, ponekod pa imajo tudi javljalec požarov, ki reagirajo na dim ali povečano temperaturo v prostoru. V skladišču morajo biti nameščeni primerni in vsakihi šest mesecev pregledani gasilni aparati. Prevelika vlažnost se najbolj enostavno in učinkovito zmanjša z rednim prezračevanjem, insekte in ostale škodljivce, ki napadajo papir, pa preženemo s sistematičnim čiščenjem prostora in gradiva.

Urejenost in pravilno hranjenje arhivskega in registraturnega gradiva sta pri nas še precej redek pojav. Malo je ustvarjalcev gradiva, ki se zavedajo, kakšen pomen imata dobra urejenost in pravilna hramba lastne dokumentacije. Številni pregledi delavcev zgodovinskega arhiva na Gorenjskem (ugotovitev v glavnem velja za celo Slovenijo) so pokazali, da veliko ustvarjalcev smatra svojo dokumentacijo, zlasti še malo starejšo, kot nepotreben papir, ki ni vreden nikakršne pozornosti. Razveljavljeno pa je dejstvo, da se v zadnjem času situacija počasi izboljšuje.

KULTURNA IZKAZNICA OBČANA JESENIC

XII. GREMO V KINO

Zadnjič smo razpravljali o dvo-boju med kinom in televizijo ter preleteli raziskovalne izsledke o obiskovanju kina v jeseniški občini. Tokrat bomo lahko ponudili že nekaj odgovorov na široko vprašanje razmerja med kinom in televizijo, kakor se kaže na osnovi empiričnih rezultatov, zavrteli pa bomo tudi paleta želja ali filmskih žanrov, ki so ljudem priljubljeni.

1. vojne filme	18,2 % ali 427 odgovorov
2. komedije ali serijsko-zabavne filme	16,2 % ali 379 odgovorov
3. akcijske filme (kavbojke, kriminalke)	14,9 % ali 349 odgovorov
4. ljubezenske filme	13,5 % ali 317 odgovorov
5. dokumentarne filme	12,5 % ali 293 odgovorov
6. risanke	8,5 % ali 200 odgovorov
7. biografske filme	7,1 % ali 157 odgovorov
8. filme z družbeno problematiko	6,8 % ali 159 odgovorov
9. kaj drugega	1,2 % ali 27 odgovorov
10. film me sploh ne zanima	1,0 % ali 23 odgovorov

Ob prikazanih rezultatih se lahko vprašamo: Ali filmski program naših kinopodjetij diktira okus večine ali okus večine diktira filmski program? Odgovor ni enostaven, najbolj verjetno pa je, da je vplivanje obojestransko (interaktivno). Seveda je situacija tem slabša, čim bolj politika filmskih distributerjev vsiljuje in oblikuje takšen filmski profil obiskovalcev.

Jasno je, da vrednotenje različnih filmskih zvrsti — kakor so rangirane — ne more biti razumljivo kar samo po sebi. Vojni filmi, komedije ali kavbojke so z umetniškega in vsebinskega vidika lahko visoko kvalitetni ali povsem limonadni in slabobumni; ti so na žalost prevladujoči.

FILMSKI OKUS JE DOKAJ ENOTEN

Ali je profil filmskega okusa, kakor se odraža na osnovi zbranih rezultatov, veljaven za vse? Ugotavljamo, da različni sicer so, vendar ne prav velike. Če opazujemo priljubljenost filmskih zvrsti z vidika formalne šolske izobrazbe občanov, potem vidimo zlasti naslednje:

Kavbojke in kriminalke so nekoliko bolj priljubljene pri občanah z

1. filme si ogledam po televiziji	30,1 % ali 413 odgovorov
2. nimam časa	22,7 % ali 311 odgovorov
3. kaj drugega (zelo pestri odgovori)	9,4 % ali 129 odgovorov
4. program mi ne ugaja	8,4 % ali 115 odgovorov
5. predaleč stanujem	8,0 % ali 109 odgovorov
6. vstopnice so predrage	6,2 % ali 85 odgovorov
7. ne opazim reklam, ne vem, kaj se predvaja	3,9 % ali 53 odgovorov
8. film me ne zanima	2,7 % ali 37 odgovorov
nič me ne ovira	8,7 % ali 119 odgovorov

Televizija in naš stari znanec — pomanjkanje časa — torej pobereta več kot 60 % vseh ovir. Že na tretjem mestu so drugi razlogi, med katerimi izrazito prevladuje nezadovoljstvo občanov zaradi nereda, nemira in primitivnega obnašanja gledalcev ter slabih ali kar poraznih kino dvoran ipd. Verjetno je, da gre urejenost prostora z roko v roki z urejenostjo gledalcev, ko bi izboljšali prvo, bi se izboljšalo še drugo.

VIŠE IZOBRAŽENI SE PRITOŽUJEJO NAD SPOREDOM

V prejšnjem (XI.) poglavju smo postavili domnevo, da višje izobraženi občani toliko manj zahajajo v kino, ker jim ne ustreza program. Domneva je sedaj očitno potrjena, saj je iz rezultatov razvidno, da se nezadovoljstvo stopnjuje z naraščanjem izobrazbene ravni: tako je, na primer, med občani s pet do sedem razredov šolanja samo 2,5 % odgovorov na račun neustreznega programa, pri občanah z 12 razredi in več pa se odstotek povzpne na 14,9 %, oziroma 16,1 %. Višje izobraženi se tudi bolj pritožujejo zaradi slabih kino dvoran in neprimerne vedenja gledalcev.

Zanimivo pa je, da konkurenčnost televizije prav nič ne niha med občani z različno izobrazbo. Določena pomembna razlika se pojavlja edino pri najvišje izobraženih občanah, ki se — razočarani nad sporedom kinematografov — še bolj zatekajo k filmu na televiziji.

Pomanjkanje časa je ravno tako enakovredna ovira pri obiskovanju kina za vse izobrazbene plasti. Zanimivo pa je, da so (pre)drage vstopnice bolj moteče za nižje izobražene, pri višje izobraženih ta ovira pade skoraj na ničlo.

Izsledki o filmski kulturi jeseniških občanov so torej številni in pestri. Upajmo, da jih filmski distributerji ne bodo še bolj zlorabili (?), hkrati pa se moramo zavedati, da krivda še zdaleč ni le njihova, ampak

NAJBOLJ PRILJUBLJENI SO VOJNI FILMI, KOMEDIJE IN AKCIJSKI FILMI (KAVBOJKE, KRIMINALKE)

Preglednica odgovorov na vprašanje: Kakšne filme najraje gledate? — in na katerega so občani dali tri odgovore — je dala naslednjo sliko:

1. vojne filme	18,2 % ali 427 odgovorov
2. komedije ali serijsko-zabavne filme	16,2 % ali 379 odgovorov
3. akcijske filme (kavbojke, kriminalke)	14,9 % ali 349 odgovorov
4. ljubezenske filme	13,5 % ali 317 odgovorov
5. dokumentarne filme	12,5 % ali 293 odgovorov
6. risanke	8,5 % ali 200 odgovorov
7. biografske filme	7,1 % ali 157 odgovorov
8. filme z družbeno problematiko	6,8 % ali 159 odgovorov
9. kaj drugega	1,2 % ali 27 odgovorov
10. film me sploh ne zanima	1,0 % ali 23 odgovorov

nižjimi nivoji izobrazbe, prav tako ljubezenski filmi in risanke. S stopnjevanjem šolske izobrazbe občanov pa narašča njihov interes za filme z družbeno problematiko ter biografske filme, še posebej za najbolj izobraženo skupino občanov. Pri ostalih zvrsteh so razlike še manjše in zanemarljive.

Zanimivo je, da le en odstotek odgovorov izraža nezanimanje za film, vendar še pri tem odstotku večji delež pripada manj izobraženim občanom. Ponovimo lahko z naslovom: filmski okus je dokaj enoten, izobrazba na razlike ne vpliva veliko.

NAJOSTREJŠI KONKURENT KINU JE TELEVIZIJA

Uvodne splošne razprave o tekmovalnosti med kinom in televizijo zdaj že lahko podpremo z domačimi empiričnimi rezultati. Osnovo smo zastavili v vprašanju: Kaj vas najbolj ovira pri obiskovanju kina? Občani so med osmimi alternativami in eno odprto možnostjo izbrali (dopisali) dva odgovora. Izkazalo se je povsem jasno in nedvoumno — daleč najostrejši konkurent kinu je televizija. Pa si oglejmo natančno dobljene odgovore!

1. filme si ogledam po televiziji	30,1 % ali 413 odgovorov
2. nimam časa	22,7 % ali 311 odgovorov
3. kaj drugega (zelo pestri odgovori)	9,4 % ali 129 odgovorov
4. program mi ne ugaja	8,4 % ali 115 odgovorov
5. predaleč stanujem	8,0 % ali 109 odgovorov
6. vstopnice so predrage	6,2 % ali 85 odgovorov
7. ne opazim reklam, ne vem, kaj se predvaja	3,9 % ali 53 odgovorov
8. film me ne zanima	2,7 % ali 37 odgovorov
nič me ne ovira	8,7 % ali 119 odgovorov

da se izvirni greh začenja že v predšolski in šolski dobi, zlasti pa zaostri ob umetnem ločevanju dijakov na elitnih in rokodelskih šolah.

Franc Belčič in sodelavci

OBISK GLASBENIKOV IZ SISKI

Mladinski pevski zbor Blaž Arnič, ki ga vodi Janko Pribošič, je lani gostoval v Siski, kjer je izvajal program narodnih, umetnih in borbenih pesmi. Letos pa nam je gimnazijski pevski zbor iz Siska pod vodstvom zborovodja Stjepana Rupčića vniil obisk.

Na koncertu v soboto, 14. maja, zvečer so nam predstavili staro italijansko glasbo. V prvem delu koncerta so nastopile tri solistke, ki so nam predstavile po dve pesmi italijanskih avtorjev, ter solist na violini. V drugem delu pa so nam zapeli Glorio — skladbo Antonija Vivaldija, ki je sestavljena iz dvanajstih stavkov. Glasbeniki iz Siska so z izvrstno izvedbo navdušili skoraj polno dvorano jeseniškega gledališča.

Ker so nam lani gostje razkazali svoje mesto in okolico, smo jim to vljudnost vrnili z ogledom Jesenic in okolice. V nedeljo dopoldne pa smo jih peljali na ogled muzeja talcev v Begunje in na Bled. M. A.

SLIKA 12: Kakšne filme najraje gledate?

SLIKA 13: Kaj vas najbolj ovira pri obiskovanju kina?

MESTO IN VLOGA AMATERSKEGA ZBORA V NAŠI DRUŽBI - POSKUS OPREDELITVE NA IZKUŠNJAH KROPARSKEGA ZBORA

Skladno z razvojem naše družbe in z vse večjim pomenom oblikovanja kulturne podobe te družbe, smo priče tudi nekaterih posebnosti, ki spremljajo delo kulturnih delavcev, posameznikov in skupin, pa naj gre za poklicne ali amaterske. V tem članku zapisane ugotovitve bodo temeljile na spoznanjih ob delu kroparskega pevskega zbora, vendar se da za večino od njih reči, da veljajo v splošnem za vse slovenske zbornice, čeprav so v njihovi dejavnosti tako v obsegu kot kakovosti velike razlike. Po podatkih zveze kulturnih organizacij Slovenije imamo v naši republiki 199 moških, 87 mešanih, 27 ženskih zborov in 55 oktetov, v katerih prepeva okrog 12.000 pevci in pevke. Med vsemi temi pevske ansamble niso posebno pogosti taki, ki imajo - kar se da - dobro urejene razmere za kakovostno zadovoljivo delo. Priznava, da so zbori kdaj pa kdaj tudi prehitro zadovoljni z doseženimi zmogljivostmi. Če vadijo ter nastopajo bolj malo in to v okolju še drugih podobnih zborov, če ne gostujejo drugod, ne smejajo in ne tekmujejo in se ne primerjajo z drugimi, se rado zgodi, da nekako samovoljno mislijo, kako je vse v najlepšem redu. Takim je pač treba odpreti oči, predvsem pa jim omogočiti boljše delo in vključevanje v sodobnejše tokove, strokovne in splošne. Enotna obleka in nekaj manjših nastopov letno še ni zadosti.

Zbori različno rešujejo svojo problematiko. Najbrž so prav vsi vključeni v občinske ZKO po Sloveniji. Te organizacije seveda ne skrbijo le za zbor, temveč tudi za godbe, dramske, folklorne, likovne in druge skupine ter razne druge zadeve. Njihova sredstva za vso to amatersko dejavnost so skromna in precej omejena, oziroma odmerjena. Le deloma so oblikovana in dodeljena glede na obseg dejavnosti. Nastopi skupin so točkovani in tako finančno ovrednoteni. S številom nastopov se večja številna točka, zmanjšuje pa njihova finančna vrednost. Tako prihaja do paradoksa, da je pogosto nastopanje za zborovo strokovno rast sicer nujno, v materialnem pogledu pa pomeni korak nazaj in izgubo. Tudi se ni razčistilo, ali naj zveze pri točkovanju ocenjujejo poleg števila nastopov še njihovo kakovost. Taka merila so zapletena, problematična in možen vzrok razprtij, a kljub temu bi neki sistem stimulacije za napredovanje skupin morali imeti.

Ze do zdaj torej ZKO niso mogle v celoti financirati dela kulturnih skupin, ki so morale same iskati rešitve v posebej plačanih nastopih. Toda tu gre za začaran krog: več nastopov prinaša več sredstev, a obenem tudi več stroškov. Tu smo pri jedru tega problema in iskanju poti iz zagate. Pred leti je imelo, npr., delo kroparskega zbora drugačen značaj in podobo. Vsaj deloma. Ob rednih vajah je prirejal v domačem kraju proslave in koncerte, na katere je vabil zbere od drugod, take namreč, s katerimi je samoiniciativno navezoval stike in gostoval pri njih. Klub številnim nastopom je delo potekalo načrtno in razmeroma mirno, tako da je pridno izpolnjeval repertoar pesni, dovolj širok in primeren za različne nastope, snemanja in tekmovalja. Večji del potrebnih sredstev je z nekaterimi plačanimi nastopi pridobil sam.

V zvezi z omenjenim točkovanjem za dotacijo ZKO je zbor zaradi številnega nastopanja dosegal včasih v primerjavi z večino drugih zborov nesorazmerno veliko število točk in se je le ne enkrat primerilo, da je del dotacije prostovoljno odstopil v korist drugih.

Potem se so začele pojavljati spremembe, ki so vplivale na delo zbora. Bil je že čas, da so za proslavljanje državnih praznikov ali obletnic, za komemoracije, mitinge in podobno pričele skrbeti bolj kot prej tudi posamezne družbenopolitične organizacije. Prireditve so se množile, s tem pa tudi obveze pevskega zbora - v časovnem in programskem smislu. To velja za domači kraj, zbor pa so klicali tudi na mnoge druge proslave v občini ter drugod. Primeri, da je zbor zaradi višje sile odpovedal sodelovanje, so bili tako redki, da niso vredni omenbe. Vse več je bilo nastopov, na katerih so bili združeni zbori. Za te so bile predpisane pesmi, ki so zahtevale precej časa in dela, upo-

rabne pa so le v taki obliki, da jih zbor za samostojne nastope ne more upoštevati. To je v nekem smislu nerentabilno delo, pa se mu ni moč ogniti, saj so prav združeni zbori tisti, ki pri podobnih praznikih (npr., v Družgošah, Kranju, Celju itd.) odločilno oblikujejo program in podobo.

Prav je, da proslave zgodovinskih obletnic, praznikov, jubilejev delovnih organizacij in druge svečanosti povežemo s kulturnim sporedom, saj je to po svoje tudi dokaz pravega humanističnega razvoja naše družbe. Tak kulturni spored ne nastane čez noč. Izvajalska skupina potrebuje za pripravo programa, primerne po vsebini in ravni izvedbe, dalj časa kot posameznik. Boj za kvaliteto torej stane več kakor zadovoljstvo ob povprečnosti. To resnico bi bilo pravično upoštevati pri obračunavanju stroškov za posamezne nastope. Ne gre za nič drugega kot za omogočanje osnovnih razmer, kakršne zbor potrebuje, da lahko vadi in nastopa. Če pa so njegovi poudarjalni cilji kaj višji, je pri takih ambicijah spet odvisen tudi od finančnih sredstev.

Reševanje te problematike, ki pa je le del tistega, kar otežuje delo zbora, je po Sloveniji različno. Pomoč in razumevanje delovnih in drugih organizacij sta različna, od malo do precej. Primerjava bi bila zanimiva, in tudi potrebna bo kdaj. Možna pa bo le po dobri analizi. Povedano je že bilo, da ZKO vseh teh razširjenih dejavnosti ne more finančno ovrednotiti in upoštevati v svojih programih. Prodira mišljenje, da bi ta organizacija točkovala le nastope, katere prireja sama. Analogo temu naj bi tudi drugi organizatorji prevzemali odgovornost, oziroma finančno obveznost do nastopajočih. Posebno zbori si lahko predstavljajo, kakšno razbremenitev bi tako rešitev pomenila zanje. Res je, da naši soobčani iz veselja stopajo v zbor. Toda to ljubiteljsko veselje ni tako enostavna stvar, pač pa izredno zahtevna, glede odnosa do kolektivnih obvez, ki jih zbor postavlja slehernemu svojemu članu. Brez pretiravanja je teh obvez z vajami in nastopi marsikdaj čez glavo, da je smešno in krivično še uporabljati staro frazo o veselju do petja. **Ko bi šlo zgolj za veselje, ne tudi za postrtovalen odnos do nalog v družbi, adijo zbor!**

Dostikrat pride do skoraj kritične situacije, ko se le s težavo zbere dovolj pevcev, da zbor lahko nastopi. K temu dodajamo še popogoste probleme s prevozom in pa stalne finančne probleme, pa bo iluzija o zboru ljubiteljev postala bolj stvarna. Delovanje mnogih zborov se razvija tako, da očitno postajajo potreba naše širše skupnosti. Toda ne bo možno dolgo vztrajati v praksi, da so predvsem potreba, ne pa tudi skrb. Zborom kot izvajalcem naj bi prepustili v prvi vrsti odgovornost za kakovostno strokovno rast, večji del organizacijske in finančne problematike pa naj bi reševali v okviru družbenopolitičnih skupnosti, morda SZDL, sindikata ali krajevne skupnosti. Ali pa enostavno sprijazniti se z dejstvom, da nastop plača, kdorkoli ga naroči.

Ponekod pomagajo godbam in zborom tudi na druge načine. Med drugim omogočajo članom teh skupin z delom v eni (dopoldanski) izmeni, da redno obiskujejo vaje in so za nastope na razpolago tudi na delovne dni. Tako obliko reševanja je možno zagovarjati, kadar gre za skupine, ki z delom dokazujejo resno in odgovorno zavest. Primeri, ko zbori plačujejo najemnine za prostor, kjer vadijo, so razumljivi z ene strani, in sicer s strani tistega, ki za prostore odgovarja kot oskrbnik. A rešitev problema bi morala in mogla biti drugačna. Ze zato, ker noben zbor ni in ne more biti organizacija, ki deluje in uspeva svojim članom v materialni prid. Zamislimo si, da bi zbori nehali delovati. Si lahko predstavljamo osiromašenje vsega javnega življenja?

Labirinte slepih poti, po katerih včasih tavajo ti naši amaterski zbori, slabo poznamo. Tudi ne maramo jih kdaj pa kdaj poznati in se jim izogibamo. Ampak to nas ne moti, da se ne bi oglašili, kadar nam pri zborih kaj ni všeč, ne glede na objektivnost in subjektivnost zadeve. Ko govorimo o pomoči, kakršna je za zbor nujna, je treba posebno mesto dati moralni pomoči. Pri njej gre za miselne odnose, ko povsem odpadejo izgovori o nemoči; ta nemoč namreč prevladuje, kdaj je na vrsti beseda o finančni podpori. Zavest o popolni družbi, ki je ni brez kulturnih medsebojnih odnosov in brez zdravega, aktivnega odnosa do kulturnega življenja, je med nami še precej šibka. Najbrž zato dostikrat peša tudi moralna opora izvajalcem

kulturnih manifestacij. Morda bi prav ob tem kazalo omeniti pomanjkljivost, ki se kar naprej ponavlja.

V tem članku je že bil govor o deležu, ki ga združeni zbori prispevajo v program večine množičnih družbenih svečanosti. Ko novinarji ali dopisniki poročajo o teh praznikih, skoraj redno spregledajo izvajalce, ki pa so vendarle vložili dosti truda v priprave in nastop. Včasih je res tudi zapisano, da so, npr., v programu sodelovali združeni zbori. Bi bilo neumestno, ko bi sodelujoči lahko prebrali tudi kakšno tehtnejšo, pohvalno (?) poročevalsko besedo?

V ilustracijo in dokaz, kako delo zbora, torej nastopi in vaje zanje, dobivajo vse bolj širok družbeni značaj ter pomen, uporabimo prikaz nastopov, ki jih je v letu 1976 opravil kroparski pevski zbor:

- 10. januarja je pel v Kropi pri spomeniku padlim (prireditve Jelovica 76),
- 10. januarja je pel v Kropi na partizanskem mitingu (prireditve Jelovica 76),
- 10. januarja je imel koncert na Bledu (za zbor komunistov občine Radovljica),
- 7. februarja je sodeloval na Prešernovi proslavi doma,
- 5., 3., 7. in 8. marca je pel za dan žena v Kropi, na Sr. Dobravi, Bledu (2x),
- 26. marca je bil kot vsako leto pri komemoraciji ob obletnici St. Zagorja na Dobravi,
- 26. aprila je sodeloval v povorki in na mitingu za OF in 1. maj v Kropi,
- 24. maja je ob bohinjskem jezeru pel švedski vojaški delegaciji,
- 21. julija je bil povabljen na Pokljuko (nastop v poletnem vojaškem taboru študentov),
- 22. julija je sodeloval na veliki proslavi v Družgošah,
- 4. avgusta je pel ob otvoritvi novega kroparskega vrta,
- 7. avgusta je pel ob 20-letnici UKO,
- 9. septembra je imel krajši koncert ob otvoritvi slikarske razstave v Kropi,
- 11. septembra je bil na srečanju železarjev-borcev v Krpinu,
- 24. septembra je sodeloval na proslavi 20-letnice lipniške Iskre,
- 16. oktobra je koncertiral na Lancovem ob krajevnem prazniku,
- 29. oktobra in 1. novembra je sodeloval pri komemoracijah v Lipnici, na Sr. Dobravi, Dragi, Begunjah, Radovljici in Kropi,
- 12. novembra je gostoval v Varaždinu,
- 27. novembra je pel za praznik republike v Kropi in na Boh. Beli,
- 28. novembra je sodeloval ob otvoritvi hladne valjarne na Beli,
- 29. novembra je bil na občinski reviji na Boh. Beli,
- 4. decembra je šel na železarsko revijo na Ravne,
- 10. decembra je bila v Radovljici 30-letnica Ljudske tehnike,
- 11. decembra je gostoval na Radišah na Koroškem,
- 20. decembra je pel na občinski proslavi dneva JLA,
- 30. decembra je pel v tovarni Plamen ob koncu leta.

K tem nastopom je treba pristeti še druge, manj vezane na razne družbenopolitične proslave (npr., koncerti na Bledu, Podbrezjah, zborov jubilejni koncert, koncert v psihiatrični bolnišnici v Begunjah, javna radijska oddaja »Koncert iz naših krajev«, koncert v Cerknem, pa še celo vrsto pogrebov).

S pregledom nastopov za nekaj let nazaj bi seznam organizacij, delovnih in še bolj družbenopolitičnih, pokazal, da so le-te v svoji dejavnosti navezane tudi na sodelovanje kulturnih skupin, največkrat prav pevskega zbora. Najrazličnejši prireditvi je zelo veliko, od takih v okviru posamezne organizacije preko krajevnih, občinskih, republiških itd. Prireditelj so politične organizacije, krajevne skupnosti, razna društva (npr., rdeči križ, avtomoto, upokojenci, krvodajalci, športna društva), šole, kulturne amaterske in poklicne organizacije, delovne organizacije itd. Občinska ZKO nima možnosti, da bi svoje izvajalske skupine za vso to množico prireditelj tudi primerno plačala. Ne gre pri tem za kakšne honorarje, pač pa za plačevanje funkcionalnih stroškov. Ker pa gre za dejavnost širokega družbenega pomena, kar dokazuje tudi dolga vrsta prireditelj, postaja prav očitno, da bo tudi skrb za dejavnost zbora (in drugih) morala biti širša.

Večji krog ljudi bi se ukvarjal s problematiko zbora, je spoznaval in reševal. Bilo bi drugače kakor zdaj, ko so zunanji zbori prav redki taki, ki so uvideli, da članstvo v tako aktivnem zboru že zdavnaj ni več hobi. Ne bilo bi enostavno in ne prepričljivo odgovoriti na vprašanje, zakaj zbor kot celota sprejema in opravlja tako številne nastope. To je

svojevrsen fenomen in ga kot stvarnost, kar opravljeni nastopi so, pač vzemimo za dejstvo. Letno nekajkratna prehuda zaposlenost zbora je lahko tudi dvorezen meč v težnjah po bogatitvi repertoarja in boljši interpretaciji. Številni so problemi, ki otežujejo delo, so stalni ali občasni, prav drobni ali skoraj neopazni. Če zbori niso več sami sebi namen, če niso le skupine ljudi, ki radi kdaj prepevajo, pač pa so trdno organizirani in skorajda že nepogrešljivi v prav vsem našem javnem življenju, ali bi ne bil, potem z vseh vidikov zadnji čas, da skrb za osnovne razmere, potrebne za njihov obstoj in uspešno delo, prevzame še kdo drug?

To je del problematike naših pevskega zbora, nekaj pa skupne vsem, nekaj pa je ima specifične še vsak zase. Skupna je vsem pot do večje povezanosti z ožjo in širšo skupnostjo, kar pa mora biti interes obeh strani! Če do tega ne bo prišlo, je možno pri zborih z bogato dejavnostjo pričakovati nekakšno popuščanje. Zakaj? Finančne težave se s številom nastopov večajo in niso spodbudne. To je eno. Zmanjkuje možnosti za samostojne nastope, snemanja in tekmovalja. To so nujnosti za rast zbora, pa tudi del tistega, zaradi česar je bilo nekdanje prepevanje v zboru bolj hobi kakor zdaj.

BRUCOVANJE KLUBA JESENIŠKIH ŠTUDENTOV

Klub jeseniških študentov je tudi letos organiziral tradicionalno brucovanje, ki je bilo 7. maja v Kazini na Jesenicah. Kljub dokaj neugodnim datumu (po 1. maju, ko pomladanski preprih v žepih temeljito opravi svoje delo, lahko rečemo, da je brucovanje uspelo. Ne toliko po finančni plati kot po organizacijski, čeprav je pri tem aktivno sodelovala le peščica od skoraj 400 jeseniških študentov. Veseli smo bili brucov, saj so se odzvali našemu vabilu, pogrešali pa smo večji odziv srednješolcev, predvsem zaključnih letnikov. Predsedstvo kluba si bo zato v prihodnje bolj prizadevalo podreti pregrado med srednješolci in študenti, ki ni naravna in kot taka povzroča le težave v delu ZSMS.

Na tekmovalju smo študentje tudi letos »posvojili« te naše »zelenke malčke«, ki že rahlo rumenijo in nakazujejo, da se iz njih razvilo nekaj študentom podobnega.

Po kratkem uvodu harmonike so »organi oblasti« (brucovanja) prignali bruce, ki so se neobgleni, kot so bili, držali vodilne vrvi. To je bila idealna prilika za našega neumornega »razkuževalca«, da na njih pusti nekaj litrov razkužila. Ko je bilo zadoščeno vsem zdravstvenim predpisom (kajti »brucotilis« je nevarna nalezljiva bolezen!), je prišlo zeleno omizje na čelu z zelenim carjem. Začela se je metamorfoza brucov iz zelenila. Po obtožnici, ki jo je podal tožilec dr. Mutiborič (bila je zelo dolga, kajti grehi brucov so bili hudi), jih je skušal braniti njihov odvetnik dr. Ritoliznik. Toda pod vplivom dokazov, ki sta jih predložili priči Konfucij Univerzo (minister za šolstvo) in Žepoluknjič (minister za finance KJS), so sledi argumenti obrambe, češ da so bruci žrtve visokoletečih želja njihovih staršev, še bolj zbledeli. Sledilo je navzkrižno zasliševanje brucov, na katerem so le-ti dokazali, da so obtožbe na žalost resnične. Tako, na primer, niso vedeli odgovorov na tako preprosta vprašanja, kot so:

- Zakaj so na Jesenicah ustanovili šolski center? (Da bi vzgojili boljše bruce, kot ste vi!)
- Zakaj so bloki na Plavžu tako skupaj? (Da se v primeru potresa lahko naslonijo drug na drugega.)
- Kdaj jeseniški hokejisti naj-bolj »svicajo«? (Ko gredo vnovčevati čke Ljubljanske banke.)
- Zakaj ljubljanska Drama ne gostuje na Jesenicah? (Ker se boji, da bi morala gledalce pripeljati s seboj.)

Takega popuščanja ne želi najbrž nihče, zato je treba brž v iskanje povezanosti, medsebojne odgovornosti in pomoči. Načrtnost naj prežene sedaj prepogosto hojo ob strani.

P.S. Problematika naših zborov je precej obsežnejša, kakor je prikazana v pričujočem razmišljanju. Nič ni povedanega o hudem pomanjkanju zborovodij, o težavah z notno literaturo, o potrebi po seminarjih in drugih oblikah za izpopolnjevanje že delujočih dirigentov, o odnosu poklicnih in amaterskih nosilcev kulture itd. Te zadeve naj bi reševale predvsem strokovne ustanove in organizacije. Zato je bil namen tega članka prikazati del problematike v odnosih zborov in njihove okolice. Zavedati se moramo, da zbori niso privatne skupine, pač pa so kot samostojni ansambl ali pa sekcije društev del skupnosti, v kateri in za katero delajo. Tako njihove dejavnosti, ne vaje ne nastopov, ne moremo smatrati za zadovoljevanje osebnih želja, pač pa za pomemben del dogajanja v družbi. Možna je seveda, da se vsakdo z vsem povedanim ne bo strinjal, oziroma bi se to ali ono dalo še drugače razložiti in argumentirati. Zato še enkrat: članek le nakazuje, ne pa že rešuje.

GE

Klub temu da je bila obtožnica v celoti dokazana, je bilo zeleno omizje tudi tokrat dobrobrčno in sprejelo bruce med študente. Ob tej priliki je zeleno omizje podelilo tudi nekaj nagrad in priznanj:

- po dolgi in burni razpravi so podelili priznanje »miss brucke« objektu, ki je pokazal najboljše vizualne kvalitete. Zato pa jo je zeleno omizje sklenilo primerno zavarovati z izdelkom naše priznane farmacevtske tovarne Alkaloid iz Skopja.

Dve enakovredni nagradi - velikega lesenega polža, sta prejela: - cestno podjetje, ki gradi cesto od Koroške Bele do Jesenic, - občinska komisija podpisnic samoupravnega sporazuma o štipendiranju.

Nagrado v obliki malega lesenega polža prejmejo branilci HK Jesenice za preboj zvočnega zidu.

Posebno priznanje: red bronastega lenivca z zlatimi brki, pa so prejeli za uspešno delo v preteklem obdobju člani bivšega predsedstva KJS.

Podelitvi priznanj je sledil ples. Klub jeseniških študentov se ob tej priliki zahvaljuje vsem, ki so nam kakorkoli pomagali pri organizaciji brucovanja. Vse tiste, ki so se dobro zabavali, vabimo na ostale prireditve kluba. Vse tiste, ki smo jim »šli na jetra«, ter vse tiste, ki vedo, kaj bi bilo lahko bolje, pa vabimo, da se nam oglašijo s svojimi predlogi.

Za KJS Zvone Zimic

Fotokino zveza Slovenije in republiška konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije ter organizator fotoklub ANDREJ PREŠERN Jesenice

VABIJO na otvoritev 18. republiške razstave pionirske fotografije

PIONIRSKI FOTO 77

V POČASTITEV 85-LETNICE ROJSTVA MARŠALA TITA IN 40-LETNICE NJEGOVEGA PRIHODA NA CELO KPJ.

Otvoritev bo v petek, 20. maja ob 17. uri v avli osnovnih šol Prežihov Voranc in Tone Čufar na Jesenicah. Odprta bo vsak dan do 31. maja 1977.

SPREJEM NA STROKOVNE ŠOLE ŽIC

ŽELEZARSKI IZOBRAŽEVALNI CENTER IN
ŽELEZARNA JESENICE, JESENICE NA GORENJSKEM

RAZPISUJETA

sprejem učencev v šolskem letu 1977/78

a) ŠOLA ZA METALURŠKE DELAVCE

Vpisali bomo učence za učenje naslednjih metalurških poklicev:

- talilec,
- valjavec,
- žičar in
- hladno valjavec

Šolanje traja dve leti. Vpisali se bodo lahko učenci, ki so uspešno končali šest razredov osnovne šole in zaključili obveznost osnovnega šolanja.

b) POKLICNA KOVINARSKA, METALURŠKA IN ELEKTRO ŠOLA

Vpisovali bomo učence za učenje poklicev:

- strojni mehanik (strojni ključavničar),
- ključavničar varilec,
- orodni ključavničar,
- strugar,
- vodovodni instalater in
- obratni elektriker.

Šolanje traja tri leta. Vpišejo se lahko učenci, ki so uspešno končali osnovno šolo in tisti, ki imajo negativno oceno iz tujega jezika.

c) TEHNIŠKA METALURŠKA IN STROJNA ŠOLA

Vpisali bomo:

- 30 učencev v metalurški oddelek in
- 30 učencev v strojni oddelek

Vpišejo se lahko učenci, ki so uspešno končali osnovno šolo ter preizkus znanja iz slovenskega jezika in matematike. Učenci z odličnim in prav dobrim uspehom so oproščeni opravljanja preizkusa znanja. Pismeni preizkus znanja bo 27. 6. 1977 ob 9. uri.

Vpisna pogoja za vse šole sta še: da je učenec telesno in duševno zdrav in starost največ 18 let.

UGODNOSTI ŠOLANJA SO:

Učenci imajo možnost, da se prijavijo za štipendijo, ki jih razpisuje železarna Jesenice. Železarna Jesenice regresira oskrbnino v domu učencev ŽIC svojim štipendistom iz oddaljenih krajev. Učenci šol pod a in b dobijo regresirano malico in v času šolanja dve oziroma tri delovne obleke.

Učenci vseh šol so zdravstveno in nezgodno zavarovani.

PRIJAVA ZA SPREJEM:

Za sprejem priložite:

- izpolnjeno prijavo (obr. 1,20, Drž. zal. Slov.), v kateri naj bo naveden poklic, za katerega se želite usposobiti,
- kolek za 2,-
- spričevalo o končani osnovni šoli
- rojstni list in
- zdravniško potrdilo.

Prijave pošljite do 25. 6. 1977 na naslov ŽELEZARSKI IZOBRAŽEVALNI CENTER JESENICE, 64270 JESENICE

Pričetek pouka v vseh šolah bo 1. 9. 1977 ob 8. uri.

POČITNIŠKO DELO V BAŠKI

TVD Partizan Jesenice razpisuje za počitniški tabor v Baški na otoku Krku v času od 10. junija do 30. avgusta zaposlitev:

- ekonoma,
- treh pomočnic kuharice in
- čistilke.

Interesenti naj se oglasijo v domu društva vsak torek in petek od 18. do 20. ure.

Uprava društva

AVTOMOTO DRUŠTVO JESENICE OBVEŠČA

vse vpisane kandidate za vozniška dovoljenja A in B kategorije, da takoj vplačajo tečajnino, sicer jih bomo črtali iz seznama tečajnikov.

Vodstvo šole

KRAJANOM KS ŽIROVNICA

Za obletnico Titovega rojstnega dne prireja društvo upokojenecv Žirovnica 21. maja ob 19. uri v dvorani doma upokojenecv proslavo za vse krajeane.

Novi pevski zbor društva bo zapel nekaj pesmi, sledile bodo deklaracije učencev osnovne šole, za sklep proslave pa bomo predvajali zvočni film Življenjepis tovariša Tita.

Vabimo vse krajeane, da se proslave udeležijo v čim večjem številu.

Odbor

VESELI VEČER NA JAVORNIKU IN BREZNICI

DPD Svoboda France Mencinger Javornik-Koroška Bela - dramski odsek, in OO ZSMS osnovne šole Koroška Bela

prirejata VESELI VEČER

v nedeljo, 22. maja, ob 17. uri v dvorani delavskega doma Julke in Albina Pibernik na Javorniku in v ponedeljek, 23. maja, ob 16. uri v prosvetnem domu na Breznici.

Vabljeni

KRAJANOM HRUŠICE

Druženopolitične organizacije na Hrušici prirejajo v počastitev 40-letnice ustanovitve KPS in jubilejev tov. Tita v torek, 24. maja, ob 19.30 v domu druženopolitičnih organizacij na Hrušici

PROSLAVO

Sodelujejo: pihalni orkester Jeseniških železarjev s celovečernim koncertom ter recitatorji.

Druženopolitične organizacije vabijo vse občane, da se proslave udeležijo v čim večjem številu.

Druženopolitične organizacije
na Hrušici

DEŽURNA TRGOVINA

V soboto, 21. maja, bo na
Jesenicah od 15. do 19. ure
odprta
**ŽARJA KAŠTA 4 NA
PLAVŽU.**

POZABljena DENARNICA

V ponedeljek, 16. maja, ob 10.30 sem v prodajalni sadja in zelenjave, poleg trafike in slaščičarne, nasproti železniške postaje pozabil denarnico z denarjem in dokumenti. Poštenega najditelja prosim, naj jo vrne na naslov

Nedeljko Petrič
Cesta talcev 7
Jesenice.

ZAHVALA

Ob prerani smrti dragega moža

JANKA REKARJA

se iskreno zahvaljujem vsem sosedom, prijateljem, znancem in vaščanom Kočne, ki so ga tako številno pospremili na njegovi zadnji poti na Blejsko Dobravo in ki so z menoj iskreno sočustvovali in nudili pomoč. Prisrčna zahvala vsem darovalcem vencev in cvetja; pevskemu zboru za poslovlilne žalostinke in Francu Krničarju za poslovlilni govor.

Iskreno zahvalo dolgujem tudi zdravnikom in zdravstvenemu osebju bolnišnice v Ljubljani - onkološki oddelek - za prizadevno zdravljenje ter dr. Zalokarjevi za njeno humano pomoč na domu pri lajšanju bolečin v poslednjih urah življenja.

**Zalujoča žena Jožica in svak
Vilko z ženo**

ZAHVALA

Ob boleči izgubi dragega moža, očeta, dedka, pradedka, tasta, brata in strica

FRANCA RADELJA

izrekamo iskreno zahvalo vsem sosedom in prijateljem, ki so pomagali in sočustvovali v težki bolezni našega očeta.

Prav posebno zahvalo smo dolžni izreči dr. Alojzu Novaku, za nesebično pomoč in lajšanje bolečin.

Zahvaljujemo se tudi zdravnikom in osebju kirurškega oddelka jeseniške bolnišnice za veliko zavzetost v času zdravljenja.

Iskrena hvala organizaciji ZB NOV Blejska Dobrava za izkazano pozornost. Enaka hvala tudi gasilec in Blejske Dobrave in okolice za častno stražo ter spremstvo na zadnji poti. Hvala tudi obema govornikoma in pevcem za žalostinke.

Prav lepa hvala vsem darovalcem vencev in cvetja, vsem, ki ste nam izrekli sožalje, in vsem, ki ste ga spremili na njegovi zadnji poti.

Zalujoči

ZAHVALA

Ob boleči izgubi drage sestre, tete

ANTONIJE SEDEU roj. BOHINC

se iskreno zahvaljujem vsem, ki so jo spremili na njeni zadnji poti, ji poklonili cvetje in nam izrekli sožalje. Prisrčna hvala dr. Čehu in dr. Sajevcu za požrtvovalno zdravljenje, enako se zahvaljujem pevcem in pihalnemu orkestru Jeseniških železarjev.

SORODNIKI

ZAHVALA

Ob nenadni izgubi drage sestre, tete in svakinje

FRANČIŠKE VIDMAR

se iskreno zahvaljujem vsem sorodnikom, sosedom, prijateljem in znancem, ki ste jo v tako velikem številu pospremili na njeni zadnji poti.

Posebno se zahvaljujem Bertoničevim za skrb in pomoč ob njeni smrti. Enako se zahvaljujem tudi upokojenskemu pevskemu zboru z Jesenic za žalostinke.

Hvala vsem, ki so darovali cvetje in izrekli izraze sožalja, ter vsem, ki ste počastili njen spomin.

ZALUJOČI: brat Slavko z družino

ZAHVALA

Ob izgubi naše mame

JULIJANE ŠOLAR

se iskreno zahvaljujem vsem sorodnikom in njenim prijateljicam ter vsem, ki ste se od nje poslovili in jo spremili na njeni zadnji poti ter jo zasuli s cvetjem. Prisrčna hvala sosedom in pevcem za žalostinke ter vsem, ki ste se je kakorkoli spomnili.

**ZALUJOČI: mož Franc, sin
Franc hčerka Cilka z družina-
ma ter ostalo sorodstvo.**

Kaj bomo gledali v kinu

KINO RADIO

21. in 22. maja ameriški CS barvni kavbojski film ZAGRIZI V KROGLO, ob 17. in 19. uri; režija Richard Brooks, v glavni vlogi Gene Hackman; film je bil prikazan na beograjskem FEST 77.

23. in 24. maja italijanski barvni film ČLOVEK Z ULICE DELI PRAVICO, ob 17. in 19. uri; režija Umberto Lenzi, v glavni vlogi Henry Silva.

25. maja italijanski španski CS barvni kavbojski film REKA ZLOBNEGA ČLOVEKA, ob 17. in 19. uri; režija Eugenio Marcino, v glavni vlogi Lee Van Cleef.

26. maja ni predstav.

27. maja ameriška barvna komedija SKRIVNO ŽIVLJENJE WALTERJA MITTYJA, ob 17. in 19. uri; režija Norman Mac Leed, v glavni vlogi Danny Kaye.

28. in 29. maja ameriški barvni kriminalni film GANGSTER LEPE, ob 17. in 19. uri, režija Menahem Golan, v glavni vlogi Tony Curtis.

KINO PLAVŽ

21. in 22. maja italijanski barvni kriminalni film ČLOVEK Z ULICE DELI PRAVICO, ob 18. in 20. uri

23. in 24. maja ameriški CS barvni kavbojski film ZAGRIZI V KROGLO, ob 18. in 20. uri

25. maja ni predstav.

26. maja ameriški barvni romantična drama ISKALA JE SREČO, ob 18. in 20. uri.

27. maja italijanski španski CS barvni kavbojski film REKA ZLOBNEGA ČLOVEKA, ob 18. in 20. uri.

28. in 29. maja ameriški VV barvni film, CIRKUS Z JERYJEM ob 18. in 20. uri

KINO KRANJSKA GORA

21. maja francoski barvni karate JUDO IN KARATE, ob 20. uri.

22. maja ameriški barvni film ZGODBA O JANIS JOPLIN, ob 20. uri.

25. maja italijanski barvni kriminalni film ČLOVEK Z ULICE DELI PRAVICO, ob 20. uri.

28. maja ameriški CS barvni kavbojski film ZAGRIZI V KROGLO, ob 20. uri.

29. maja ameriški barvni film ISKALA JE SREČO, ob 20. uri.

KINO DOVJE - MOJSTRANA

21. maja ameriški barvna akcijska drama UČITELJICA IN MAFIJA, ob 19. uri.

22. maja francoska barvni karate JUDO IN KARATE, ob 19. uri.

28. maja italijanski barvni kriminalni film ČLOVEK Z ULICE DELI PRAVICO, ob 19. uri.

29. maja ameriški CS barvni kavbojski film ZAGRIZI V KROGLO, ob 19. uri.

Krajevna skupnost Hrušica na podlagi sklepa 25. seje sveta razpisuje prosto delovno mesto

TAJNIKA KRAJEVNE SKUPNOSTI.

Pogoji:

- srednja šola ekonomske, upravne ali politološke smeri,
- splošna družbena razgledanost in moralno politična neoporečnost,
- delovne izkušnje zaželeno.

Za navedeno delovno mesto bo osebni dohodek določen skladno s samoupravnim sporazumom o osnovah in merilih za razporejanje dohodka, oblikovanje ter delitev sredstev za osebne dohodke ter skupno porabo delavcev v krajevnih skupnostih v SR Sloveniji.

Z JEŽKOVIM ODREDOM NA PRISTAVO

V soboto, 21. maja, bo ob 7. uri proslava Ježkovega odreda v počastitev 40-letnice ustanovitve kongresa KPS in Titovih jubilejev. Ob tej priliki bomo na prostoru, kjer bo zgrajen nov otroški vrtec, severno od osnovne šole Koroška Bela

POLOŽILI TEMELJNI KAMEN.

V kulturnem programu bodo sodelovali gojenci otroškega vrtca Cilke Zupančič-Sonje, pionirski pevski zbor osnovne šole Koroška Bela in drugi.

Po proslavi bo Ježkov odred krenil po Gajškovi poti proti Pristavi na osrednjo občinsko proslavo letošnjih jubilejev in dneva mladosti.

Vabimo vas, da se udeležite proslave in se pridružite Ježkovemu odredu na poti na Pristavo.

POMOŽNA DELAVKA ZA DELO V ŠOLSKI KUHINJI

Osnovna šola Kranjska gora razpisuje prosto delovno mesto

- pomožne delavke v šolski kuhinji.
- Delovno mesto razpisujemo za nedoločen čas s polnim delovnim časom.

Prijave sprejemamo deset dni po razpisu. Nastop dela takoj!

ZAHVALA

Ob prerani izgubi ljubljeneega moža, očeta, brata in strica

MIRKA URBASA

se iskreno zahvaljujem vsem, ki so ga pospremili na njegovi zadnji poti. Toplo zahvalo izrekamo vsem, ki so nam stali ob strani v času bolezni, posebno zdravnikom zdravstvenega doma, ki so mu lajšali bolečine.

Hvala sosedom, tov. Kežarjevi in stanovalcem stolpnice za pomoč, hvala govornikom; pevcem in godbi za žalostinke ter vsem darovalcem cvetja.

**ZALUJOČI: žena Tončka, sin
Mirko z ženo, hčerki Breda in
Marica z družinama, sestra in
ostalo sorodstvo.**

ZAHVALA

Ob nenadni in težki izgubi drage mame

JULIJANE KOLMAN, roj. KLINAR

se iskreno zahvaljujem sodelavcem prodajnega sektorja za venec in izrečeno sožalje ter denarno pomoč. Iskrena hvala vsem, ki so darovali vence in denar namesto vencev. Zahvaljujem se dr. Rojčevi, ki ji je lajšala bolečine v najtežjih trenutkih, in obema govornikoma.

Najlepša hvala vsem sosedom, ki so mi stali ob strani v najtežjih trenutkih, kakor tudi vsem, ki so jo v tako lepem številu spremili k njenemu zadnjemu počitku.

Sin Lojz z družino

ZAHVALA

Ob izgubi dragega ata

FRANCA URANIČA

se najlepše zahvaljujem dr. Šuputovi in njenemu osebju ter dr. Sajevcu za požrtvovalno pomoč v času dolge bolezni. Prav tako lepa hvala govorniku za poslovlilne besede, darovalcem vencev, godbenikom, delovnim tovarišem in vsem ostalim, ki so ga spremili na njegovi zadnji poti.

**Zalujoča mama in hčerka
z družino in ostalo sorodstvo**

ZAHVALA

Osnovni organizaciji sindikata TOZD Strojne delavnice se najlepše zahvaljujem za denarno pomoč, ki si mi je bila v času bolezenske odsotnosti zelo dobrodošla.

Jože Žerdin

ZAHVALA

Ob smrti očeta se najlepše zahvaljujem za izrečeno sožalje in denarno pomoč sodelavkam in sodelavcem.

Ivana Travnik

ZAHVALA

Sodelavcem ad. ustaže HVZ se iskreno zahvaljujem za denarno pomoč ob smrti drage mame.

Franc Šolar

PRVA IN DRUGA

Na letošnjem ženskem republiškem prvenstvu, ki je bilo v soboto, 14. maja, v Lendavi, je sodelovalo 35 tekmovalk iz desetih slovenskih klubov. Judo sekcijo pri TVD Partizan Jesenice so zastopale tri tekmovalke: Majda Papler, Marjeta Bizjak in novinka Andreja Kristan. Udeležba na prvenstvu je bila skromnejša kot lansko leto, zato pa je bila kvaliteta veliko boljše. V prvih dveh kategorijah (do 48 kg in do 52 kg) je nekaj let prevladujejo Mariborčanke, zato pa je v ostalih treh kategorijah velika izenačenost med tekmovalkami.

Prva je od Jeseničank stopila na blazine v kategoriji do 52 kg 13-letna Kristanova, ki trenira šele tri mesece in je bil to njen prvi nastop. Poznalo se je, da ima za tako tekmovalko premalo rutine, saj je kljub veliki želji po čimboljšem rezultatu izgubila v zadnji minuti borbe in to v partnerju, ko je nasprotnica pokazala tudi svojo moč. Z nastopom Kristanove smo lahko zadovoljni, potrebna pa bo še veliko treninga in uspeh ne bo izostal.

V kategoriji do 58 kg je nastopila Bizjakova. Bila je odlična. Do finala je šlo brez napake, tu pa je naletela na Drugovičovo (Celje), staro borko v tej kategoriji, s katero je malenkostna napaka lahko usodna. Ko je Bizjakova skoraj že imela prvo mesto v žepu, je v zadnjih sekundah naredila usodno napako, ki jo je Celjanka izkoristila in zmagala. Tudi drugo mesto, ki vodi na državno prvenstvo, je velik uspeh.

V kategoriji do 66 kg je nastopila Paplerjeva, ki je dokazala v tem nastopu, da skoraj nima tekme v Sloveniji. V vseh borbah je bila boljša, ni podcenjevala nasprotnic, borila se je racionalno in na ta način borbe ji je prinesel tudi uspeh. Zaslužen je osvojila prvo mesto in lep pokal. V točkovanju po ekipah je osvojil prvo mesto Maribor – 18 točk, 2. Celje – 9. 3. Lutomer – 7, 4 – 5. Jesenice in Murska Sobota – 6, 6. Olimpija – 5, 7. Velenje – 4, 8. Lendava – 2 in Slovenske Konjice 1 točka.

Na državno prvenstvo, ki bo 11. in 12. junija v Osijeku, bosta tako potevali zaslužen tudi Jeseničanki Paplerjeva in Bizjakova. Obe imata veliko priložnost, da tudi tam osvojita boljše mesto. Pred prvenstvom bodo tudi enotedenske priprave (kraj je še neznan). V uspeh upa tudi trener Dvoršak, ki pravi, da se trdo delo v zadnjih

tednih, in tako bo tudi naprej, mora obrestovati.

In še nekaj besed staršem, ki branijo svojim sinovom in hčerkam trenirati prastari japonski šport – judo. Miselnost, da na treningih prihaja do hudih poškodb, je iz trte zvita, kot pravimo, prav lahko se poškodujemo tudi doma pri šahranju. Prihajati na treninge pomeni tudi redno trenirati, se učiti (zato so tudi začetniški tečaj) padcev, metov, lovljenj, različnih prijemov in podobno. Pravimo, kar se Janežek nauči, to Janež zna, se pravi – čim mlajši bo stopil v judo klub, oziroma se pričel učiti teh veščin, manj bo možnosti poškodb, kar v bistvu velja za vse športe. Seveda pa sta za to potrebna reden trening in ustreznja kondicija.

Judo je šport, kjer brez trdega dela in samodrekanja ni mogoče narediti nič, seveda pa je treba vedno uporabljati poleg moči tudi glavo, saj je tako lahko uspeš, in vse take vabijo judoisti v svoje vrste, pa tudi starše, da se bodo prepirali o resničnih kvalitetah tega športa.

Pa še nekaj zanimivosti, ki bodo marsikomu odprle oči. Na mariborski medicinski šoli imajo že nekaj let neobvezen predmet judo (tudi na Jesenicah je podobna šola, vendar za kaj takega nima posluha), v Lendavi, natančneje pri šolskem športnem društvu Mladost, obstaja že nekaj časa judo sekcija in pionirji te sekcije so najboljši med vrstniki v Sloveniji, na ženskem republiškem prvenstvu so imeli 12 predstavnic. Tudi Ljubljana ne zaostaja. Na nekaterih osnovnih šolah imajo prav tako judo sekcije v okviru šolskih športnih društev, tudi ljubljanski študentje ne zaostajajo, v preteklem tednu so imeli svoje prvenstvo, čeprav skromno, bilo pa je vendarle. Tudi v naši občini so osnovne šole, ki imajo šolsko športno društvo, pa razen košarke in rokometu ne gojijo nič drugega... Zakaj tako?

V soboto, 28. maja, bo na Jesenicah judo turnir, nastopili bodo starejši mladinci, pionirji in ženske, sestali pa se bosta ekipi, sestavljeni iz klubov štajerske in pomurske regije, proti ekipi, sestavljeni iz klubov ljubljanske in gorenjske regije. Obetajo se zanimivi dvoboji, ki bodo prav gotovo privabili veliko število ljubiteljev tega borilnega športa. Turnir se bo pričel ob deseti uri dopoldan.

-tok

Srečanje judoistov z Jesenic in Padove (Italija)

Jeseniški judoisti so srečanje v Padovi izkoristili tudi za trening

Košarka

JESENICE : LJUBLJANA 60:43 (31:20)

V petek, 13. maja, so jeseniške članice odigrale drugo srečanje v okviru ligaškega tekmovanja. V hali v Podmežaklju so gostile ekipo veteranov iz Ljubljane. Domačinke so bile vso tekmo boljše nasprotnice in so zasluženo dobile oba polčasa. Veteranke so sicer pokazale veliko mero izkušenosti, vendar se z mladimi Jeseničankami niso mogle kosati – niti v hitrosti niti v kondiciji pripravljenosti. Ekipa KK Ljubljane sicer tekmuje izven konkurence. Poleg te ekipe nastopa izven konkurence tudi me-

šana mladinska ekipa Bresta in Ježice. Včeraj, v sredo, 18. maja, so naše košarkarice gostovale na Vrhniki, kjer so se v prvenstveni tekmi tretjega kola srečale z istoimensko ekipo.

Koše za naše so dosegle: Leskover 6, Mulalić 2, Potočnik 10, Vrdoljak 8 in Malacko 28.

Naše košarkarice nastopajo tudi v mladinski konkurenci, in sicer bodo v nedeljo odigrale prvo srečanje gorenjske lige za mladinke.

JESENICE : RADOVLJICA 79:22

Ženska kadetska vrsta je pričela s tekmovalcem v gorenjski ligi. V prvi tekmi je visoko premagala ekipo Radovljice. Po začetnem vodstvu 16:0 so dobile vse igralke priložnost, da pokažejo svoje znanje. Čeprav se mlade in neizkušene, so še povečale vodstvo in na koncu zasluženo zmagale.

Za Jesenice so nastopile: Kastelic 10, Vavpotič 2, Stražisar 4, Veman 6, Kontarevič 5, Potočnik 6, Bajt 6, Blagojevič 2, Kupljenik 16, Korbar 12, Crnovič 8, Rupnik 2.

PETEROBOJ 77 NA JESENICAH

V soboto, 11. junija, bo na Jesenicah tradicionalni peterobj železarjev, kovinarjev, gumarjev, kemikov in steklarjev. Po vrstnem redu bi peterobj sicer moral biti v Medvoda, vendar je kolektiv Donita zaprosil za preložitve organizacije zaradi pomanjkanja finančnih sredstev. Tako je organizacijo PETEROBOJA 77 prevzel koordinacijski svet ZSMS železarne Jesenice, ki se bo s športno manifestacijo vključil v praznovanje Titovih jubilejev. Na PETEROBOJU 77 bodo sodelovali športniki iz Save Kranj, Donita Medvode, Steklarne Hrastnik, Ferita Zalec in železarne Jesenice, ki se bodo pomerili v namiznem tenisu, malem nogometu, rokometu, odbojki, streljanju, kegljanju in šahu. O vseh podrobnostih o PETEROBOJU 77 na Jesenicah bomo še poročali.

JR

Nogomet

JESENICE : BLED 0:0 (0:0)

V soboto, 14. maja, se je pričel drugi del pomladanskega dela prvenstva Gorenjske. Jeseničani so imeli v gosteh moštvo Bleda, s katerim so odigrali prvenstveno tekmo, ki se je končala z neodločenim rezultatom 0:0. Jeseničani so bili boljše moštvo vse do 70. minute igre, ko so gostje prevzeli igranje v svoje roke in si ustvarili nekaj izredno blizu priložnosti za doseg gola. Tako je v 78. minuti najboljši igralec srečanja Cuznar že premagal domačega vratarja Škafarja, vendar je žoga obšla v luži tik pred črto gola. Do konca tekme sta obe moštvi napravili še po nekaj lepih priložnostih za doseg gola. Najprej je Jereb prečepal reagal na strel Makarja, nato pa na drugi strani nevarni strellec gostov Šandor, ki je odlično streljal z glavo, vendar je žoga obšla v blatu in priložnost je splavala po vodi. Obe moštvi zaslužita vse priznanje za pošteno igranje in športno igro na izredno težkem igrišču. Po prikazani igri in priložnostih, ki sta jih imeli obe moštvi, je neodločen rezultat najbolj pravičen izid tekme. Pri Jeseničanih so bili boljši od ostalih Radič, Kupljenik, Komel in Makar, pri gosteh pa Cuznar, Milan Novak in Vodišek. Kakor zaslužijo vsi igralci gostov pohvalo za svojo športno igro, tako zaslužijo njihov trener Milenko Vukotič grajo za svoje nešportno obnašanje do sodnika in delegata na tekmi. Ni mi znano, kaj je hotel doseči, ko je na vsako sodnikovo odločitev protestiral, morda pri igrah avtoriteto ali kaj drugega. Menim, da njegovo obnašanje ne sodi na naša igrišča, posebej ne sedaj, ko je enotna gorenjska liga na podlagi portoroških sklepov razdeljena v tri skupine, kjer moštva igrajo zaradi večjega števila tekem po dvokrožnem liga sistemu in vsaka najmanjša nepremišljenost lahko pripelje do medsebojnega obračunavanja med igralci zaradi prepogostega srečanja med seboj. Zato naj bi bili trenerji tisti, ki bi igralce vzgajali in jim ne dajali povoda za razburjanje, oziroma nešportno obnašanje.

Primer tov. Vukotiča sem navedel zaradi tega, ker žal ni osamljen. Tudi naši trenerji so vse preveč glasni ob igrišču. Da si trenerji privoščijo marsikaj, kar jim ni v ponos, so v veliki meri krivi sodniki, ki ali ne poznajo pravil nogometne lige ali pa si ne upajo tudi trenerju prikazati rdečega kartona. Ko bi sodniki bolj energično ukrepali, ne bi prihajalo do splošnih pretepov na igriščih kot, na primer, v soboto v Trzinu, na tekmi Trzin : Lesce. Če se bodo podobni primeri ponavljali, bodo verjetno morali ustanovitelji naše medobmočne lige TTKS Radovljica, Trzin in Jesenice razmisliti, ali naj sploh še v naprej obstaja ta liga ali ne.

JESENICE : BLED 4:3 (4:1)

V nedeljo, 15. maja, so jeseniški mladinci odigrali prvenstveno tekmo z mladinskim moštvom Bleda in zmagali z rezultatom 4:3 (4:1).

Na tekem in blatnem igrišču so Jeseničani dominirali v prvem polčasu, ko so tudi dosegli odločilno prednost. V drugem polčasu so fizično močnejši gostje postavili ravnotežje na igrišču in proti koncu tekme prevzeli igro v svoje roke ter dosegli dva gola in tako uspešno preprečili poraz spremeniti v časten poraz.

Gole za moštvo Jesenic so dosegli: Tkalec 3 in Zec, za moštvo Bleda pa: Jakovljevič, Pucher in Omanović avtogol.

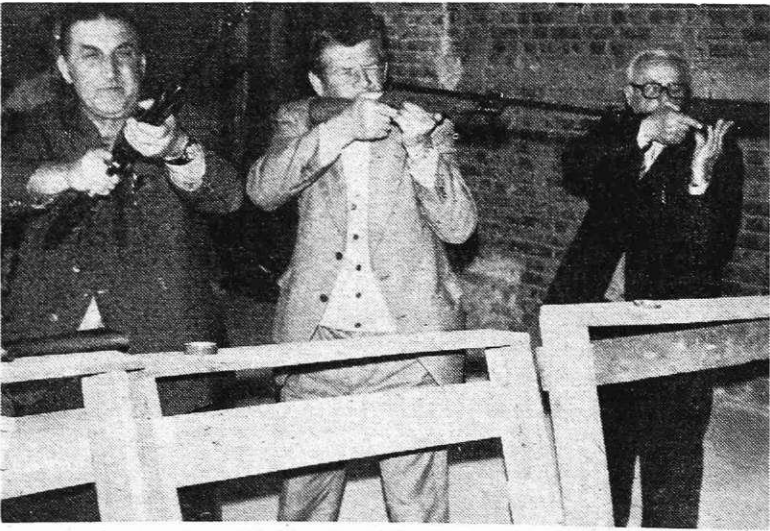
JESENICE : BLED 0:0 (0:0)

V soboto so jeseniški najmlajši nogometaši imeli prav tako v gosteh sovornost z Bleda in z njimi odigrali prvenstveno tekmo, ki se je končala z neodločenim rezultatom 0:0.

Po obojestransko lepi in zanimivi igri sta se moštvi razšli z neodločenim rezultatom, kar tudi najbolj ustreza dogodkom na igrišču.

V soboto, 21. maja, in nedeljo, 22. maja, gostujejo jeseniška moštva v Lescah, kjer bodo odigrali prvenstvene tekme z moštvi Lesce. Tekme se bodo pričele: pionirji ob 15.45 in člani ob 17. uri.

Mladinci igrajo v nedeljo, 22. maja, ob 10. uri, ostali pari v tem kolu so: Trzin : Plamen in Bled : Bohinj.

Strelska družina Javornik-Koroška Bela je ponovno pričela s svojim delom v prvem nadstropju delavskega doma na Javorniku, kjer ima vsak torek od 17. do 19. ure vaje v streljanju s puško

GORENJSKI PLANINCI V POČASTITEV TREH JUBILEJEV

Šest planinskih društev iz jeseniške občine, v katerih je vključenih preko 6000 ljubiteljev in obiskovalcev gora, se že leto dni pripravljajo na tri velike in pomembne planinske delovne in življenjske jubileje.

Že lani so planinska društva iz Rateč, Kranjske gore, Martuljka, Dovjega, Mojstrane, z Jesenic in Javornika – Koroške Bele ustanovila pripravljalni odbor, katerega naloga je, da pripravi vse potrebno za dostojno počastitev in proslavitev dvestoletnice prvega pristopa na Triglav, 26. avgusta 1778, 75-letnice ustanovitve desete samostojne podružnice slovenskega planinskega društva na Jesenice, 19. aprila 1903, in petdesetletnice ustanovitve triglavske podružnice SPD, leta 1928, v Mojstrani. Planinci v Dolini in v vsej jeseniški občini se vestno pripravljajo na te velike in pomembne planinske jubileje, ki jih bodo proslavili ne samo planinci, temveč tudi plezalci skupaj z alpinisti in gorskimi reševalci. Pripravljalni odbor sestavljajo najbolj delavni in predani planinci iz vse občine.

Sredi jubilejnega leta bodo plezalci in alpinisti pripravili drugo alpinistično slovenskih železarjev neke nad dolino Vrat v okolici gorskega zavetišča II na Jezerih ali pa pri bivalju št. IV, na Rušju pod Stenarjem in Dolko spico. Ljudje, ki so vajeni pisane planinske besede, bodo izdali drugo izdajo Sveta pod Triglavom z bogato besedno in slikovno vsebino. Ljubitelji razstave planinske knjige bodo uredili razstavo znamenitih planinskih favno in floro. Veliko zanimanje pa vlada že sedaj v jeseniški občini za retrospektivno razstavo planinstva in alpinizma v Dolini pod Triglavom, Škrlatno, Razarano, Priposno in Jalovo goro. Slikarji krajinarji bodo koledar in program delovnih akcij, prireditelji in proslav obogatili z razstavo slikarskih del iz sedme slikarske kolonije v Vršcah.

Poleg vseh teh razstav, proslav in prireditve bodo planinci iz jeseniške občine v jubilejnem letu prvega pristopa na Triglav,

75-letnice prve planinske organizacije v jeseniški občini in 50-letnice ustanovitve triglavskega planinskega društva v Mojstrani, tudi povečali skrb za čistočo in ureditev planinskega okolja in za vključevanje večjega števila mladine in delovnih ljudi v planinstvo. Skušali bodo izdati tudi temeljni kamen za nov planinski objekt na Golici, v Tamarju ali v dolini Vrat pod močeno severno steno Triglava, kjer poleti, sredi polne sezone občutno, kritično primanjkuje prenočitvenih kapacitet. Jubilejno leto Triglava bo praznik nas vseh.

Odbojka

TURNIR STROKOVNIH ŠOL

V soboto, 14. maja, so dijaki zaključnega letnika strojne tehnične šole organizirali v telovadnici ŽIC odbojkarški turnir. Na turnir se je prijavilo 16 ekip, od tega osem ekip iz TSS in osem ekip iz poklicnih šol.

REZULTATI PREDTEKMOVANJA: 2.S : 1.d 2:0, 4.S : 1.M 2:0, 3.b : 3.a 2:0, 1.a : 2.c 2:0 b.b., 2.M : 3.S 2:0, 3.M : 2.b 2:0, 2.a : 1.c 2:1, 4.M : 1.S 2:0.

REZULTATI ČETRTFINALA: 4.S : 2.S 2:0, 3.b : 1.a 2:0, 2.M : 3.M 2:0, 2.a : 4.M 2:1.

REZULTATI POLFINALA: 4.S : 3.b 2:0, 2.M : 2.a 2:0.

FINALE: 4.S : 2.M 1:2 (-10, 1, 10).

V finalu sta se srečali ekipi 4.S in 2.M. Začetek tekme je obetel izenačeno igro, kar se je tudi pokazalo po prvem setu. Drugi set pa je minil v popolni premoči igralcev 4.S, ki so igrali izredno dobro, kar dokazuje tudi rezultat seta 15:1. V tretjem setu je moralo priti do odločitve. Več sreče je imela ekipa 2.M, ki je zaključne točke dosegla po napakah nasprotnika. MB

Del triglavskega smučišča na Pongartih

DEVETI TURNIR SMUK USPEŠEN

Vsako leto v aprilu ali maju organizirajo planinska društva Javornik, Martuljk in Mojstrana tradicionalni triglavske turnir smuk. Letošnji je bil že deveti po vrsti. Da so turnir smučarji zelo navdušeni za ta smuk, dokazuje veliko povpraševanje zainteresiranih že precej tednov pred razpisom.

Letos – jutro zadnjega dne pred smukom na Zasipško planino v Krmi. Zelo žalostne možnosti: nenehno je deževalo, megle pa so sedale nizko v doline, vse več se nas je nabralo v gostoljubni kovinarski koči in čakalo izboljšanja. Res, sredi dopoldneva se je vreme vsaj malo izboljšalo, v višjih robih se je pokazal nov sneg, po cesti in travnikih pa so drli potoki, ki so spreminjali kotanje v jezerca. Nezanesljivo vreme pa ni moglo več zadržati čakajočih. Odločili so se za vzpon. Iz zatrepja Krme so odhajali v večjih ali manjših skupinah ves dan tudi vso noč... Se je deževalo, občasno na Apnenci, Pungtratih in Rži tudi snežilo – vendar smo pot nadaljevali do cilja – do Staničevega doma. Spotoma smo z Milanom, Jankom in Radom trasirali progo smuka z Elanovimi zastavicami, ki so zelo prav prišle nočnim pristopnikom, predvsem pa pri smuku samem (zaradi megle in sneženja). V toplem domu so nas nadvse gostoljubno sprejeli javorški planinci, ki vsako leto poskrbijo da nam je bivanje v Zlatogorovem kraljestvu res udobno in prijetno. Nekateri so šli še na obisk k meteorologu na Kredaričo. Vse nahte o vzponu na sam vrh Triglava pa smo morali zaradi slabega vremena – opustiti.

Milan in Tone sta pridno vodila evidenco navzočih in delila značke, zveter pa so za prijetno razpoloženje poskrbeli javorški planinci – predvsem pa šaljivec Prečev Peter, ki so organizirali bogat zabavni program, da smo se vsi nasmejali do solz. Tudi še kar ubrane pesmi so donele še pozno v

noč. Res lep večer! Zunaj pa je še vedno rahlo snežilo.

Nedeljsko jutro! Težki oblaki so viseli daleč od kraja obzorja. Novega snega je zapadlo skoro trideset centimetrov. Vsi so se že mrzlično pripravljali za smuko. Še majhen razgovor in opozorila vodje smuka – pa so začeli smučarji odhajati na start, na greben Rži nad Staničevko koč. Novi sneg ni bil težak, da se je kar dalo krmariti z Rži prek Pungtrata, Apnence, vse do ov-

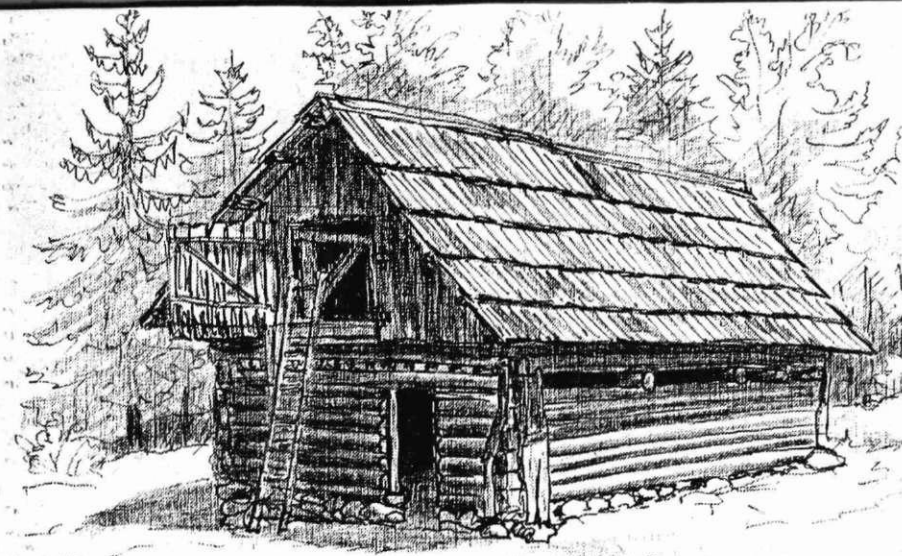
čarske koče pod Oklom. Vidljivost je oviralo ponovno sneženje – vendar je kar šlo. Ob progi so dežurali predvsem mojstranski alpinisti in reševalci – ki pa so na srečo ostali brez dala – saj je smuk potekel brez najmanjše nezgode. Od ovčarske bajte čez Polja in prek melišča pod Draskimi vrhovi je bila po starem, uležanem snegu kar imenitna smuka, le škoda, da nas je pridno močil – dež. Kar prehitro pa je bilo doberga drča konec. Od gozdne meje pod skalnimi podovi smo morali v dolino plet. Mokri, a zelo zadovoljni z najlepšo smuko v Julijah – smo se vračali domov v obljubo, da se drugo leto spet vidimo na desetem smuku.

In še malo statističnih podatkov! Smuka se je letos udeležilo 145 gornikov – smučarjev, od tega 23 žensk, bili so vseh starosti (od desetega pa do šestdesetega leta starosti), 35 oseb je bilo letos prvič: ti so dobili za enkratno udeležbo bronaste značke. 16 srebrnih značek je bilo danih za trikratno udeležbo, 13 zlatih značek pa za petkratno udeležbo. Vseh devetih smukov se je udeležilo šest najbolj zvestih gornikov, ki so kandidati, da dobijo drugo leto za desetkratni smuk posebno odličje in diplomu.

In še ugotovitev: mnenje, da ljudje smučajo le tam, kjer so žičnice, ne drži. Res, nasmučar se na progh ob žičnicah morda bolj in več – z manj truda. Turni smuki pa so zahtevnejši, saj moraš nositi smuč in oprtnik ure in ure daleč v gore, za kar je potrebno več kondicije in tudi več volje. Toda plačilo za ta trud je mnogo bogatejši, saj so turni smuki v čudoviti, samotni gorski krajini enkratni in nepozabni.

in vsako leto ugotavljamo, da se turni smukovi udeležuje vse več ljudi, predvsem mladih, kar je še posebej razveseljevalo in spodbudno.

Janez Krusič

Rudolf Arh: Senik

ČRT ŠINKOVEC

Mravlja in arhitekt

Mravlja na gozdni poti sreča arhitekta:
»Pridi, slaven kot si, v naš hram!«
(Mravlja vsaka je nekaj arhitekta,
v hram položila je vsaka vsaj majhen
tram.)

»Z veseljem sprejem povabilo,« zviška
reče arhitekt, »videl bi
rad, kakšna je vaša hiška.«

Mravlja po stezi mravljičji ga v hram
odpelje,
spotoma mu reče: »Pri nas ni nobene
nedelje!«
in mu razkaže hram od kleti do podstrešja,
od temeljnih kamnov do zapletenega
ostrešja,
delovno sobo, spalnice, vrata, oboke in
strobe,
vse rešene stavbarske skrivnosti...

Slaven arhitekt se čudi, skromen in
majhen
mravlji pravi: »Hvala za vse! In še to
novem,
da tu je rešen slednji stavbni problem!«

Večer na dvorišču

Z asfalta na dvorišču slišim ščebetanje.
Takole modruje mala Sonja:
»Mož, ki usako jutro pije žganje,
pretepel do krvi je konja.«

— Grd je mož, ki pretepa konja!

»Včeraj sem videl,« slišim Nikija,
»kako zna sosed z otepačem pretepsti
psa, tistega malega Pikija.
Menda je Bebi hotel torto pojediti.«

— Grd je sosed, ki Pikija pretepa.

»Po nesreči razbil sem vazo stekleno,
očim pa name,« pravi Aleš z jeznim
glasom,
»z mojo glavo je butal ob steno,
klestil po meni z usnjenim pasom.«

— Joj, čeprav se vaza je po nesreči
razbila!

Malčki utihnejo. Na asfaltu rišejo čačke:
konja — mož odšel je na žganje,
psa, ki ima ranjene tačke,
vazo razbito. Voščim jim sladko spanje!

Luč

V vasi v daljni grapi,
v bajtah mračnih,
v mrkih zapečkih
posvetilo čudo je —
električna luč,
presvetlila sive jesenske,
zimske večere:
radio poslušamo,
televizor gledamo,
v pralnem stroju peremo
in v kotu hladilnik stoji
za pokvarljive jedi.
»To je ko v pravljici,«
strmijo otroci,
smehljata se oče in mati,
a dedu in babici
ta luč je presvetla,
ščemi ju v oči,
žal jima je za starim ognjiščem,
kjer ogenj je kresal
davne modrosti,
živele pravljice o strahovih,
temna pripoved moških
o vojni, zdaj pa za mračne reči
presvetla je luč.

CVETKO ZAGORSKI

PRED POMLADJO

Od nekod z njive sem zaslišal škrebļja-
nje. Dobro sem pogledal, pa nisem ničesar
opazil. Ampak nekaj mora biti, saj razloč-
no slišim. Po dvakrat, trikrat poškreblja,
pa preneha in spet poškreblja. Še pazliveje
prisluhnem in doženem, da prihaja šum iz
globine, izpod zemlje, le korak pred mano.
Kaka živalca mora biti, ki bi rada na dan,
si mislim. Bližina pomladi jo je zbudila.
Južni veter, žvrgolenje ptic, žuborenje po-
toka jo vabijo iz toplega rova. In koplje,
koplje. Dvakrat, trikrat zasadi krempeļčke
v prst in potegne s tačkami, potem počije,
pa spet. Neutrudno, polna pričakovanja in
želje, da bi začutila toplo sapo, se razgle-
dala po svetu, poskočila po travniku...

Dolgo sem stal in čakal, kdaj bom za-
gledal siv mišji smrček. Toda živalca je pre-
nehala kopati. Mogoče se je utrudila. Mo-
goče si je premislila in položila smrček med
tačke. »Samo malo še,« si je rekla, kakor si
porečemo včasih zjutraj tudi mi, ko bi bilo
treba že vstati.

Za vrabce so bili to hudi dnevi. Zaradi
hrane je bilo sicer že malo bolje, ampak
ptički so bili oslabei in so čivkali:

»Če bo le še dva dni tak mraz, me bo
konec!«

»Mene bo pa lakota pobrala!«

»Oh, jaz vdova, meni je pobrala moža!«

»Nam pa mater!«

»Kaj bi zdaj to!« je začivkal pogumno,
čeprav z zadnjimi močmi lanskoletni vra-
bec, ki sta ga bila samo še perje in kljun.
»Zime je vendar konec!«

Čez noč pa je spet pritisnil mraz. Po-
dnevi je resda malo popustil, zvečer pa še
bolj pritisnil. Tako prvi dan in drugi
dan...

Vrabcev ni bilo več na spregled. Kdove
kod so se skrivali. A če sem vrgel na dvori-
šče zrnja, so se koj pripodili. Ne vem, kako
so imeli to urejeno, da jih je bila na mah
cela jata, ko da bi imeli opazovalce in
telefon.

Zaman pa sem iskal z očmi tistega po-
gumneža, ki sta ga bila samo še perje in
kljun in ki je vlivaval prejšnji dan drugim
tako upanje. Ni ga bilo ne prvi ne drugi
dan.

Šele ko je potegnil spet jug, sem ga
našel: na vrtu je ležal vznak, s skrepene-
limi nožicami in osinjelimi vekami čez oči.
Čezenj pa je pihala topla sapa in mu vzgi-
bavala redek puh.

Na njivi sem zagledal v kupčke razrito
prst in med kupčki luknjice. Ko sem nekaj
časa mirno stal, je pokukal iz luknjice siv
smrček in povohljajal na desno in levo. Prav
tak smrček se je pokazal še iz druge luk-
njice. Iz tretje je skočila miška — mati, za
hip postala, sedla, dvignila glavico, pomev-
ljala s smrčkom in ovohala, če že piha
prava sapa in če ni kje blizu mačke. Potem
so začele kakor na povelje skakati iz svojih
lukenj mlade miške v druge luknje, da jih
je bilo veselje opazovati. Najbrž so se šle
igro — miši lovit.

Kajpak, saj je že april!

LISTI izhajajo kot priloga tedni-
ka ŽELEZAR — glasila delovne-
ga kolektiva SOZD SŽ ŽELEZAR-
NA JESENICE. Ureja kulturno
umetniški klub pri DPD Svobo-
da Tone Čufar Jesenice, glavni
in odgovorni urednik Joža Varl.

KDO IZ MENE POJE:

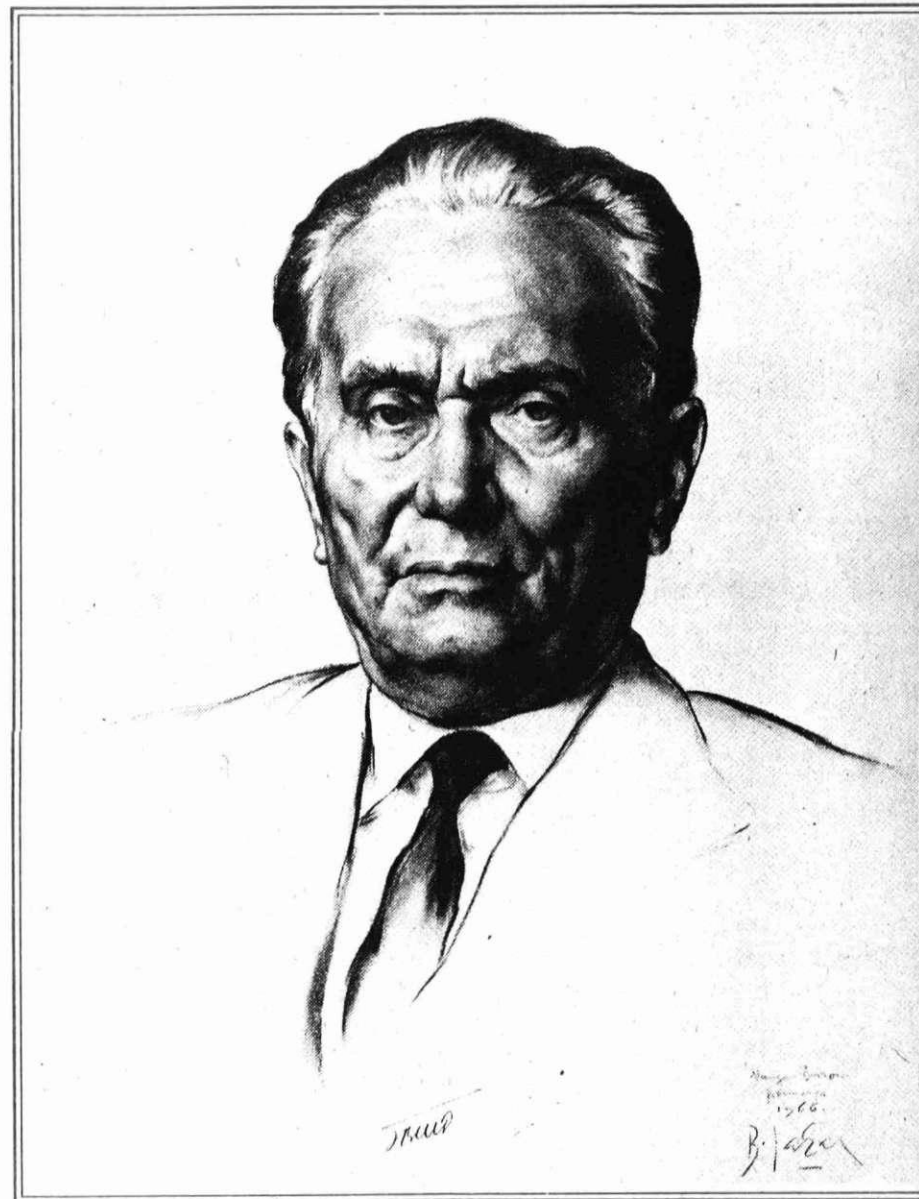
LJUDJE, LJUDJE, LJUDJE...

LISTI

Uredil kulturno-umetniški klub TONE ČUFAR

Štev.: 33/VII

Jesenice, 19. maja 1977

OB 85. ROJSTNEM DNEVU TOVARIŠA TITA, 65-LETNICI NJEGOVEGA REVOLUCIONARNEGA DELA IN 40-LETNICI NJEGOVEGA PRIHODA NA ČELO PARTIJE

S Titovim imenom je zaznamovano eno najbolj dramatičnih in gotovo najslav-
nejših obdobij v zgodovini naših narodov, obdobje, v katerem so si pod vodstvom
Komunistične partije Jugoslavije z revolucionarnim bojem v surovih razmerah druge
svetovne vojne priborili zmago nad premočnimi tujimi osvajalci ter domačimi mrač-
nimi in kontrarevolucionarnimi silami in vzeli usodo v lastne roke ter stopili na pot
svobodnega in neodvisnega življenja, gradeč in braneč svojo enotno in bratsko
mnogonacionalno samoupravno socialistično skupnost — Jugoslavijo.

(Nadaljevanje na 2. strani)

(Nadaljevanje s 1. strani)

Tito je simbol in sinonim tega obdobja, vseh naših zmag in našega odpora — simbol revolucionarnosti, moči in hladnokrvnosti v težavah, celo v navidez brezizhodnih položajih; simbol neomahljivosti in zbranosti pred pritiski, naj so bili še tako nevarni in naj so prihajali od kogarkoli; simbol humanosti, modrosti in treznosti v zmagah; simbol naše države. In ne samo naše države in naših narodov. Njegovo ime se je preneslo tudi čez meje Jugoslavije, na vse kontinente sveta, povsod tja, kjer se je bil in se bije boj za človeško dostojanstvo, za nacionalni, družbeni in človeški obstoj.

Josip Broz Tito je vse svoje življenje, od kar je stopil v socialistično gibanje in postal revolucionar — marksist, vso svojo osebnost nesebično tkal v neštete bitke delavskega razreda in vseh delovnih ljudi naše države, v graditev in preroditev Komunistične partije Jugoslavije, ki jo je, potem, ko je prišel na njeno čelo, usposobil za voditeljico naših narodov v osvobodilni vojni in revoluciji ter v graditvi naše samoupravne socialistične družbe.

Kot borec revolucionar — z neomahljivostjo v rušenju sveta izkoriščanja, zatiranja, podrejenosti in vsakršnih krivic, za mir, za bratstvo narodov, za nov in bolj human jutrišnji dan — je del vseh nas, del naše preteklosti, sedanjosti in prihodnosti. Njegov celotni lik komunista, ideologa in voditelja osvobodilnega in proletarskega gibanja naših narodov je z zlatimi črkami pisan v zgodovino naših narodov.

Ljudstvo, delovni človek, delavski razred — to so viri Titovih akcij, Titove misli. To so njegovi »kabineti«, »instituti«. Kot revolucionar — marksist je dojel smotre boja delavskega razreda in delovnih ljudi ter sam postal izjemni soustvarjalec ene najslavnejših revolucij v zgodovini človeške družbe, ena od osebnosti, ki zares delajo zgodovino, ne s ponavljanjem tistega, kar je in kar je že bilo, marveč z graditvijo novega, še nevidnega, nedoživeljenega. Zato je postal, ker je dojel, da se pogoji za revolucionarna dejanja ne ustvarjajo sami po sebi, mimo zavestne aktivnosti ljudi, marveč, da jih v skladu z objektivnimi težnjami družbenih gibanj ustvarja revolucionarna aktivnost zavestnih subjektivnih sil. S povezovanjem objektivnih faktorjev in okoliščin z revolucionarno opredelitvijo in komunistično ideologijo subjektivnih sil se je gradila pot prihodnosti jugoslovanskih narodov. Tako je nastajala linija Komunistične partije s Titom na čelu leta 1937, pa 1941, pa 1948 in tudi leta 1950 in 1971. Zato tudi tisto REVOLUCIONARNO jugoslovansko, čeprav odprto do vseh izkušenj, nikoli ni bilo suženj dogmam, receptom in avtoritetam.

Tito je izhajal iz naših izkušenj, razmerij in možnosti. Izhajal je iz zgodovinskih in neposrednih interesov našega delavskega razreda in revolucionarne marksistične opredelitve ne zato, da bi po vsej sili bili izvirni, marveč zato, ker je edino tako mogoče uresničevati pravo revolucijo. Samo taka revolucija lahko postane v vsej svoji globini in širini last najširših ljudskih množic in le taka more v resnici pomagati k boju za osvoboditev delavskega razreda v svetovnih razsežnostih. Odtod neomejeno zaupanje delavskega razreda v Tita, v Komunistično partijo Jugoslavije, v socializem.

Titova opredelitev za revolucijo nikoli ni pomenila, da bi revolucijo in nekatere njene posebne, tako imenovane višje interese in smotre postavljali pred interese, težnje ali nad nje, nad življenje njenih nosilcev — ljudi. Bistvena značilnost Titove osebnosti in dela je njegova usmerjenost k delavskemu razredu in delovnemu človeku sploh. Delovni človek je bil in tudi danes ostal za Tita poglobljena stvarjalna sila in subjekt socializma, hkrati pa tudi temeljni smisel in namen vseh družbenih prizadevanj in vsega socialističnega gibanja.

Izbor misli in idej, s katerimi se je Tito v minulih desetletjih obračal do delovnih ljudi in delavskega razreda Jugoslavije, ne more zajeti, pa naj bi bil še tako temeljit, vse te globine in širine Titove povezanosti z ljudskimi množicami. Ne more zategadelj, ker sta vse Titovo življenje in delo v svojem bistvu nepretrgana in neraztrgljiva vez z množicami. Tega ne bo mogel narediti tudi najboljši biograf ali znanstveni delavec. To bo naredila in ocenila zgodovina sama. Vendar je ta izbor del tistih Titovih misli, ki so v zadnjih desetletjih odpirale nove poti jugoslovanskim narodom. To so pozivi v boj za obnovo in graditev, za delavsko in družbeno samoupravljanje, za bratstvo in enotnost, za mir in socializem. To so odkrite, realne, kritične, humane in odgovornosti polne besede in misli. To so besede in misli revolucije.

Stane Dolanc, sekretar izvršnega biroja
predsedstva CK ZKJ, 25. maja 1972

CRT SINKOVEC

Deklica v Trstu

*Deklica v Trstu, ki služiš gospodi,
kdaj zaživela bova v svobodi?*

*Slavec zaman v večerih mi poje
pesem o sreči zaslanjeni v dvoje.*

*Veter med drevjem vzdihla in toži,
sijejo zvezde kot roža ob roži.*

*Vrni se, deklita, glej, ta poljana
nama cvetela bo s soncem postlana.*

*Setev in pletev, žetev oranje —
čezenj razlite najine sanje,*

*najine sanje — slavec še poje
pesem o sreči zaslanjeni v dvoje.*

Tržaške noči

*Tri tržaške majske noči
je pelo morje nama na obali.*

*Prvo noč roke sva sklenila,
v plamen planila do neba.*

*Drugo noč sva se potopila,
školjki dve na dno morja.*

*Tretjo noč dveh školjk črepinje
zadrle se v najine bose stopinje.*

*V sivi zori četrtega dne
drug drugemu sva pohodila srce.*

Zemlja

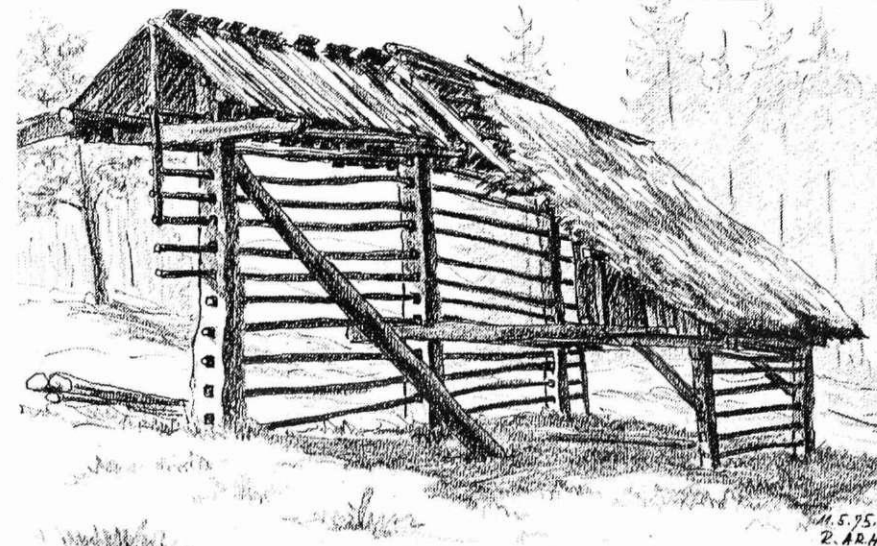
*Od vseh preprostih besed,
od vseh preprostih imen,
meni najlepše zveni:
zemlja.*

*Vsa mi diši po trpljenju
in znoju,
vsa mi diši
po tisočletnem opoju
ljubezni in tople krvi.*

*Vse, vse velja nji:
še v ljubljene žene objemu
njen sem samo,
v brbljavi besedi otroka
slišim le njo
in v vetru, ki v belih se brezah igra,
ona šumi mi mehko ...*

*O, zemlja: žena in dete,
ljubezen in jaz
smo v tojem imenu doma!*

CVETKO ZAGORSKI

Rudolf Arh: Košančev kozolec

Vrnitev

*Vrnil sem se na izlizani prag
starega doma:
tu sem otrok se igral,
čezenj koračil je oče,
jokala mati,
krsti so romali,
krste čez prag.*

*Kje zdaj ste rojeni?
Kje zdaj ste mrtvi?*

*Ne morem stakati tkanine
zbravnosti v žalostnem srcu,
na izlizanem pragu
sam, osamljen,
vrnjen tja, kjer sem začel.
Preden v očeh bo pepel,
rad imel bi prijatelje,
rad imel bi tovariše,
rad bil bi od kogarkoli.*

Barkovlje

*Na hiše v bregu se naslanja zarja.
Cvetoče resje — mehki so zidovi.
Po ribah in akacijah diše vetrovi
in morje se z obrežjem pogovarja.*

*Iz kriškega pristana ribiči iz Križa
z dlanmi si senčijo oči na morje,
počasi zaveslajo, zginjajo v obzorje,
obžarjeni od sonca, ki v zatoni se niža.*

Bele noči

*Kadar v belih nočeh
misli pretakam v motno plitvino
in ne srečam človeka v ljudeh,
vase zaklenem to bolečino:
čakam do jutra, da čiste oči
vzrejo škrlančka, ki v soncu drhti.*

Rudolf Arh: Gorska smreka

CVETKO ZAGORSKI

Se vsake počitnice sem doživel kaj zanimivega. Pa naj vam povem, kaj se mi je primerilo pred leti.

Poletnega jutra sem jo mahnil, sam in peš, iz Kobarida v Drežnico. Namenjen sem bil še naprej od Drežnice, na vrh Krna, enega najvišjih vrhov v naših Alpah.

Sredi dopoldneva je bila Drežnica že globoko pod mano in sonce je bolj in bolj žgalo. Pot je vodila po odprtem, večidel golem svetu proti vzhodu, torej sem hodil z obrazom prav proti soncu. Pred seboj sem gledal v ogromni, strmi hrbet gore in premagala me je zapeljiva misel, da bi polenaril pod kakšnim grmom in se šele proti večeru napotil na vrh.

Poiskal sem si ob poti košat grm in si pod njim pripravil udoben kotichek: razgrnil sem površnik po travi, odprl nahrbtnik pa se začel predajati sladkostim jedade in lenuharjenju. Popoldne se je že nagibalo v večer, ko sem spet zbral svoje kosti in jih začel premikati vkreber. Šlo je bolj počasi, ker moje kosti niso bile več tako mlade, pa tudi steza je bila strma, saj je treba v kakih šestih urah premagati višino dobrih dva tisoč metrov, kolikor znaša razlika med Kobaridom in vrhom Krna.

Pa še ustavljal sem se spotoma: kako bi mogel kar slepo riniti navkreber in se ne naslanjati ob pogledu na pokrajino, ki je ostajala pod mano in se mi odpirala vsa širja in širja, kolikor višje sem se vzpenjal. Dolina Soče se je izgubljala v koritih in pogled je segel v ravno Furlanijo, ki ji ni bilo videti konca, da nisem razločil, ali se širi ravnina tam še naprej ali pa je že morje.

Pod menoj, v Kobaridu, na Vrsnem, pa na Livku onkraj Soče so se prižigale prve lučke, znanilke noči. Nad menoj, na brezmejnem nebu, čistem ko mlado oko, so vztrepetale prve zvezde. Vsenakrog, tam od morskih širjav in belo se bleščečih dolomitskih vrhov pa do zvezd in vesoljskih meglic — povsod popolna tišina, ko da v vseh teh prostorninah ni razen mojega burno utripajočega srca in sopenja ničesar živega.

Znočil se je. Na srečo mi je svetil na pot s svojo zelenkasto, zastrito svetlobo čudovit lestenec — polna luna, tako da sem lahko videl pred seboj neznansko krnsko plečo, za katerim se je skrival moj nočni cilj — kočja.

Zaradi štrmine se vzpenja pot na Krn v gostih zavojih, pogosto tudi tik ob prepadih. V zelenkastem mraku so se mi zdela brezna še bolj brezdanja, čeri še grozljivejše, podobne velikanski glavam, trupom in repom, stene pa strahotno visoke. S pogledom sem zaman ril v višino predse, da bi uziel karkoli, kar bi kazalo na cilj, na konec poti.

Ja, modrujem, včasih ti je bila taka tura piškav oreh, zdaj pa si precenil svoje moči. Pa še sam se podaš na takole pot. Kdove kaj se lahko vse primeri, več kilometrov okrog pa ne žive duše.

Cik-cak, cik-cak... na levo, na desno, venomer navzgor, navzgor, ko da pelje pot v nebo, med zvezde.

Na enem izmed teh nešteti ovinkov se ustavim, odložim nahrbtnik, premišlim, potem pa potegnem iz nahrbtnika površnik, otipljem na tleh najprimernejši, kolikor toliko raven prostor brez večjih kamnov, se zavijem v površnik in se zleknem med skale. Lahko noč, kdo bi lezel ponoči po tej puščavi, in na svidenje zjutraj, mogotec Krn!

Za slovo mi zatava pogled še enkrat v globino, od koder migotajo kot iz brezbrežnega oceana skupine lučk — Videm, Čedad, Krmin — daljave in samotna me napolnjujejo s tišino, ki postaja globlja in globlja... veke pa težje in težje... samo skozi ozko

OREL IZPOD KRNA

špranjo še uha ja v zavest prostor, zavešen z zeleno kopreno... zdaj zdaj bo zajela popolna tišina še zadnje sled resničnosti... tedaj pa kot strela z jasnega plane iz te tišine nekaj pošastnega, privid, prikazen... nad glavo, zdelo se mi je, da komaj za seženj, zaplava ogromna senca in zakrije luno... Skočim na noge, zamahnem s palico, zarjujem — senca leno zakroži, se dvigne in odplava... Zdaj šele se zavem: ptič, orel! Ampak prestrašil me je pošteno. Moje lomastenje po kamenju ga je zbudilo in prišel je iz svojega gnezda kje v skalah pogledat, kdo kali nočni mir v njegovem kraljestvu.

Pred domišljajskimi očmi mi je vstala muzejska pošast — majhna glava z velikim, zakrivljenim kljunom, kosmate noge s strašnimi kremplji... Spomnil sem se, kaj sem bral o orlih, zrastejo celo do metra v dolžino in z razprtimi krili do dveh metrov v širino! Tak orel se loti tudi večje živali — zakaj se ne bi spečega človeka? Plen razkosa, ga požre s kostmi in dlako ali perjem vred, potem pa vsakih nekaj dni bljuje iz sebe, kar ni mogel prebaviti... No, hvala lepa!

Stlačil sem svoje brašno v nahrbtnik, pa na pot! Cik-cak, cik-cak, zdaj, po prestanem strahu, je šlo hitreje. In slednjič sem prišel tja, od koder ni bilo mogoče nikamor višje: na Krnovo temo. Pihalo je,

ko da se čarovnice pode okoli Krnove pleše, in lučke dva tisoč metrov nižje so ugašale in se prižigale kot kresničke.

Potrkal sem na vrata kočje, trkal po vseh oknih, bunkal, razbijal, dokler mi le ni odprl mlad, malo šepav oskrbnik. Skoraj sesedel sem se na klop in si zaželel čaja. Nimam vode, pravi oskrbnik. Potem pa radensko! Nimam, odgovarja oskrbnik. Kaj pa imate za žejo? Vino, žganje, liker... No, pomislim, na Krn bi poslal antialkoholika, če bi ga hotel kaznovati. In si izberem manjše zlo: dva deci vina. Pa kaj boš s to količino tekočine, če skoraj ves dan nisi nič pil! Še dva deci! Pa še dva, zakaj žejja je hujša od orla! Vmes pa seveda pogovor o zverini: kje živi, kako velika je, ali napada ovce, mogoče celo otroke? Ovce že, da bi človeka, kaj takega pa še ni bilo slišati.

»Spečega človeka bi pa le mogoče napadla, posebno če, že bi bila lačna?« sem hotel izsiliti iz oskrbnika priznanje: na vsak način bi rad slišal potrdilo, da sem bil v resnici v smrtni nevarnosti; da je bil moj strah utemeljen in da sem se obnašal prav junško.

»Ne rečem, da ne...« popusti oskrbnik. »Mogoče pa res...«

Samo ta stavek sem še slišal, zakaj strup alkohol me je že vlekel v globel, globljo od soških korit...

DESETO MEDNARODNO SREČANJE PISATELJEV IZ 19 DEŽEL

Na Bledu je bilo od 12. do 14. maja deseto mednarodno srečanje pisateljev iz devetnajstih dežel. Na srečanju so razpravljali o naslednjih temah: Pisatelj v svetu, ki se ruši, Pisatelj v svetu, ki gradi, in Pisatelj kot zveza med svetovi.

Med okrog sedemdesetimi pisatelji sta bila tudi slovenska pesnika iz avstrijske Koroške in člana našega kulturno umetniškega kluba Valentin Polanšek in Andrej Kokot. Slednji je na blejskem srečanju sodeloval z naslednjim razmišljanjem:

»Dovolite, da se oglašam kot avtor, ki prihaja iz pokrajine, kjer se stikata dve kulturi. In bi torej moral govoriti kot pisatelj, ki naj bi bil vez med dvema svetovoma.

Žal pa moram ponovno opozoriti, da prihajam iz sveta, kjer se nekaj ruši, čeprav ima vse možnosti, da bi se gradil in kjer bi pisatelj moral delovati kot vez med svetovoma.

Prihajam namreč s Koroške, kjer živa dva naroda — nemški in slovenski. Sam pripadam šibkejšemu — slovenskemu, ki pa ima v avstrijski državni pogodbi zagotovljene vse pravice za svoj narodni obstoj. Toda stvarnost prakse naše države je drugačna. Pravice, ki jih imamo zajamčene v tem dokumentu, so le pesek v oči domači in svetovni javnosti.

Ne bom se spuščal v podrobnosti našega položaja, v katerem se koroški Slovenci nahajamo. Prav pa je, da vas

seznanim in vam povem, da teh pravic nismo deležni in da se moramo za te naše priporjene pravice, ki so mednarodno-pravno podpisane, še boriti. Torej prihajam iz dežele, kjer se ne gradi, marveč ruši tisto, kar se ne bi smelo — konstrikcija skupine — narodne manjšine. Seveda pa s tem nočem reči, da se vse ruši. Ne, z veseljem lahko tudi povem, da je prav med pisatelji največ ljudi, ki jim ni vseeno, da se jemlje narodni manjšini možnost enakopravne uporabe jezika v uradih, sodišču itd., ko pa bi se ji morala dajati vsestranska podpora.

Dogaja se ravno nasprotno. Ta čas gredo celo v zelo hude pritiske v obliki raznih postopkov upravnih, sodnih, policijskih in drugih organov, s katerimi hočejo ustrahovati in likvidirati našo narodno skupnost. Vse to, kar se danes dogaja na Koroškem, močno spominja na čas fašizma.

Nekateri moji kolegi iz Avstrije mi bodo, v to sem prepričan, to potrdili, ker vem, da so nad razvojem, ki ga doživljamo, prav tako zaskrbljeni kot jaz, ki pripadam slovenski narodni skupnosti. Saj ta razvoj ni naperjen le proti koroškimi Slovincem, marveč spodbujajo osnove humanosti, demokracije, spodbujajo listino o človekovih pravicah in ruši mirno sožitje med narodi.

Verjemite mi, da bi bil nadvse srečen, ko mi vsega tega tu ne bi bilo treba povedati. Vesel bi bil, ko bi lahko dejal, da se pri nas ruši šovinizem in gradi trden medčloveški odnos, ki brezpogojno priznava pravice tudi šibkejšemu.

Zato posebno apeliram na vse zbrane pisatelje in pisatelje večinskega naroda v Avstriji, posebno pa na Koroškem, da po svojih močeh kot posamezniki ali v združenjih pripomorejo k temu, da čimprej začnemo graditi tisto, kar združuje in zbližuje sosedne narode in narode v svetu.»

VENCELJ PERKO

NAPORI NASPROTNIKOV, DA NAS ZLOMIJO IN VRZEJO Z OBČINE, KONFINACIJA ŽUPANA IN ENEGA ODBORNIKA V BILEČI TER RAZREŠITEV OBČINSKEGA ODBORA

1. KID in policija na delu

Takratnega stanja v tovarni KID in našega položaja na občini ni mogoče ločiti. Boj za zboljšanje razmer v tovarni je pomenil tudi zboljšanje položaja občine in obratno. V tej luči moramo gledati tudi pospešeno delovanje KID, da nas vrže na cesto prav ob času, ko smo prišli na občino. KID je predlagala odvzem delavskozupniških mandatov med drugimi tudi Kralju in meni. Predlog za mojo razrešitev je poslala 23. januarja 1937 in jo obširno obrazložila. Banska uprava nas je 6. marca 1937 razrešila zaupniških dolžnosti, čez nekaj dni pa je KID Kralja in mene postavila na cesto. To pa še ni bilo dovolj. Najti je bilo treba še kaj, da nas naženejo še iz občine.

Zato so budno spremljali naše delo in registrirali po svojih ovaduhih vsako našo besedo. Generalni direktor C. Noot je v svojem poročilu z dne 1. februarja 1937 poročal predsedniku upravnega sveta KID Avgustu Westnu o izidu volitev delavskih obratnih zapornikov. Med drugim je poročal tudi tole:

»V prilogi vam pošiljam poročilo našega zaupnika, iz katerega bode razvideli, na kateri višini, kakor trdi gospod Leskošek, je zborovanje potekalo! Zanimivo je tudi to, da Perko ni govoril kot delavec, temveč kot župan občine Koroška Bela in da s strani policije ni bilo nič ukrenjeno, ko je bilo govora o Španiji itd. Morda pa je s strani Banovine dan kak nalog, ki je v prvi vrsti zainteresirana, (podčrtal pisec) dobiti vzrok za razpustitev občinskega odbora na Koroški Beli. Politijsko poročilo vam pošiljam takoj, ko tega prejmem.«

Toda dovolj utemeljenega vzroka za razpust niso mogli najti. Vedeli smo, kaj nameravajo, zato smo bili pri svojem delu na občini zelo previdni, a zato nič manj odločni v političnem boju za pravice delovnega človeka in za samoupravo občine. Ker pri našem delu niso mogli najti osnove za odvzem mandatov, so morali poiskati drugo pot.

Meni so hoteli podtakniti kaznivo dejanje proti državi. Za pričo, ki naj bi moj prekršek dokazala, je bil določen plačani ovaduh KID vratar Dežman. Zjutraj 25. junija 1937 sem se odpeljal s prvim vlakom v Ljubljano po službenih opravkih. Bil sem na banovini zaradi odobritve proračuna, načrta za šolo in drugih zadev; na železniški direkciji pa zaradi ureditve poti ob železniški postaji na Javorniku. V Dobrinje pa sem šel zaradi enega naših uhožcev, ki je bil v takmajšnji uhožnici. Običajno sem taka službena potovanja izkoristil seveda tudi za politično delo. Tako sem to pot izkoristil za sestanek s sekretarjem KPS Francem Leskoškom. Govorila sva o političnih razmerah, predvsem pa, kako se

na Jesenicah vključujemo v naloge, ki jih je postavil ustanovni kongres na Čebinah. V knjigarni sem kupil Erjavčev protikomunistično knjigo »Komunizem in komunistična Rusija«. Na Javornik sem se vrnil z večernim vlakom, ki je pripeljal okrog 20.30. Ko sem stopil z vlaka, sta pristopila k meni agent in stražnik policijskega komisariata z Jesenic in mi sporočila, da želi z menoj govoriti policijski komisar dr. Wohinz, zato naj sedem nazaj na vlak in se odpeljem na Jesenice. Na moj odgovor, da sem utrujen in da se bom oglasil pri komisarju naslednji dan, nista odnehala. Zato sem jima odločno povedal: »Če moram iti, pomeni to, da sem aretiran, potem ne grem z vlakom temveč peš, da bodo občani videli, kaj policija dela z njihovimi županom.«

Na komisariatu me je čakal komisar Wohinz in me začel zasliševati. Povedal mi je, da imajo podatke in pričo, da sem se tega dne ob četrt na pet zjutraj peljal skozi Jesenice s kolesom, da sem imel na prtljžniku zavoj, v njem pa ilegalno literaturo. Vedeli so, kako sem bil oblečen, kakšno kolo sem imel in da je to noč nekdo prinesel komunistično literaturo preko meje, jaz pa sem vse to odnesel v Ljubljano. Zasliševal me je štiri ure, šele ob eni ponoči so me spustili domov. O tem postopanju je razpravljal na svoji seji 6. julija občinski odbor in ostro obsodil ravnanje policije ter sprejel naslednje sklepe:

1. Da pošlje protest na bansko upravo. 2. Da vložijo ovadbo na državno pravdnistvo v Ljubljani zaradi zlorabe uradne oblasti zoper policijskega komisarja Milana Wohinza, policijskega nadzornika Jesiha in ostale prizadete policijske organe, kateri so sodelovali pri nezakoniti aretaciji župana.

3. Predlog banski upravi, da se obdolžene suspendira in da v disciplinsko preiskavo.

4. Da se krivice po ugotovljeni krivdi premesti z Jesenic.

Za te sklepe je glasovalo od 17 prisotnih odbornikov 12, 5 opozicijskih odbornikov pa se je glasovanja vzdražalo.

Ti sklepi so med občani, posebno pa med delavci naleteli na širok odmev. Poli-

cija je reagirala tako, da me je 8. julija ponovno aretirala, napravila na domu in v občinski posarni hišno preiskavo ter me pridržala v zaporu. Zaplenili so mi tudi večjo količino osebnega arhiva. Med drugim tudi Erjavčev knjigo Komunizem in komunistična Rusija, ki je imela na naslovni strani Leninovo sliko in komunistično zastavo. Agent jo je hlastno pograbil, misleč, da je dobil pravo komunistično literaturo. To knjigo sem pozneje zahteval v zapor in jo prebral. Zasliševali so me štiri dni zaporedoma. Očitati so mi isto kot 25. junija. Ker je policija trdila, da ima pričo, sem zahteval soočenje s to pričo. Prišel je vratar KID Dežman, za katerega smo vedeli, da je ovaduh in agent KID in policije. Ta mi je v obraz trdil, da me je videl omenjenega dne in da se je celo pozdravil z menoj. Zabrul sem mu, če ga ni sram, da je tako umazan kruh.

Zaprta sem bil v vlažnem kletnem prostoru na komisariatu, ležal pa sem na golem lesenem pogradu. Slutil sem, da hočejo za vsako ceno nekaj iztisniti iz mene in ker sem hotel razkriti to provokacijo, sem stopil v gladovno stavko. Policija mi je prinašala hrano iz »tovarniške kazine«, moje sestre pa od doma. Hrano sem nedotaknjeno vračal. Ljudje so se začeli razburjati zaradi tega in zahtevali, da me izpustijo. Policija je še vedno upala, da ji bo uspelo; zbala pa se je javnega mnenja in me zato poslala v zapore ljubljanske policije.

Ker sem z gladovno stavko nadaljeval tudi v Ljubljani, mi je partija sporočila čez dva dni preko dr. Štampiharja, da preneham s stavko, ker bom kmalu izpuščen. Tako sem po štirih dnevih prenehal z gladovno stavko. Petnajste julija me je policija izpustila brez kakršnega koli dokaza krivde. Provokacija KID in policije se ni posrečila.

Med tem, ko sem bil zaprt, so naši na občini začeli s široko akcijo za mojo izpustitev. Partijska organizacija je med delavci in drugimi občani pojasnjevala nastali položaj, naši na občini pa so o tem obvestili

(Nadaljevanje na 4. strani)

(Nadaljevanje s 3. strani)

vse občine radovljanskega okraja z naslednjim sporočilom:

»Občinski upravi...
V pregibu Vam pošiljamo prepis dveh najnujnih predlogov člana uprave naše občine odbornika Ignacija Kralja z vsemi opisanimi utemeljitvami, ki jih je na naši zadnji občinski seji dne 6. julija 1937 občinski odbor odobril v svrhu zaštite naših občinskih predstavnikov ter vseh na ozemlju naše občine bivajočih prebivalcev in zaposlenih delavcev.

Obenem Vam sporočamo, da je policijski komisariat na Jesenicah dne 8. julija t. l. ponovno aretirali našega župana g. Vencija Perka. Zaznali smo, da je bil predlog druge aretacije dne 8. julija t. l. isti kakor dne 25. junija t. l. G. župan se danes še vedno nahaja v policijskih zaporih. V znak protesta, ker se čuti popolnoma nedolžnega, izvaja gladovno stavko. Policijski komisariat nam nuce povedati niti tega razloga, zakaj je bil G. župan aretirani, kar bi, če že ni po zakonu, njemu samemu kot osumljenemu moral povedati. Prav tako tudi odklanja vsak sprejem člana uprave naše občine z izgovorom, da je šef prezaposlen.

Naše globoko prepričanje je in tudi točno vemo, da je bil dne 25. junija ob pol 5. uri zjutraj G. župan še doma in da je šel po tej uri vstal ter se odpeljal po sklepu občinske uprave uradno v občinskih zadevah na kralji. bansko upravo in železniško direkcijo v Ljubljano.

Mnenja smo, da je začela neka sicer nam znana stran velikopotezno in preračunljivo akcijo v denunciacijah, da bi s tem onemogočila zakonito, pošteno in dosledno delovanje voljenega občinskega odbora in njegove uprave ter da bi ustvarila razlog za razpust občinskega odbora od strani nadzorne oblasti. V pojasnilo naj bo, da so naši zadnji sklepi dvignili pri gotovih krogih precej nervoznost, za kar imamo tudi dokaze in je zelo verjetno, da je bilo vse to tudi velik korak k zakonsko nedopustni in neutemeljeni aretaciji.

Prosimo, da se da to naše sporočilo vsem odbornikom Vaše občine v razpravljanje.

Za župana: Anton Noč s. r.

Tako je bil o tem dogodku obveščen precej širok krog javnosti in policija ni mogla zavlačevati svojega nezakonitega postopka. To je tudi pomagalo, da so me izpustili. Da bi se zavarovali proti drugim provokacijam, je moj namestnik Anton Noč poslal sreskemu načelstvu naslednje obvestilo:

»Občinski urad na Koroški Beli sporoča, sp. naslovu, da je bil dne 8. t. m. popoldne ponovno aretirani naš župan g. Vencelj Perko in prepeljan v policijske zapore policijskega komisariata na Jesenicah. Obenem se je izvršila v njegovi pisarni preiskava, ki je bila negativna.

Kakor se doznava, je razlog aretacije isti kakor dne 25. junija 1937. G. župan je pričel v znak protesta aretacije, ker se čuti popolnoma nedolžnega, z gladovno stavko. Tukaj prevladuje mnenje, da je pravi razlog aretacije precej v tem, ker se je na zadnji občinski seji dne 6. julija t. l. razpravljalo tudi o razmerah v tovarni KID na Javorniku in o aretaciji g. župana dne 25. junija 1937, kakor je razvidno že iz poslanega zapisnika iste seje. Po vseh virih sodeč, ki jih dobivajo posamezni občinski odborniki, pripravlja neka stran preračunljivo podlogo, ki naj bi vsaj na videz ustvarila razlog za nastop nadzorne oblasti proti sedanjemu voljenemu občinskemu odboru in njegovi upravi. G. župan se nahaja danes še vedno v zaporu. Začasno vrši županske posle podžupan g. Anton Noč.

Prosimo okrajno glavarstvo, da blagovolji ukreniti vse potrebno v svrhu zaštite g. župana.

Za župana: Anton Noč s. r.

Sreski načelnik je na to obvestilo odgovoril na ta način, da je dne 15. julija 1937 izdal odločbo št. 7147/2, s katero je sklepe občinskega odbora z dne 6. julija zadržal od izvršitve. Proti tej odločbi smo šli na upravno sodišče v Celje, ki je z razsodbo z dne 3. avgusta, R 41/37-3, ugodilo naši pritožbi in odločbo sreskega načelnika razveljavilo.

V ilustracijo navajam glavni del obrazložitve, zakaj se je sodišče tako odločilo.

»Sploh se pa morajo sklepi po paragrafu 125 zakona o občinah zadržati le radi javnega interesa. Ni pa ogrožen prav noben javni interes, če se prijava predloži. Saj so po paragrafu 89 kazenskega postopka vsa oblastva in njih organi dolžni naznaniti državnemu tožilstvu kazniva dejanja, ki jih opazijo sami ali se jim naznanijo ali za katera zvedo kako drugače in ki se preganjajo po službeni dolžnosti. Če je prijava vložena malomarno ali celo namenoma napačno, je ovaditelj za to odgovoren po kazenskem zakonu. Zato tudi ni mogoče govoriti o prekoračenju delokroga občine. Sicer pa mora občina tudi po zakonu o občinah skrbeti za javno, osebno in imovinsko varnost, moralo, red in mir v občini. Ne more se ji torej odrekati pravice, da se obrača na druga oblastva, v kolikor smatra to v tem oziru za potrebno.

Iz navedenega izhaja, da so v paragrafu 125. zakona o občinah mišljeni le sklepi, ki so nasprotni veljavnim upravnim zakonom. Le-tu ima zadrževanje to posledico, da pravni učinek nameranim sklepom ne more nastopiti.

Da je to stališče pravilno, izhaja točno iz paragrafa 126 zakona o občinah, nadzorna oblastva prepreči z zakonitimi prisilnimi sredstvi izvršitev sklepov občinskega odbora, ki so po pristojni poti proglašeni za nične ali za katere ni pribavljena odobritev, kakršno ta zakon zahteva.

Pripominja se, da je upravno sodišče na Dunaju na podlagi istega določila zakona že z odločbo od 12. marca 1885 Bud. 2449 zavzelo to stališče.

Upravno sodišče, kot tolmač zakonitosti prve stopnje, je spoznalo sklep sreskega načelnika in odločitev bana za nezakonito, priznalo pa, da je občina pravilno postopala. To poudarjam zato, ker je upravno sodišče, kot bomo pozneje videli, ponovno razveljavilo tak sklep sreskega načelnika in odločitev bana, sicer v drugi zadevi, pa je ban še tretjič kršil zakonite pravice in sklep občinskega odbora vzel kot razlog za njegov razpust.

Z razsodbo upravnega sodišča pa ta spopad še ni bil končan. Državni pravdnik ni začel postopka proti policijskim organom, kakor je predlagal občinski odbor, pač pa proti Ignacu Kralju kot predlagatelju sklepov občinskega odbora proti policiji. Kot tožitelj je nastopil komisar Wohinz, mene pa je predlagal kot prič. Kralj je bil obtožen za klevetanje uradnih oseb po paragrafu 302/2 K. z. Razprava je bila na okrožnem sodišču v Ljubljani 7. aprila 1938. Kralj je bil obsojen na 20 dni zapore in 300 din globe.

Po moji aretaciji 8. julija so bili krajevni JRZ gospodje prepričani, da nam je odzvonilo in da je prišla njihova ura. Ko me je policija vodila, sem dvakrat srečal kaplana Duhovnika, ki sem mu kar bral na obrazu, da je o vsem dobro informiran ter da je prepričan, da bo on sedaj gospodaril na občini.

Med tem, ko sem bil v zaporu, so se na občini sestali kaplan Duhovnik, pomožna administratorka Zabkarjeva in drugi ter se vedli tako, kot da se že pripravljajo za prevzem občine. Zato sem ob povratku na občino poklical občinskega tajnika in mu odkrito povedal, da nas nič ne briga, kakšno je njegovo politično prepričanje, toda dokler bomo mi na občini, bo tako delal, kakor bomo mi določali.

V juliju 1938 so imeli v Martuljku zagrebški in ljubljanski študentje tabor, ka-

tereja je organiziralo napredno akademsko društvo »Triglav« iz Zagreba. Naš pesnik in pisatelj Tone Čufar je bil povezan z njimi. Povabil je dr. Štempiharja in mene, da bi študentom govorila o borbi jeseniških kovinarjev. Ta razgovor sva imela 22. julija 1938. Jaz sem govoril o naši borbi predvsem s političnega vidika o naši usmeritvi k delavski enotnosti in ljudsko-frontovskemu gibanju ter o našem delu na občini. Dr. Štempihar pa je govoril o našem pravnem boju proti nezakonitim postopkom KID in oblasti.

Ker je policija budno pazila, kam zahajam in s kom se družim, sem pot v Martuljek povezal s tem, da sem šel po sklepu občinskega odbora v Gornjesavsko dolino zaradi nabave drv za občino. Med potjo sem se ustavil pri lesnem trgovcu in hotelu Rabiču v Mojstrani in še pri nekaterih kmetih. Kljub moji previdnosti je oblast zvedela za ta sestanek. Sreski načelnik me je kaznoval s 500 din globe in s tremi dnevi zapore, češ da sem imel v Martuljku neprijavljen sestanek. Z grupo študentov pod nazivom »Vrščaj Ingo in tovariši« me je državni tožilec obtožil prekrška po členu ena zakona o zaščiti države. Zaradi pomanjkanja dokazov je bilo kazensko postopanje ustavljeno, upravnica kazni pa zaradi »alibija« — nabave drv — razveljavljena.

Jeseni 1939 je na pobudo KPS večje število naprednih in vplivnih političnih, kulturnih ter drugih javnih delavcev Slovenije podpisalo in objavilo mimo cenzure javni poziv z naslovom »Vsemu delovnemu ljudstvu« in »Kaj hočemo«. Za jeseniški revir sva podpisala ta poziv dr. Štempihar in jaz, za bohinjski kot pa Tomaž Godec. Poziv je bil objavljen v obliki letaka. V njem so vabili vse napredne in svobodoljubne Slovence, da se združijo v enotnem delavsko kmečkem gibanju, in objavili program, za kaj se bomo borili.

V duhu manifesta ustanovnega kongresa KPS smo v letaku zahtevali široke demokratske svoboščine za vse delovne ljudi, nacionalno enakopravnost, odpravo socialnih krivic, boj proti fašizmu in vojni ter za priznanje Sovjetske zveze.

Moj podpis na tem pozivu je policija izkoristila za ponoven postopek proti meni. Dva policijska agenta sta 17. novembra napravila pri meni na domu in v pisarni na občini preiskavo.

Na domu nista našla ničesar, čeprav sem imel v skrivnem predalu pisalne mize važne ilegalne materiale. Pisalno mizo s temi predali je napravil mizar, komunist Johan Bertonec. Miza se sedaj nahaja kot eksponat v muzeju Železarne na Jesenicah. Predali so bili napravljeni tako mojstrsko, da sem bil povsem gotov, da jih policija ne bosta odkrila. Zato sem Jesiha celo spodbujal, naj ja dobro pregleda pisalno mizo. Ker mi je Jesih zložil perilo iz omare, sem po končani preiskavi zahteval, da mi ga zloži nazaj, kar je tudi storil, čeprav nerad.

Preiskavi na občini sem se uprl z motivacijo, da je za občino nadzorna oblast sreski načelnik, ne pa policijski komisar. Na to dejstvo sem opozoril tudi občinske uslužbenke in jim rekel, da bodo priče tega nezakonitega postopka policije. Ko me je Jesih v imenu zakona trikrat pozval, da mu izročim ključke pisalne mize in blagajne, sem mu odgovoril, da jih v imenu zakona ne dam. Ta je že mislil, da imam v pisalni mizi tisto, kar bi tako radi dobili. Zato je odhitel dvajset minut daleč po ključavničarja, da bi mizo nasilno odprl. Agent Pavletič pa je ostal v pisarni in se je ves čas preiskave pasivno obnašal. Po odhodu Jesiha je celo dejal, da ta dela neumnosti. Zato sem odklenil mizo in mu pokazal vse predale, da je lahko videl, da nimam ničesar takega. Nato sem mizo zopet zaklenil. Jesih se je vrnil s ključavničarjem, ki je prinesel šop vitrihrov. Ta je mizo nasilno odprl, Jesih pa je dobil dolg nos. Zanimivo je, da agent Pavletič ni povedal Jesihu, da sem mu predale že pokazal.

MARJAN ČUFAR

Brez lastnega časa

1.

*Mrzel veter lega skozi prazne oblake
v dostojanstven mir, doumljen
v ugašajočem svetlikanju voščenih listov.
In zapuščen plamen dneva strohni
kot plodovi mrzle sape, spremenjeni v
mraz
v nerazložljivem svetlobnem delcu,
ki utripa v mimoidočih.*

*Gozd brez zvoka ima višino budnosti
v obeh z razklanim namenom
poduhovljenja, kamor pride
neviden kamen nevidnih pomislekov,
boreč se za luže zraka
slehernega človeka.
Zloglasen mesec boljši kot žival,
srt s surovino zemlje,
kalen v nagnusni duši časa.*

*Pomni o oko slepeče rane,
slapovi zvezd ugašajo v preostanku
neskončne zemlje, neodločno lebdeče
nad senco tujca,
nad pogledom pomladne reke,
privleče iz magnetnih vrtincev
vitke razprostrlosti razuma.
In tulci ur izpostavljeni morju
utihnejo na valu bežečem v dvig vetra.*

2.

*Tvoj otrpli pogled
pada na zvezdni šlem
in jutri bo pod obzidjem
štrlečega marmornja vnovič padlo
pusto ljudstvo, srđitejše od vode
ali polnočnega zvonjenja in naposled
v človeškem liku upanja in svetla
okamenelo v koraku bivanja.*

*Poj mi o zadnjem grobu v
vrhu daljave kjer negibna kakor
brstnata ljubezen odteka v
izluščene roke oblika plamena,
mehka kot zvok in meso vklesana
v kamen hvalnic.
In objem vtisnjen v čelo,
porodi gnijoz izdih objokane ženske.
Čeljust razočaranja preleti
črni svod in ljubljene
osvojenosti vere je glas tožec.*

*Od žil in zvezd v odprtih ustih
se zdaj poslavljaj.
Sredi kamenja ponika sveženj rok
in s soncem poskropljena trava
s popevanjem se tihim v noč poslavlja.*

3.

*Naraven sen in pa svetloba
sloneča na pomen tišine,
iz blage neopaznosti. Izgovorjena
v vlogo legend in življenja.*

*Preprost beg med slovesom in smrtjo,
trenutek namesto slutaja
in razsula podoba, toneča
v modrikasto meglo.
V vrtu prvega prebivanja preveč
vedo o usodi, ki je nekoč prebivala tu,
v gibih utrjenih udov
in izginjala vase v preprosto
naravo izven časa, izven zvoka
in svetlobe.*

*Potem je ostal samo plamen diha
in čista koža potegnjena iz vetra,
ki je odhajal za sencami
nočnih ptic,
za melodijami izrešetanimi iz
stopnjevanja jutranje zarje.
In v vonju teme
zadnje besede so se zlatile.
Izruče iz sanj so zaudarile
skozi snop mesečine v roso oči.*

MIHA KLINAR

ANDREJ KOKOT

DVOJE RAZMIŠLJANJ OB PRVEM MAJU

Vse niže se je spuščalo kot cekin zlato rumeno sonce. Pobralo je še zadnje žarke s streh, nato pa z rdečkastim sijem utonilo za temnimi obrisi Jelenkamna. Mrak.

Visoka drevesa, umazano sajaste stavbe, vse je dobivalo grozljive sence. Temno preginjalo se je tiho spustilo nad zaspano mesto. Nenadoma pa je daleč, nekje na Mežakliji, zažarela drobna ognjena lučka. Hip za njo druga in tretja.

Vseposod so zagoreli kresovi v pozdrav vsem delovnim ljudem sveta. Tistim, ki živijo v socialističnih, samoupravljaljskih deželah, kjer uživajo vse delavske pravice, pa tudi njim, ki jih kapitalistični delodajalci še vedno izkoriščajo. Obenem pa so kresovi zagoreli kot ogromni plameni sveč v spomin na padle v veliki stavki leta 1883 v Chicagu.

Tega večera so se na Ukovi zbrali delavci, delavke in njihovi otroci, da bi skupaj praznovali prvi maj, praznik dela. Vse sem poznala, kljub temu pa sem bila presenečena, ko sem jih zaslišala tiho peti. Ognjeni plameni ognja so švigali visoko k nebu, z njimi se je dvigala naša pesem.

Ko smo obmolknili, sem opazovala zamišljene, trudne obraze starejših delavcev, ki so nemo strmeli v ogenj pred seboj. Le o čem so razmišljali? O današnjem praznovanju? Ali pa so se morda v mislih vrnili za nekaj desetletij v preteklost, v njihovo mladost, ko so prav tako svobodno želeli praznovati svoj največji praznik, a jim je bilo to prepovedano.

Vedno se bom spominjala svojega prvega praznovanja delavskega praznika v naravi, ob kresu, pesmi. In kar je najdražje: v svobodi.

Suzana Krevel, 8. b.
Osnovna šola Tone Čufar,
Jesenice

1. maj! Povsod samo veselje in pesem. Ljudje odhajajo iz dima in prahu v naravo.

HERO

Žalostno se je ozreti

*vate,
ker so ti cvetlične grede
prevekle z asfaltom.*

*Žalostno se je ozreti
vate,
ker imaš zelene trave
skrite pod betonom.*

*In ptice režejo s perutmi
TVOJO, s civilizacijo
okuženo atmosfero
in pristanejo otrple, negibne
na betonskih obalah
mastnega morja nafte...*

*In drevesa hropejo v bolečini,
ker so se jim sulfati vsedli v pljuča
in ne morejo dihati...
In trave jočejo v strahu,
ki ni odveč,
da jih bo pogazil žerjav...*

*Gradijo stolpnice za stotine rodov
— ali bo svet kdaj videl teh sto rodov,
če bo umazana betonska krogla? —
... rastejo mostovi,
... rodevajo se ceste,
... tovarne
in pokopališča...*

Kar pomnim, smo na ta dan odhajali v gorsko vasico v Poljanski dolini. Sončna dolina ob Sori je na pomlad odeta v cvetje. Sprva mi je bila zoprna, ker je tako samotna, potem pa sem jo počasi vzljubila. Danes mi je najbolj všeč prav to, da je tiha in samotna, daleč od mestnega hrupa.

Naš cilj je bila hribovska vasica Stara Oselica. Dolgo nisem razumela, zakaj mami vedno trdi, da je to najlepši kraj na svetu. Zdaj jo razumem! Jesenice so za mnoge ljudi grdo in umazano mesto, zame pa so čudovito mesto. Vsakdo ima najraje kraj, kjer se je rodil.

Zdaj je večer. Zvezde se utrinjajo daleč na nebu. Zakurili smo kres. Zdaj prepevajo ob njem.

Oddaljila sem se. Po ozki poti sem odšla proti sadovnjaku. Zaželela sem si biti sama! Usleda sem se pod staro češnjo. Začela sem razmišljati.

Sama sem. Sama v tej čudoviti tišini! Daleč od ljudi, daleč od sveta. V daljavi kot majhne lučke gorijo kresovi. Kmalu počasi začno ugašati, kot ugasne vse, kar je lepega v življenju.

Zaslišim svoje ime. Pogrešili so me. Stiskam se še bolj k deblu in molčim. Rada bi ostala tu. Sama! Tako rada sem med ljudmi, se smejim in veselim. Toda nočoj sem si zaželela biti čisto sama.

V meni se je prebudil spomin na dni, ko sem kot malo dekletce tekala po teh travnikih. Toliko spominov na rošno otroštvo je zaprtih tu. Nočoj hočejo, da jih obudim, kot bom nekoč obujala spomin na dni, ki jih doživljam zdaj. Zato želim biti sama. V tišini in temi.

Predno sem zaplavala v čas, ki je minil, sem se nasmehnila ob misli, da bom čez mnogo let morda spet pobegnila iz družbe ob kresu in se predala spominom na mladost, na dni, ki jih doživljam zdaj.

Branka Semrov, 8. b.
Osnovna šola Tone Čufar,
Jesenice

Otrok si bil

*ki so mu ceste postale igrišče,
otrok si bil,
ki si neonski luči
pravil — prijatelj...
— zato je tvoje razbolelo srce
utonilo v tebi
in ostalo skrito sočloveku —*

*Deček si bil,
ko so te ožigosali
in ti za leto dni odvzeli dom.
Deček si bil,
ko si spoznal,
da je svet pod neonskimi lučmi — umazan,
ko si si dejal,
da si košček te skrite umazanije.
— zato so se tvoje solze
potopile v nasme —*

*In sedaj, ko si odrasel
niti ljubezen
ne prebudi tvojega
zabetoniranega srca.
In sedaj, ko si odvrgel
lažno otroštvo z ramen
niti trpljenje
ne prebudi tvojih
potopljenih solz.
Včasih si za trenutek
zaželel ljubezni,
poiščeš si jo,
nato pa se v tebi zbudi spomin,
jo odvvrže
in se potopiš
med ceste in neonske svetilke...*

ANDREJ KOKOT

Pesmi sreče

I.
Trava umira,
v mojih očeh je noč,
spomin na mladost že blede,
moja beseda je redka
in ves svet okoli mene je črn,
gora velikih upov plahni v dežju
puhlih besed.
In vendar pod njo še iskra brli:
življenje ostane,
kljub žalosti in črnim nočem,
ki mračijo sončne dni.
Življenje ostane,
čeprav se vse, kar me obdaja,
v prahu drobi in so misli
uprte v pogubo. Moja sodba izgublja
veljavo, dasi je še tako pravična.
edini izhod je pesem smrti,
kljub temu pa bo življenje slavilo
zmago in utrla svojo večno pot.

II.
Tiha je noč
in nič se ne zgodi,
kot da se je že vse zgodilo,
da je smrt opravila svoje,
ogelj in voda imela svoj ples.
Tiha je noč,
v daljavi
pa zvezda brli, pa zvezda brli,
kot da ve, kaj je bilo,
kot da ve, da nekaj še bo.

III.
Pesem je mrtva,
beseda je mrtva,
mrtev je kamen in mrtvo drevje.
Vse je umrlo, gora in reka,
človek in zemlja,
vse je umrlo.
Na robu
te mrtve
planjave pa kal
iz zemlje prodira
in se ne meni za žalost,
v kateri brsti.

IV.
Vse je mrtvo,
vse je mrtvo in žalostno.
Jaz pa sem srečen, čeprav sem
mrtev kot vse drugo
in so se moje misli razblinile
v nič in je moje telo zdavnaj že prah
in se je zemlja razbila, kot kepa prsti
in se razgubila v večnem prostoru.
Srečen sem, presrečen, kot v dneh
prve ljubezni, ker vem, da se bo nekdaj
spet rodila zemlja in večna pesem,
pesem pričakovanja.

Žalostna pravljica

Nekdo
se je pritiho tapil
v kamro moje skrivnosti
in mi odnesel
poslednji kanček samozavesti.

Nekoč
se je v meni pojavil,
kot kramar
in mi ponudil
izgubljeno dragocenost.
Vendar se nisem zmenil zanj.
Zaloputnil sem vrata ponosa
in tako prikril svojo izgubo.

On pa je bil
usmiljen.
Svojo kramo je pustil
na pragu moje vesti
in tiho odšel.
Kljub temu pa ne odprem
svojih vrat,
ker se bojim, da s podarjenim
blagom ne bom imel kaj početi.

MIHA KLINAR

Izvir

Iz zemlje
se rodi
izvir
in svetel
in čist
brzi
navzdol
preko kaskad
pojoči slap
v prepad
tako
kakor
mu določil
je pot
usode nagib.

Črni kroki

Velika
črna ptica
v krožnem letu
nenadoma
obstane
kot ujeta
z razpetimi perotmi
na sivem nebu
opazuje
gladno išče
in nato
zdrsi
kakor po loku
in spet obstane
kakor na tetivi
puščica smrti
ki strmoglavo
kakor črn kamen
pada
v praznino
med gozdove
na svojo žrtev.

Na dnu

Tu ni krmila
da bi našel smer
nazaj v daljave
v mladih dni pristan
Tu je vihar
in noč
pošasten ocean
in trhla ladjica želja
obsojena
da tu
na dnu
konča
brezciljno pot

Brez svoje krivde

Zasramovali so te
in zaničevali ...
To se pravi:
psovali so te
z Ničem.
Si res prišel
iz Niča?
Je možki, ki te je spočel, nič?
In ženska, ki te je rodila, nič?
V NIČ SE VRAČAŠ SAMO,
ČE SI NIČ.
Pa tudi, če si nič,
ne toži nad nesmisлом bivanja
in ne toži nad smrtno.
Misli si:
na življenje sem obsojen
in ne na smrt.
Obsojen
brez svoje krivde.

Voda

Umiješ se
v prozorni
kristalno čisti
vodi
in nevaležen
rečeš
z občutkom
gnusa:
Joj, kako
umazana
je voda!
in ne:
kako sem bil
umazan!

Ob svetilki spominov

Po temnih hodnikih minulosti
tavaš
s svetilko spominov –
obrazi, ki jih srečuješ,
podobe, ki jih gledaš
so lepše kakor v resnici.
Postajaš otožen
in ponavljáš:
Lepo,
lepo je bilo živeti.

Občinski odbor na Koroški Beli je na seji dne 22. novembra 1939 po poročilu občinskega odbornika komunista Edvarda Giorgionija razpravljal o hišni preiskavi v občinski pisarni in o moji aretaciji in sklenil:

»1. da protestira proti postopanju organov policijskega komisariata na Jesenicah in uprave policije v Ljubljani, h kateri je bil predsednik občine odveden, češ da je njihovo postopanje bilo nezakonito;

2. da zahteva, da se predsedniku občine vrne takoj osebna svoboda, glede vseh odgovornih organov policije pa takoj odredi suspenzija z njihovih službenih položajev in uvede sodno kazensko in disciplinsko postopanje zaradi zlorabe oblasti, in

3. da občinska uprava sporoči poročilo Edvarda Giorgionija, protest občine in njeno zahtevo predsedniku HSS dr. Vladku Mačku, predsedniku SDS Srdjanu Budisavljeviću in ministru za notranje zadeve Stanoju Mihaldžiću.«

Kot običajno je sreski načelnik tudi ta sklep občinskega odbora zadržal. Občinski odbor se je proti temu pritožil. Upravno sodišče v Celju pa je s svojo odločbo R 25/39-6 na razpravi 9. februarja 1940 odločbo sreskega načelnika razveljavilo. Po 9 dneh policijskega zapora sem bil z drugimi aretiranci – podpisniki letaka izpuščen.

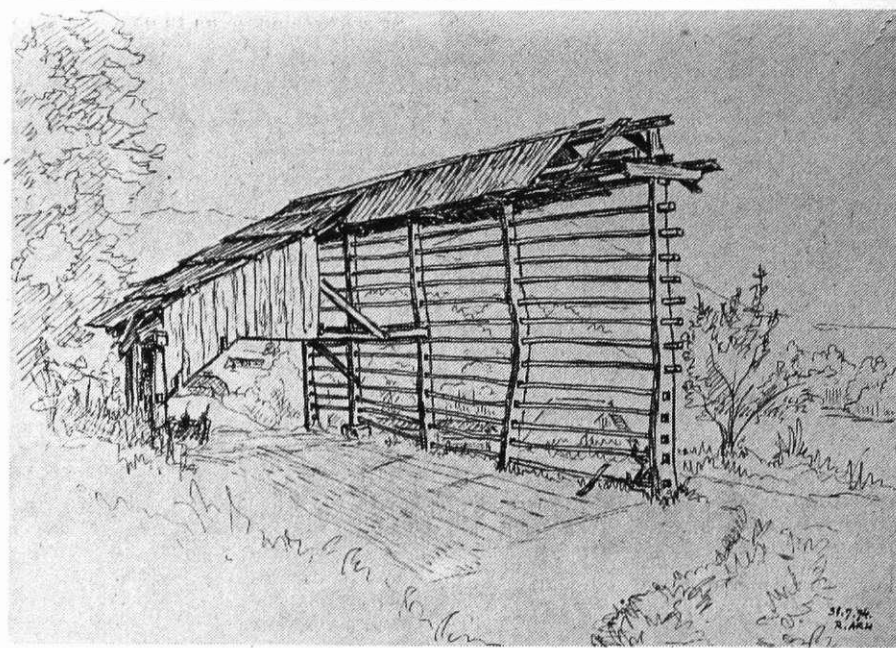
Policija nas je imela pod stalno kontrolo. Strogo je pazila, kam hodimo, s kom se sestajamo itd. Tudi našo pošto je hotela cenzurirati. Poslovodkinji javorniške pošte Antoniji Koželj je prinesel policijski nadzornik Jesih seznam oseb, katerih pošto naj bi dajala policiji v cenzuro. Ta se je odločeno uprla tej zahtevi. Bila je naš simpatizer in nas preko Antona Čopa (Jurčka) opozarjala na take stvari. Zaradi tega so jo premestili na Jesenice.

Polijski nadzornik Jesih je kupoval otrokom bombone, da bi pazili name in mu povedali kaj zanimivega o meni. Nekoč je svetoval brezposelnemu delavcu Alojzu Cofu, naj gre k meni in me vpraša, kako bi prišel v Francijo in na kateri naslov naj se tam obrne. Potem pa naj pride o tem njemu poročat.

Pri takem delu so sodelovali tudi zagriženi pristaši JRZ, posebno pa kaplan Duhovnik. Tako so me denuncirali na sreskem načelnstvu, da silim občinske uslužbence, da morajo ob državnih praznikih delati, da gozdnega čuvaja pošiljam samo v gozdove naših pristašev itd.

Naša nepopustljivost in doslednost v boju za samoupravo in napredek občine, za pravice delovnega človeka in za politične svoboščine sta zbujali vedno večjo občudovanje in simpatije med občani. Celo tisti, ki so bili pod močnim vplivom vere, oziroma cerkve, so začeli zagovarjati naše delo, čeprav so nas naši nasprotniki napadali, da smo komunisti. Na vsak način so nas hoteli onemogočiti pri delu in nas očrniti pred občani. Najprej so udarili po meni. Nekega jesenskega dne 1938. leta mi je prišel povedat policijski stražnik, da moram takoj na komisariat, kjer me čaka svetnik banske uprave gospod Svetina. Ta je prečital pritožbo proti meni, češ da zamerjam županske dolžnosti. V pritožbi je med drugim napisano, da silim občinske uslužbence, da morajo ob nedeljah delati in tako ne morejo k maši, da se kot župan ne udeležujem uradnih maš (ob državnih praznikih) in da ob državnih praznikih ne izobešam na svoji hiši državne zastave.

Nasmehnil sem se in rekel svetniku, da mi teh očitkov ne bo težko pojasniti. Nedeljsko službo na občini so imeli že davno pred našim prihodom na občino. Uvedena je bila na zahtevo občanov iz oddaljenih krajev (Javorniški Rovt), ki so prišli na Koroško Belo običajno le ob nedeljah k maši in hkrati opravili tudi svoje zadeve na občini. Dežurno službo na občini ima ob nedeljah samo en uslužbenec in to od 9. do 11. ure. Če hoče, gre lahko k prvi maši.

Rudolf Arh: Groblarjev kozolec

Nadaljeval sem, da se res ne udeležujem uradnih maš in da je po ustavi veroizpoved svobodna, zato je to moja osebna stvar, ne pa stvar države. Ko sem kandidiral, me volivci niso obvezali, da bom moral hoditi v cerkev. Le oni bi to lahko zahtevali, kandidat pa ima pravico, da se taki zahtevi ne ukloni in se zahvali za zaupanje.

Res je tudi, da ob državnih praznikih ne izobešam na svoji hiši državne zastave. To so dolžni storiti le hišni posestniki v mestih. Ovaditelju in banski upravi pa je do prav dobro znano, da sem brezposelni delavec in to po zaslugi same banske uprave, ki mi je kot delavskemu zaupniku vzela po zakonu priznani zaščito pred odpustom. Ko bom toliko zaslužil, da bom kril svoje življenjske potrebe, bom lahko mislil tudi o nakupu državne zastave.

Ko sem končal, se je nasmehnil tudi svetnik Svetina. Nič ni rekel, iz njegovih drobnih, žarečih oči pa sem bral, kako smešna in revna se mu zdi ta pritožba. Prav v tem času smo se pripravljali na državnozborske volitve. Predviden sem bil, da kandidiram na teh volitvah. Zato smo sumili, naj bi imela ta ovadba širši pomen. Pred volivci sreza so me hoteli prikazati kot zagriženega nasprotnika vere in protidržavnega elementa; to jim pa ni uspelo.

Za avtorja te ovadbe so sumili kaplana Antona Duhovnika, četudi je bil v tem času že v Bohinjski Srednji vasi. Ta je bil, kakor bomo videli še pozneje, zelo priden ovaduh.

Kaplan Anton Duhovnik je s svojim delovanjem stranki JRZ več škodoval kot koristil. To so začeli opaziti tudi njegovi somišljeniki. Začeli so se prepri in januarja 1938 je bil Duhovnik premeščen v Bohinjsko Srednjo vas. Kronist, ki bo prebiral glasilo »Na mejah«, bo začudeno ugotovil, da je z odhodom kaplana prenehala tudi tista žolčna in prostaška gonja proti občinske-mu odboru. List »Naš kovinar«, št. 8., z dne 27. februarja 1938 je sicer v zbadljivem in na videz anonimnem sestavku »Tebi v slovo« stvarno prikazal značaj tega človeka. V času stavbinske stavke delavcev »Slograda« na Jesenicah in Javorniku je organiziral stavkokaze in jim osebno podajal v roke krampe in lopate. Najtesneje je bil povezan s policijo in z njo sodeloval v protidelavskih akcijah.

Bil je vnet zagovornik italijanskega fašizma, hodil v Italijo, kjer se je sestajal s fašisti. Po nemški okupaciji so ga Nemci aretirali in ga zaprli v Begunjah. Tu sva se srečala po 22. juniju, ko so Nemci napadli

SZ. Pripovedoval je, kako bo sedaj drugače, kako si bodo tu Nemci polomili zobe. Hvalil je Sovjetsko zvezo. Začuden sem ga gledal. V tistih usodnih dneh bi bil človek res verjel tem izjavam, misleč, da se je vendar tudi v takih ljudeh prebudila zavest o pripadnosti k lastnemu ljudstvu. Mnoge je usodna dilema: ali z okupatorjem ali z lastnim ljudstvom pripeljala na pravo pot, četudi je bila njihova preteklost povsem drugačna. Toda kaplan Duhovnik ni bil tak. Nisem mu mogel verjeti, zato sem molčal.

Po odhodu iz zapora leta 1941 je bil nekaj časa v Gorici pri svojih starih znanjih. Povezan je bil z belogardistično organizacijo in se je vneto boril proti članom OF, zlasti pa proti komunistom, ki jih je ovajal beli gardi in okupatorju.

O tem je pri zaslišanju na Rupnikovem procesu izpovedal bivši upravnik ljubljanske policije in eden od vodilnih belogardistov dr. Lovro Hacin tole:

»Tudi že preje v Jugoslaviji sem spoznal v neki družbi na vrtu v Unionu Duhovnika, ki je bil duhovnik v Bohinju. Léta 1943 je prišel k meni, tedaj sem mu naročil, kako naj dela. Res je pridno delal in je prinašal še najbolj konkretne stvari.

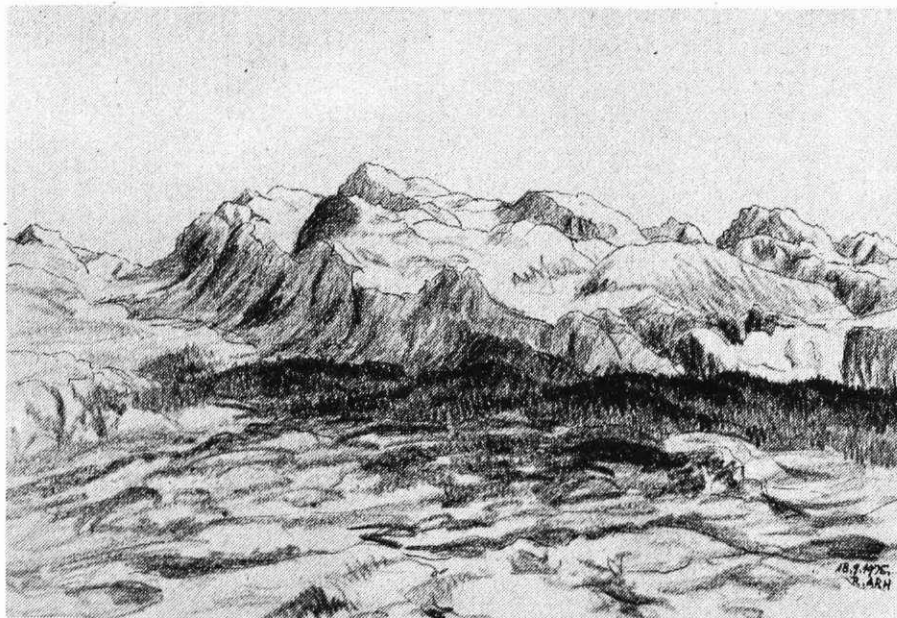
Direktno nase sem navezal 10 zaupnikov, ki sem jih navedel že v prejšnjih zaslišanjih. Smatram pa za možno, da sem imel še koga in da se bom spomnil še katerega. Od teh je Duhovnik imel vezanih precej informatorjev, edino on je bil nekaj vreden in bi ga edinega obdržal, pa se je preselil, kot vem, v Gorico. Duhovnik je dobil od mene nagrado 5–6 krat po 5000 lir.

Duhovnik mi je dajal največ slučajev komunistov, oziroma mi je signaliziral razne sumljive sestanke. Tako smo na podlagi poročil aretirali na nekem sestanku v Trnovem decembra 1943 10–12 ljudi. Ne vem točno, kaj se je z njimi zgodilo, vem le, da smo jih nekaj poslali v Nemčijo, nekaj na delo. Duhovnik je začel z menoj delati oktobra 1943. Pridobil sem ga v teku razgovora nekoč, ko je bil pri meni. Delal je z menoj do avgusta 1944, ko je odšel v Gorico. Največ je on delal v predmestu Šiške in Trnovo.«

Fašizem, ki mu je bil vnet privrženec, ga je tudi pokončal. Proti koncu vojne so ga Nemci aretirali in odgnali v taborišče Mauthausen. Tam je bil leta 1945 usmrčen in sežgan.

Posluševali so se vseh mogočih načinov, da bi ovirali naše delo in nas kompromi-

(Nadaljevanje na 6. strani)

Rudolf Arh: Triglavska skupina z Velikim Bogatinom

(Nadaljevanje s 5. strani)

tirali pred občani. Na vsak način so nas hoteli odtrgati od baze, da bi nas tako laže pognali z občine. Nadzorna oblast je take negativne in celo nezakonite akcije naših zagriženih nasprotnikov in zapeljancev podpirala. Tudi ona se je trudila, da bi dosegla razdor med občinskim odborom in občani, tako je, na primer, sreski načelnik podpiral kljubovanje nahujskanih gasilcev glede gradnje gasilskega doma in jih s tem navajal na kršenje gradbenega reda. Upravno sodišče v Celju je tak postopek sreza obsodilo kot nezakonit.

Težave smo imeli tudi z odvozom materiala z gradbišča pri gradnji nove šole. Material smo odvažali na desni breg potoka Bela na zemljišče Antona Lipovca. Z njim so se že prej sporazumeli. Lastnik zemljišča na levem bregu Pavel Soberl pa je temu nasprotoval. Kljub ugotovitvam uradne strokovne komisije, da odvažanje zemlje na ta kraj ne more imeti nobenih posledic, je sreski načelnik branil neupravičeno in nezakonito nasprotovanje Soberla, a v škodo splošnega interesa. Upravno sodišče je tudi to stališče sreza spoznalo za nezakonito.

Na osnovi gradbenega zakona smo sprejeli za Javornik in Koroško Belo regulacijski načrt, s katerim je bil določen način zazidave naselja. Banov osebni prijatelj in režimski veljak gradbenik Boštjan Belcijan je hotel graditi mimo zazidalnega reda občine. Občina mu kljub njegovim zvijačam ni izdala gradbenega dovoljenja. Tudi tehnični izvedenec banske uprave, ki je sodeloval pri komisijski obravnavi, je nasprotoval njegovim zahtevam. Sreski načelnik pa se je postavil na njegovo stran in mu sam izdal gradbeno dovoljenje.

Tudi take mahinacije jim niso pomagale. Če so nas hoteli pognati z občine, so morali najti nekaj bolj učinkovitega in brez možnosti posegov upravnega sodišča. To je z nekaterimi svojimi razsodbami v našo korist že močno prizadelo avtoriteto sreskega načelnika in bana. Ban Natlačen je našel bolj učinkovit in tudi nezakonit način ter nas pognal z občine.

2. Policija aretira in izžene župana in občinskega odbornika v internacijo v Bilečo

V začetku leta 1940 so se notranjepolitične razmere v državi še poslabšale. Vlada Cvetković-Maček se je čedalje bolj odkrito opirala na fašistične sile, da bi ji po potrebi pomagale dušiti odpor lastnega ljudstva. Po vzoru Hitlerjeve Nemčije in Mussolinijeve Italije je pripravljala taborišča in druge ukrepe proti vsem naprednim borcem, predvsem pa proti komunistom, ki so stali na čelu borbe proti porajanju fašizma pri nas, se borili za enakopravnost jugoslovanskih narodov, za svobodo in pravice delovnega človeka ter za naslonitev na SZ. Da bi legalizirala svoj brezpravni postopek proti ljudstvu, je vlada izkoristila krvave študentske demonstracije v Beogradu in 15. decembra 1939 **razširila** že tako oster zakon o zaščiti države. Dodala mu je nov člen 12-a, na podlagi katerega je lahko policijska oblast neposredno in brez vsake sodbe ali dokazov pregnala vsakogar v določen kraj in ga tam zaprla, oziroma konfinirala.

V takem vzdušju smo poleg drugega družbenega delovanja opravljali svoje naloge tudi na občini. Prve dni februarja 1940 je začela z delom kolavdacijska komisija za prevzem izvršenih del — prve faze izgradnje nove šole. V komisiji smo bili iz občinskega odbora Kralj, Gerdej in jaz, z banske uprave ing. Černivec, od izvajalca del pa Tkalc, Vižintin in Borc. Pri delu komisije ni bilo soglasja, ker so izvajalci zahtevali povišanje cene za okrog 100.000 dinarjev, kar so utemeljevali s tem, da imajo okrog 90.000 din izgube.

Podjetniki so na licitaciji oddaje del g. 7,2% popusta na uradni predračun

stroškov. Kmalu smo ugotovili, da so si ta popust hoteli prislužiti s slabšo kvaliteto del in s slabšim materialom ter na račun podražitve. Poostrihli smo nadzor nad izvajanjem del. V začetku sem to kontrolno opravljaj sam, pozneje pa ing. Oswald, ki smo ga v tem času sprejeli v občinsko službo. Večkrat smo jih zalotili, ko so v betonsko mešanico dajali znatno manjšo količino cementa, kot bi ga sicer po pogodbi morali. Ker so v zidove dajali slabšo opeko (soliter), smo zahtevali, da jo zamenjajo. Zahtevali smo tudi popravilo betonske plošče nad telovadnico. Ploščo so delali v zimskem času. Zmrznila je, ker je niso zavarovali proti zmrzali, čeprav smo jih na to opozorili takoj po končanem delu. Odklonili smo zahtevano vsoto 100.000 din za povišanje cen in zahtevali, da se popravilo pomanjkljivo opravljena dela na stroške podjetnikov. Na sestanku komisije 6. februarja se je ta spor zelo zaostрил in nismo prišli do sporazuma. Stavbenik Borc, ki je bil dober prijatelj bana Natlačen, je začel groziti, da bomo že videli, kaj bo. S tem sestankom smo končali okrog 18. ure in se dogovorili, da ga bomo nadaljevali naslednji dan zjutraj.

Sestega februarja je bil pustni torek. Zvečer sem še na pustovanje v Delavski dom pri Jeleni na Savi. Nameraval sem tam ostati samo do polnoči, ker sem hotel biti svež za delo prihodnjega dne. Veselo sem se zabaval v krogu svojih prijateljev, s katerimi sem preživel že mnogo lepih, pa tudi težkih dni. Opolnoči sem se poslovil in odšel domov, ne da bi slutil, da se s temi svojimi sodelavci ne bom dolgo videl. Zjutraj me vrže policija iz postelje. Policijski agent mi izroči odločbo komisarja Wohinza in napove aretacijo. Z odločbo komisarja, datirano s 6. februarjem 1940, Pov. št. 188/1 in odprto na zloglasni člen 12-a zakona o zaščiti države, so mi odredili začasnega kraj pod oblastnim nadzorstvom v Bileči, srez v Hercegovini. V svoji odločbi ni komisar navedel niti enega konkretnega prekrška, navedel je le pavšalno trditve: »ker motite red in mir«. Imel sem le pol ure na razpolago, da sem si vzel najnujnejše stvari, nato so me odpeljali na železniško postajo na Jesenice.

Tja so pripeljali tudi komunista Franca Benedičiča, krojača z Jesenic. Tik pred odhodom vlaka je policija pripeljala še Ignaca Kralja. Ta je bil na pustni zabavi pri Konjiču na Javorniku do jutra. Policija ga je našla še z rdečim fesom na glavi in v zelo veselem razpoloženju. V tem vzdušju ni verjel, da je resnica, mislil je, da je to le šala.

Kljub rani uri se je na postaji nabralo nekaj ljudi in se poslovilo od nas. Tudi na javorniški postaji se je zbralo precej ljudi, med njimi tudi občinski tajnik Adolf Jakhel in gospodinjska učiteljica Mara Rupena. Pozdravljali so nas s komunističnim pozdravom — s stisnjeno pestjo. Policija nas je odpeljala v Ljubljano v šentpetersko kasarno (policijski zapor), kjer smo že našli več drugih borcev, komunistov iz Slovenije.

Naslednji dan so nas vklenjene po dva in dva skupaj odpeljali na železniško postajo Zalog in od tam naprej proti Bileči. Tja smo prišli 10. februarja, kjer so že bili tovariši iz Makedonije, Črne gore in Srbije. Med njimi vodilni komunisti Moše Pijade, Ivan Milutinović in Ivo Lola-Ribar.

Proti odlokem prvostopne oblasti o konfiniranju smo se po svojih zastopnikih pritožili na bansko upravo. Odloke o zavrnitvi naše pritožbe z navedbo konkretnih razlogov za našo konfinacijo je prejel naš pravni zastopnik dr. Ivo Štempihar šele 9. maja 1940. Ker odločba na mojo pritožbo najboljše karakterizira ničnost pravnih argumentov in brezobzirnost oblasti ter njen namen, da nas za vsako ceno izolira od množic, navajam ta odlok v celoti.

»Kraljevska banska uprava dravske banovine.

II/2. št. 1660/3

Ljubljana, 6. maja 1940

Gospod

Perko Vencelj, hišni posestnik

Javornik št. 102.

v roke zastopnika dr. Štempiharja Ivana, advokata na Jesenicah.

Z odločbo z dne 6. februarja 1940. Pov. št. 188/1 Vam je policijski komisariat na Jesenicah odredil na osnovi paragrafa 2. uredbе o spremembi in dopolnitvi zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi z dne 15. decembra 1939 (Službeni list št. 641/101-1939) začasnega kraj bivanja pod oblastnim nadzorstvom v Bileči, srez Bileče, ker motite red in mir. Proti tej odločbi policijskega komisariata na Jesenicah ste vložili pravočasno pritožbo na kraljevsko bansko upravo.

Kraljevska banska uprava je pregledala navedbe pritožbe in napadene odločbe, kakor celi razpravni spis ter na osnovi paragrafa 122, točka 5 zakona o občnem upravnem postopku pozivno na predpis točke 2, paragrafa 2 citirane uredbе o spremembi in dopolnitvi zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi

odloča, da se pritožba odbije, napadena odločba pa se potrdi kot v zakonu osnovana.

Razlogi:

V teku postopka policijskega komisariata na Jesenicah je ugotovljeno, da motite red in mir.

Ta okolnost je glede Vaše osebe ugotovljena v sledečih dejstvih:

Sopodpisali ste letak »vseemu delovnemu ljudstvu Slovenije« in »Kaj hočemo«, ki je bil v mesecu novembu 1939 izdan kot program za ustanovitev politične stranke pod imenom »Zveza delovnega ljudstva«, ki ni odobrena od ministrstva notranjih poslov in ki naj bi bila po svojem programu v bistvu komunistična ali temu blizu stoječa stranka. Razširjanje tega letaka je zabranilo državno tožilstvo v Ljubljani z odločbo z dne 14. novembra 1939 K. št. 3/80/39, in to iz razloga, ker ta letak vsebuje po členu 1/1, čl. 3 in 4 zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi kazniva dejanja.

S podpisom tega letaka ste jasno dokazali, da ste solidarni s kršilci javnega reda in miru, ki so ta letak izdali.

Radi tega ste bili prijavljeni državnemu tožilstvu pri državnem sodišču za zaščito države v Beogradu, kateri je v smislu paragrafa 33, odst. 1 zakona o državnih sodiščih za zaščito države to prijavo odstopil državnemu tožilstvu v Ljubljani v svrhu kazenskega postopanja proti Vam radi krivde dejanja iz čl. 3, 4 in 5 zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi iz čl. 69 zakona o tisku.

25. marca 1937 Vas je policijski komisariat na Jesenicah kaznoval po paragrafu 23 zakona o društvih, shodih in posvetih na 500 din globe. Dne 23. februarja 1938 ste bili kaznovani po čl. 1 naredbe kraljevske banske uprave iz leta 1932 na 300 din globe. Dne 15. oktobra 1938 ste bili kaznovani po čl. 3 cestne uredbе na globo 50 din, dne 9. januarja 1939 pa ste bili kaznovani po čl. 74 zakona o notranji upravi na globo 500 din.

S podpisom navedenega letaka je ugotovljeno, da ste širili miselnost, ki je v nasprotju s sedanjim socialnim in državnim redom ter tvori kaznivo dejanje po zakonu o zaščiti javne varnosti in reda v državi. To dokazuje tudi dejstvo, da so pod Vašim vodstvom kot predsednika občine Koroška Bela nekateri občinski funkcionarji širili omenjeno miselnost in delovali v smeri, ki je važnim državnim interesom škodljiva. Vsled tega so bili radi kaznivega dejanja po zakonu o zaščiti javne varnosti in reda v državi aretirani in prijavljeni državnemu tožilstvu pri državnem sodišču za zaščito države sledeči: pomožni občinski tajnik

Martin Schwantes, ki so ga v februarju petinštiridesetega pokončali v Sachsenhausnu, je napisal v svojem zadnjem pisnu:

»Človeštvo je zdaj v takšnem stanju, da bo zaključilo stoletja dolgo

zgodovino

in novo poglavje,

prvo človeško

odprlo.

Lép je občutek,

če si pri tem razvoju

pridejal svoj delček.

Smrt je naraven pojav.

Vse kreature morajo umreti.

Kdor pa je življenje žrtvoval

za našo stvar,

je svojo smrt povzdignil v dejanje.

Takšna smrt je lépa —

pri vsjej umazanosti —

ker ni nekoristna.«

Kako bi bilo na svetu, če bi ne bilo ljudi, ki so verjeli, da je lahko tudi smrt koristna?

Pred mednarodnim muzejem visi napis:

»Vsaka péd té zemlje je namočena s krvjo in s smrtnim znojem deset tisočev mučencev iz mnogih evropskih narodov. Deset tisočev ljudi razhajajočih se preprisanj.

Tu so jih mučili do smrti.

Morili so jih samo zaradi téga, ker so ostali zvesti ljudstvu, iz katerega so poglali svoje korenine.

Ker so svobodo in demokracijo ljubili bolj od svojega življenja.

Socialisti so bili.

Sovraštvo med narodi jim je bilo tuje.

Odklanjali so pomor ljudstev.

Posvetili so se humanizmu.

Prijateljstvu med narodi.

Zato so jih ubili.«

Pa še:

»V tihem spoštovanju se na tém kraju klanjamo dragim. Borcem proti vojni, Borcem proti fašizmu. Borcem proti militarizmu. Vsem žrtvam naci nasilja.

Spominu in svarilu je namenjen tale kraj:

Spominu na nepreštete mučence in junake antifasističnega odpóra.

Svarilu nam in generacijam, ki bodo nam sledile:

Nikoli več ne smemo dopustiti, nikoli več ne smemo dovoliti, da bi nas pregazila fašizem, militarizem! Dovolj je bilo barbarizma v našem narodu! Prevč ljudstev smo že poteptali!«

Še enkrat:

Pogum za tak napis je tréba štéti Vzhodnim Némcem v dobro.

Sprehod skozi mednarodni muzej je dolg in težek. Srččen sem, ko vidim, da so jugoslovanske žrtve dostojno predstavljene. Premikam se od slike do slike mladih fantov in dekle, žena in starcev. Bërem, kaj so pretrpeli, prëden so umrli.

Jokam.

V sosëdnjem, francoskem paviljonu joče Francozinja. Na glas in brez sramu. Prejokal sem se skozi jugoslovanski paviljon.

Slišim skozi stëno, kako Francoz tolaži žëno:

»Mais ma chère...«

(»Ampak moja draga...«)

Obšël sem špansko stëno. Očala držim v rokah, da si lahko brišem solze. Lépa, mlada Francozinja, do konca objokana, plane v objëm:

»Et vous aussi...«

(»In tudi vi...«)

»Non, non, madame,« jo pomirim. Mož jo je objël in skušal pomiriti. Zagotovo ji je šepetal lépe besëde na ušësa, ker se je čëz nekaj časa lé umirila. Potëm pa, stiskajoč žëno k sëbi, mi je razodel:

Žëno mater so esesovci tule, v Sachsenhausnu, obëšili na apelplacu. Na tistih vešalih, ki jih še danes lahko vidi svët.

V svarilo taboriščnikom, ker je odprla usta. Izlajala je vsë, kar se je nabralo v njëj.

Ker se je spraznila, so jo obëšili.

Hčërka je med slikami francoskih žrtëv našla svojo mater. In opis pod sliko, zakaj je žënska morala umrëti. Bila je njëna mati.

Ona je njëna hčërka.

Po svoje žrtëv Sachsenhausna. Žrtëv zveri, ki so za dvanajst lét zavladale Evropi.

Spustimo se v klepët.

Živita v Rouenu. Otroka sta pustila staršem. Takoj je na vrsti Oradour. Francoske Lipice. In naše Dražgoše, Rašica, Kozara. Kralji, v katërih so ljudje umirali v plamënih.

»Na Kordunu grob dô groba, traži majka sina svoga.«

V Velunju na Kordunu so ustaši požgali na stotine Srbov v cërkvï. Pri nas so še Jasenovac, Bëgünje, Urh...

»Imate pri sëbi zemljevid vaše domovine? Ne? Ga nama lahko narišete? In vpišite kraje, ki ste jih zdaj imenovali? Hočeva videti vse slovënske in jugoslovanske Oradourje!«

Narišem zemljevid in vpišem kraje. Tako. Na pamet. V polomljeni francošini razlagam, kaj se je kjë zgodilo.

Pletërnica...

Pëtinštiridesetega. V zadnjih dnéh aprila.

Naš tovornjak z radisti je zadëlo v polno. Za njimi so lahko pobrali le nékaj drobovine. Pločevine.

Poklicali so nas vsë, ki smo se količkaj spoznali na radijske zvéze.

V tistih časih so bili walki-talkiji še sanje.

Pobral sem modri ruski radijski zaboj in ga zadël na rame. Taster sem vtaknil v žëp. Morsejevo abesedo so mi Rusi vbili v glavo.

Priti moram na grič, na katerem so si topničarji izkopali jarek. Odkoder s svojim dvogledom, ki vidiš skozenj, pa čeprav čëpiš v jarku, opazujejo premike na nasprotni strani.

Švabi, ustaši in kar je té zalëge, so me opazili. Krogle se zarivajo krog mëne v zemljo. Gologlav sëm. Eni izmed krogel se je zahotëlo, da mi je oplemenitila lasišče.

Strelëc je prezrl drobno dëjstvo:

Za vojaka so me izšolali v švabski vojski.

Med mnogimi povëlji je bilo ëno poglavito:

»Kritje!«

»Du Arsch verfluchtet: Deckung nehmen!«

(»Ti rit prekleta: pojdi v kritje!«)

Naš feldwebel je kar ponorël, če se ob streljanju nismo o pravem času spravili za krtine.

»Vsak dan lahko izdëlamo sto tankov, sto letal, tisoč topov, sto tisoč pušk, milijone krogel. Vsak dan lahko izdëlamo orožja, da bi z njim lahko pobili svët.

Da bi lahko pobili svët, potrebujemo vojake. Jasno?

Prëden zraste vojak, traja osemnajst lét. Jasno?

Orožje smëš odvrëci. V skladiščih ga je še na kupe. Jasno?

Edina stvar, ki moraš paziti vsak trenutek nanjo:

Tvoja glava.

Čë bo krogla našla pot skóznjo, če jo bo prebila mina, če jo bo raztrgala granata, boš ostal brez një. Wehrmacht bo torej ostal brez vojaka.

Vaša prva skrb je torej:

Skrb za lastno glavo!«

Ta navodila so nam tako dolgo vtëpali v betice, da so nam prešla v meso in kri.

Ko me je torej krogla požgëkala, sem se v sekundi znašel za krtino. Ne boste, ljubčki! Iz vaše šole sem prišël!

Ohraniti moram cëlo glavo in se spraviti na grič.

Ko sem na cilju skočil v jarek, je topničarski opazovalec debelo zajajal:

»Kako si stigao kroz ovu vatra?«

»Peške, dušo moja, peške.«

Poklicali sem brigadno radijsko postajo.

Lahko gredo v napad.

Trije T-34 so prihrumëli préko griča. Šë prëden so se mogli spustiti v dolino, jo je prvi dobil v gosenco.

Drugi ga je navëzal na jeklëno vrv. Trëtji ju je šëtil. Iz vseh trëh kupol je bruhal divji ogenj. Vëm, da imajo v vsakem tanku šestindevetdeset granat.

Brigadni postaji sproti tastiram položaj naših trëh jeklenjakov. Tam pa se je nékaj pretrgalo. Ne morejo vzpostaviti zvéze s pehoto.

Pehota je prepričana, da je naš tankovski vod prebil sovražnikove jarkë. Torej: Juriš!

Mladi srbski fantje, šële mobilizirani, so se začëli valiti préko griča v dolino, v kateri je gospodarila Smrt. V čakširah in opankah, z borno puško v roki in z nékaj naboji proti žëlëzju, s katerim je še vedno razpolagal rajh.

Prve vrste padajo kot pokošëne. Ves iz sëbe pritiskam na taster:

»Ustavite pehoto! Vse bodo pobili!«

(SE NADALJUJE)

Nova palača v Sanssouciu. Prav je imël francoski general, ko je vzkliknil, da je hipov na strëhi vëč kot pëšcev na cestah. Zunaj en sam vëlik dolgčas. Notranjščino pa je vrëdno poglëdati. Kdor bo prišël kdaj v Potsdam, naj si jo oglëda! Mora pa paziti: do vëčëja je najmanj kilometer... (4)

Kakšna je oblaka? Je kravata v rédu? («Danes je braz kravate!») So čevlji isti kakor včeraj? Srajco je zamenjal. Pa saj je modrokarirasto nōsil samo dva dnēva! Bil je pri frizēru! Ampak — mislim, da mu lasje na stranēh rahlo štrlijo... Frizērki bi ne bilo trēba tako hitēti! Pa urēzal se je, ko se je bril. In hlače nimajo ostrih robov. Spodnji gumb na suknjiču ima odpēt.

Po zvonjēnju se skušam na hodniku urediti, prēden stopim v razred. Nikoli ne bom pozabil Mirka Mahniča!

»V razred smēte stopiti samo taki, kot da vas je pravkar nekdo vzēl iz škatlice.« Pri svojih lētih bi lahko prekal hudiča, kot lepotev v razred pa ne morem vēč stopiti.

»Ko se mi je že zgrbil stas, mi trēbuh visel je čez pas kot jasev in vabljen oglaš — za ljubi kruhek.«

(Janez Menart, Za ljubi kruhek)

Ko pa vpišem snov v dnēvnik, tedaj se zazrēm v mladino pred seboj in vēm:

Toliko in toliko mladih ljudi sedi pred menoj. Vsakdo izmed njih je živ človek. Gnēsti moram torej tisto, čemur v vsakdanjem jeziku pravimo mladinec in mladinka.

Težko jih je gnēsti. To je rēs. Če pa jih dobro gnēteš, postanejo dēl tēbe. Morda si srēčen: postaneš ēden izmed njih. Zaupajo ti vsē skrivnosti, pokažejo ti svoje pesmi, prebrati smēs zaupna pisma. En sam pogoj: zajamčen molk. Pogovor vēdno samo med štirimi očmi. Popolno prepričanje, da je bila ali da bo zaupana skrivnost v tvoji glavi spravljena vsaj tako varno, kakor da bi bila deponirana v banki.

Dobro se počutim, ker vēm, da imam toliko mladih prijateljic in prijateljev. Ne učēnk, učēncev, znank in znancev. Sevēda je med stotinami tistih, ki se vsak dan srečujem z njimi, tudi kakšen tak, ki spada v zādno kategorijo. Pa so rēdkji.

Čudno je, ampak je rēs:

Najbolj pri srcu so mi tisti, ki vzdigajo najvēč prahu na šoli. Pač sorodnost, ki se je ne da kar tako utajiti. Če si tudi sam zmērom na tapēti, potem je laže razumēti tistē, ki se jim godi enako.

Nemirni fantje, vznemirjene dēklice doživljajo poplavo graj. Kakšna pohvala kdaj je bēla vrana.

Pa vendar so ljudje.

V vsakem človeku je nekaj dobrega. Naj bo kakorkoli slab — nekaj dobrega je v njēm. Ko se nasloniš na tisto dōbro v mladem, še ne razcvetelem cvētu, se cvēt odprē. In zasveti.

Potem pa se ta cvēt razraša. Postaja lēpsi.

Podobno kakor tulipan: zvečer se zapre, da bi ga zjutraj lahko še bolj občudoval. Čez dan pa se ga naglādati ne moreš.

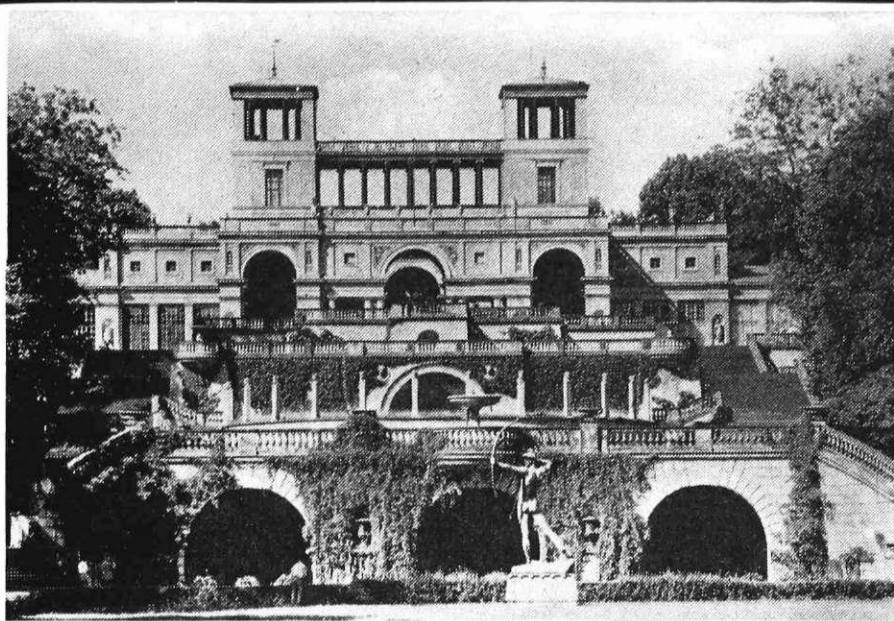
V mladih, ki sedē pred menoj, skušam poiskati vēdno tisto lēpo, dōbro, zlato, tisto žlahtno bogastvo, ki je dano vsakemu človeku. Kar je plevēla v njih, odмира in odpada potēm sam od sēbe.

Ko se srečujemo na hodniku, se nasmešnemo ob pozdravu. Pozdrav pa ni dolžnost: je vēz prijateljstva, ki nas vsak dan druži.

Tako je bilo tudi tukaj, v Berlinu. Tēden dni sem se pozdravljal z mladimi z vsega svēta. Z nasmehom na ustnicah. S prijaznostjo v očēh. Z obrazi, ki so razkrivali željo po miru, po strpnosti, po tēm, da bi se vendarle sporazumēli, čeprav ne mislimo enako.

Ta tēden lahko vštējem med tistih pēt najlēpsih, ki sēm jih v svojih pētidesetih lētih življenja doživēl.

Pozno zvečer je že bilo, ko sva s prijateljem prijadrala domov. Inge je bila neznanško srēčna, ko je zvēdela, kakšno odkritje je bil zame Potsdam. Televizor je moral utihneti, da sem se lahko jaz izpraznil.

Oranžerija v Sannssouciy z znamenito Rafaelovo galerijo. Voda spodaj v ribniku (ob lokestrēlci) je tako amazana, da bi človek lahko bruhal. Stopnic se sevēda tudi tu ne manjka. Desni prizidek so v najkrajšem času ustvarili samo zaradi tēga, ker se je pruskemu samodržcu za tri dni najavil na obisk tiranski carski par iz Rusije. (3)

Čēdna hišna pomočnica je obložila mizo, da se je kar šibila. Potsdamskega piščanca in vsē, kar mu je sledilo, je bilo trēba zatajiti. S poglédom sva se s prijateljem sporazumēla: kročnike morava sprazniti. Torej sem se mučil, jēdel, pil, trpēl in poslušal vēčni:

»Nimm doch, Janez! Du musst ja essen, trinken!«

»Vzēmi vendar, Janez! Moraš vendar jēsti, piti!«

Spraviti se moram proč, drugače si še hlače ne bom mogel vēč zapēti.

Po dvajset, trideset kilometrov sem pretekel dan za dnēvom. Znōja sem v vročem vzhodnonēmskem soncu preznojil na hektolitre.

Moja tēža pa ostaja immer statusquo. Nobēne kile dol.

Narobe:

Popek sili kar naprej!

Vsako jutro obložena miza. Vsak večer se to ponavlja.

Vēm, da me gostē zato, ker smo prijatelji. Sprašujejo, kaj mi je vsēč, česa ne maram. Potem pa namēčejo vsega, kot da bi bil na zajtrku pri Trianonu, na kosilu v Kuhinji pri gosji nožici ali pa na večerji, kakršno si je rad privoščil Churchill.

Pa kar naprēj:

»Nimm doch, Janez!«

Sit sēm tēga vēčnega refrēna. Pobral bom šila in kopita pa odpeketal. V kraje, kjer nikogar ne poznam. Kjer me ne bo nihčē vēč posiljeval z jedačo in pijačo. Kjer bom lahko predirkal vsakdanjih trideset kilometrov pa bo nazadnje lē za kak dēkagram manj špeha.

Sachsenhausen, torek, 7. avgusta 1973

Skozi rolētne špranje silijo sončni žarki. Po glavi gospodari maček. Kriv je tisti bols pa vse drugo, kar mu je sledilo. Skozi šipo vidim Waldowa, kako že pogrinja mizo. Zopet torej jutranje trpljēnje ob jajcih, maslu, mēdu in salamah... Pa ob tisti rjavi vōdi, ki jo ponujajo kot kavo.

Z nočne omarice potēgnem knjigo. Goethejev Faust.

»Ihr naht euch wieder, schwankende Gestalten...«

Danes sem namēnjen v Sachsenhausen. Prijatelja ne maram zraven. To bo prvi moj obisk v kakem taborišču smrti. Ne vēm,

kako ga bom doživljal. Ob sōlzah nočem prič.

Do Oranienburga je iz Zeuthna pol-druugo uro vōznje. Avtobus do Sachsenhausna čaka pred postajo. Obsēžno, izčrpnno monografijo o taborišču sem prebral med potjo. V prijateljevi knjižnici je dobili vsē, kar me zanima.

Vesēl sem, da sēm sam. Po tistem, kar sem v knjigi videl in prebral na vlaku, dobro čutim, kako se bom cēl dan počutil.

Stopil sem na cēsto. Hōtel sem vprašati prvega človeka, kod vodi pot v nekdanje taborišče, pa me je presenētil vēlik cēstni kažipot:

»NATIONALE MAHN- UND GEDENKSTAETTE SACHSENHAUSEN«

In puščica, kam moram iti. Pa na prvem ovinku spēt taka tabla s puščico. Na drugem tudi.

Kakor da bi kdo otroka peljal v vrtec. Kdor pride v Sachsenhausen, bo doživēl sloviti rēk:

»Vsa pota vodijo v Rim.«

Vsa pota v Sachsenhausnu vodijo v nekdanje uničevalno taborišče. In to je Vzhodnim Nēmcem trēba štēti v dobro.

Ob vходу v park, v katerem so se nekdaj šopirili esesovci, srečujem Ruse. Vojake, lejtēnante in majorje. V vročem dopoldanskem soncu se sprehajajo med drevjem gor in dol. Zgrozim se:

Menda nismo zamēnjali tistih, ki so bili tu pred njimi?

Oddahnil sem si, ko sem ugotovil, da so samo sprehajalci.

Prodajalka v paviljonu pred vhomom je bila navdušena nad mano. Tri komplēte značk iz vseh taborišč sem kupil.

»Aber mein lieber Herr, das wird ja ziemlich teuer kommen!«

(»Ampak gospod moj dragi, to vas bo precēj drago veljalo!«)

»Je že v rédu, gospodična! Kar strēsrite jih v škronicelj!«

Naj ji razlagam, da me bo sleherni znanev v domovini najprej vprašal, ali sem mu prinēsel kakšno značko?

Če jih bom že prinēsel, naj bodo to značke, ki spominjajo na trpljēnje in na smrt. Na zločince in divjaštvo. Na množične morilce. Na lakoto. Na čas, ko je človek nēhal biti človek. Po dvēh plātēh:

Prvi je ubijal, kakor da so ljudje smēt. Drugi so morali kakor smēt umreti.

občine Koroška Bela Jakhel Adolf, ki je bil aretiran 19. februarja 1940. V zvezi z njim je bila dne 16. februarja t. l. aretirana učiteljica gospodinjske šole Rupena Mara, zaposlena v občini Koroška Bela. Dne 13. februarja 1940 je bil na Slovenskem Javorniku aretiran pogodbeni inženir omenjene občine. Drugi član občinske uprave Kralj Ignac je pa bil iz istega razloga dne 7. februarja konfiniran v Bileču.

Radi kaznivih dejanj po zakonu o zaščiti javne varnosti in reda v državi pa je oblast že tudi v prejšnjih letih morala proti Vam ponovno postopati. Ponovno so morale biti pri Vas izvršene hišne preiskave. Ponovno ste bili aretirani in v preiskavi, tako n. pr. v letu 1935, v mesecu marcu 1936, v mesecu juliju 1937.

Kot svoječasni predsednik podružnice strokovne organizacije SMRJ na Jesenicah ste delovali v nasprotju z interesi organizacije ter državnimi interesi, tako da je bil odbor podružnice v mesecu novembru 1936 leta po centralnem odboru SMRJ v Beogradu razpuščen.

Navedena dejstva so zadosten dokaz, da ste motili red in mir, kakor ga ima v mislih paragraf 2 navedene uredbe o spremembi in dopolnitvi zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi.

Radi tega je policijski komisariat na Jesenicah pravilno uporabil zakon, ko Vam je odredil kraj za začasno bivanje pod oblastvenim nadzorstvom, o čemur presoja policijsko odnosno upravno vodstvo po svobodni oceni.

Iz navedenih razlogov je kraljevska banska uprava morala pritožbo zavrniti in napadeno odločbo potrditi.

Proti tej odločbi v smislu paragrafa 114 zakona o občnem upravnem postopku ni dopustna nadaljna pritožba.

Taksa v znesku din 30 je plačana ter na pritožbi v taksnih znamkah pravilno razveljavljena.

Po pooblastilu bana, načelnik upravnega oddelka: dr. Hubad I. r.«

Proti odloku banske uprave sem vložil tožbo na upravno sodišče.

3. Akcija občinskega odbora in odmev ter reagiranje prebivalstva na naš izgon v Bilečo.

Zaradi našega izгона v Bilečo se je prebivalstvo razburjalo. Le redki so bili, ki niso obsojali oblasti proti nam. To je bil za nas in za Partijo tudi izpit, koliko so občani naše delo na občini in delo na splošno sprejeli za svoje. Razpoloženje ljudi nas je prepričalo, da pri našem delu nismo osamljeni. Da bi bili občani točno informirani o naši konfinaciji, je partijska organizacija izdala več letakov in v njih tolmačila nezakonitost postopka oblasti, značaj njenih fašističnih metod proti naprednim borcem jih obveščala o našem položaju. Pri tem delu so se posebno izkazali Adolf Jakhelj, Mara Rupena, Edi Giorgioni. Napetost narašča. Trinajstega februarja aretira policija ing. Oswalda, 16. februarja Maro Rupena in 19. februarja občinskega tajnika Jakhlja. Odpeljali so jih v Ljubljano, kjer jih je policija zasliševala o tem, kakšne naloge sem jim dajal, o našem političnem delu in o tem, s kom imamo zveze. Policija je vedela, da so to naši ljudje in da marsikaj vedo, zato je hotela dobiti čimveč gradiva in z njim stvarne opore za svoje postopanje proti meni. Posebno so pritiskali na Maro Rupena. V zapor je policija pripeljala celo njenega brata, ki jo je nagovarjal, naj vse prizna in bo potem izpuščen. Toda Mara ni klonila in na vprašanje, zakaj je bila tako pogosto z menoj, se je izgovarjala, da sva se imela rada.

Po več ko enem mesecu preiskovalnega zapora so bili omenjeni tovariši izpuščeni, ne da bi jim bila mogla policija dokazati kaj kaznivega.

Anton Noč, moj namestnik, je 15. februarja sklical sejo občinskega odbora, na kateri je obravnaval Kraljevo in mojo konfinacijo ter stanje, ki je v tej zvezi obstajalo na občini. Občinski odbornik Edi Giorgioni je podal obširno poročilo o naši aretaciji, o nezakonitosti postopanja policije, o razburjenosti prebivalcev in o našem položaju ter hišnem redu v taborišču v Bileči. Hišni red je določal hujši režim kot v zaporu. Proti eventualni naši nepokorščini je dopuščal tudi uporabo vročega orožja.

Takoj po prihodu v Bilečo smo bili seznanjeni s hišnim redom. Tovariši, ki so bili že pred nami tu, pa so nam povedali, da uprava taborišča in žandarji ta red izvajajo. Stražili so nas noč in dan.

Ogorčenje, ki je zajelo širok krog prebivalcev občin Koroška Bela, Jesenice in drugod, so komunisti usmerili v organizirano akcijo proti novemu nasilju. Organizacije in društva, posamezniki in svojci so pošiljali na forume in na nosilce oblasti protestna pisma in brzojavke. Policija je začela preganjati in kaznovati tiste, ki so protestirali. Drugi del protestne akcije je šel uradno preko občinskega odbora. Ko so nas pripeljali v taborišče, so naši srbski tovariši, ki so jih prignali v Bilečo pred nami, že organizirali kanal, po katerem so pošiljali pošto. Zato sem lahko še drugi dan poslal prepis hišnega reda taborišča svoji sestri, da ga izroči Giorgioniju. Bil je hujši kot hišni redi za kazenske zapore. Tudi o tem, kako postopajo z nami, smo naše sproti obveščali. Moj namestnik Anton Noč je sklical sejo občinskega odbora, ki je bila 15. februarja. Na tej seji je odbornik Edi Giorgioni podal obširno poročilo o aretaciji in odgovoru ter o našem položaju v Bileči. Prebral je tudi hišni red taborišča in ga imenoval kot simbol nasilja. Ta interni akt oblasti je bil tako prvič tolmačen v javni razpravi pred občani. Pod težo teh argumentov ter pod vtisom splošnega razpoloženja občanov je občinski odbor soglasno sprejel protestno resolucijo, s katero je ugotovil:

»1. a) da sta župan Perko Vencelj in član občinske uprave in blagajnik Kralj Ignacij proti njuni lastni volji odsotna od te seje, ker sta bila v družbi s krojačem Benedičič Francem z Jesenic dne 7. februarja 1940 z odredbo policijskega komisariata na Jesenicah odgnana prisilnim potom, kakor se doznava v Bileči v Zetski banovini, češ da jima je določeno po uredbi z dne 15. decembra 1939 iz razloga, ker motita javni red in mir, prisilno bivališče pod oblastvenim nadzorstvom v Bileči (glej odločbo političnega komisariata na Jesenicah z dne 6. februarja 1940 Pov. številka 188/1).

b) da župan Perko Vencelj in občinski blagajnik Kralj Ignacij nista po priobčitvi konfinacijske odredbe imela niti toliko svobode, da bi lahko pred odhodom z Jesenic oddala svoje občinske posle, zlasti blagajno in ključ in sta bila v dejanskem stanju aretacije brez navedbe, da se to godi po zakonu.

c) da ne župan Perko Vencelj ne občinski blagajnik Kralj Ignacij nista niti pred 16. decembrom 1939, ko je stopila uredba o konfiniranju oseb, ki motijo javni red in mir, niti po 16. decembru 1939 storila nobene dejanja, iz katerega bi bilo mogoče sklepati, da sta nevarna javnemu redu in miru in da tudi oblast, t. j., policijski komisariat na Jesenicah, o konfinacijski odredbi ni povedal, s čim motita navedena naša funkcionarja javni red in mir.

č) da je za prisilno bivališče v Bileču predvideno skupno, t. j., taboriščno prebivanje s prisilnim delom in s hišnim redom, čigar določila dovoljujejo uporabo strelnega orožja tudi takrat, kadar se oblastvenim organom zdi, da je konfiniranec neposlušen, pri čemer velja za neposlušnost celo odklonitev hrane, najsi bi za dotične ne bila primerna (glej odločbo čl. 15 in sl. kučnog reda za konfinirance v Bileču).

d) da ne obstoja niti proti županom Perku niti proti občinskemu blagajniku Kralju Ignacu nobena sodna ali administrativna odločba z ugotovitvijo, da sta zagrešila prekršek, s katerim sta motila javni red in mir v času po 16. decembru 1939, kljub temu se bosta morala za nedogleden čas podvreči režimu, v katerem živijo kaznjenci.

2. smatra, da ni bilo v uredbi predpisane pogoja za uredbo prisilnega bivališča županu Perku in občinskemu blagajniku Kralju.

3. sklenil, da pozove

a) Dragiša Cvetkovića, predsednika kraljeve vlade v Beogradu,

b) dr. Vlatka Mačka, podpredsednika kraljeve vlade v Beogradu,

c) notranjega ministra Stanoje Mihaldžića v Beogradu,

č) bana dravske banovine dr. Marka Natlačen v Ljubljani,

d) županu zvezo v Ljubljani,

e) župansko konferenco radovljiškega okraja v Radovljici,

f) banski svet dravske banovine na sestanku v Ljubljani,

da v okviru svoje oblasti, pristojnosti ali področja izposlujejo nemudno revizijo odredbe policijskega komisariata na Jesenicah z dne 6. februarja 1940, Pov. št. 188/1 njeno razveljavljenje in svoboden povratak župana Perka, in občinskega blagajnika Kralja Ignacija iz Bileče domov in v svrhu nemotenega prevzema poslov in njunega koristnega dela v občini Koroška Bela.

Omenil sem že, da je bil ta sklep soglasno sprejet. Na tej seji je bil prisoten le eden odbornik z liste JRZ, in sicer Franc Ravnik. Ker je 22. februarja potekla preizkusna doba pomožnega tajnika Adolfa Jakhlja, je občinski odbor že na tej seji ugodno ocenil njegovo delo in soglasno sklenil, da se ga sprejme v stalno službo. S tem so hoteli preprečiti, da ga ne bi odpustili v primeru, ko nas ne bi bilo na občini.

Tudi naši tovariši na Jesenicah so predlagali občinskemu odboru na Jesenicah, da pošlje banu Natlačenu prošnjo, da čim hitreje reši našo pritožbo in jim ugodi. Na seji je ta odbor z JRZ večino zavrnil ta predlog s 14 glasovi proti in z 8 za.

V petek, 23. februarja, je policija aretirala tudi občinskega odbornika Giorgionija in ga odvedla v zapore ljubljanske policije. Njegov nastop in vpliv sta bila prenevarna, zato ga je bilo treba oplašiti. Policija je hotela zvediti, kje je dobil »hišni red taborišča«. Čudno se jim je zdelo, da so bili naši ljudje tako hitro obveščeni o razmerah taborišča. Naslednji dan je bil Giorgioni izpuščen.

Sklep občinskega odbora z dne 15. februarja o resoluciji je sreski načelnik s svojim odlokom z dne 23. februarja 1940 št. 2127/2 prepovedal izvršiti. Tako je storil kljub temu, da je upravno sodišče že v prejšnjih primerih tako njegovo presojo označilo kot nezakonito in ugotovilo, da ima občinski odbor zakonito pravico in dolžnost, da se lahko pritoži tudi proti organom državne oblasti, če misli, da so ti nezakonito postopali. Tudi proti tej odločbi sreskega načelstva se je občinski odbor pritožil na bana, oziroma na upravno sodišče. O tem je občinski odbor sklepal na seji 7. marca.

4. Ban razreši občinski odbor, sreski načelnik imenuje začasno občinsko upravo. Ban pritožbi občine ni ugodil, poslal jo je v presojo upravnemu sodišču, izdal pa je odločbo, s katero je razrešil občinski odbor občine Koroška Bela.

Citiram: »Kraljevska banska uprava dravske banovine. Pov. II/2 št. 1974/5.

Ljubljana, dne 9. marca 1940

ODLOČBA

Na osnovi paragrafa 130 zakona o občinah razrešujem občinski odbor občine Koroška Bela.

Zoper to odločbo je dopustna pritožba na ministrstvo za notranje posle, ki bi jo bilo vložiti pri tuk. oblastvu v 15 dneh po dnevu prejema te odločbe.

Razlogi:

Na seji z dne 22. novembra 1939 je občinski odbor na predlog odbornika Giorgionija Edvarda z vsemi proti enemu glasu sklenil oster protest proti postopanju, ki ga je bil policijski komisariat na Jesenicah oziroma policijska uprava v Ljubljani uvedla proti predsedniku te občine Perku Venclju zaradi sodelovanja v akciji, naperjeni proti državnemu in družbenemu redu. V tem protestu zahteva občinski odbor, da se Perku Venclju brez odloka vrne osebna svoboda in proti vsem poslujočim in odgovornim organom omenjenih policijskih oblastev odredi takojšnja suspenzija od službenega mesta in uvede sodno kazensko in disciplinsko postopanje. Ta sklep je občinska uprava takoj izvršila, še preden je nadzorno oblastvo moglo zanj zaznati in izvršitev prepovedati. Zoper sklep je glasoval občinski odbornik Svetlin Jožef.

Na seji z dne 15. februarja 1940 je občinski odbor na predlog odbornika Giorgionija Edvarda soglasno sklenil resolucijo, naperjeno proti postopanju, ki ga je bil policijski komisariat na Jesenicah uvedel proti predsedniku občine Perku Venclju in proti drugemu članu občinske uprave Kralju Ivanu (mišljen je Ignac — op. pisca) po uredbi o konfiniranju oseb, ki motijo javni red in mir, posebej proti odločbi policijskega komisariata z dne 6. februarja 1940., Pov. št. 188/1, s katero je bilo imenovanima določeno bivališče pod oblastvenim nadzorstvom v Bileči. V tej resoluciji označuje občinski odbor svoj sklep za »poizkus, da se prepreči neumestne zlorabe tozadevnih zakonov in uredb«, označuje torej omenjeno odredbo policijskega komisariata za zlorabo zakonov in uredb ter zahteva razveljavljanje. Tudi ta sklep je občinska uprava takoj izvršila, s tem da je resolucijo takoj odpisala na razne osebnosti in organizacije.

S tema sklepoma je občinski odbor v Koroški Beli dvakrat posegel v posle državne policije, obakrat na nedopusten način nastopil proti organom državnih policijskih oblastev in grobo grajal njihove odredbe, izdane proti poedincem radi preprečevanja rušenja državnega in družbenega reda, torej v stvarih, v katerih so bistveno prizadeti splošni državni interesi. S tem poseganjem v posle državne policije, kakor tudi s svojim nastopom proti opisanim odredbam državnih policijskih oblastev, s katerimi niti malo niso bile niti niso mogle biti prizadete pravice ali neposredni interes občine same, je občinski odbor daleč prekorajčil svoj stvarni delokrog, prekorajčil pa v smeri, ki je važnim splošnim državnim interesom škodljiva. S cit. sklepom je torej občinski odbor podal izjavi, ki sta škodljivi važnim splošnim državnim interesom v slu paragrafa 130 zakona o občinah.

Kralj. banska uprava ni takoj po prvem sklepu uporabila ostrega sredstva paragrafa 130 zakona o občinah, pričakujoč, da se tak sklep, na katerega nezakonitost je bila občina zadržanjem izvršitve dovolj opozorjena, ne bo več ponovil. S ponovitvijo nezakonitosti v sklepu z dne 15. februarja 1940 pa je občinski odbor dokazal, da se ne zna držati mej, ki mu jih postavljajo zakoni in uredbi, in da se mu ne more več zaupati. Nobenega jamstva ni, da ne bi odbor v njegovi sedanjosti sestavi v kratkem zopet zagrešil dejanja, kakor sta gornja dva. Zato je bila to pot dolžnost kralj. banske uprave, da uporabi cit. predpis in ves odbor njegovih dolžnosti razreši.

O odločbi se obveščata:

1. občina Koroška Bela,
2. Sresko načelstvo v Radovljici.

BAN: Natlačen l. r.

Odločbe ni poslal ban vsakemu občinskemu odborniku, kot sta to določala predpis in dotakratna praksa, pač pa je poslal odločbo samo v enem izvodu na občino in še to preko policijskega komisariata na Jesenicah.

Dva dni kasneje je sreski načelnik izdal odločbo o postavitvi začasne občinske uprave. Citiram:

»Sresko načelstvo v Radovljici, dne 11. marca 1940.

Pov. št.: 350/1.

Občina Koroška Bela — postavitev začasne občinske uprave.

Odločba

Z odločbo kraljevske banske uprave v Ljubljani Pov. II/2 št. 1974/5 z dne 9. marca 1940 je razrešen občinski odbor občine Koroška Bela.

Na osnovi paragrafa 133 zakona o občinah z dne 14. marca 1933 postavljam na dobo do prevzema poslova po novem občinskem odboru naslednjo začasno občinsko upravo:

1. Erelah Janez, posestnik in tovarniški delavec iz Slovenskega Javornika, št. 20, kot predsednik začasne uprave.

2. Šoberl Rafael, posestnik in tovarniški delavec predelavca iz Koroške Bele št. 115, kot član začasne uprave.

3. Smolej Valentin, tovarniški delavec, Koroška Bela št. 17, kot član začasne uprave.

4. Onič Maks, tovarniški nameščenec iz Slovenskega Javornika št. 11, kot član začasne uprave.

5. Zavelcina Franc, posestnik na Koroški Beli št. 26, kot član začasne uprave.

6. Noč Albin, posestnik in tovarniški nameščenec v Javornškem Rovtu št. 3, kot član začasne uprave.

Novoimenovana občinska uprava naj takoj prevzame občinske posle.

Po paragrafu 134 zakona o občinah se omejuje pristojnost začasne občinske uprave na opravljanje tekočih poslov. Ta ne sme občine zadolžiti, niti njene imovine odsvojiti niti uvesti novih naklad niti zvišati obstoječih, prav tako na nastavljenih stalnih občinskih uslužbenecih. (podčrtal pisec).

Sreski načelnik: Dr. Vrečar l. r.

Kot bomo videli pozneje, se začasna uprava ni držala omejitev po paragrafu 134 in je predpis grdo kršila.

Nevzdržnost takega postopanja oblasti, tako z moralnega kot s pravnega vidika, nam razkriva pritožba, ki jo je v imenu razrešenih odbornikov poslal dr. Ivo Štempihar na notranje ministrstvo.

Citiram samo bistveni del:

»3.

Napadena odločba gospoda bana šteje obč. odboru v zlo:

1. Sklep z dne 22. novembra 1939, s katerim se je obč. odbor pritožil proti uradnemu postopku policijskega komisariata na Jesenicah in uprave policije v Ljubljani proti županu Perku Venclju, ki je bil po hišni preiskavi na njegovem stanovanju in v občinskem uradu uveden v zaporu upravne policije v Ljubljani, zahteval županovo izpustitev na svobodo in naznanil pritožbo vodilnim političnim osebnostim v vladajoči vladi in gospodu notranjemu ministru, ki je brez vsakega dvoma vrhovni predstojnik policijskega komisariata na Jesenicah, kot tudi uprave policije v Ljubljani, in s katerim je obč. odbor zahteval tudi zakonito predvidene ukrepe proti organom obeh državnih oblastev, namreč suspenzije, uvedbo sodno-kazenskega postopka in disciplinskega postopka.

2. Sklep z dne 15. februarja 1940, s katerim je občinski odbor ugotovil njemu znane dejanske okoliščine tako, kakor so mu bile znane, se pritožil proti konfinaciji dveh svojih vodilnih članov, namreč župa-

na Perka Venclja in obč. blagajnika Kralja Ignacija (false: Ivana), ker ta ukrep niti od policijskega komisariata na Jesenicah, ki je konfinacijo odredil, ni bil obrazložen po razlogih, in sklenil, da zahteva pri pristojnih oblasteh razveljavljanje ukrepa, za podporo pa obvestil tudi nekatere poluradne činitelje, vse v namenu, da utemelji prizadevanje po čimprejšnji osvoboditvi konfiniranih svojih udov.

1. dvakrat posegel v posle državne policije,

2. obakrat na nedopusten način nastopil proti organom državnih policijskih oblastev in njihove odredbe, izdane proti poedincem radi preprečevanja protipravnega rušenja državnega in družabnega reda, grobo grajal.

3. daleč prekorajčil svoj delokrog s tem poseganjem v posle državne policije, pri čemer niso niti bile, niti mogle biti niti malo prizadete pravice ali neposredni interes občine same, dočim so bile z njima bistveno prizadeti splošni državni interesi.

4. prekorajčil svoj delokrog v smeri, ki je važnim splošnim državnim interesom nasprotna, oziroma škodljiva;

5. podal izjavi, ki sta škodljivi istim interesom.

Odločba gospoda bana še posebej poudarja, da banska uprava ob prvem sklepu še ni posredovala, temveč šele pri ponovitvi s sklepom z dne 15. februarja 1940, to pa zaradi tega, ker ji je znana ostrina sredstva paragrafa 130 z. o. in ker je bila v pričakovanju, da se tak sklep, na čigar nezakonitost je bila občina zadržanjem izvršitve po nadzornem oblastvu (t. j., zadržanjem izvršitve sklepa z dne 22. novembra 1939) dovolj opozorjena, kajti občinski odbor je pokazal, da »se ne zna držati mej, ki mu jih postavljajo zakoni in uredbi, in da se mu ne more več zaupati. Nobenega jamstva ni, da ne bi odbor v svoji sedanjosti sestavi v kratkem spet zagrešil dejanja, kakor sta zgornja dva. Zato je bila dolžnost ...

Razčlenitev zgoraj popisanih razlogov napadene odločbe do gospoda bana pouči prav hitro, da se vzpenjajo razlogi po lestvici zelo zamotane in navidezne logike do tistega mesta, kjer naj bi se ustvarila ugotovitev, ki ustreza prepisu paragrafa 130 z. o. Pritožitelji bodo dokazali, da je stavba razlogov napadene odločbe nesplohna prenesti najmanjši sunek resnične in pravniške logike.

ad 1... je dvakrat posegel v posle državne policije. Kdor prebere to ugotovitev, ne da bi bil preje prebral predstojajoč opis v razlogih napadene odločbe gospoda bana, si mora predstavljati, da je občinski odbor, oziroma so občinski odborniki in odgovorni člani občinske uprave poslovali kot organi državne policije, bodisi s tem, da so oni aretirali župana Perka Venclja, mu napravili hišno preiskavo na stanovanju in v občinskem uradu in ga izročili upravi policije v Ljubljani, bodisi da so dne 7. februarja 1940 zjutraj ob sedmi uri (prav: ob 6. uri. op. p.) aretirali istega župana in občinskega blagajnika Kralja Ignacija na njunih stanovanjih, jih odvedli na jeseniški kolodvor in od tam v Ljubljano, od koder so jih potem organi uprave policije odvedli v Bilečo, bodisi da so tega dne ali istega dne v novembru na en ali drug način onemogočili poslovanje policijskih organov, preprečili odvod in nastop konfinacije.

Tako početje občinskih odbornikov bi edino ustrezalo določitvi: so posegli v posle državne policije. Toda napadena odločba ne zatrjuje takega početja. Iz razlogov je razvidno, da niso občinski odborniki niti z dne 14. novembra 1939 niti dne 7. februarja 1940 v nobenem oziru preprečili izvršitev ukrepov, ki so bili ukazani policijskim organom, temveč da so šele dne 15. februarja 1940 sklepal o pritožbi zoper poslovanje policijskih oblastev in uradov, hkrati pa — seveda — tudi omenjali, zakaj se s takim predmetom pečajo.

Pristala je na rokah. Pogledala je tisto rjavo rč v odvitem staniolu, napela je ušesca, previdno povohala, kaj je pred njo, se zazrla vame in počakala.

Odlomil sem ji kosček z lešnikom in ponudil kar na dlani.

Začela je grizljati. Košati répek je od veselja tako migal kakor pahljača v roki kake dame. Toda jedla je samo z dlani. Ko sem ji ponudil čokolado v staniolu, me je užaljeno pogledala. Edina posoda, iz katere je hotela jesti, je bila moja dlan.

Kako more mala stvarca, ki mi čepi na podlahti leve roke, pospraviti pét réber leške Gorénjke?

»Hore mal auf!« (Prenéhaj!)

Prijatelju se čokolada smili. Najraje hi jo jedel skupaj z véverico, pa mi noče kratiti veselja.

Zadnje rébro je na vrsti. Lomim védno manjše kosčke. Glédam, kako se je kožušček drobni prijateljici že napihnil. Odnéhati pa noče. Seklja in drobi čokolado, dokler se ji ne odkrije sladki léšnik.

Pri kraju sva. Kožuharica me še posmrčka, potem pa se spusti po hlačnici na tla.

Povzpne se po prijatelju. Enako kot se je po meni. Povoha ga, se mu prilzuje — vse natanko tako, kot je prej počénjala pri meni. Ko ničesar ne dobi, žalostno obsedi za kratek čas, potem pa zdrkne dol. Na tla in na bližnji hrast.

Stopil sem pod krošnjo, jo poklical, prosil, naj pride dol, pa je bilo vse bob ob sténo. Obstala je na véji, pokukala na naju, nato pa jo je zagrnilo listje.

V času pred vojno se je pred vhodom v Sanssouci menda kar trlo stojnic. Branjeve so obiskovalcem prodajale lešnike in oréhe. Ljudje so jih na debélo kupovali, da so se potem lahko igrali z živalcami v parku. Dvorcev in palač so bili siti, živahnih iger z drobnimi kožuharji pa se niso mogli nasititi.

Danes pred vhodom v Sanssouci ni stojnic. Nič léšnikov. Nič oréhov. Toda v parku še védno živé véverice. Vše kaže, da imajo trd spomin na dobre, stare čase...

Léšniki so dar narave. Ko je prišel september, sva šla z očétom sleherni nedelji médnje. Céle nahrbtnike sva jih prinašala domov. Nekéje je našel débél bukov ploh, izžagal iz njega tri kvadratne kose, izdolbel vanje luknjice, kot so léšniki veliki, nasadil tri klavdica in praznično razpóložen čakal na trenutek, ko smo pred prazniki začéli tréti dobri šat.

Edina možnost v tistih časih, da je tudi révéz prišel do potice.

Da, da, spomini... Révno otroštvo me bo menda sprémjalo vse tja do smrti. Ne morem in si ne morem pomagati: psujem vse, ki so nas že ob rojstvu naredili za reveže.

Za ta trpek spomin je kriva srčkana veverica.

Potí skozi sansusijški park se vléčejo, da bogpomagaj. Skozi podplate čutim pések, ki so z njim posute vse stéze. Travica ob potéh je tako révna, da se je človeku ne dá pohoditi.

Kónčno:

Med ribniki sva in stojéčimi vodami. Jate divjih gosi se spreletavajo krog naju. Ponirki se potapljajo v motno zeleno vodo. Tudi tu bi bil potreben kak odbor, ki bi skrbel za varstvo téga čudovitega okólja.

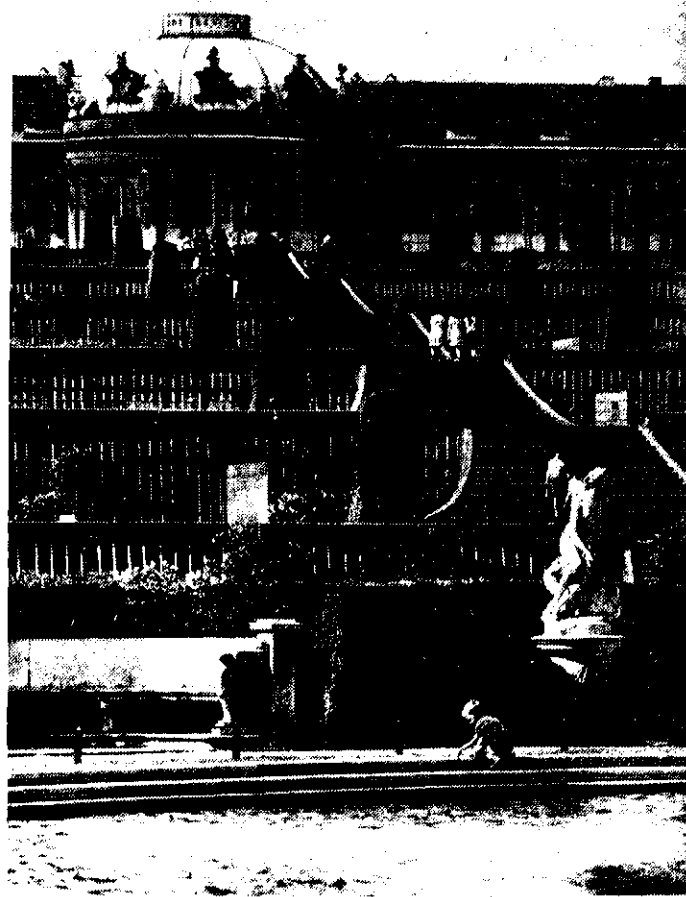
Videti je vse tako, kot da so mogočniki v svojem času láže vzdrževali svoje rezidénce, kot pa si to lahko privošči socialistična družba danes.

In vendar...

Svoje kamerdinerje, vrtnarje, arhitékte, lovec in gozdarje so kar dobro plačevali. Razlika je pomembna:

Vše je služilo samo njihovim namenom, zahtévam in željám. Kar so ustvarili po svojih zamislih, služí danes veselju obéštva. Kravega denarja niso vrgli v zrak. Zanj so z ljudmi, ki so jim bili podrejeni, pa čeprav so jih s sposobnostmi pre-

Dvorec Sanssouci. Stopnic do njega ni ne konca in ne kraja. Za zastèklenimi terasami ob stranéh se je nekdaj razraščala vinska trta. Danes je za njimi videti največ plevé. Kariatidski sistem na fasadi dvórca obiskovalca rahlo dolgočasí. (2)

ségali, dali sodobnemu človeku nékaj, kar lahko občuduje.

Ce bo nanéšla priložnost, bom še romal v Sanssouci. Vérdno je iti tja. Zaživéti v kraju, ki ponazarja dóbršen dél zgodovine.

Lahko se je požvižgati na kralje, ki so iz žuljev, znoja svojih podložnikov ustvarili ta raj.

Na vse tisto, kar je v tém eldoradu mógóce videti, pa se ni mógóce požvižgati.

V Potsdamu je želézníška postaja tako zelo moderno urejena, da sva zamudila najin vlak. V postajni restavraciji strežejo z všém, kar si zažélé óči, kar bi rad želodec. V gostinskih lokalih po méstu so slavili »dan počitka«. Vše záprto. Nič hrane, nič pijače.

V bližnjem Intershoppu sva piščanca zalila s pivom. Pojédno sva kronala še z bolšom. Nekakšen konjak s predkrščansko zgodovino. Opis na steklenici bi skorajda verjél. Kljub natančnim informacijam in po némško natančnim uram sva namreč komaj ujéla naslednji vlak za Berlin.

Po véčerajšnji nedélji bi človek lahko pričakoval še védno nékaj slavnostnega vzdušja. Od tistega pol milijona plavih srajc ni videti nobene več na cesti. Godbe na pihala so se razpršile. Nobenega sledu o festivalu, čeprav Neues Deutschland polni svoje stolpce z njim.

Cel téden dni se je na sto tisoče efdejodlerjev smejalo po Berlinu. Svojo prestolnico so dobesédno pregazili. Kamorkoli se je kdo prestopil, je tréil na plavo srajco.

Danes nisem srčéal nobene plave srajce. Pa festivalski plakati, emblémi, napisi, parole, panjoi? Céste, parki, proge, trgi so jih bili polni. Vsa prevozna srédstva so bila polepljena z njimi. Košatili so se na vseh javnih in privatnih zgradbah. Na želézníških postajah jih je kar mrgólélo. Napise

»X. Weltfestspiele der Jugend und Studenten«

sem še ponoči videl v sanjah, kajti nisi se mógel prestopiti, da bi ne naletel nanje.

Razmišljam, kdaj so pospravili vso tisto šaro. Nobenega sledu ni več o tém, da je v Berlinu cel téden trajal deséti svetovni féstival mladine in študentov. Nikogar ni videti, ki bi zanj mógli réči:

»Gléj ga! Tale je statiral v svetovném cirkusu!«

Navaden delovni dan. Pač dan, kakor so vsi dnévi, kadar délamó. Féstivala kakor da sploh ni bilo. Sempatja še kakšen tújec. Na primer jaz.

Skušali smo se skriti med vsakdanje vzhodnonémške delovne ljudi. Hvaléžni smo jim za vse tisto, kar so nam priredili. Priklicali so v svoje naročje naš mladi svét. Svét, ki mu stari tolikokrat nóčemo nastavití svojih ušes. Svét, ki nas ríne z odrá vsakdanjih prizorišč. Svét, ki bo naš planét zaplodil tako na debélo, da bo še za martinčke zmanjkalo prostora. Ljudi pač, ki bi radi romali na Andromédino méglíco.

Mladino, ki stari radi pravijo, da je pokvarjena in slaba.

Ponorim, ko slišim ali preberem kaj takšnega.

Ce je še kaj dobrega na tém svétu, potem so to naši mladi. Cétrt stóletja sem med njimi. Z njimi. Na Zémliji so edini, ki so vérdni iména CLOVEK.

Fóšténi so, odkriti, dobri, zaupljivi, delovni in pridni. Med njimi préživljam najbolj srčne ure svojega življenja. Med razigrano mladostjo še človek sam postane mlad, čeprav je star.

Ko ti štirinajstlétnice zatrdijo, da nisi star, postaneš mlad.

Vsak dan se po pétkrat, po šestkrat zagledam v nóvih petinideset parov radovédnih óči.

Vém, da so me ob priходу v učilnico že vsi ocenili:

(Nadaljevanje na 26. strani)

Janez Svoljšak

MED NEMCI IN MLADINO Z VSEGA SVETA

6

(DNEVNIK S POTOVANJA PO OBEH NEMČIJAH)

Ne poznám dežele, v kateri bi bilé umétnost, zgodovina in kultura tako dostópne málemu člověku, kakor je to primér v Vzhodni Němčiji.

Šestél sém dní obiskov v těj deželi. Naněslo je někaj mēsecev. Kámorkoli sém se kdáj přestópil, sém se znášel v »kácě«.

Podóbneha ni vídeti nikjēr na světu. Mordā v Sovětskí zvězi. Tudi tām ljudjē po úre dolgo čakajo v vrstí, da bi si mógli oglédati muzej, razstávo sli, galeríjo, da bi přišli v gledališče, na koncert.

Prešívilo me je, kakor pri nás...

Muzéji, gledališča, koncertne dvorane, domóvi vělíkíh duhův, knjižnice so v Vzhodni Němčiji přenatřpane z ljudmí. Vědno. Vsák dán, kádár so odprte. In předen se odpró, je že před njimi »kácě«.

V pogóvoru z ljudmí odkřívam, da sém dōsti vídel, da pa málo věm. Sokrat, Sokrat! Kako si že dežál?

»Ich weiss, dass ich nichts weiss. Viele Menschen wissen aber nicht, dass sie nichts wissen.«

»Jaz věm, da nič ne věm; mnogi ljudjē pa ne vedó, da ničesar ne vedó.«

Eh, moj dragi, spoštovani Kěfa! (Takó smo v dijaškem žargónu imenováli profésorja, ki nam je vtěpal němško in latínsko v glávo.) Ko bi ti vědel, da se bo někí tvój dijak po skoraj štírhí desetlétíh spómnil v Berlínu náte, bi utegnla biti tvója nenádna smrt za katédrom mnóho lážja. Vsáj lépa mísel bi te spřémila na óní svět. Na nás, ki smo se te báli, trepetáli před tebój, se trěsli med poučkom, te oboževáli, učověčljali v těbi húdo in dóbřo na tēm světu. Sókřata, Lukřecíja, Plátóna in Ovídijsa si mi vbíl v glávo, da jih do smrti ne pozábim. Oprósti mi, ker smo bili suřóvi s tábo! Takrát pač nismo věděli, kákšén dobřótník si nam bil.

Lojze Krakar, Jože Légan pa jaz in mnóho drúgíh siromákov bi láčni légali

zvečer v póstelí, ko bi ti vsák mēsec ne odštél pól svóje pláče za dijaško kuhínjo, kjer smo dobívali zastónj večerjo. Tóda za to sém zvédel šelē dōsti lét kasněje. Po končáni vójskí, ko si že dólga léta gníl pod rúšo.

Zató si ne móřem in ne móřem odpustítí, kar smo si přivoščili.

Razposajěni Kovarik je bil odličén řisar. Na táblí je med odmóřom izoblikováł sijájnó karikatúřo: naš Němec in Latíneec, profésor Pěter Prošén, imenován Kěfa. Pět kocín na tvóji gládki plěši, mógněna kúmará srédi obráza, stšsněne ústnice in trd poglěd, róka přepógněna v komólcu kakor zíněřom in zřaven šē napís:

»Dájmo, dájmo!«

Vēs řázřed se je zbrál před táblo. Krohotáli smo se od srca.

»Dájmo, dájmo!« smo v zhóřu ponávľjali tvój refrén, ki ga je bilá vsáká tvója učna úřa pólna.

Potěm smo vsi utřhnili. Někđó te je zaglědal. Němo si stal za námi in se zaglědal v Kovarikovo řisbo. Po řicu sta se potočili sōlzi. Noběne besěde nismo slišali iz tvójih úst. Samó obrnil si se in odkorákal iz řázředa...

Přosím tě za odpuščánje, moj profésor! Dókřer bo živ kdo řizmed nás, ki si nam dájál večerjo, nas učil!

»Němo prophéta in patria sua!«

(»Nihčē ni přerok v svóji domovini!«)

tóliko čása bo živ spomin náte! Nísi zámán živél, Pěter Prošén!

Kitajská čajna hišica leží sředi parka Sanssouci. Stari monarhi so velikodušno odločili, naj tu živi sřnjad. Danes bi tako žíval v parku zámán iskal.

Že před třemi léti sém naměřil korak v čajno hišico. Pa je bila vsa v opáži. Obnavľjali so pozlato, od katere se zdaj vse blešči.

Tu sém je plemiška gospoda prihajala na čaj. Tu so plětli svoje splětke, pa naj je bila ljubězen ali politika po srědi. Vzhodnjáška glasba in přefiněna porcelanska umětnost iz Kitajské jim je bila pri všém spletkarjenu samo v pomoč.

Pa tiste marke jim ni bilo treba odštěti, ki sém jo moral dati jaz, da sém lahko videl šē notřanost.

A je bilo vědno. Navsezadnje je kitajskéga porcelana vsepovsod dovolj. Šē na ptujském gradu ga ne manjka.

Danes zbířamo známke, značke, gramofonské plošče, medálje in odlikovánja, ki jih nekateri iz věřjětno upřavěčeni řazřlogov ne moremo dobítí, stěnské krožníky, keramiko, přtičke, kměčké skřinje, řezbářjo, vse starine. Celo knjiže.

»Hiša brez knjižnice je hiša brez dostojanstva.«

Edmondo de Amicis.

Nekateri jih kupujějo na mètre. V usnje vezane. Z zlato obrězo. Nihčē v hiši jih nikoli ne přeběře. Da so le tam. Da stojě na polici v usnju, zlatu. Da se pokažěmo, kako visoko smo břcnili v našo kulturo.

Potěm pa okrasimo našo knjižno polico šē z izvirno glino iz Liboj, ji podtakěmo nekákšno řniclarijo, kupimo v ljubľjanském Domu přtiček z narodními ornaměnti, da na ta náčin podčřtamo svojo národnó zavěst: přředímo si slověnsko ikebano. Naj nam poskusi šē kdo řeči, da nismo kulturen národ?!

Fevdalci so bili tudi zbířalci. Zbířali so dragocěnosti. Kitajské vaze na priměr. Visoke so cěl mēter. Poslikane v enolícíni modři barvi. Kitajskí bogovi v porcelanu. Porcelanaste čašice za čaj na sto náčinov. Kar bi rad iměl, pa nímás — vsě v kitajském porcelanu. Kákšni porcelanskí ljubězenskí přizori!

Gřem napřej! Takšnéga srěčánj, kot sém ga dožíval na poti skózi dřevorěd, pa šē nikoli!

Z enega od mógnóhíh hrastov se je nenádoma pognala drobna věřrica, přistala na tlěh, zřřabila s krěmpeljci za mojo hlačnico ter mi po nogi in roki splězala na rame. Česa tako ljubkéga — řazen svojih otrok — šē v življenju nismo nosil.

Převídno sém obrnil glávo, da bi ne přepodil svoje gōstje. Přijazno mi je pomežiknila z očěsci pa podřgnila vso svojo glávico ob mojo brado.

Šē to ji ni bilo dovolj. Začěla me je ljubkovati šē po řicu, nazadnje pa se je s přědníma táčkama povzpěla celo na lasiše, kjer je potem s smřčkom břědla po lasěh.

Přijatelj je užíval, ko je ugotóvil, da od přijětněga přesenečěnja ne upam odprěti ust.

»Prosi te za řešnik ali oreh.«

V žěpu sém iměl zajeten kos naše domače řešnikove čokolade. Samemu mi sploh ni zanjó, přijatelj pa je nanjo čisto nor, zato jo dřělvjem vědno v žěp, kádár gřěva skupaj v svět.

V strahu, da bi s kako nepřevídno křetnjo obiskovalke ne přestřášil, sém po mačje řěgel v varžet in přivlekel na dan čokoládo.

Vēs ta čas vsa s přijateľem mirno nádlěvala svojo pot.

Počasi, řes počasi sém odvíjal čokoládo. Žívalca na raměních je radovědno opazovala to počěťje. Plázeči se korakí po přséh so mi naznanili, da jo stvar zámá.

Tako dokazujejo sami řazřlogi napadene odločbe gospoda bana po svoji lastní vsebini, da občěnskí odbor niti pri prvi niti pri drúgi přiložnosti v nobeném ozířu ni posegł v posle řřžavne policíje in da oznaměnuje napadena odločba gospoda bana po smíslu povšem drúgačnó dejanje, ki sploh ni sposobno biti poseg v posle řřžavne policíje, za to dejanje. Glávni očětek, ki ga uporabľja napadena odločba gospoda bana, torej sploh ni to, za kar ga oznaměnuje odločba.

ad 2. ... je obakrat na nedopusten náčin nastópil proti organom řřžavne policíje in gróbo gřajal njihove odředbe, izdane proti poedincem radi přepřečěnja protipřavněga řušenja řřžavne in drúžabne ředa.

Ta ugotóvitev gospoda bana vsebuje dva dela. Přvi del se pečá s tēm, da je obč. odbor z oběma sklepoma nastópil na nedopusten náčin proti organom řřžavnih policíjskíh oblastev. Ker meri odločba s tēm na vsebino sklepov obč. odbora, je jasno, da šēje to vsebino za nedopustnó izvedeni náčin nastopa.

Ali pozitivní pravní »řřžavní in drúžabní řed« zatrjuje drúgače. Přřdevsem postávlja veljavna ustava vodilo pravnosti v řřžavi, vodilo pravne řřžave, v kateri je gospodár zakon. Pri takém osnovnem vodílu je po sebi umevno, da ima vsákdo, ki míslí, da je urádovánje řřžavnih organov proti njemu ali komurkólí drúgemu nezakonito, pravico, da to nezakonitost ugotóvi in uteměľji, zakáj tako míslí, ter se před nezakonitostí bráni. Obstoječi »řřžavní in drúžbení řed« pravi nádlěje, da ni zakon to, kar pravi slučajna oblast, ali kakor si zakon razlaga slučajna oblast, temvěč je tisto, kar se před přistóijními fóřumi dokončěno ugotóvi kot pravilna řazlaga in upóřaba zakona. Uprav zaradi tega, ker imájo organi oblasti v rokah sílo, pozna isti »řřžavní in drúžbení řed« v pravo varstvo řřžavljanov před nezakonitó izřabo oblastvene síle sankcíje, kakor suspenzijsa od službeněga mēsta, sodno-kazensko postópanje zaradi zlorabe oblasti in disciplínsko postópanje proti odgovorním krivcem. Po členu 14 ustave pa ima vsákdo šē povřhu neomejeno pravico prošnje.

Občěnskí odbor je tedáj z oběma sklepoma izřabil samo pravice, ki mu přistoje iz splošnih poróštěv »řřžavne in drúžbeněga ředa«. Tod obč. odbor ni samo izřabil teh pravíc, temvěč se je držál tudi splošnéga přistóijněga okvira iz úvodne določila paragrafa 67 z. o. Čěprav je torej res obč. odbor z oběma sklepoma nastópil proti organom řřžavnih policíjskíh oblastev, ni tega stóřil na nedopusten, temvěč na v składu z zakonom in s svojo splošno přistóijností składen náčin. Šē več: obč. odbor s tēmi sklepi ni stóřil samo svoje pravice, temvěč tudi svojo dólžnost. Brž ko je bil přepřičán, da so se izvršile nezakonitosti, je bil kot javnopraven čínitelj přisíľjen opažánje nezakonitosti spóřočiti na mēsta, ki jih šēje za přistójna, po zakonu 89 zakonika o sodno-kazenskem postópkú z dne 16. febrúarja 1929, SL. Nov. št. 33/XVI. Na to deřstvo je že enkrat opozóřilo tudi gospoda bana Upravno sodišče v Celju, ko v podobném příměřu ni hotel řazveljaviti odločbe okrajněga glávárstva v Radóvljici o tēm, da se sklep ístěga občěnskěga odbora zadrží!!!

Zato je gornja ugotóvitev napadene odločbe gospoda bana sama v nasprotju z »řřžavním in drúžbením ředom« in povšem svojevoljno. To stóji tembolj, ker je iměl gospod ban klásično přiložnost dokazati občěnskému odbóřu neuteměľjenost njegovíh sklepov na ta náčin, da bi přřlogom in zařevam přřprostó ugodil, kolíkor je bilo to v njegóvi přistóijností. V takém příměřu bi namřeč přišla celotna záděva před neodvísno kazensko sodišče, ki bi s svojo řazsodbo samódejnó tudi povedálo, ali je bilo posłóvanje organov řřžavnih policíjskíh oblastev v daníh příměřih zako-

nito ali ne, z drúgími besedami, ali je bilo míšľenje obč. odbóřa o njem pravíľnó ali ne. Nádlěje bodí opozóřeno, da leží před gospodóm banom přitožba konfinířaníh článov obč. odbóřa in da je treba to přitožbo samo řešiti, pa se bo s tēm tudi pokazalo, vsáj za podstávo před upravním sodiščem, kákšnó je bilo v drúgém příměřu posłóvanje organov policíje, ozířoma policíjskéga komísariáta samega.

Drúgi del te ugotóvitev ocenjuje sklepe obč. odbóřa kot gróbo gřajánje odředb, izdaníh radi přepřečěnja protipřavněga řušenja řřžavne in drúžbeněga ředa. »Gróbošt« ali neotesanost je lastnost, ki se je po navádí ne zaveda tístí, ki jo ima. Nikjēr ni zapísáno, da se ne bo někóč ísto řeklo o řazřlogíh napadene odločbe gospoda bana, ker kaže določěno čústvenost, ki v pravnískí jězik ne spadá. Čě bi tudi bili sklepi obč. odbóřa »gróbo« izřaženi, se ne da iz tega sestávití škodľíjnost važním splošním drúžavním ínterěsom, temvěč so proti tēmu sředstvu na povšem drúgém podřočju. Přitožítelji míslíjo tu na občěnské tečaje, ki jih vodí žúpánska zvěza, na to zvězo pa ima brez dvóma upravno oblastvo drúge stopně prav odločělen vplív, saj přispeva předávatěľje.

Přitožítelji pa zaníkájo, da bi bili sklepi z dne 22. novembra 1939 in 15. febrúarja 1940 »gróbo gřaja« odředb, in řazpolagájo celo z za gospoda bana obvezním dokázíľom, na katero se povřnejo při obravnáví níčností napadene odločbe. Omeněni sklepi so brez dvóma gřaja odředb, toda gřaja, katero je obč. odbor skušál omejití stóřgo na nečústven opis njemu znáníh deřanskíh okolností. Ni pa krívda obč. odbóřa, čě je tudi tak opis napravil na přizadete čínitelje občutek gróboští, temvěč je to následěk pravěga lica posłóvanj přizadeti.

ad 3. ... je dáleč překóřál svoj delokřog s posegánjem ... při čěm niso bile přizadete koristí ali pravice občěne same, pač pa splošní řřžavní ínterěsi...

Že v přějšnjí ugotóvítvi poudářja napadena odločba, da so bile ízpostávljene odředbe, izdane proti poedincem. S tēm hoče očítno řeči, da se občěna ne sme bríťati za tístó, kar kakega posamezníka záděne, ker nastopa policíjská oblast proti njemu. S tēm poudářkom pa ni přídobila napadena odločba gospoda bana prav nobeněga bolj zakonítěga lica. Saj sama přiznáva, da sta bila tístá dva poedínca hkrátí žúpán in

drúgi člán obč. upřave. Ko je po sebi umevno, da morejo záděti policíjskí ukřepí físíčno samo físíčne osebe, ki so seveda »poedínce«, ízgubi poudářek te okolností v luči njíhových lastností v obč. odbóřu vsakřerí pomen in přestája samo šē vplív ukřepov proti njíma za řednó posłóvanje obč. odbóřa, kateremu sta bila nenádnó in brez možnosti předáje posłov — odřegněna, v katerém pa sta vršila važné posebne náloge. Brez vsakega nádlájněga řazřlogovánja je jasno, da je bil obč. odbor upřavěčen in přistójen, da je oceněval okolností, zaradi kateríh je bilo dvěma vodíľnima článoma onemógněno ízvršěvati zaupání mandát. V ta namen bi niti ne bilo treba določila paragrafa 58/1 z. o. Iz tega pa núnó sledí, da sta bila sklepa obč. odbóřa napravljena v posłu, ki se tíče ínterěsov obč. skupností, torej v składu s přistóijností po paragrafu 76 z. o. Ker so ínterěsi občín in řřžave — saj morájo bití takí! — med seboj składní in ne med seboj nasprotní, kakor pravímó zmotnó zagóvarja napadena odločba gospoda bana, je občěnskí odbor s svojím »posegánjem« naravnost ščítíl splošné řřžavné ínterěse, ki so bili přizadeti řavno po přizadeti ínterěsích obč. skupností.

Kar se tíče mnenjá napadene odločbe gospoda bana, da je občěnskí odbor dáleč překóřál svoj delokřog, míslíjo přitožítelji, da povšem záděšča opozóřítev na to, da po obstojećém pravném ředú ne obståja velíko ali májhnó ali sředně překóřáčeně delokřoga, temvěč je vsákó překóřáčeně delokřoga — překóřáčeně brez příľstátka ali pa ní překóřáčeně.

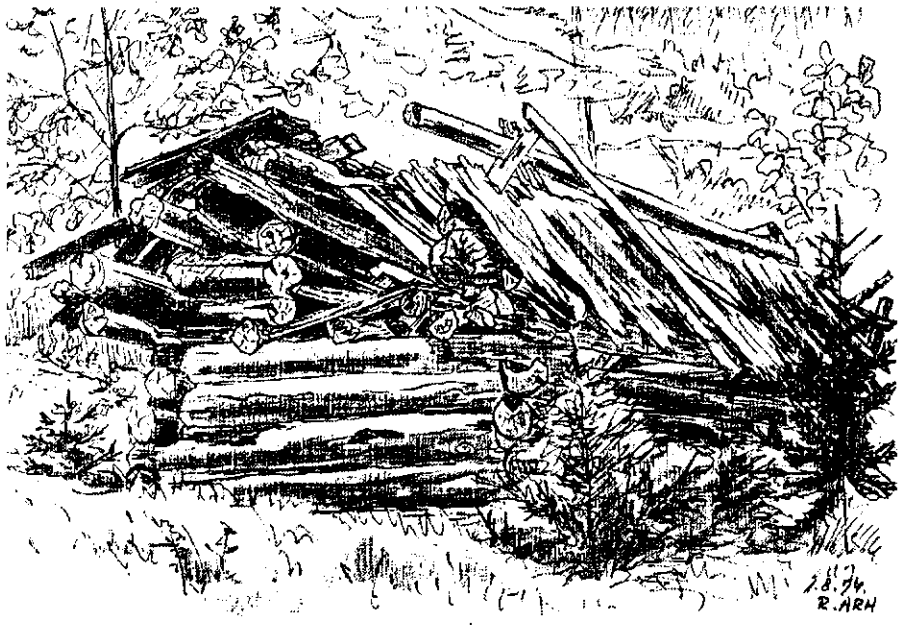
ad 4. ... je překóřál svoj delokřog v směři, ki je važním splošním řřžavním ínterěsom škodľíjva...

Dočím uporabľja napadena odločba najpřěje oznaměnilo, da je občěnskí odbor obšěžnó, t. j., dáleč překóřál svoj delokřog, ko je napravil dotíčna dva sklepa, opází, da ta obšěžnost po zakonu ne obståja, ker obståja samo překóřáčeně samo ali pa ga ní, in se lotí sedáj směři překóřáčeněja, torej nekákšné poti překóřáčeněja. Napadena odločba gospoda bana pa samo dólóži to pot, ne da bi pojasnila, zaradi kateríh znamenj v sklepih je njena dólóžitěv pravíľna. Ugotóvitev napadene odločbe, ki jo přitožítelji tukáj napadájo, se řazglási samo za sředstvo za ugotóvitev pod 5.,

(Nadaljevanje na 10. strani)

Cecilienhof. Tu so v vročem poletju tisoč devetsto petinštiridesetega veliki trije rezali Evrope, predusem pa Němčijo. (1)

Rudolf Arh: Umirajoče sviali

z Renom. Zanimiv je delež jugoslovanskega rečnega ladjevja pri prevozu blaga v pritrgovski center. V obdobju od 1960 do 1970 je bilo prevoza blaga za 15.000 ton, kar je bilo 15-krat več kot v obdobju od 1950 do 1960. Danes je Regensburg tudi pomemben

sodišča v Celju tudi za gospoda bana obvezno veljaven in zakonit, in na sklep pisnikajem pri državnoborskih volitvah in predlagala sreskemu načelniku, da se

(Nadaljevanje z 9. strani)

ki naj utemlji uporabo paragrafa 130 z. o. Kajti kar je pod 4. prilastek smeri, je pod 5. oznamilo vsebine. Tako se vzpne razlogovanje napadene odločbe do zadnje stopnje zahtev paragrafa 130 z. o. z ugotovitvijo, da ad. 5. je obč. odbor podal izjavi, ki sta važnim splošnim državnim interesom škodljivi.

Preden pridejo pritožitelji v nadaljnja izvajanja proti napadeni odločbi in tisti njeni ugotovitvi, v kateri se nahaja prilagoditev dejanskega stanju z zahtevami paragrafa 130 z. o., ugotavlja pritožitelj Perko Vencelj, da izve šele iz napadene odločbe gospoda bana, da je bil novembra 1939 aretiran in odveden »zaradi sodelovanja pri akciji, naperjeni proti državnemu in družabnemu redu«. Doslej tega ni vedel, čeprav je bil več tednov v policijskih zaporih, ker mu tega nihče ni povedal. Pritožitelj misli, da je njegova ugotovitev potrebna, ker sama za sebe pojasni, da ne obstoja proti njemu nobena pravnomočna sodba kazenskega sodišča zaradi zločinstva po členu 1. zakona o varstvu javnega reda in varnosti v državi, samo taka sodba pa sme po obstoječem »državnem in družbenem redu« opravičiti obdolžitev, da je kdo sodeloval pri zgoraj opisani akciji.

Sklepna ugotovitev napadene odločbe gospoda bana je sicer v smiselnem nasprotju z ugotovitvijo pod 4., vendar bodo to razvijali pritožitelji pozneje. Tukaj pride v poštev ocena, ali se sklepna ugotovitev o podanih izjavah, ki sta škodljivi važnim splošnim državnim interesom, ujema v dejanskem in pravnem oziru z zahtevami paragrafa 130 z. o.

Po paragrafu 130 z. o. sme ban razrešiti občinski odbor, občinsko upravo ali predsednika občine (župana) zaradi takih rešitev ali izjav, ki jih je nadzorno oblastvo zadržalo, češ da so važnim splošnim državnim interesom škodljive. Pogoju za dopustnost razrešitve je okolnost, da je nadzorno oblastvo zadržalo dotične sklepe ali izjave iz navedenega razloga. Ker je po paragrafu 121 z. o. nadzorno oblastvo izključno okrajni glavar (sreski načelnik), mora torej po paragrafu 130 z. o. tista rešitev, ki je razlog razrešitve, biti predhodno po nadzornem oblastvu, t. j., sreskemu načelniku spoznana za tako, da škoduje važnim splošnim državnim interesom.

Napadena odločba se dobro zaveda te neobhodne potrebe za izpolnitev pogojev uporabe paragrafa 130 z. o. Ona nam — sicer nejasno omenja, da je bil baže občinski odbor z zadržanjem sklepa z dne 22. novembra 1939 dovolj opozorjen na njegovo nezakonitost, čeprav trdi v prvem odstavku razlogov o istem sklepu, da ga je občinska uprava takoj izvršila, še preden je moglo nadzorno oblastvo zanj zaznati in izvršitev preprečiti.

Ali, naj velja prva ali druga obrazložitev (veljati mora samo ena od njih, ker sta protislovni), napadena odločba pa ne ugotavlja glede sklepa z dne 15. februarja 1940 ničesar o takem zadržanju po nadzornem oblastvu. Zaradi tega glede drugega sklepa občinskega odbora po samem navajanju napadene odločbe gospoda bana ni zakonitega razloga, oziroma pogoja za uporabo paragrafa 130 z. o. Odločba, kolikor se ozira na drugi sklep občinskega odbora, je torej zaradi bistvene pomanjkljivosti razlogov in zaradi nepravilne uporabe paragrafa 130 z. o. nezakonita.

Kaj so tisti »važni splošni državni interesi«, paragraf 130 z. o. ne pojasni. Ker pa odreja, da je tudi proti predhodni odločbi nadzornega oblastva po paragrafu 130 z. o. o zadržanju rešitve ali izjave zaradi škodljivosti važnim splošnim interesom države dovoljena pritožba na notranjega ministra, ne sme nadzorno oblastvo gradiva, iz katerega sestavlja škodljivost važnim splošnim državnim interesom, ocenjevati po prostem preudarku, temveč je dolžno

utemliti vse okoliščine, zaradi katerih prihaja do takega sklepa.

Obstaja pa še eno važno dokazilo na to, da kaj je zakonodajalec mislil pri izrazu »škodljivost važnim splošnim državnim interesom«, če bi že ne bilo na dlani, da so to interesi, ki so zvezani z osnovnimi temelji državne zgradbe, med katere pa nedotakljivost državnih policijskih oblastev in njih organov natorično ne spada. Občinski zakon je bil uveljavljen v času, ko je bil zakonodajalec sestavljen politično iz pripadnikov JNS, vsaj kolikor gre za narodno predstavništvo. Isti činitelj pa je leta 1938 čutil potrebo, da taksativno pretolmači pojem in pomen »škodljivosti važnim splošnim državnim interesom«. To je storil v paragrafu 52, 3. odstavka, finančnega zakona za leto 1936/37, Slovenski Narod, št. 75/XVIII/171, z določilom, da je treba razumeti paragraf 130 z. o. tako, da sme ban razrešiti občinske organe, če so naperjene njih odločbe ali izjave zoper dinastijo, državni in narodno enotnost, obstoječi družbeni red ali so vobče izrečno nasprotne osnovnim določbam ustave. Če se to tolmačenje primerja s prvotnim besedilom paragrafa 130 z. o., se potrdi, da se vežejo »važni splošni državni interesi«, samo na najvišje organizme države, kar je tudi po sebi umevno. Res je, da paragraf 52 finančnega zakona za leto 1936/37 ne velja več od 1. aprila 1938 dalje (glej paragraf 46, točka 5, finančnega zakona za leto 1938/39), vendar je s tem zakonodajalec samo izrazil voljo, da je izraz »važni splošni državni interesi« sam za sebe tako različno zvezan z najvišjimi organizmi države, da ga ni treba posebej tolmačiti. Ostalo pa je določilo dovoljenosti pritožbe, torej nima upravna oblast prostega preudarka.

Ker glede drugega sklepa občinskega odbora v razlogih napadene odločbe ni podatkov, da bi bil predhodno zadržan, temveč omenja odločba to samo glede sklepa z dne 22. novembra 1939 na dvorezen in protisloven način, velja oceniti, kako je s tem sklepom in z njegovim zadržanjem. Značilen pri omenitvi zadržanja tega sklepa je za napadeno odločbo gospoda bana vtis, da razlogi nočejo povedati važnih dejstev, ki so pa morala biti gospodu banu znana, ko je izdal napadeno odločbo.

Sklep občinskega odbora z dne 22. novembra 1939 je bil po nadzornem oblastvu v resnici zadržan. Toda zadržan pa ni bil po paragrafu 130 z. o., češ da je škodljiv važnim splošnim državnim interesom, temveč je bil zadržan z odločbo okrajnega glavarstva v Radovljici z dne 30. novembra 1939, št. 13.633, na podstavi paragrafa 125 z. o., češ da je občinski odbor z njim prekorščil svoj delokrog. Vse to je gospodu banu prav dobro znano.

Sklep občinskega odbora z dne 22. novembra 1939, glede katerega navaja napadeno odločba gospoda bana vsaj približno nekaj o pogoju za uporabo paragrafa 130 z. o., torej ni bil zadržan iz takega razloga, ki dovoljuje uporabo paragrafa 130 z. o. Toda to še ni vse, kar bi bilo v zvezi s sklepom občinskega odbora z dne 22. novembra 1939.

Pritožitelji opozarjajo na nadaljnjo okolnost, ki je bila in morala biti gospodu banu znana v času, ko je izdal napadeno odločbo. Proti odločbi okrajnega glavarstva v Radovljici z dne 30. novembra 1939, št. 13.633, je vložil občinski odbor pritožbo v smislu paragrafa 125/III z. o. na gospoda bana dravske banovine. V smislu paragrafa 125 z. o. je imel gospod ban spriču vložene pritožbe samo dve možnosti: ali da odločbo okrajnega glavarstva v osmih dneh po prejemu pritožbe razveljavi ali pa, da jo v istem roku odstopi upravnemu sodišču in o tem obvesti občino.

Gospod ban je takrat izbral drugo možnost, tj., odstopil je stvar Upravnemu sodišču v Celju. To sodišče je z odločbo z

dne 9. februarja 1940, R 25/39-6, odločilo: Pritožbi (občine Koroška Bela) se ugodi in napadeno odločba (okrajnega glavarstva v Radovljici z dne 30. novembra 1939, št. 13.633) se razveljavi radi nezakonitosti. Ta odločba je bila vročena gospodu banu najpozneje dne 26. februarja 1940, ker jo je tega dne prejela tudi nasprotna stranka: občina Koroška Bela.

Kar se tiče sklepa z dne 22. novembra 1939, ni bila občina, kakor pravi napadeno odločba gospoda bana, dovolj opozorjena z odločbo nadzornega oblastva o zadržanju izvršitve na nezakonitost sklepa, temveč sta bila gospod ban in okrajno glavarstvo v Radovljici z dokončno odločbo Upravnega sodišča v Celju obveščena, da je bila odločba okrajnega glavarstva v Radovljici o zadržanju sklepa, ne pa sklep tisto dejanje, ki ga je bilo treba razveljaviti, ker je bilo nezakonito.

Po teh pojasnilih postane razumljivo, kakšne in kako važne okolnosti zamočuje napadeno odločba gospoda bana. Te okolnosti pravijo, da je trditev napadene odločbe o zadržanju sklepa z dne 22. novembra 1939 objektivno in subjektivno neresnična, ker je dotična odločba v času izdaje napadene odločbe že ugasnila (in sicer zaradi lastne nezakonitosti), temveč je v skladu z resnico postal sklep občinskega odbora dokončno veljaven kot zakonit in obvezen tudi pred očmi gospoda bana; torej sklep z dne 22. novembra 1939 ne glede na vse drugo, preje navedeno, ne more služiti za razlog po paragrafu 130 z. o.

Že to zadošča za ugotovitev, da napadeno odločba o razrešitvi občinskega odbora občine Koroška Bela nima niti trohe zakonitosti v sebi. Manjkajo ji pogoji, katerih sama ne navaja glede sklepa z dne 15. februarja 1940, torej ta sklep ne more biti razlog razrešitve. Navaja sicer zadržanje sklepa z dne 22. novembra 1939, toda ta sklep ni bil zadržan po paragrafu 130 z. o., temveč po paragrafu 125 z. o., in še ta odločba nadzornega oblastva je bila proglašena za nezakonito.

Popolnost pritožbe zahteva, da se pritožitelji ne oklevajo povedati okolnost, da je bila v resnici tudi glede sklepa z dne 15. februarja 1940 od nadzornega oblastva izdana odločba o zadržanju. Značilno pa napadeno odločba gospoda bana o tem, na zunaj za njo ugodnem dejstvu tudi molči.

Tudi v primeru tega sklepa je okrajno glavarstvo v Radovljici izdalo odločbo z dne 23. februarja 1940, št. 2127/2. Tudi ta sklep je nadzorno oblastvo zadržalo zaradi prekorščanja delokroga, tj., po paragrafu 125 z. o. in ne zaradi škodljivosti važnim splošnim državnim interesom po paragrafu 130 z. o. Proti odločbi nadzornega oblastva pa je občinski odbor dne 7. marca 1940 veljavno sklenil, da vložijo pritožbo na gospoda bana dravske banovine, in je občinska uprava ta sklep izvršila pred razrešitvijo občinskega odbora. Zadevni spis je bil odposlan nadzornemu oblastvu dne 9. marca 1940 tako, da ga je nadzorno oblastvo v času, ko je prejelo napadeno odločbo gospoda bana, že prejelo. Nadzorno oblastvo je kljub vednosti, da ima gospod ban spriču po paragrafu 125 z. o. vložene pritožbe izključno samo dve možnosti, namreč ali sklep občinskega odbora potrditi ali pa stvar odstopiti upravnemu sodišču, je dne 13. marca 1940 izvršilo razrešitev občinskega odbora, namesto, da bi g. bana opozorilo, da ta razrešitev ni trenutno izvedljiva, ker se opira na dejanje občinskega odbora, o katerem more dokončno presoditi samo druga oblast, če ga gospod ban noče odobriti.

Tako razložijo okolnosti, o katerih napadeno odločba gospoda bana molči, čeprav so z razlogi razrešitve v bistveni zvezi in gospodu banu znane, da se opira razrešitev občinskega odbora Koroška Bela na sklep občinskega odbora, ki je zaradi pravomočne dokončne odločbe Upravnega

se posebej bela jura (cement). Dolina Donave pa je tipično antecedenčna (vrezana). Ob cesti se vrste obdelana polja in pašniki. Kmetije so v povprečju velike okoli 25 ha. Opazna je tudi ovčereja. Poleti prihajajo sem črede iz sredogorja. Ob Donavi je tedaj dovolj vlažnih pašnikov (lep primer transmanse). Kasneje se kakovost zemlje poslabša in ob cesti je precej borov — indikatorjev za lokacijo živih peskov. V bližini Ingolstadta se povečujejo nasadi hmelja, ki tu dosežejo tudi 10 % zasedenosti obdelovalnih površin. Zanimivo je, da tu ni betonskih stebrov kot pri nas v Savinjski dolini — verjetno zaradi pogostejše menjave s hmeljem zasajenih zemljišč.

Mesto je eno največjih središč petrokemijske industrije v ZRN. Semkaj se stopajo trije naftovodi in v petih rafinerijah letno predelajo 35 milij. ton nafte. Zanimivo je, da je delo izredno avtomatizirano. V centrali orjaške rafinerije, mimo katere se peljemo, dela le šest delavcev. V vseh 14 rafinerijah na Bavarskem je zaposlenih 3.000 delavcev. Objekti so postavljeni daleč od mestnega središča, vendar je onesnaženost kljub vsemu precejšnja, posebno ob inverznih klimatskih razmerah. Zanimivo je, da so s posebno bitumensko zaščitno plastjo zavarovali talno vodo okoli rafinerij.

Danes šteje mesto 85.000 prebivalcev. Pred drugo svetovno vojno je bilo središče tekstilne industrije. Poleg že omenjenih rafinerij je danes tu prisotna zlasti kovinska industrija (AUDI-NSU). Mesto se je v nekaj letih preoblikovalo iz velikosti našega Kranja v Maribor. V mestu je izredno veliko tujih delavcev (10–12.000), od tega okoli 1.800 iz Slovenije.

AUDI-NSU

Zgodovina znane tovarne se prične leta 1873. Takratni prvi izdelek je bil pletilni stroj, kasneje so izdelovali kolesa. Šele v začetku tega stoletja so se pojavili prvi avtomobili. V letu 1976 so izdelali 260.000 vozil. Obiskali smo tovarno in videli, kako na tekočem traku nastajajo predvsem AUDI 80 GTE in AUDI 100. V sami tovarni izdelajo vse, od litine do vijakov v enem prostoru. Lakirnica je sodobna in delavci delajo brez zaščitne maske. Na tekočem traku sodelujejo pri delu, ne glede na spol.

V tovarni je zaposlenih okoli 2.500 Jugoslovancev, od tega 1.500 Slovencev, največ iz Prekmurja. Toda tempo dela je tako hiter, da komaj utegnem spregovoriti kako besedo z našim rojakom. To se mi posreči kasneje, ko imamo razgovor in sestanek s predstavnikoma sindikata. Zaslugek se suče okoli 1.300 do 1.800 nemških mark. Večina jih je organiziranih v sindikatu, kjer mnogi od naših tudi aktivno delajo. V lepi dvorani je na vidnem mestu tudi Titova slika. Tu imajo sestanke in slike na steni pričajo, da imajo radi del domovine poleg sebe. Delajo v dveh izmenah. Prva začne delo ob šesti uri, druga zaključuje ob 23. uri zvečer. Tu v Ingolstadtu delajo vse sestavne dele. To je eden redkih avtarktičnih primerov tovrstne tovarne v svetu. Kakor sem že omenil, jih je največ iz Prekmurja, potem so iz okolice Kranja in Varaždina. Za našega človeka je značilno, da se v primerjavi s Portugalcem ali Turki izredno hitro vključi v delovni proces in ga je po delovnih navadah težko ločiti od nemškega delavca. Zato je tudi priljubljen in zaželen. Čeprav je v mestu že 12 % tujih delavcev, kar je zgornja meja po nemških merilih dopustnosti, se iz bližnje okolice vozijo dnevno na delo še drugi.

V tovarni je zaposlenih približno 20 % žensk. Le-teh je tudi precej, ki iščejo delo. Moški dobijo zaposlitev takoj. Vsako delovno mesto je posebej ovrednoteno in vsak ve, koliko in zakaj dobi. Delavci stanujejo v ličnih stolpih. Enega smo si tudi ogledali in ugotovili, da so življenjski pogoji ugodni, le rekreacije jim manjka. Še

največ jih zadovoljuje igrišča okoli blokov, ki pa seveda ne morejo nadomestiti tiste prave rekreativnosti v naravi. Le redki so, ki gredo, na primer, ob sobotah smučat v bližnje Bavarske Alpe. Tembolj pa jih zato vleče domovina in kadar je dolg vikend, odpelje poseben tovarniški avtobus naše delavce domov in tudi v nedeljo nazaj. Tak način prevoza je tudi v korist same tovarne, saj pridejo delavci spočiti na delo, in prevoz tudi financira.

Kolikor naši delavci obvladajo nemški jezik in imajo potrebno izobrazbo, so jim na voljo tudi ustrezna zahtevnejša delovna mesta. Kljub temu pa tovarna podpira strokovno izobraževanje, ki je organizirano ob sobotah in nedeljah. Naj na tem mestu omenim, da je v razvojnem procesu zaposlen tudi slovenski inženir. Slovenci se hitro nauče govoriti, teže je s pisavo, katere pa, kakor so nam povedali, dela težavo tudi domačinom. Zanimivo je še, tako so nam povedali, da je neki Jugoslovčan napravil celo doktorsko disertacijo. Neki Beograjec pa je dobil celo plačan študijski dopust, da bo doma opravil diplomski izpit!

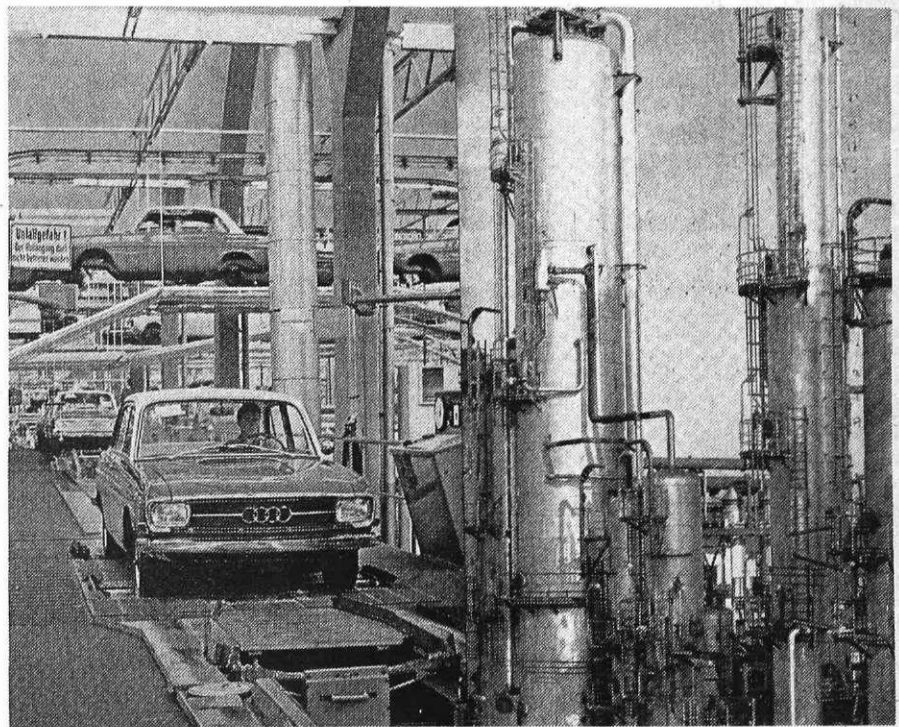
Večina zdomev se želi vrniti v domovino. Problem so otroci. Ravno pri teh je problem odtujitve najbolj pereč. Vsak si želi doma zgraditi hišo ali stano-

vanje in dobiti ustrezno delovno mesto. Poznam podoben primer z Gorenjske. Oba delata v ZRN. Ko je otrok začel hoditi v šolo, ni hotel več nazaj. Jeseni se mati z otrokom vrne, da bo le-ta obiskoval šolo doma. Oče bo še šest let delal do pokojnine. Potem se vrne tudi on. Toda družina bo ohranila svojo nacionalno pripadnost. Domovina je samo ena!

Naši zdomeci imajo tu določen cilj, predvsem zaslužiti toliko, da si po vrnitvi uredijo svoj dom. Zato se odrekuje marsičemu, tudi rekreaciji in celo hrano prinesejo od doma. Težnja po vrnitvi je močnejša po desetih letih. Tovarna daje še druge ugodnosti. Vsako leto si lahko kupi vsako po en model Audija s popustom 18 %.

O usodi naših zdomev razmišljamo vso pot po avtocesti do Münchna. Medtem nas prehiteva vozila s smučmi na strehah. Odhajajo v zimsko športna središča Bavarske ali sosednje Tirolske. Šele sedaj se zavemo, da se je pričel vikend in ali ni danes podobno tudi pri nas, iz ljubljanske smeri proti Gorenjski. V mislih sem zopet pri zdomecih, ki jih prav gotovo ni v tej koloni zraven.

Opomba: V naslednji številki: München — Tägernsee, Innsbruck — Stubai in Južna Tirolska.

Ingolstadt je znan po petrokemični industriji in tovarni osebnih avtomobilov Audi. Tu dela največ naših zdomev, predvsem Slovencev.

(Nadaljevanje z 21. strani)

zimo, napis: »Zahlungsboykot — 14. 11.« verjetno delo solidarnostnega komiteja koroških Slovencev. Presenečenja še ni konec, ko na vprašanje gostilničarja pri počitku in razgledališču »Maria Plan«, od kod smo, naš vodja dr. Klemenčič odgovori: »Die Slowenen aus Kärnten« (Slovenci iz Koroške), gostilničar pa od prese- nečenja: »Da schau her« (glej no glej!).

Na moje vprašanje, koliko meščanov smuča in kam hodijo na tovrstno rekreaci- jo, dobim odgovor — 70 — 80.000. Do naj- bližjih smučišč pa je dobrih 10 minut. V slabi uri pa so dostopna tudi smučišča v Radstädtskih Turah, ki smo jih že ome- nili. V nadaljnjem spoznamo v kratkem pre- teklost tega mesta od časov, ko so tod mi- mo peljale jantarjeve poti, oblasti cerkvene hierarhije in sodobnega tranzita in prometnega zamaška ob Salzachu, ki je podoben kot v Ljubljani. Kadrovska politi- ka je botrovala nastanku mlade univerze leta 1950. Seveda imamo premalo časa, da bi se seznanili s celotno problematiko. Opazim pa izredno prizadevanje za ohrani- tev zelenih površin, kar pa se lepo sklada s turistično funkcijo mesta.

BAVARSKA

Na mejnem prehodu v Freilassingu prevladujejo še vozila avstrijske registra- cije. To je razumljivo, saj jih precej hodi na delo v obmejne bavorske kraje.

Že kmalu se pokrajina spremeni. Turizem je »odsoten«. Smo v tipični agrarni, razviti pokrajini. Stanovanjske hiše so manjše (samo stanovanjska funk- cija). Parcele v povprečju dosega jo mi- nimum 50 arov (v SRS največ 20 arov). Na splošno prevladujejo kmetije s površino 30—40 ha. Prevladujejo žitarice (nad 50 %), kasneje srečamo tudi hmelj. Povsod tudi živinorejo. Samotne kmetije na rahlo raz- gibanem glacialnem reliefu me nehoti spo- minjajo na Dansko, sicer pa je pokrajina podobnega nastanka, le da je tu poleden- tev prišla z Alp, tam pa s severa. Eggen- felden je nekakšno središče tega dela Bavorske in glavni podolžni trg močno spominja na naš Maribor.

Drugi dan: REGENSBURG — SREČANJE DVEH POBRATENIH UNIVERZ

Mesto in пристanišče ob Donavi z več kot 2.000-letno tradicijo od keltskih in rimskih časov je naš prvi večji cilj v ZRN. Ljubljanska in tukajšnja univerza sta po- brateni, zato je srečanje tem bolj prirčno. Vodstvo po mestu prevzameta prof. dr. Hermes in njegov asistent dr. Klasen.

Že v uvodnem geološkem pregledu spo- znamo trajnost pokrajine in s tem različno gospodarsko izobrazbo. Tu se namreč stikajo kristalinske kamnine (kamnolomi) s skladi iz mezozoika (cement) in terciar- nimi sedimenti (oligocenski premog). Ta geološka raznolikost je vzrok tudi različni vegetaciji in kmetijski izrabi. Ker nas je za- nimala predvsem mestna geografska pre- obrazba, zlasti sanacija starega mestnega jedra, smo si ga tudi ogledali. Sanacija se je pričela že v 19. stoletju, čeprav je dražja za okoli 30 % od običajne gradnje. Zanimiv je bil ogled stare patricijske hiše, ki jo sa- nirajo za potrebe tamkajšnje univerze, s štirikotnim dvoriščem. Tu smo sami videli stare srednjeveške lesene elemente, ki so ravno pri sanaciji prišli na dan. Malo poz- neje na Domplatzu občudujemo delo arheologov, ki vneto obnavljajo rimske iz- kopanine. Tu ob Donavi je bila namreč močna trdnjava, ki je čuvala mejo pred vpadi bojevitih Germanov.

Mesto je še danes ohranilo močno pro- metno funkcijo. Železniška postaja odpravi 160 vlakov dnevno. Še pomembnejšo vlogo pa ima rečno пристanišče, ki bo še bolj pridobilo na pomenu ob bodoči povezavi

z Renom. Zanimiv je delež jugoslovanskega rečnega ladjevja pri prevozu blaga v pri- stanišče, ki je na tretjem mestu (za ZRN in Avstrijo) in je leta 1976 znašal 7,7 %. Opazno narašča delež ladjevja iz SZ (kon- kurenčne cene prevoza!).

Skozi city gremo peš. Motorni promet je tu izločen in podobno je tudi v drugih 200 mestih ZRN. Boj proti onesnaženju zraka je v teku in kmalu gremo mimo ene izmed 20 postaj za merjenje onesnaženosti zraka na Bavarskem. Podatke pošiljajo vsako uro v centralo v München, kjer jih računalniki sproti obdelajo.

Poleg mnogih zgodovinskih znamenito- sti naj omenim hišo, kjer je prebival znani astronom Keppler, in stari kameniti most iz 12. stoletja, ki je najstarejši ohranjeni most v ZRN in še danes služi prehodu čez Donavo.

Danes šteje mesto 134.000 prebivalcev in je po velikosti četrto bavarsko mesto. Poleg že omenjene prometne funkcije (promet v пристanišču znaša nad 5 milij. ton) je tu močno zastopana tudi industrija (Siemens, ki se je semkaj preselil iz Berli- na). Na univerzi je vpisanih 9.618 slušate- ljev. Poleg je še 13 gimnazij in 37 osnovnih in poklicnih šol. 7 % prebivalstva ima visoko izobrazbo in poprečen dohodek okoli 3.000 DM mesečno. Seveda prebiva prebi- valstvo po četrtili glede na svojo socialno strukturo. Podobno je tudi v drugih mestih ZRN — o tem bomo več povedali na prime- ru Münchna. Na nekaterih starih prvirč opazimo naprave za izkoriščanje sončne energije. Novo je za nas tudi obmestno re- kreacijsko področje ali tako imenovani »Schräbergartn«, kjer prebivalstvo v pro- stem času »obdeluje« košček zemlje in ima zgrajeno majhno hišico — podobno vikend poslopju.

Danes je Regensburg tudi pomemben trgovski center. Veleblagovnice ob Donavi imajo dnevno do 15.000 kupcev, ob so- botah se njih število poveča na 25.000. Prvo soboto v mesecu pa celo na 50.000. Večinoma prihajajo iz oddaljenosti do 50 km. Omenjeno trgovsko središče ob Donavi ima 21.000 kv. metrov trgovskega prostora s 1.600 zaposlenimi.

Prva univerza je bila v mestu usta- novljena že leta 1487. Današnja moderna pa je bila zgrajena v letih 1962—1967. Stala je v celoti 480 milijonov nemških mark. Celotna površina zavzema 90 ha, samo stavb je za 140.000 kv. metrov. Največja dvorana — avditorijum ima 1.600 sedežev, vendar je prevelika in jo oddajajo v najem raznim simpozijem in kongresom. Tu so prisotne vse fakultete, razen tehnične in medicinske. V centralni knjižnici je 1,4 mi- lij. knjig.

Zelenega prostora je veliko, iz osrednje- ga dela je pogled na celotno mesto. V na- črtu pa je izgradnja pešcone do mestnega citija. V spodnji etažah so parkirni prostori za študente in uslužbence: en parkirni prostor za dva študenta in še posebej 500 za uslužbence. Celotno univerzitetno mesto pa bo možno razširiti v smeri: vzhod—zahod. Kakor sem že omenil, je univerza pobratena z ljubljansko, zato smo deležni še posebnega sprejema in povab- ljeni na kosilo. Pozdravi nas sam dekan in je z nami na kosilo.

INGOLSTADT

Nekaj časa se peljemo ob Donavi in tektonski črti. Prav zato so tu trije topli vrelci žvepljenih spojin s temperaturo med 60 in 70 stopinj Celzija. Središče zdravil- liškega turizma je dobro obiskani Bad Abbach. Geološko je takoj opazna kreda in

sodišča v Celju tudi za gospoda bana obvezno veljaven in zakonit, in na sklep občinskega odbora, čigar veljavnost je sicer še sporna, toda ne pred gospodom banom, ker ga sme ta samo potrditi, ne pa tudi razveljaviti.

Razrešitev občinskega odbora je torej v celem obsegu nezakonita, in sicer že samo iz tega razloga, če bi drugih ne bilo.

Odločba okrajnega glavarstva postavlja za člane začasne občinske uprave na prvih treh mestih osebe, ki so bile v razrešenem občinskem odboru udi in ki sprejmu sklepov z dne 22. novembra 1939 in z dne 15. februarja 1940 niso nasprotovale, kakor je to glede sklepa z dne 22. novembra 1939 ugotovljeno v prid občinskega odbornika Svetlina Jožeta.

Postavitve teh treh začasnih članov občinske uprave, namreč Erlaha Janeza, Šoberla Rafaela in Smoleja Valentina se protivi prepovedi iz paragrafa 132 z. o. in je zaradi tega nična samo iz tega razloga.

Oni namreč po gornjem določilu ne smejo biti pri naslednjih volitvah kandi- dati in izvoljeni, po paragrafu 133 z. o. pa ne smejo take osebe biti imenovane v začasno občinsko upravo.

Iz pravne obrazložitve se jasno vidi, da je imel ban samo dve možnosti: ali da naši pritožbi ugodi ali da jo odstopi upravnemu sodišču v presojo. Prve ni hotel, druge možnosti pa se je bal, ker bi po vseh verjetnosti upravno sodišče odločil sreskega načelnika spoznalo za nezakonitega, kot v prejšnjih dveh primerih. Temu se je hotel ban ogniti tako, da upravno sodišče pri- tožbe sploh ne bi obravnavalo. Zato smo domnevali, da se v tem smislu vršil pritisk na sodišče. Sodišče je (kar ni bilo običajna praksa) vprašalo začasno občinsko upravo, če občina še vztraja na pritožbi, ali jo umika. Z umikom pritožbe bi se upravno sodišče znebil neljubih zadev, ban pa bi tako imel bolj proste roke za svoje neza- konite postopke.

Vsa dogajanja ob aretacijah in razre- šitvi občinskega odbora so dobila širši odmev ne samo na območju radovljiškega sreza, ampak tudi v precejšnjem delu Slo- venije. Celo beograjska »Politika« je dne 20. marca 1940 pod naslovom »Uprava občine Koroška Bela razrešena je dužno- sti« objavila poročila o teh dogodkih. Ker je bilo poročilo nepopolno, sva s Kraljem poslala iz Bileče podrobno pojasnilo s prošnjo, da to objavi. Če je »Politika« to objavila, mi ni znano.

Naša borba za občino je bila sestavni del borbe za demokratične svoboščine, za pravice delovnega človeka, za naprednejši družbeni sistem in zato smo imeli široko podporo napredne javnosti.

DELO ZAČASNE OBČINSKE UPRAVE IN NJENI PRVI UKREPI

V začasno občinsko upravo so bili ime- novani ljudje, ki so bili preizkušeni in predani privrženci režima ter nasprotniki naprednega političnega gibanja, zlasti pa zagrizeni nasprotniki komunistov-nosilcev tega gibanja. Zaradi tega smo lahko skle- pali, da bodo pri delu na občini dajali prednost političnim interesom protiljudske in demokratične stranke JRZ pred interesi občine.

Že prvi ukrepi te začasne uprave so naše mnenje kmalu potrdili. Na prvi seji 14. 3. 1940 so sprejeli naslednje sklepe:

— Razrešili so šolska odbora na osnovni šoli Koroška Bela in v Javorniškem Rovtu ter imenovali nova;

— od banske uprave so zahtevali, da nemudoma pošlje revizorja, da pregleda delo razrešenega odbora;

— da se na srezo poizve glede tajnika Adolfa Jakhelna: kje je zaprt, ali ga morajo vzeti nazaj v službo, če je na srezo njegova pogodba o službenem razmerju;

— da se izplača honorar in nagrada za- pisnikarjem pri državnoborskih volitvah 11. 11. 1938.

Kot je sreski načelnik pri imenovanju začasne občinske uprave upošteval le strankarski interes JRZ in imenoval v upravo le privržence režima, tako je občinska uprava imenovala v oba šolska odbora ljudi iz svoje sredine in iz svojih pristašev. Kako bo odslej na šolah, nam je zgovorno pokazal že sam primer kaplana Duhovnika ob našem prevzemu leta 1936. Naj opo- zorim še enkrat na šolsko kolonijo v Ja- vorniškem Rovtu. Postala je kolonija stu- dentov-pristašev JRZ, ne pa kolonija šol- skih otrok te občine. Kdo je bil v koloniji na račun občine, kakšne nagrade so se iz- plačale in koliko je sploh kolonija stala, tega ne boš našel v nobenem zapisniku sej začasne občinske uprave.

Vedeli so, da je bil tajnik Jakhel naš človek, zato so se ga hoteli znebiti, pa niso vedeli, kako bi to storili. Čeprav začasna uprava po zakonu ni imela pravice nastav- ljati stalnih uslužbencev in analognu temu tudi ne odpuščati. Sreski načelnik pa je dal vseeno soglasje za odpust Jakhelna. To je storil kljub opozorilu, ki ga je dal z odložbo o imenovanju začasne uprave, da ta takega pooblastila po zakonu nima. Na seji 8. maja 1940 je začasna uprava sklenila, da se Jakhelnu s 15. majem odpove, službeno razmerje pa preneha 30. junija 1940. Ta sklep je nekoliko olajšal tudi sam, ker je po izpustu iz zapore pisмено vprašal gerenta Erlaha, če se lahko vrne v službo. Za tajnika občine je začasna uprava postavila človeka brez potrebne izobrazbe, mežnarja in organista Ferdinanda Zidarja.

Spor glede honorarja zapisnikarjem pri državnoborskih volitvah sem že ome- nil. Strankin dolg zapisnikarjem je morala plačati občina.

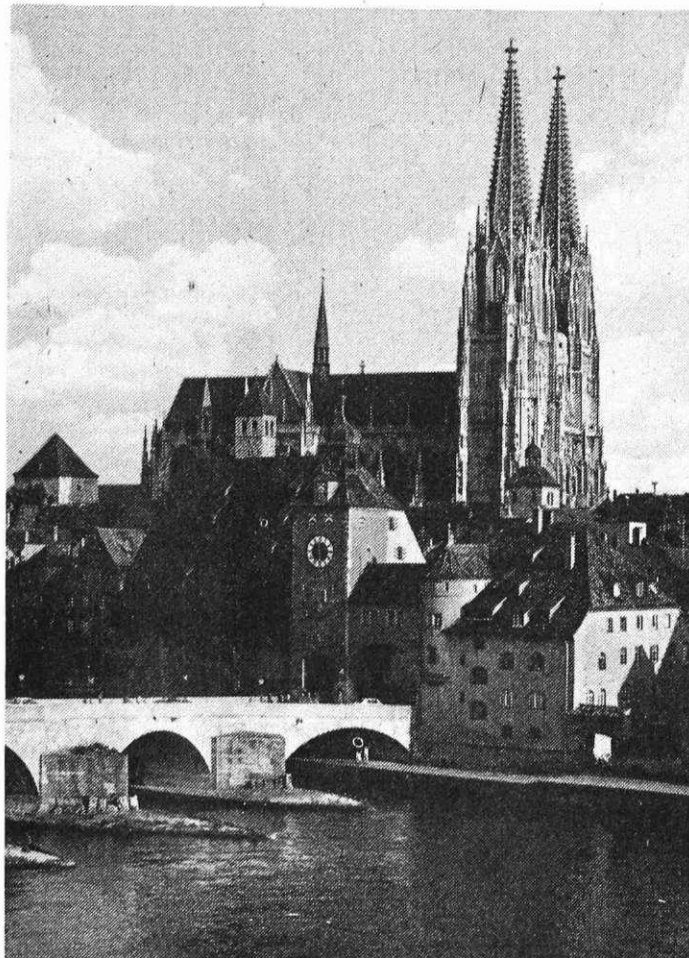
Gospodinjki tečaj ni mogel zaradi nekaterih ovir obdelati vse snovi v dolo- čenem času. Poleg tega so tečajnice želele, da bi se na tečaju obravnavala še dodatna snov s področja gospodinjstva. Vodstvo tečaja je zato prosilo začasno upravo, da odobri podaljšanje tečaja. Na seji, 14. aprila 1940, je uprava sklenila, da se proš- nja zavrne, češ da občina nima sredstev. Zahtevala je, da se takoj po zaključku tečaja pripeljejo na občino preostala drva, ki so jih rabili na tečaju za kuhanje. Na seji, 6. julija, pa je začasna uprava sklenila

in predlagala sreskemu načelniku, da se proti gospodinjki učiteljici Tatjani Zem- ljič uvede disciplinski postopek, ker ni vrnila ključa od lokala, v katerem je bil tečaj, in ker še ni naredila obračuna stro- škov tečaja. Kakšna nestrpnost! Ker je bil tečaj v prostorih delavskega društva Enakost in ker sta ga vodili napredno usmerjeni učiteljici, je moral tečaj pre- nehati z izgovorom, da ni sredstev. Če je uprava našla sredstva za druge stvari, ki niso bile predvidene po proračunu, bi jih lahko našla tudi za tečaj, če bi uprava gledala na tečaj kot pomoč občanom za njihovo izobraževanje. Lahko pa so našli sredstva za nekatera komunalna dela, za katera so bili oni sami osebno zainteresi- rani. Popravili so most pri Ivanu Erlahu, posuli cesto po kateri je hodil Maks Omč, napravili so kanalizacijo pred hišo Valen- tina Smoleja itd. Da delavsko kulturno društvo Enakost ja ne bi dobilo nekaj bukovih polen, ki so ostala od gospodin- skega tečaja, so jih prepeljali na občino. Ko so sklepali o podpori kulturnim društvom, so odobrili 1.500 din Katoliškemu prosvet- nemu društvu, Fantovskemu odseku (dru- štvu slovenskih fantov) 1.000 din, Sokol- skemu društvu 1.000 din in pevskemu društvu Zora 500 din. Marksističnim orga- nizacijam pa niso dali ničesar. Še pred to delitvijo je začasna uprava na seji, 24. marca 1940, sklepala o prošnji Društva slovenskih fantov in jim podelila denarno pomoč. Moral je biti precejšen znesek, ker ga niso upali zapisati v zapisnik seje, kar bi sicer morali. Društvo slovenskih fantov ni bilo kulturna organizacija, pač pa udarni odredi slovenskega dela JRZ in smo jih zato imeli za fašistično organizacijo.

Zemljičeva ključa ni mogla izročiti, ker je ta prostor uporabljalo društvo Enakost za svoje potrebe. Ko bi začasna uprava dobila ključ, bi tako lahko brskala po društvenih zadevah.

Posebna skrb začasne uprave pa je bila naša pritožba proti odloku o zadržanju sklepa občinskega odbora, s katerim je sprejel in poslal resolucijo o moji in Kra- ljevi aretaciji in izgonu v Bilečo. V občini se je javno govorilo, da je šel na upravno sodišče intervenirat župnik Matevž Žbon- tar, ki je verjetno imel pooblastilo, da tam govori v imenu neke večje avtoritete. Bilo.

(Nadaljevanje na 12. strani)

Regensburg, 2000-letno mesto ob Donavi, s kamnitim mostom iz 12. stoletja, danes naj- starejšim v ZRN. Cerkev Sv. Jakoba pa sodi med največje stvaritve iz obdobja romantike v tej deželi.

Rudolf Arh: Gozdni polip

kakor bilo, dejstvo je, da je upravno sodišče proti pravilom 28. marca vprašalo občino, če se vztraja pri sklepu o pritožbi občinskega odbora, in ji je določilo osem dni roka za odgovor. Pismo upravnega sodišča je prišlo na občino, gerent Erlah ga je prebral, nato pa se je brez sledu izgubilo. O pritožbi so sklepali prepozno, rok za odgovor sodišču je bil 5. april, sklepali pa so šele 10. aprila. Zaradi tega so se bali, da bo sodišče moralo presoati o pritožbi, ali je pismo Erlah zgubil namenoma, ker je bil pod močnim javnim pritiskom in se je bal posledic, ali pa je pismo zmaknil kdo od uslužbencev. Začasna uprava je zaslislala vse uslužbenec. Toda pisma ni bilo. Ker ni znano, kdaj je šel župnik na upravno sodišče, lahko domnevamo, da je šel le zato, da pojasni izgubo pisma in s tem zamudo odgovora. No, upravno sodišče kljub temu ni obravnavalo naše pritožbe in ban je laže branil razrešitev našega mandata na občini. Tudi policija, ki je bila vpeljana v jeseniškem revirju z glavno nalogo, da preganja napredne borce in duši boj za delavske pravice, je dobila v začasni upravi oporo. Že na drugi seji, 24. 3., je sklenila, da je pripravljena dati policijskemu komisariatu pisarniško moč in jo plačevati. Za to je občina imela denar. Pri sklepanju prošnji prosilcev iz drugih občin je začasna uprava ravno tako odločala po političnih vidikih. Jegličevemu akademskemu domu v Ljubljani je odobrila (6. 7. 1940) 200 din, stavbni zadruzi Slomškov dom pa (9. 8. 1940) 1.000 din podpore. Obe ustanovi sta združevali režimu privržene pristaše. Protituberkulozni ligi za otroško okrevališče na Ukancu (9. 8. 1940) in Legiji koroških borcev (borci za severno mejo 14. 4. 1940) pa je odklonila prošnjo za pomoč z motivacijo, da občina nima sredstev. Prav tako so često reševali tudi prošnje brezposelnih in ubožne podpore, če je šlo za ljudi, ki niso spadali v njihov tabor.

Velik problem začasne uprave je bila gradnja nove šole. Priznati pa moramo, da se je za reševanje tega problema zelo prizadevala. Čeprav se ga je lotila šele po dveh mesecih po prevzemu poslova, pa je pozneje zelo pogosto obravnavala to vprašanje na svojih sejah.

Od petindvajsetih sej svojega delovanja je kar na dvanajstih sejah bila na dnevnem redu gradnja šole. Prvo fazo izgradnje šole je uspešno speljal razrešeni občinski odbor. Le kolavdacijska komisija še ni opravila svojega dela, ki je bilo prekinjeno z našim izgonom v Bilečo. Brez prevzema del pa se ni mogla začeti gradnja druge etape. Zaradi zastoj gradnje je nastala velika škoda za občino. Gradnjo šole in njen zastoj so občani prizadeto spremljali in kritično ocenjevali delo začasne uprave. Zato je postala gradnja šole za upravo stvar prestiža. Ključ za rešitev pa je bil v rokah banske uprave, toda po sredi so bili podjetniški interesi. Takratna politika oblasti, zlasti pa ravnanje bana Natlačena, je branila predvsem interese kapitala. Začasna uprava ni dobila glede tega potrebne pomoči od tistih, ki so jo postavili. Veliko pisem je poslala na banovino, mnogo osebnih intervencij je bilo narejenih. Večkrat so bili tudi pri banu Natlačenu. Z njim so se vse lepo pogovorili, obljubil je, da bo storil vse, kar bo v njegovi moči. Te moči pa ni hotel uporabiti, ker je stal na strani svojih političnih in razrednih prijateljev, Borca in drugih izvajalcev del na šoli. Začasna uprava je že na seji, 8. maja 1940, sklenila, da bana opozori na škodo pri gradnji šole. Valentin Smolej je na seji, 6. julija 1940, resignirano predlagal, da se ponovno zahteva od banske uprave, da glede šole vendar nekaj stori, ker občinska uprava dobiva očitke, da se za to premalo zanima. Na banski upravi so nato predlagali kompromis, s tem da stroške za zamenjano zidno opeko nosi občina sama.

Zidarski mojstri pa so odklonili vsak zahtevek občine, rekli so, da ne bodo izvršili nobenih popravil in tudi drugih del ne, za katera smatra občina, da niso opravljena. Začasna uprava je sklenila, da bo terjatev proti zidarskim mojstrom sodno zavarovala. Kolavdacija del prve etape, oziroma spor med občino in izvajalci del pa ostane nerešen vse do vojne, po zaslugi banske uprave in po krivdi začasne občinske uprave. Zaradi tega je imela občina preko milijon dinarjev škode, to je, za enoletni občinski proračun.

Medtem je začasna uprava oddala delo druge etape. Zidarska dela je dobil zopet banov politični prijatelj Boštjan Belcijan. Ta je že pri prvem obračunu del zahteval za nekatere (pesek, apno) znatno višjo ceno, kot je bila določena po pogodbi. Začel se je nov spor. Tudi tega je reševala banska uprava in prisilila občino, da mu je plačala nekaj višjo ceno. Belcijan je bil znan po nesolidnosti in bahavosti. Pred licitacijo druge etape se je hvalil, da bo imel tu lahko delo, ker so na občini »naši ljudje«. Ti ljudje pa so morali tako plesati, kot so igrali oni, ki so jih postavili. Zanimivo je, da je banovina ponovno zahtevala, da se na osnovni šoli ukine en razred, da tudi intervencija župnika Zbontarja in člana šolskega odbora na banovini ni uspela. Občina se ja nato pritožila na ministrstvo v Beogradu.

Banska uprava je občini odobrila proračun za leto 1939/40 šele 12. decembra 1940, zato je morala začasna uprava poslovati le s krediti prejšnjega proračuna. Nič manj nevhvaležnosti za dobre usluge začasne uprave je pokazala tudi KID. Odklonila ji je brezplačno nabavo cevi za vodovod. Kako grenak občutek so morali imeti ti ljudje! Znašli so se v praznem prostoru. Proti njim je bila velika večina občanov, njihovi gospodarji pa so jih poznali le tedaj, ko so jim pomagali braniti njihove interese in dušili napredno stremljenje delovnih ljudi. Tako usodo doživijo po navadi tisti, ki se ne zavedajo svojih korenin.

Začasna uprava je bila orodje državne oblasti, ki je bila vključena v nacional-socialistični-fašistični tok, zato njeni člani niso mogli drugače ravnati. Ni bilo slučajno, da so istočasno (13. 3. 1940), ko je policijski komisar dr. Milan Wohinz izjavil v zvezi z našo konfinacijo v Bileči, da »za komuniste ni nobene zakoničnosti«, člani začasne uprave sklenili, da umikajo pritožbo občinskega odbora na upravno sodišče, da jim pa ni bilo treba sklepati o varstvu zakonitosti pravic občine in posredno s tem tudi o varstvu pravic nas internirancev-komunistov. Drugače pa so ravnali prenekateri občani iz njihovega političnega kroga, ki so podpisali poleg drugih občanov petico, s katero so protestirali proti konfinaciji in zahtevali našo vrnitev.

Občani so spregledali, da je bilo naše delo na občini v splošno korist delovnih ljudi in da s svojim delom nismo v ničemer motili njihovih verskih čustev. Z odgovorom v Bilečo in z razpustom občinskega odbora naš politični vpliv ni upadel, nasprotno, še postal je. Prav v tem je bila moč politične usmeritve KPS in na tej podlagi smo na Koroški Beli gradili ljudsko-frontovsko gibanje.

NAŠ ODZIV NA VLOGO IN DELO ZAČASNE UPRAVE

S tovariši doma sem imel redne zveze. Dopisoval sem si s svojci, dr. Štempiharjem, Giorgionijem in s svojim namestnikom na občini Antonom Nočem. Medsebojno smo se obveščali o vsem, kar je bilo važno za naše doma in za nas v Bileči. Med vrsticami smo si povedali tudi take stvari, katerih cenzura ne bi pustila, ko bi jih razumela. Bolj kompromitirana sporočila pa smo pošiljali po posebni zvezi mimo cen-

Toda vaše delo s tem še ni končano. Ko upanje občanov. Se več, s tem ste tudi zadeli glavni udarec naši obrambi.

zure. To sem uporabljal tudi za zvezo z domačo partijsko organizacijo. Tako smo bili o vsem sproti obveščeni, dogovarjali smo se tudi o posameznih akcijah. Obveščen sem bil, kaj se dogaja na občini, kako se naši borijo za naš izpust iz taborišča in kaj dela in kako se obnaša začasna uprava na občini. Zmenili smo se, da bom napisal odprto pismo predsedniku začasne uprave, oni pa ga bodo razmnožili in v obliki letaka razdelili med občane. V začetku junija sem poslal Erlahu pismo, Giorgioniju pa prepis.

Pismo navajam: »Cenjeni gospod Erlah Janez, upravnik občine Koroška Bela!

Interesi občine, oziroma dolžnost do volilcev in javnega mnenja občanov mi nalaga dolžnost, da Vam pišem to pismo, Vas opozorim na škodo, ki jo trpi občina radi Vaših ukrepov in na teptanje najosnovnejših človeških pravic, od strani politične skupine, katere pristasi ste postali po tem, ko ste že dvakrat menjali svoje politično prepričanje.

Znano Vam je, da sva bila z občinskim odbornikom Kraljem dne 7. februarja t.l. ob 6. uri zjutraj aretirana in kakor zločinca, vključena v verige, nasilno odvedena v koncentracijsko taborišče v nad 1000 km oddaljeno Bilečo, ne da bi nama omogočili, da urediva svoje zasebne stvari, in ne da bi nama omogočili, da izročiva občinske posle.

Ker odloka o najini konfinaciji, proti zakonitemu predpisu, nista navajala nobene konkretnega razloga, kateri bi upravičeval konfinacijo, in radi dejstva, da je bila občina tako nasilno odtirana od svojih predstavnikov, je občinski odbor na svoji seji 15. februarja t.l. sklenil, da protestira proti takemu postopanju in da o tem obvesti merodajne faktorje v državi. Ta sklep in tozadevno pritožbo proti okrajnemu glavarstvu, katero je izdalo prepoved izvršitve tega sklepa, je banska uprava smatrala za zadosten razlog, da razreši celoten občinski odbor in imenuje začasno občinsko upravo, seveda tudi nekatere izmed tistih občinskih odbornikov, ki niso glasovali proti omenjenemu sklepu občinskega odbora. Vi dobro veste, da je sličen primer imela občina leta 1937, ko sem bil na podlagi ovadbe tovarniškega vratarja Dežmana aretiran in zaprt 8 dni, čeprav sem takoj dokazal, da sem bil v inkriminiranem času v Ljubljani na banski upravi in celo pri podbanu dr. Majcenu. Tudi takratni sklep je zadržalo okrajno glavarstvo, proti kateremu je sklenil pritožbo občinski odbor in kateri je upravno sodišče v Celju v celoti ugodilo, še več, ono je reklo, da ni samo pravica občine ali posameznika, da protestira in vložijo ovadbo proti kršenju osebnih svobod, katera je po ustavi zajamčena vsem državljanom, ampak da je to celo dolžnost. Drugi tak primer se je zgodil v novembru lanskega leta, ko sem bil aretiran in zaprt 9 dni radi podpisa znanega letaka, v katerem je bila tudi zahteva, da se vzpostavijo odnosi s sovjetsko Rusijo, torej sem bil zaprt zaradi predlaganega dejanja, katerega je sedanja vlada deloma že storila. Tudi takrat je protestiral občinski odbor, tudi takrat je okrajno glavarstvo zadržalo sklep od izvršitve, tudi takrat se je proti temu pritožil občinski odbor in tudi takrat je upravno sodišče stališču občine pritrtilo.

Kljub temu ste vzeli razrešitev občinskega odbora kot zakonito za koristno interesom in da vodi upravo občine uprava, proti kateri je večina javnega mnenja občine. To vaše zavestno dejanje pa potrjuje tudi vaš dopis, sicer po določenem roku poslani dopis upravnemu sodišču, da občina umika pritožbo proti odloku okrajnega glavarstva od 23. februarja t.l. S tem ste tudi uradno priznali, da odobravate in podpirate mojo in Kraljevo konfinacijo in da odobravate razrešitev občinskega odbora, tistega odbora, ki je naredil v svoji poslovni dobi ogromno dela in ki uživa splošno za-

alpskih dolinah je še obilo primarne turistične ponudbe: Dolina Matle (narodni park) in še zlasti Innerkrems, ki ga zaradi

Ta center se je razvil na Turskem prelazu, kjer je nekoč potekal promet v eni izmed glavnih vpadnic iz Srednje Evrope proti jugu. Center razpolaga z 2.580 posteljami, toda kar s 100 km pripravljenih

	Gorenjska	Radstätt. Ture
Nadm. višina centra (skupaj)	551—1853	900—2400
Število postelj:	13.455	14.500
Število postelj poprečje na center	1.495	2.070
Števil žičnic	53	102
Število žičnic poprečno na center	6	14,5
Dolžina smučarskih prog v km	100,8	218
Dolžina smučarskih prog na center	11,2	31
Smučarske steze v km	15,5	175
Smučarske steze na center	1,7	25
Smučarski vrtci za otroke	—	6

Glede primarne turistične ponudbe je treba poudariti, da leže naši centri preznizko, v sekundarni ponudbi smo si le v prenočitvenih kapacitetah blizu. V drugem se močno razhajamo. Še en dokaz, da število objektov pri nas raste počasneje kakor rast smučarjev. Razlog za odhod naših smučarjev v tujino je še bolj jase, oziroma razumljiv.

Strma pobočja ob reki Enns so videti gozdna in danes les predstavlja eno tistih primarnih panog avtohtonega prebivalstva, ki slovi daleč naokoli. Tu je doma rezbarstvo in les predstavlja še danes glavni gradbeni element. Na hitro razpadajočih metamorfnih kameninah (zeleni skrilavec) je našel dobro osnovo. Podobno kot pri nas pri Umagu tudi tu rastejo vikendi, videti je le, da so lokalne oblasti »divjim« gradnjam bolj prizanesljive. Ne daleč od Flachaua je tudi slovita tovarna smuča »Atomic Ski«, ki pa našemu Elanu ne more uspešno konkurirati, zato pa tem bolj »nekdanja« smučarka vseh časov Anemarie Pröll, ki je doma iz bližnjega Filzmoosa, ki ga vidimo pred nami pod Dachsteinom.

Dolina Fritzbacha, po kateri se peljemo, je ozka in za sedanji promet preozko grlo. Vozila se pomikajo v kolonah in marsikateremu vozniku popustijo živci. Predvsem zaradi nepravilnega prehitavanja so nesreče pogoste. Na slabih 20 km je bilo lani 180 smrtnih primerov. Naselja so zaradi tega izgubila svoj »Erholungswert« (vrednost oddiha). Še največ je žag. Više na pobočjih pa se kmetije preusmerjajo v turizem. Na Salzburškem je danes preko 2.000 kmetij, ki se ukvarjajo s kmečkim turizmom. Dolina Salzacha je tipičen primer onesnaženja in odganjanja turistov. Pri Bischofshofnu se obe dolini združita in do Werfna ovinkov ne zmanjka. Škoda, ko ne vidimo slovite skakalnice — znane iz novotletne turneje, ki se je udeležujejo tudi naši skakalci.

Dežela Salzburg je po površini na šestem mestu (1700 kv. kilometrov in 400.000 prebivalcev, gostota 55 na kv. kilometer). Izraba tal: 7 % poljedelstvo, 40 % travniki in pašniki (mesna živinoreja), 34 % gozd.

Severne apneniške Alpe na tem področju niso tako znane. Izjema je že omenjeni Dachstein (slovita južna stena in ledenik na severni strani). Strmo dolomitsko skalovje nas spominja na prave Dolomite. Enako tudi z ovinki bogata »Salzburger Dolomitenstrasse«, ki loči Dachstein od Tenne-Gebirge. Tu je največja ledena jama na svetu. Najlažji dostop pelje iz Werfja, ki je v geologiji znan po svojih skrilavcih. Vseh rorov je okoli 50 km. Jama »diha«. Pozimi se nabira hladen, vlažen zrak, ki oddaja vlago. Tako se ob stenah nabira led. Poleti piha iz jame hladen zrak. Letno obišče jamo okoli 34.000 obiskovalcev.

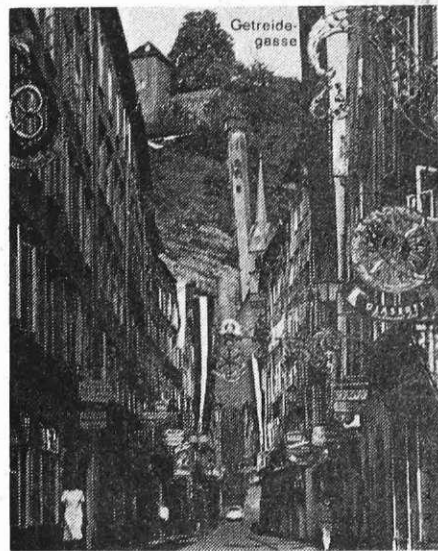
Kmalu za Tenneckkom se začne avtocesta in od nekdanjega železarstva je

RADO KOČEVAR

smučarskih prog v nadmorski višini 1735 in 2400 m. Najdaljša proga je dolga kar 12 km (iz Zehnerkarja). Zanimiva je primerjava devetih smučarskih središč na Gorenjskem in sedmih v Radstättskih Turah:

Da bi privabili čimveč gostov, se v sosednji Koroški na moč trudijo. Poleg vsakodnevne rekreacijske dejavnosti so na voljo tudi jahalne šole (slika je iz znanega letovišča Bad Kleinkirchheim).

Slovita Getreidegasse (žitna ulica), kjer so nekoč srednjeveški trgovci prodajali žito, je danes ena najmarkantnejših ulic v Salzburgu, polna raznih turističnih prodajal, kjer se ni bati kako bo gost zapravil svoj denar.

SKOZI MESTA SREDNJE EVROPE

I.
Proti koncu meseca marca letos sem imel priložnost podrobneje spoznati gospodarsko in družbeno problematiko nekaterih sosednjih dežel in mest.

Iz petdnevne ekskurzije se je nabrala množica novih vtisov in spoznanj, čeprav sem večino teh krajev poznal že prej. Nekaj teh zanimivosti bom skušal navesti, tako kot smo jih na tej poti spoznali.

PRVI DAN – AVSTRIJA: (KOROŠKA IN SALZBURG) BAVARSKA

Zvezna avstrijska dežela Koroška meri 9534 kv. kilometrov ali 11,3% in je po velikosti in številu prebivalstva na petem mestu (523.550, ali 7,1%). Ker v južnem delu te dežele žive Slovenci, je bil razumljivo pot' arek na tem, kako ravno transformacija nekoč tipično agrarne pokrajine negativno vpliva na nadaljni narodnostni razvoj.

Koroški prostor v Avstriji ima izrazito tranzitni značaj. Prav zato ima danes turizem mnogo večjo vlogo od industrije in ravno ta dejavnost je naši manjšini v škodo. Zato prizadevanja, da bi razvili kmečki turizem v slovenskem delu Koroške (prof. Klemenčič).

V ta prizadevanja se je aktivno vključil prav geografski inštitut naše univerze. Ko smo že omenili turizem, naj dodamo, da je imela Koroška že leta 1955 dva milijona in 750.000 nočitev. Leta 1970 pa že skoraj 12 in pol milijonov (v SRS smo leta 1974 imeli 6,1 milij. nočitev). Največ tujkega prometa je okoli jezer in trije poletni meseci presežejo ostale. Posebnost so kampi, ki slove med najbolj urejenimi in obiskanimi v sosednji Avstriji. Zanimiva pa je zaposlitvena razlika med obema narodoma. Na nemškem področju je močnejša usmeritev prebivalstva v produktivne panoge (industrija, obrt, turizem). Prav zaradi tega je tudi večja migracija slovenskega prebivalstva, ki zapuša – podobno kakor pri nas – kmétiije in tako zemlja polagoma prehaja v tuje roke. Zaradi že omenjenega tranzitnega značaja tu pospešeno grade prometne komunikacije, zlasti obe avtocesti. Veliki prometni vozeli pri Beljaku je že začel dobivati svoje oblike. Prišel pa bo do izraza, ko bo dograjen karavanski predor in takrat bo Beljak postal »vrata juga«, kot to že danes radi poudarjajo na različnih propekth.

Druga značilnost koroške pokrajine je vidna predvsem v ozelenjevanju, pogozdovanju in opuščanju obdelanih površin ter v specializaciji kmetijstva: mleko, meso. Ker je na Koroškem obilo vodne sile, hitro raste industrija, višek električne energije pa v kritičnih dneh dobimo tudi mi. Omenjeni gospodarski razvoj pa je šel na škodo naši narodni manjšini, katero je počasi izrinil na južna, bolj oddaljena koroška področja.

Podobno vlogo igra danes tudi nemški kapital v turizmu, kjer že na mešanem ozemlju ali tik ob njem nastajajo turistična središča. Mnoga izmed njih, zlasti zimska, privabljajo zaradi pomanjkanja le-teh doma vse več slovenskih obiskovalcev: Bad Kleinkirchheim, Mokrine (Nassfeld) in drugi. Najbližje je nedavno zraslo na severni strani Dobrača in ob tromeji. Zaradi primerjave si oglejmo nekaj značilnosti:

Poleg višje denivelacije (višinske razlike) izstopa zlasti znatno večja optimalna kapaciteta, kar je posledica daljših in mo-

dernejših žičnic. Podobno bi bilo tudi, ko bi primerjali, na primer, znani Bad Kleinkirchheim ali druga smučišča. Ugotovljeno je (gospodarska zbornica SRS: Analiza poslovanja in problematika slovenskih žičnic, Ljubljana, avgust 1975), da kilometer, prevožen na smučišču pri nas, stane osem din, na prej navedenih smučiščih pa 4,37 din (dnevna karta pri nas: 80 din, v Avstriji 180 din).

Peljemo se po novem odseku turske avtoceste, ki bo v celoti gotova 1982. leta. Poseg v skromne obdelovalne površine je več kot očiten. Seveda bo nadaljni razvoj sekundarnih in še posebej terciarnih dejavnosti krepko odtehtal to izgubo. Gmünd s starim gradom, nekdanjo rezidenco salzburskih škofov, bo še v večji meri postal izhodišče za gorske ture v Nock in Reisseck. Izraba gozda, ki je tu povsod prisotna, pa bo še bolj intenzivna. V sosednjih

alpskih dolinah je še obilo primarne turistične ponudbe: Dolina Malte (narodni park) in še zlasti Innerkrems, ki ga zaradi dolgih in ne preveč strmih terenov imenujejo »koroški Arlberg«. Smučišča se tu razprostirajo v nadmorski višini od 1530 do 2130 m. Transformacija oddaljenih gorskih vasi je šele v začetku in v sezoni 1975/76 je bilo na voljo že 300 postelj, toda brez ostale infrastrukture. Zanimiva je nadalje komparacija zaposlitvene strukture žena s SRS, ki je tu precej podobna. Žena se vse bolj intenzivno vključuje v terciarne dejavnosti.

Katschberg je nekoč veljal zaradi izredne strmine ceste (do 22%) za poseben problem, zlasti v zimskem času. Danes ga skozi predor prečka turska cesta. Na prelazu in okoli njega je tudi našim smučarjem znano priljubljeno smučišče (1641–2000 m). Še bolj znan tovrstni center pa so Radstädtske Ture. Ob naši poti lahko vidimo le že precej kopni Flachau, ki skupaj z Wagrainom (od 900 do 2000 m) ponudi gostom 21 žičnic z vso potrebno sekundarno turistično ponudbo. Žal ne moremo videti slovitega Obertauerna, ki sodi med največja zimska športna središča v Vzhodnih Alpah. (Obertauern sem obiskal ob letošnjem prvem maju. Smuka iz Zehnerkarja je bila imenitna in gondola je ves čas obratovala v glavnem le za nekaj gostov iz Jugoslavije).

POT INOZEMSKE ESKURZIJE ŠTUDENTOV GEOGRAFIJE OD 24. – 28. III. 1977

upanje občanov. Se več, s tem ste tudi zadali glavni udarec naši obrambi.

Toda vaše delo s tem še ni končano. Ko je g. Jakhel Adolf, občinski tajnik, moral dalj časa po nedolžnem sedeti v ljubljanskih zaporih, ste smatrali po tem, ko je bil izpuščen in vsake krivde oproščen, za potrebno, da mu odpoveste službo na občini. Razumel bi Vas, ako bi bil g. Jakhel nespodoben za to službo, ne morem pa preko tega, ker sem v kratkem času mogel spoznati njegove odlične sposobnosti, katere bi v sedanjih težkih nalogah občini ogromno koristile. S tem ste zadejali občini škodo, saj Jakhel na podlagi dekreta o nastavitvi lahko toži za odškodnino, ker nima občina razloga, da prekine z njim službeno razmerje. 25. februarja je imenovanemu po sklepu občinskega odbora nastopila stalnost in razmerje se ne more ukiniti, razen v primerih, ki jih predvideva zakon. Teh pa v teh primerih ni.

Na podlagi tega morem domnevati, da je bil odpust Jakhela samo in izključno političnega nagiba. Pri tem pa ste tudi prekoračili zakonita določila, katera pravijo, da začasno imenovana občinska uprava nima pravice nastavljanja novih občinskih odbornikov, kar analogno sledi, da tudi ne odpuščati, posebno takrat ne, kadar ni razlogov za to. Občinski odbor, kateremu sem imel čast županovati, ni odpuščal uslužbencev niti takrat, kadar je imel zakonito možnost in kadar so to celo občinski interesi zahtevali. Saj je znano tudi vam, da občinska uslužbenka Amalija Žabkar še zdaleka ni kos nalogam, ki jih stavi moderna uprava občinskemu nameščencu. Kljub temu pa je občinski odbor ni odpuštil, čeprav bi za to plačo dobil dobro kvalificirano moč, in nam je bil zadosten samo socialni razlog, da smo jo obdržali v službi.

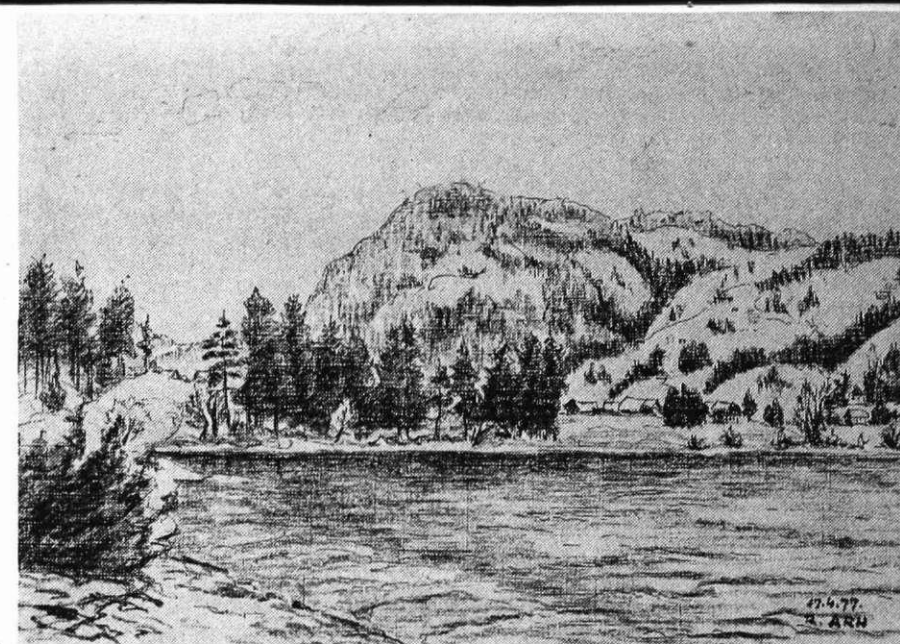
Drugo vprašanje je nova šola. Vi veste, da je še 6. februarja zasedala kolavdacijska komisija, da bi se prva etapa likvidirala in razpisala nadaljnja dela. To nam je preprečila najina konfinacija in razrešitev občinskega odbora. Tega danes po štirih mesecih še vedno ni in šola naj v sedanjem stanju propada. In sedanja uprava ne čuti toliko odgovornosti, da bi zadevo likvidirala in začela z delom po sklenjenem programu. Poleg škode, ki jo je občini prizadejala banska uprava s tozadevnim zavlačevanjem (ako upoštevamo, da se je gradbeni material podražil od 30 do 40 odstotkov, ima občina škode samo na materialu okoli 500 do 700 tisoč dinarjev), se dela škoda še na samem posloplju, ker je nedodelano.

Našteti bi Vam mogel še več drugih stvari, katere pa zaenkrat opustim.

Tega pisma pa vam ne pišem kot občan in davkoplačevalec, ampak tudi kot zakonito izvoljen predstavnik občine. Saj še do danes nisva niti jaz niti Kralj dobila nobenega uradnega obvestila, da sva razrešena dolžnosti občinskih predstavnikov, torej mi pravico gornjega protesta narekuje tudi uradna dolžnost.

Kljub mojemu prepričanju, da veste kaj je vzrok moje in Kraljeve konfinacije, kateri je bil skovan v interesu Vaše politične skupine, vam iz previdnosti opišem formalne vzroke konfinacije, da ne boste v bodoče, kadar se bo ta stvar obravnavala na javni tribuni, mogli trditi, da vam vse to ni bilo nič znanega in da boste vedeli kaj podpirajo vaši sklepi.

Banska uprava utemeljuje mojo konfinacijo s tem, ker sem se leta 1937 kot delavski zaupnik boril za boljše in pravičnejšo kolektivno pogodbo, katere sadove naj bi uživali tudi Vi in Vaši tovariši v začasni upravi. Dalje zato, ker je celotni zaupniški zbor delavstva KID, med njimi seveda tudi jaz in celo pristaši Vam blizu stoječe skupine podpisali in izdali med delavstvo letak, v katerem smo pojasnjevali nezakonito postopanje banske uprave napram delavskim zaupnikom, kar nam

Rudolf Arh: Fužine v Bohinju

je tudi potrdil državni svet v Beogradu. Dalje, da sem bil kaznovan češ da sem vozil po levi strani ceste s kolesom, da se mi je izvršilo nešteto preiskav, katere so bile vse sicer negativne, in to, da sem bil med tem, seveda na podlo in neosnovano ovadbo, trikrat aretiran in zaprt, ne da bi se mi mogla dokazati najmanjša krivica. Vse očitane kazni, razen one iz leta 1937, pa sploh ne eksistirajo, ker so jih višje instance spoznale kot neosnovane in nezakonite. Sličnimi razlogi se utemeljuje tudi Kraljeva konfinacija. Poudariti pa moram dejstvo, da se vsi očitani prekrški nanašajo pred 15. decembrom prejšnjega leta, ko je protustavna uredba o konfinaciji dobila polnomočje.

Na podlagi navedenega mora vsak na prvi pogled spoznati, da ni bilo nobenega zakonitega razloga za konfinacijo, niti ne na osnovi te protustavne uredbe. Ta ugotovitev potrjuje mišljenje, da je bila konfinacija potrebna nekomu, ker je smatral, da mu naše delo, katerega je odobraval velika večina občanov, slabi politični postojanki. Pravi razlogi so bili torej v tem, ker smo se, ne oziraje na lastno eksistenco, odločno borili za izboljšanje položaja delavstva, proti nasilju, ki se je vršilo napram njemu; ker smo na občini kljub oviram od strani oblasti in Vaših političnih prijateljev uspeli močno dvigniti občinsko gospodarstvo in pri tem zmanjšati davčno breme občanov. Ti razlogi so se pokazali že takrat, ko smo mi sklepali o občinski trošarini na električni tok in premog K.I.D., ko niste Vi glasovali za ta predlog in ko smo kljub temu uspeli, da je občina trošarino dobila in s tem povečali dohodek za dve tretjini občinskega proračuna iz leta 1936/37 in ne da bi pri tem kaj obremenili ostale davkoplačevalce. Prav tako ste naredili, ko smo postavili vprašanje družbenega davka K.I.D., katerega se nam je kljub vaši pasivnosti posrečilo dvigniti od 28 na 36 odstotkov ali za približno 40 tisoč dinarjev letno. Ali je morda vzrok v tem, ker smo se borili za priznanje slovenskega jezika, ker smo se tudi preko občine borili proti razmeram pri K.I.D., ker smo se borili proti nezakonitemu postopanju oblasti, za progresivno obdavčitev, za brezplačne knjige in zvezke šolarjem, za njihovo podporo, za gradnjo šole itd. Jasno je, da smo se pri tem borili tudi proti nezgodnim političnim razmeram, katere ne dajejo delavskemu ljudstvu nobene svobode, mu ne priznajo najosnovnejših človeških pravic in katere mu stalno poslabšujejo njegov

položaj. Morda so to tisti vzroki, ki so narokovali najino internacijo. Ali niste s tem spoznali, da ni imel nikdo drugi pravice soditi kakor občani sami. Saj tu se ne gre samo za mojo osebo in Kraljevo vprašanje, tu se gre za več, za spoštovanje volje občanov, za najosnovnejše človečanske principe. Ali Vas nič ne oblije rdečica sramu, ko stopate med občani, vas nič ne peče vest, ko vidite, kako se Kralju ruši družinsko življenje, mu propada komaj ustvarjena eksistenca? Ali vas ne peče vest, ko sem jaz moral pustiti težko bolano sestro doma, katera radi mojega preganjanja neprestano hira in se je bati najhujšega, da tega ne bo mogla preboleti? Saj ji niti tega ne upam povedati, da je naše življenje hujše kot ječa, da se nas pretepa in da je naše življenje v stalni smrtni nevarnosti. Tisti, ki toliko govorijo o krščanski ljubezni, o družinskem življenju, o brezmejni pravičnosti, tisti, ki Vam na raznih prireditvah pojejo slavo, pri tem pa govorijo o nekih namišljenih grozodejstvih, tisti naj bi rajši videli in spoznali ta dejstva.

Ko sva nekoč šla skupaj po poti iz Javorniškega Rovta, ste dali priznanje našemu delu in ste se zgražali nad ovirami, ki so se nam delale pri našem delu na občini. Pri tem ste pa tudi omenili neki znani volilni letak iz leta 1936, v katerem se Vas je napadlo v zvezi z nekim občinskim cementom. Priznali ste, da je bila Vaša čast pri tem zelo prizadeta in jaz sem Vam celo potrdil, da morda to res ni bilo prav. Toda ali Vam bo tokrat laže, ko se bo ta zadeva obravnavala na javni tribuni? Odgovor na to si dobite sami.

To pismo Vam nisem pisal zato, da bi Vas prosil kake milosti. Ne! Hotel sem vas le opozoriti na Vašo, za občino škodljivo politiko, Vam jasno predočiti objektivne razloge moje in Kraljeve konfinacije in na vašo soodgovornost stanja, ki je s tem nastalo. Naj se dela še tako nasilje nad nami, naj to nasilje terja od nas še večje žrtve, bo prišel dan, ko bo tudi tega gorja konec, ko bo tudi ponižanim in razžaljenim zasijalo sonce svobode, sreča in zadovoljstvo. Vsakega nasilja je enkrat konec in bo tudi tega. Volji ljudstva se končno mora vkloniti še tako velika sila.

Bileča, junij 1940.

Perko Vencelj l.r. »

(Nadaljevanje na 14. strani)

(Nadaljevanje s 13. strani)

Ta akcija je razgibala ljudi, ogorčeno so napadali člane začasne uprave, še posebno pa Erlaha. Samozavest članov uprave je začela upadati, povečajo se skrbi pri gradnji šole. Na sejah in intervencijah se vse česče govori o nastali škodi. O tem so govorili tudi za banom in ga prosili, da bano vna povrne škodo. Erlah ne vzdrži več in na seji 21. julija sporoči, da odstopa. V zapisniku je zapisano, da odstopa zaradi bolezni. Pravega razloga niso marali napisati v zapisnik. Erlahove politične kariere je bilo tako konec in kako klavrn konec. Začel je kot socialistični občinski odbornik leta 1911 in končal kot tretjič imenovani predsednik. Morda mu je moje pismo le pomagalo, da je spregledal, da je bilo marsikaj narobe pri njegovem delu. Zato se je tiho umaknil. Če je tako, mu vsaj to lahko štejemo v dobro.

Drugačen pa je bil primer Franca Praprotnika - Cimpka s Potokov. Tudi ta je začel kot socialistični odbornik leta 1911 in bil nazadnje izvoljen 1936 v občinski odbor na naši listi LSDS kot soborec komunistov. Leta 1941 so bili na njegovem domu sestanki OF in oboroženega odpora, nad njegovo domačijo pa so se začeli zbirati prvi jeseniški partizani. Kako premočrtna in dosledna je bila njegova pot!

Za novega predsednika je bil nato imenovan Rafael Soberl. Toda trdnosti v upravi ni bilo več. V septembru sem pisal začasni upravi in jo ponovno opozoril na negativne posledice njihovega dela. Koncem leta pa smo izdali letak za občane, v katerem smo navedli nezakonitosti postopanja oblasti in začasne uprave, omenili škodo in zahtevali odstop začasne uprave in zapis novih volitev ali pa vrnitev na občino razrešenega občinskega odbora. Medtem je odstopil eden odbornik šolskega odbora, pozneje pa še duša začasne uprave Maks Onič, katerega pa so pregovorili, da je umaknil svoj odstop.

IZVRŠNA OBLAST NE PRIZNAVA ODLOČITEV SODIŠČA

Državni svet v Beogradu je z razsodbo že 19. aprila 1939 razsodil (in to samo v mojem primeru), da mi je bil nezakonito odvzet mandat delavskega zaupnika in s tem tudi varstvo pred odpustom iz službe; okrajno sodišče v Kranjski gori je 20. februarja 1940 razsodilo, da moje delovno razmerje pri KID še traja. Podjetje se je proti tej razsodbi pritožilo, meni pa ponovno odpovedalo službeno razmerje. Prizivno sodišče je zavrnilo pritožbo KID in potrdilo, da moje službeno razmerje še vedno traja. Kljub temu me KID ni hotela sprejeti nazaj. Upravno sodišče v Celju je 16. oktobra 1940 obravnavalo mojo tožbo zaradi konfinacije v Bilečo. Ugotovilo je, da so vsi prekrški, ki jih je ban navedel v svoji odločbi, neutemeljeni in zato je moja konfinacija nezakonita. Ban je proti razsodbi upravnega sodišča vložil pritožbo na državni svet v Beogradu. Ta je 3. decembra 1940 pritožbo zavrnil in potrdil razsodbo upravnega sodišča.

V petek, 25. oktobra 1940, so prišli v Bilečo ljubljanski policaji in vse slovenske konfinirance odpeljali v posebnem vagonu v Ljubljano. Prišli smo v soboto ponoči in smo bili preko nedelje zaprti v policijskem zaporu. Domači so bili že obveščeni, da smo v Ljubljani, in so mislili, da se bova s Kraljem pripeljala na Javornik že z večernim vlakom. Na železniški postaji je bila zbrana množica občanov, kovinarska godba in pevci. Toda policija nas je zadržala v zaporu, ne da bi nam povedala, kaj name ravajo z nami. Šele v ponedeljek, 28. oktobra 1940, so nas policijski agenti odpeljali na domove. S Kraljem sva se pripeljala na Javornik ob deveti uri dopoldne. Na postaji je bilo precej ljudi, predvsem žene in dekle-

Rudolf Arh: Zgornje Danje

ta, ki so naju čakale z velikim šopkom rdečih nageljnov. Policijski agent, ki naju je spremljal, ni dovolil, da bi izstopila na Javorniku. Moral naju je izročiti policijskemu komisariatu na Jesenicah. Zato so čakajoči vdrl v vagon in se odpeljali z nami na Jesenice. Od železniške postaje do policijskega komisariata se je razvila kar majhna povorka. Policijski agent, Kralj in jaz smo šli spredaj, za nami pa žene in drugi. Nasproti stavbe policijskega komisariata (Kovačeva hiša) je bilo upravno poslopje KID. Uradniki so gledali skozi okna. Med njimi so bili tudi tisti, ki so pripravljali ali odobraval najino konfinacijo. Težko so gledali najin povratek s povorko in z rdečimi nageljni. Agent naju je predal policijskemu komisariatu Hartmanu, Wöhlinz je bil pred tem prestavljen. Komisar nama je povedal, da konfinacije še ni konec, da bova pod njihovim stalnim nadzorom. Naročil nama je, da se bova morala vsak dan javljati na policiji. Dal nama pa je možnost, da se javljava na komisariatu ali na policijski izpostavi na Javorniku. Pripomnil je, da morava biti sedaj bolj pametna. Zanimiva slika: midva stojiva pred komisarjem z rdečimi nageljni, ta nama daje nasvete, pred komisariatom pa veliko naših žena in deklet ter drugih.

Na njegove »očetovske nasvete« sem odgovoril, da je že skrajni čas, da se oni spametujejo. S Kraljem sva se odločila, da se bova javljala na izpostavi na Javorniku, ker je bilo bliže. Glede na razsodbo upravnega sodišča policija ni imela pravice do posebnega nadzora nad nama. Tega nisem omenil komisariatu, v praksi sem pa to pokazal. Javil sem se samo dvakrat, pa še to drugih s posebnim namenom. Hotel sem videti policijskega nadzornika Jesiha. To je bilo 7. novembra 1940, na obletnico oktobrske revolucije. Ta dan je bil za nas komuniste, pa tudi za mnoge druge, poleg prvega maja pomemben delavski praznik. Kljub strogi prepovedi smo na predvečer pisali po zidovih in ograjah revolucionarne

parole s komunističnim znakom, srpom in kladivom, trosili letake, kurili kresove in izobešali rdeče zastave in zastavice. Tako je bilo tudi tega dne. Pri tej akciji nisem neposredno sodeloval. Zjutraj mi je sestra povedala, da je videla policijskega nadzornika z obvezano glavo. Ko je ta ponoči odstranjeval napise in druge znake ter iskal krivce, so ga skojevci prebunkali. Tudi na stavbo policijske izpostave (takrat smo rekli pri Pečniku) so naši naslikali z oljnato rdečo barvo srp in kladivo in napisali: »Živela Sovjetska zveza«. Ko sem stopil na policijo, sem Jesiha vljudno pozdravil in ga začudeno vprašal, kaj se mu je zgodilo. Jezno je odgovoril, da sam vem, kaj je danes ko sem mu prav naivno rekel, da ne vem, mi je povedal, da je obletnica oktobrske revolucije. Omenil sem, da sem na to popolnoma pozabil, in odšel. Za tem nisem šel več na policijo. Čez nekaj časa je Jesih prišel k meni in me opozoril na državljansko dolžnost. Sedaj pa sem mu omenil, da on ve za razsodbo upravnega sodišča in kar policija zahteva od mene, je nezakonito in se zato ne bom več javljal.

Taki so bili takratni čuvvarji zakona in tako je postopala takratna oblast! Sodišče je razsodilo, da je bil odvzem zaupniških mandatov nezakonit, oblast nam teh mandatov ni vrnila, nadalje je razsodilo, da je bil moj odpust (tudi drugih) iz službe nezakonit, toda podjetje me ni hotelo nazaj na delo, ugotovilo je, da je bila moja (tudi od drugih) konfinacija nezakonita, policija pa nas je hotela imeti še kar naprej konfinirane v domačem kraju. Iz sodnih ugotovitev je bilo razvidno, da je bil razpust zakonito izvoljenega občinskega odbora nezakonit, a zakonite pravice volitev niso bile povrnjene. Sodno je bilo ugotovljeno, da so ban in njegovi organi, sreski načelnik, policijski organi na Jesenicah, člani začasne občinske uprave na Koroski Beli in vsi tisti, ki so izza kulis gradili take protidemokratske in protiljudske odnose, grobo kršili zakon. Toda v takratni družbi

niti, ki so prihodnost nemškega naroda mislili in jo predvidevali drugačno, kot Fuhrer in nacionalsocialistična stranka. Zgodilo se mu je tisto najstrašnejše — nacisti so prepovedali njegove knjige in njega samega obsodili na izgnanstvo. Novi dom je našel v Švici.

Goethe Hesseju ni pomenil le zgleda, temveč tudi oporo, ki jo je nujno potreboval v težkem času, polnem dilem, ki so v temeljih pretresale njegovo, že tako ohromljeno življenje. Takole je pisal:

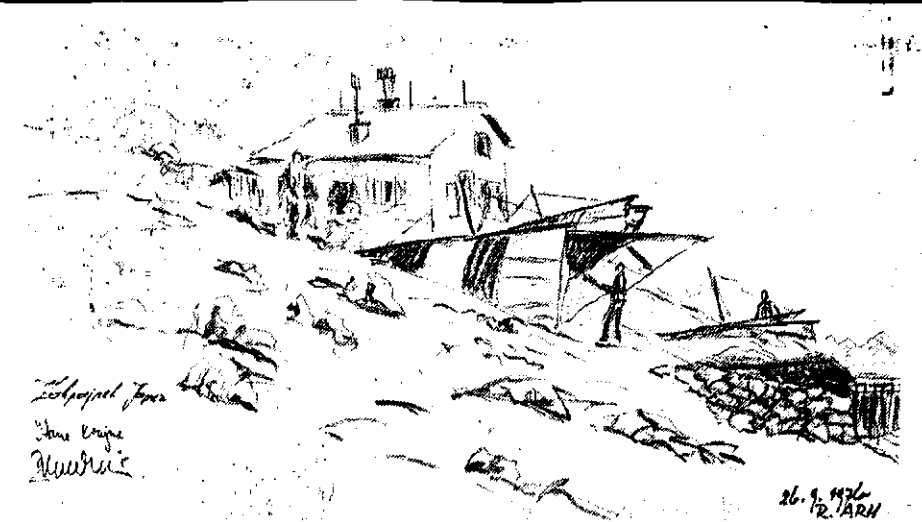
»Danes novopečeni patrioti vzklikajo, da jim je bil Goethe že od nekdaj sumljiv. Nikdar ni bil patriot, trdijo, nemški duh je okužil s tistim blagim, mlačnim internacionalizmom, ki smo ga morali dolgo časa trpeti in je oslabil nemško zavest. V tem je bistvo stvari same. Goethe ni bil nikdar slab patriot, čeprav 1813. leta ni prepeval nacionalističnih pesmi. Svoji ljubezni do nemštva, ki ga je poznal bolj, kot kdor koli drug, je predpostavil ljubezen do celotnega človeštva. Goethe je državljani in patriot internacionalnega sveta idej, notranje svobode, intelektualne zavesti. Njegova miselnost je segala tako visoko, da si je narodnostna dogajanja predpostavljala vedno podrejena gibanjem celotnega človeštva«.

Veliko sporočilo, ki seže tudi v naš čas, je v tem Hessejevem odnosu in stališču do vojne. Optimizem, ki ju vseskozi preveva, se nikakor ne kaže v spoznanju, da so vojne vedno bile in da morda tudi vedno bodo, temveč v prepričanju, da se moramo proti njim boriti z vsemi silami in da je ravno ta borba najvišje sporočilo naše celotne kulture. Verjeti moramo, da ni najbistvenejše dejstvo, da moramo nekoč vsi umreti, temveč je pomembnejše, da se trudimo ustvariti tako življenje, ki bo resnično vredno človeka. Tudi samo vojno v skrajnem primeru lahko smatramo kot sredstvo proti — vojni!

Hessejeva kulturna filozofija je zgrajena kot originalna in kreativna sinteza elementov in razumevanj, značilnih za Dostojevskega, Nietzscheja in Freuda. Taka ugotovitev je še toliko točnejša, če razčlenimo različne totalitete v celotnem Hessejevem delu. Totaliteta dionizijskega in apolonijskega, istočasnosti dobrega in zla in freudistično kulturno formulo, ki predpostavlja zatiranje enih nagonov v človeku in poudarjanje nekkih drugih, torej formulo o psihološki celovitosti človekove osebnosti, v kateri ni takega nagona, ki lahko popolnoma izgine, pa naj ga človek še tako zatira v sebi.

V taki luči dobiva Hessejeva kulturna formula moč psihološke resnice. Zato Hessejevo delo kaže v tisto smer, ki je nujna za sodobnega človeka — usmerja ga v razbijanje začaranega kroga zahodne intelektualistične samozadovoljnosti in predstavlja poziv vsem narodom sveta, da sodelujejo v gradnji nove, kozmopolitske in tudi psihološko celovite kulturne sinteze, ki bo lahko veliko pripomogla, da se bomo v prihodnje izognili nujnosti uničenja in propada.

Hermann Hesse je za svoje pisateljsko delo leta 1946 dobil Nobelovo nagrado. Njegova najpomembnejša dela so, poleg že omenjenega romana Stepani vok, še: Demian, Siddhartha, Igra steklenih biserov, Narcis in Zlatoust itd. Večino njih imamo prevedenih tudi v slovenski jezik in vsekakor pomenijo naporno, celostno in temeljito branje, medtem ko ničesar ne nudijo rekreacijskemu, površnemu bralcu. S svojim imanentnim, filozofskim jezikom nesporno sodijo v sam vrh modernega evropskega romana. Hermann Hesse je umrl pred petnajstimi leti, 1962. leta.

Rudolf Arh: »Zmaj« na Malem Stolu

BENJAMIN GRACER

Človek ne jezi se...

SPOMINI
NEKE DUHOVNOSTI

zaznamovali so
belo hoko
s črnimi pikami:
jo hoteli
in obračali
obračali
in hoteli
pa nihče ni zmagal

metali so jo:
v tla
v strop
v stene
pa nihče ni zmagal

počasi so se ji
otolhla
in zaokrožila
oglišča z robovi
odtrgale so jo od tal
sile med svetovi

in postala je
zvezda v nekem
sončnem sistemu

Smrt

Bele megle
bodo objemale hiše
in mrak bo
po prstih prihajal
v tihe globine
naše ulice...
ko boš stopila
izza vogala
in rekla: g r e š?

Pokimal ti bom
s trudno glavo:
in hodila bova... hodila...
čez prostor v brezčas.
Pripovedoval ti bom
zgodbe življenja
in izročal svoj duh:
ko mi boš vračala mir...

V tebi se ne bo razcvetela ljubezen:
da bi koga bolelo srce
da bi bil kdo ljubosumen...

S teboj gremo vsi: vsemogočna vlačuga!

Naša vas

Seveda je imela
veliko skrbi in dela
preden se je zgodil čudež:
da se je stara hlevska dekla
dišča po gnoju in znoju
prelevila v mlado
vabečo damo...
(brez hormonskih preparatov!)

Toda ko smo ji postavili dvorce
je zašumelo in zaigralo
da so se vsuli vanje
gosti: z dolarji-markami-franki...
in je onemela njena
proletarska služinčad

Mmm... kako je zdaj
uražje spogledljiva
Do omame zapeljiva...
Človek bi se kar spozabil
in pozabil da živi —
tudi od njene milosti

Veliki zalogaj

Ja ja: dragi moji —
jejte moje telo
in pijte mojo kri
da si ogrejete duše...
Jaz sem velik zalogaj:
(črn bik
z venčkom marjetic
okrog vrata:
na mesenem polju
ženskih sanj...)

Nekje pri sto petintrideset
sem nehal šteti...
Od tega je bilo najmanj
pideset častljivih dam
nič več in nič manj
kot dvajset čistokrvnih prostitutk
okrog šestnajst spolno
težko določljivih zverčic
(da ne govorim o tropih devic
(ki so čisto iz mode)
in o neskončnem številu
zakonskih žrebic:
ki so z rezgetanjem
izpodkopale gigantske
jezove čutnosti v meni
in sem se potem razlival
podolg in počez...
in preizkusil
v vseh oblikah in praoblikah
vse seksuse in erose (tudi pedagoškega!)

in ni hudič
če je hudič:
da ne postanem njegov —
strokovni sodelavec

Umetnost je dolga, kratek je čas.
BAUDELAIRE

SANJSKO ROJEVANJE MITA

HERMANN HESSE IN KRIZA
EVROPSKEGA DUHA

délilih je neposredno pokazal na vlogo, ki pripada ustvarjalcu – umetniku, na vlogo rušilca starega in iskalca novega sveta. Umetnik je nosilec kulturno-zgodovinske ideje, tudi takrat, ko je »obremenjen« le z lastnimi problemi, problemi lastne osebnosti. Kot ustvarjalec ima magično moč, da vsebini svojih problemov da obči, univerzalni značaj in s tem zgodovinski pomen.

Herman Hesse je eden tistih pisateljev, ki skozi svojo ustvarjalno dilemo uresničuje romantično koncepcijo enotnosti mita in literature. Seveda mu mit ne pomeni neke dokončne oblike, ali sredstva, ali celo namena, vendar se njegova najgloblja izkušnja, najgloblja filozofija, redno kaže skozi mit. Za Hesseja mit pomeni neki notranji znak za najbolj koncentrirano polnost življenjske izkušnje.

Hessejeva dela so obarvana z mitološkim koloritom zaradi nevrotičnega značaja njegovih problemov, njegove razdvojene osebnosti. Mit je kot psihološki mehanizem, razbremenitev in najvišja kristalizacija nevroze. Inspiracija mora doseči le stopnjo nevrotičnega prelivanja in že se lahko razbremeni skozi obliko mita. Vsi veliki ustvarjalci in uresničevalci mita v umetnosti so bili nevrotiki, pa pogledimo od Hölderlina pa tja do Van Gogha, ali pa od Dostojevskega pa do Kafke in Hesseja. Nevrotični potenciali doživljanja in nagnjenosti bolečine vsiljujejo izmučeni zavesti vtis metafizične teže. Zavest v svoji razcepljenosti instinktivno doživlja svoj problem kot spopad na vzvišenem nivoju. Zato išče oporo v izvenčasovnem, oziroma v občasovnem dogajanju.

Hessejevo peklensko potovanje skozi sebe in svojo bolečino je vzniknilo iz nasprotij med spokojnim, konvencionalnim svetom, svetom reda, čistote, vljudnosti in ponižnosti ter onim drugim svetom, ki ga samo sluti njegova vroča želja po razbitju ustaljenih, konvencionalnih oblik življenja, ki je izgubilo vso svojo privlačnost v usmrateni mlakuži otopelega malomeščanskega življenja. To je, spopad med samozadovoljnostjo povprečnosti brez ambicij in drugih zahtev, brez življenjske energije in občutenja, ter med željo, da se na drobne delčke razbijejo vsi ideali in fetiši tega plitkega, slaboumnega sveta malomeščanske samozadovoljnosti.

Osamljeno, preganjano, neurejeno življenje brez milosti, takšno življenje živi Hessejev Hary Haller, junak romana *Stepni volk*, ki je posebej pisateljevega upora in prezira filistrstva, malomeščanstva, vendar pa je tudi sodobna senzibilnost človeka, ki v obrambo svoje volje do življenja, svojega občutenega »novusa«, išče v poudarjenosti in zato močni čustvenosti, pretresenosti in v narkotičnih senzacijah. Z njimi gradi okope pred napadi čutne in čustvene otopenosti in jalovosti.

Hesse nam je posredoval sodobno diagnozo odtujenega človeka, človeka naših dni in našega časa, naših problemov in navzkrižij. Tukaj odtujenost nastopi neposredno, z vsemi posledicami psiholoških motenj, s sposobnostjo komuniciranja,

kontaktiranja s svetom in prilagajanja zahtevam družbenega obnašanja. Hesse takole piše v svojem *Stepnem volku*:

»Že med prvim razgovorom... je sam sebe imenoval stepni volk... Stepni volk, ki je prišel sem k nam, v mesta in v življenje v krdelih – niti ena slika bi ne mogla bolje prikazati njegove boječe osamljenosti, njegove divjosti, nemoč, željo po domu in hkrati njegovo brezdomnost. Nekoč sem imel priložnost, da sem ga lahko opazoval cel večer na nekem simfoničnem koncertu... Stepni volk je sedel sključen, ves se je zgrbil sam vase, brez stika z glasbo in svojo okolico. Sedel je, kot da ne pripada tej sredini, osamljen, tuj, hladnega in zaskrbljenega obraza, spuščene pogleda... Ti zapisi pomenijo pot skozi pekel, pot skozi kaos mrčnega, duševnega sveta, pot, opravljeno z željo, da se napoti skozi pekel, da občuti kaos in da zlo in bolečino pretrpi do konca.«

Beg iz sveta, želja po spremembah se v zunanjem svetu ne more ustvariti, ne da bi se obenem udejnilo notranje ravnotežje, kajti vsem nam je znano, da je svet, ki ga vztrajno iščemo, svet naše zavesti. Le v nas živi tista stvarnost, za katero težimo, torej moramo narediti le naš notranji svet viden. To je vse.

Posebno poglavje Hessejevega življenja pomeni mučno razčiščevanje s samim seboj in oblikovanje lastnega odnosa do vojne. Konfliktno stanje duha, v katero je bil pahnen kot toliko nemških humanistov in v katerem sta bila hudo preiskušana njegova domovinska ljubezen in patriotizem, je terjalo od njega veliko življenjske energije.

Doživel je obe vojni, vendar je njegov odnos do te strahotne degradacije človekovega uma dosegel vrhunec šele med drugo svetovno vojno, katere agresivnost, nečloveškost, divjaštvo in cinizem nacizma so bili mnogo očitnejši in »teorijsko« predhodno napovedani. Med prvo vojno je še napravil kompromis in enostavno prepustil vojakom njihovo delo. Vojno je pojmoval le kot umazano in grdo opravilo, ki ga je treba čimprej končati, da bi se človeštvo lahko lotilo vzvišenejših in človeka dostojnejših stvari. Druga vojna pa je v Hesseju povzročila celo fizično boleč odpor do vsega iracionalnega, česar primer par excellence je prav vojna. Zavedal se je, da se je takrat vsak dan uničevalo mnogo tistega, kar so vse življenje ustvarjali vsi veliki umi tega sveta. V tem obdobju se je v Hesseju izoblikovala ideja in se porodil razločen klic k odporu, k odklanjanju podpore in pomoči vojaško-ródojlbni histeriji, v čemer se je zgledoval pri Goetheju, ki je bil dostojanstveno gluha za vse narodovo bojovito rojenje, čeprav je to rojenje imelo osvobodilni značaj. Stari umetnik je dobro vedel, kakšno barbarsko stihijo divjaštva in morije lahko v nekem narodu izzoveva militarizacija in hujskanje na boj. Bal se je, da se v nemškem narodu ne prebudi tista, nikdar povsem izginula agresivnost, ko duhovne ambicije niso več kos zavojevalskim.

Kako prav je imel stari Goethe leta 1813, je Hesse občutil na lastni koži, a ne le Hesse, vsi svobodomisljeni nemški huma-

ni bilo sodišča, ki bi moglo soditi takim kršilec zakona in vsem tistim, ki so s takim ravnanjem pripravljali razpad stare Jugoslavije.

Pod pritiskom akcij, ki jih je organizirala, oziroma spodbujala KP, je bilo taborišče likvidirano. Naslanjanje vlade na fašistične sile v svetu ni dopuščalo poti nazaj. Zato je vlada januarja 1941 ustanovila koncentracijsko taborišče v Ivanjici v Medjuresju, ki je bilo organizirano pod okriljem vojske. Sem so vpoklicali na »orožne vaje« državi »nevarne elemente« in to predvsem komuniste. Iz jeseniškega revirja je bilo po dosedaj ugotovljenih podatkih 49 internirancev, od tega preko 20 iz občine Koroška Bela, med njimi pet občinskih odbornikov z liste LSDL. Vseh internirancev pa je bilo okrog 1200. Sam nisem bil vpoklican, ker sem bil že pri prvem naboru zaradi oči spoznan za nespodobnega za vojsko. Ker sem bil opozorjen, da me nameravajo ponovno poklicati na nabor in me poslati v taborišče, sem se za nekaj časa umaknil z jesenic. Komunisti in njihovi simpatizerji na Jesenicah so bili tedaj še posebno pod močnim pritiskom. V tem času že ni bilo kulturno prosvetne organizacije Enakost, sindikalna organizacija SMRJ je bila razpuščena, delavski dom pri Jeleni pa je bil prodan KID.

ZAKLJUČEK

Boj slovenskih komunistov in ostalih borcev za socialne, politične in nacionalne svoboščine ter za pravice delovnih ljudi je v precejšnji meri obdelan v nekaterih stavkih stavkovnega in ljudsko frontovskega gibanja v Sloveniji. Manj znan pa je naš boj za samoupravne pravice in oblast v osnovni celici takratne družbe, v občini. Zato upam, da bo ta opis v občini Koroška Bela skromen prispevek k osvetlitvi našega boja na tem področju. O razmerah na občini pred kongresom in o drugih spopadih z našimi razrednimi in političnimi nasprotniki sem poročal na ustavnem kongresu. S tem v zvezi je bila živahna diskusija. Manifest, sprejet na ustanovnem kongresu na Čebinah, je potrdil skladnost našega volilnega programa in dela s politično linijo partije. Naše nadaljnje delo pa je z manifestom dobilo še jasnejšo in izrazitejšo usmeritev. Zaostrili smo boj za socialne pravice delovnih ljudi, za politične svoboščine, za priznanje nacionalnih pravic, proti vojni in fašizmu, za samoupravo občine in za zvezo med delavci, kmeti in napredno inteligenco. Z vsem našim delom in bojem smo razkrivali gnilobo takratne družbe in protiljudski značaj meščanskih političnih strank na eni strani, obenem pa smo pripravljali ljudi na odločilni boj za boljši in lepši svet. Boj, ki smo ga vodili preko upravnih instanc oblasti in sodišč proti nezakonitostim in vsakovrstnim krivicam, ni temeljil na iluzijah, da je možno doseči take ideale v stari družbi. Še zdaleč ne! To je bila le eno izmed oblik in torišč našega boja, s katerim smo razkrivali razkroj takratnega družbenega sistema. To nam jasno potrjuje v naših primerih razhajanje med sodno in izvršno oblastjo. Vsi ti primeri so potrjevali, da so bili v sodnih in tudi v upravnih instancah ljudje, ki niso hoteli biti hlapci zatiralcem, ravnali so po svoji vesti.

Na zavest delavcev in drugih delovnih ljudi so predvsem vplivali množični izlet svobod v Celju leta 1935, velika stavka kovinarjev istega leta in stavka gradbincev 1936, ustanovitev medstrokovnega akcijskega odbora sindikata in njegova množična zborovanja, veliko ljudsko frontovsko zborovanje o ljubljanski bolnici, razgiban volilni boj in zmaga na občinskih volitvah 1936, ter druge manjše množične akcije, ki so jih spodbujali in organizirali jeseniški komunisti in njihovi simpatizerji.

Rudolf Arh: Gabrovo

Rudolf Arh: Pri Figovcu

Letošnje leto poteka sto let, kar se je rodil nemški pisatelj Hermann Hesse (2. 7. 1877). Rodil se je, prav tako kot Thomas Mann dve leti pred njim (1875), v zgodovini tolikokrat preizkušanemu in apokaliptičnemu nemškemu narodu. Hessejevo življenje je bilo prepolno notranjih slutenj, napetosti in spopadov, ne le z njegovim večno razcepljenim JAZ, temveč tudi z življenjsko sredino in vladajočim mišljenjem.

Že njegova prva literarna dela in s tem prvi uspehi (npr., Peter Kamenzind, 1904), izražajo določena poetična nagnjenja, tako usodna za Hessejeve dileme in zapletenosti ustvarjalnega duha, nagnjenja, ki spadajo v trajno preokupacijo njegove literarne dejavnosti, na drugi strani pa se izoblikujejo tudi neka druga nagnjenja, ki opozarjajo na didaktično razsežnost njegovih del. Njegovo delo združuje romantiko z realizmom in tako nikakor ne sodi v čisto tradicijo nemške literature, v nemško romantiko, temveč opozarja na dejstvo, da pomeni Hesseju že od vsega začetka literaturo močan izraz osebnosti. Zato Hesse literature ni mogel razumeti le kot čisto estetski fenomen. Še več. V svojih kasnejših

ZVEZAN Z VERIGO

Beseda bo o čudni aretaciji velikega človeka in komunista Franja Federle-Slavka. Franjo Federle-Slavko je bil kljub tihi skromnosti in navidezni neopaznosti v svojem času gibalna osebnost delovanja KP na Jesenicah in v jeseniškem okrožju. Manj opazen je bil tudi zato, ker je na Jesenice, oz. Javornik prišel šele konec 1932. leta. Bil je izobražen komunist, ki se je ne le moral, temveč tudi znal odrekati življenju v boju za druge. Tako je za Stanetom Žagarjem na spomlad 1937. leta postal tudi ilegalni sekretar okrožnega komiteja KP Jesenice, ki je bil v globoki ilegali ustanovljen leto poprej.

Se to leto — v avgustu — je bil Franjo Federle-Slavko tudi aretiran. Kot da že tako trdo življenje ni bilo zadosti.

O Franju Federle-Slavku je bilo že marsikaj napisanega, vendar pa dotlej še ni bilo zaslediti opisa njegove aretacije, do katere je tako nesrečno prišlo na začetku njegove poti v Španijo. Tudi on je bil namreč med tistimi jeseniškimi komunisti, ki so hoteli na pomoč napadeni republikanski Španiji, in tudi to ni dosti znano. S tem se je hotel izogniti tudi grozeči aretaciji, ki mu je kot osumljenemu komunističnemu organizatorju in agitatorju pretela na Koroški Beli, kjer je bil občinski sluga v levičarski občinski upravi, ki ji je tedaj načeloval Vencelj Perko. Kraljevska policijska oblast je tako Franju Federle-Slavku hotela uničiti že tako slabo življenjsko eksistenco. Iznajla je tudi njegovo mammo Štefanijo in njegovega očima, preizkušnega nemškega komunista Fritza Lehmana, ki je potem kljub letom tudi odšel med španske prostovoljce.

Prve novice o zbiranju Španskih prostovoljcev so do Jesenic prišle že konec 1936. leta. V delo je to najbolj uvajal komunist in športnik Jože Gregorčič, agitator pa je bil tudi Franjo Federle-Slavko. V prvi polovici februarja 1937 je Jože Gregorčič prvo skupino že odvedel proti Splitu, a kot je znano, zaradi izdajstva ladja s prostovoljci ni odplula proti Španiji, temveč so prostovoljci padli v policijske roke. Po izpustitvi iz zaporov so potem potovali proti Španiji po drugih poteh.

Franjo Federle-Slavko je zaradi svojega komunističnega delovanja zgubljal službo za službo. Tako je bil marca 1936 odpuščen tudi iz jeseniške tovarne. V začetku 1937, ko je bil Federle brez sleherne zaposlitve ga je levičarska občinska uprava na Koroški Beli stežka namestila kot slugo. S tem je bilo zadovoljeno dvojemu: Federle je prišel do koščka kruha, še važneje pa je bilo, da je kot vodilni komunist lahko hodil po terezu, deloval politično, hkrati pa še urejal »Kovinarja«, pisal, ga širil in širil tudi drugi revolucionarni tisk. Levičarska občinska uprava se je neprestano ubadala za zahtevami srezke in celo banske uprave, ki sta na vsak način hoteli, naj Federle odpuste iz službe z motivacijo, da »vedenje in udejstvovanje Franca Federle v političnem oziru ni tako, da bi imenovani mogel ... ostati občinski uslužbenec«. To zvezo iz zapisov Vencelja Perka v »Jeklu in ljudje« iz 1964. leta.

Vendar je višja oblast pritiskala tako dolgo, da je bil Franjo Federle-Slavko tudi ob ta trdi kruh.

A prav ta Federle je bil poleg vsega tudi tisti, ki je sredi aprila 1937. jeseniškemu delegatu za partijski kongres na Čebinah in tedaj koroškobelskemu županu Vencelju Perku sporočil, da mora »v soboto, 17. aprila, na važen partijski sestanek«.

To je bil torej čas intenzivnega partijskega in splošnega delovanja, in čas odhajanja prostovoljcev v Španijo.

Vencelj Perko v omenjenih zapisih potem nadaljuje:

»Isti dan, ko je bil Federle razrešen službe, je policija napravila pri meni doma in na občini preiskavo.

Med tem časom je bil Federle že aretiran in v preiskovalnem zaporu. Po treh mesecih je bil izpuščen ... O tem nas je sodišče dne 6. decembra 1937 ... posebej obvestilo.

Ker letos od tega poteka 40 let in ker je bil Franjo Federle-Slavko aretiran prav v naši hiši na Rečici-Bled in ker to obdobje Federlovega življenja nikjer ni opisano — tudi sam sem ta opis hranil za pozneje — so se ob vsem tem zbudili živi spomini. Živi zato, ker sem bil tedaj še rosnio mlad; ker sem te in take revolucionarne junake občudoval le od daleč in še nerazgledan, čeprav so pogosto prihajali v našo hišo; ker je bilo to doživetje prvo take vrste in zato enkratno. Končno se tudi vprašam, kdo naj bi drugi, razen še kak član naše družine, mogel ohraniti zgodovini in spominu aretacijo človeka, ki smo ga tako spoštovali, čeprav še ne povsem razumeli. Torej te vrstice mi nalaga tudi dolžnost.

X

Pri nas je bila kovačija. In ker sem bil najmlajši in tudi ni bilo denarja za nadaljnje šolanje, sem se kar pri očetu moral učiti kovača. In to za kovača vseh treh smeri: podkovskega, orodnega in vozovnega. To ni bilo kar tako, vendar v znanju očetu nisem segel niti do kolen. Kljub delu pa je bilo življenje trdo in vse je kazalo, da ga bo treba spremeniti, napraviti pravičnejšega. K nam, k očetu in bratu ali obratno so tako večkrat začeli zahajati prav taki, ki so to »spreminjanje«, zasledovano po policiji in orožništvu, uvajali in organizirali. Nisem smel — vajenec, vedeti takoj in za vsakega, kdo je, počasi pa sem le zvedel, da je bil eden Vencelj Perko, drugi Vlado Krivic, tretja Marija Žumer-Žgajnarjeva Minca, četrta Tone Čufar, peti Franjo Federle-Slavko. Običajno so prihajali ponoči, a če mi je bilo omogočeno, da sem kdaj mogel prisluškovati pogovorom, sem na vso moč napenjal ušesa — in tako je tudi vame, kaplja za kapljico pritekalo spoznavanje o »spreminjanju tega krivičnega sveta« ... S temi — in drugimi — ljudmi pa so v našo hišo prihajale tudi razne knjige, brošure in časopisi, — razne značke — kar običajno od oblasti ni bilo dovoljeno. Na teh izdelkih sem prvič in potem vse večkrat videl bradate glave Marksa, Engelsa, Lenina in brkati obraz vse pogostje imenovanega Stalina, ki so mu raje pravili kar »Jože«.

Tedaj sem bil star 16 let in z očetom sva kovala, ustrezno naročilom: zdaj bolj, zdaj manj, vedno pa ob jutruj od mraka. Spal sem v podstrešni sobici, kjer sta stali dve majavi postelji. Ena je bila za kaknega obiskovalca, predvsem pa za starejšega brata, kadar je, včasih nenadoma, prišel od kod. V tistih letih je bil napol ilegalce, kar sem zaradi policijske radovednosti delno moral vedeti — a ne natanko. Dotlej s policijo in orožništvom nismo imeli nobenih pravih sitnosti, čeprav smo bili med sosedi potaknjeni tako kot na šahovski deski: beli in črni, rdeči in modri, vedno pa zaradi posameznikov v nekakšni mat poziciji.

Vroč je bil tisti avgustovski dan, da je večerni hlad deloval kot balzam. In zvečer — vem da je bil ponedeljek — datum pa bi moral še iskati — sta se v moji sobici znašla brat in Federle. Začudil sem se in hkrati razveselil nad spremembo, ko mi je brat povedal, da bo gost prespal pri nas. Federla sem sicer že poznal, niti sanjalo pa se mi ni, da je bil tedaj okrožni partijski sekretar, da beži pred aretacijo in da je na poti v Španijo! Oba sta mi zabičala le to, da nikomur ne smem povedati o njegovi prisotnosti pri nas. Tega pa sem bil že kolkortoliko vajen.

»Gost« se čez dan ni prikazal iz hiše, midva z očetom pa sva prav tedaj imela v delu voz, ki naj bi bil brž narejen. Oče je tudi skrivnostno molčal in seveda tudi ostali, le pred zaskrbljeno mammo je bilo treba vse to čimbolj skrivati. Pogosto nas je opozarjala, da se »igramo z ognjem in z brezbožnostjo«.

Minil je tudi drugi dan in Federle je dve noči prespal v moji sobici, brat pa se je umaknil pod streho. Kadar sta z bratom govorila kaj težjega, sem ju moral pustiti sama, sicer pa s smo zvečer marsikaj pokramljali. Franjo je bil srednje postave, prijetnega obraza in vedenja. Zvedel sem, da je bil tudi strojnik v mornarici, da zna nemško in da je tudi telovadelec. Name je deloval skrivnostno — in ponosen sem bil v sebi, da tak, ki ga išče policija, ki pa nikomur ni storil zalega ali komu kaj ukradel, spi ob meni.

»Saj bom jutri odšel,« je povedal drugi večer. Kam, nisem smel vedeti.

A prišlo je drugače ...

X

Z očetom sva bila v kovačnici in se pravkar ukvarjala s krivljenjem in varjenjem velikega in težkega obroča za kolesa, ko sem mimo oken mimogrede videl iti nekaj nedeljsko oblečenih ljudi. Tudi orožniki so bili vmes. Kaj naj bi to pomenilo?

»Kar dobro udari,« je rekel oče, »da bo lepo zvarjenok,« se ni dal motiti, in v to potegnul se mene.

Mučila me je radovednost, vendar sva kovala kar naprej.

Naenkrat pa so se vrata kovačnice s treskom odprla in sredi delavnice je stal lepo oblečen možak z orožnikom ob sebi. Takoj mi je padlo v oči, da je imel bajonet grozeče nasajen vrh puške!

Oče ni prenehal metati peska v ogenj, kjer je ravno varil močan obroč.

Oba ožarjena od močnega ognja, sva začudeno pogledovala obe uradni osebi, ki sta kazala, naj odloživa delo.

»Saj vidite, da imam ravno ico! Počakajte!« je med brskanjem po ognju ostro odgovoril oče.

Osebi pa sta bili neučakani in zapovedovalni.

»Takoj spustite vse iz rok in z nama!«

In morala sva pustiti nezavarjen obroč, pogasiti ogenj in kar taka, v delovnih oblekah in s predpasniki, sva morala pred orožnikom iz kovačnice v hišo.

Na prvem oglu je stal drugi orožnik, na vzhodni strani hiše, kjer je bil prehod med sosedom in nami, sem opazil še tretjega.

V hiši sta dva detektiva, to sta bila, ko sta povedala, da imajo nalog za preiskavo

hiše, že imela zbrane vse ostale: mammo, sestri in brata.

Ker je bil oče gospodar, je prvi moral z njimi po hiši, ki so jo temeljito premetali. 53 Med tem nihče ni smel nikamor!

A spodaj so bili kmalu gotovi.

Na vrsto je prišlo podstrešje, kjer sta bili poleg odprtega ostrešja tudi dve sobici.

Kaj bo zdaj, smo se zaskrbljeno spogledovali?

»Se bo Slavko pa ja kam skril,« je šepnil brat.

»Tiho!« je zarenčal detektiv in potiskal očeta po stopnicah navzgor.

Vsi smo bili vedno bolj zaskrbljeni, kajti zasvitalo se nam je, da ti detektivi in razkačeni orožniki niso prišli slučajno. Stiska je bila vedno hujša!

Preiskovanje se je nadaljevalo v sobici sester, kjer pa razen nekaterih knjig niso dobili nič posebnega.

Lotili so se pregledovanja podstrešja. Mene ni dosti skrbelo, da bi mogli kaj najti, saj pod opeko ali med tramovjem ni moglo biti nič sumljivega. Tako sem pač mislil jaz, ki nisem bil poučen o vsem, kar je bilo v hiši. Razumljivo, saj sem bil še skoraj otrok.

A prav od tam so roke dveh detektivov začele vlačiti razne majhne brošure s srpi in kladivi, celo časopis — prepovedan seveda — z naslovom »Proleter«. Bil je tiskan na čisto tankem papirju. Vse skupaj so metali na kup, ki se je nepričakovano hitro večal, detektivi pa so se zadovoljno smejali. Tedaj sem moral biti v podstrešju tudi že jaz, kajti eden izmed detektivov je hotel vedeti, kdo še spi tu zgoraj. In tako sem bil priča stikanju detektivov.

Naenkrat je eden izpod opeke privlekel majhen zavoj in ko ga je odvil, so se pokazali majhni obeski za žepne ure, na njih pa so viseli medaljonički z Marksovo glavo. Nisem vedel, da so v hiši, čeravno sem jih tudi jaz že nekaj prodal med zaupljivimi ljudmi.

Nišli so še nekaj levičarske literature — in vse to je zadostovalo, da so bili preiskovalci vse ostrejši.

Dotlej se mi vse skupaj ni zdelo ne vem kako nevarno, ko pa sem videl cel kup odkritega čtiva z medaljonički, kar je bilo v glavnem vse »zunaj zakona« in zvezano s komunistično agitacijo, me je popadel strah.

Kaj bo, če odkrijejo še Federla, ki je bil verjetno še vedno v zaklenjeni sobici, praktično moji sobici!

Ze je kazalo, da v to sobico ne bodo silili, ko je detektiv pritisnil na kljuko njenih vrat. Niso se vdala in zahteval je ključ. Oče je pojasnjeval, da je ta prostor podnevi vedno zaklenjen, a prav jaz sem moral skočiti v kuhinjo po ključ. Pa ne sam — spremljal me je detektiv, in tako smo se z ostalimi v hiši mogli samo nemo in začudeno spogledati. Tedaj sem videl, da je mama že imela solzne oči.

»Se je pa Slavko ja kam skril!« sem želel, kot bi se v tistem malem prostoru res mogel kam.

A Slavko — to je povedal kasneje — je res začutil bližanje nekih ljudi in brž pogledal, že izkušeni konspirator, z line s podstrešja. Na obeh vogalih hiše, ki jih je mogel videti, je opazil po enega orožnika. In skočil bi skozi tisto večjo lino, kar je že nameraval, ko ne bi opazil teh orožnikov. A zaradi njih in predvsem zaradi nas tega ni tvegaj, kajti že tako mu je bilo hudo, da nam je povzročil take nevšečnosti. »Pa bi si upal skočiti tako visoko?« sem se mu čudil pri tem, seveda šepetaje.

»Kaj pa je teh pet, šest metrov! Ze višje sem moral skočiti,« je povedal potem aretirani Federle.

Ko je detektiv odprl mojo sobico, sem moral biti najbolj ob njem. Preiskovalci so se delali, kot da bodo pri meni pregledali le površno, mene pa je najbolj zanimalo, če je Federle morda še v postelji? Čudno se mi je

zdelo, verjetno očetu še bolj, da je ključ šel v ključavnico, saj je Federle znotraj imel svojega? Če ga ne bi odstranil, ne bi mogli odkleniti z zunanje strani. A Federle je vedel: če bo prišlo do preiskave, je bolje, da omogoči odklepanje, sicer bo vse skupaj še bolj sumljivo in vrata bodo razbili.

Začelo se brskanje po moji skromni vajeniški sobici. Človek bi mislil, da ne bodo dobili nič, vendar so tudi tu nabrali nekaj kompromitirajočih brošur — Federla pa nikjer! Okno je bilo zaprto ...

Poškilil sem pod posteljo in opazil kup cunj. Nič posebnega ni bilo videti ...

Tedaj se je lepo oblečeni možki sklonil ob postelji in s paličico začel odstranjevati pod njo nagetene cunje. Pokazali so se čevlji, potem noge, tele ... Otrdel sem, kot bi mi zledenela kri, oče prebledel! Detektiv je paličico v hipu spustil na pod in iz notranjosti suknjica potegnil samokres. Nameril ga je pod posteljo in siknil:

»Takoj ven! In z dvignjenimi rokami!«

Tako so na naše zaprepačenje v moji sobici dobili sekretarja okrožnega komiteja KP Jesenice Franja Federle-Slavka!

Ko je lezel izpod postelje in ježno škripal z zobmi. Med tem je drugi detektiv poklical dva orožnika, ki sta takoj priropotala po stopnicah.

Dva detektiva in dva orožnika — vsi so se zadovoljno smehljali in govorili, ne da bi spraševali, kdo je:

»To, vidite, to! Njega smo iskali!«

Orožnik, ki je imel zlat zob — prav zaradi tega sem si ga še bolj zapomnil — je ročno izlekel verižico — ne lusice — zgrabil Federlove roke in jih zvezal tako močno, da so pri priči pordele. Potem ga je porinil predse in ga navrh s puškinim kopitom udaril prek hrbta tako, da je kar zadonelo. Federle se je ukiivil pod udarcem in samo rahlo jeknil!

Stiskalo me je po vsej notranjosti, a nič nisem mogel storiti! Ves sem bil, in ne le jaz, pretresen od tega nečloveškega postopanja.

Dva druga sta potem odnesla tudi tiste knjige in brošure, ki jih je bilo za veliko naročje. Kaka škoda in nerodnost, da jih nismo prej kam zakopali!

Po vsem obnašanju preiskovalcev smo takoj začeli slutiti, da je pri nas skrivajočega se Federla moral nekdo izdati, kajti prišli so predvsem zaradi njega. Pokazalo se je, da je res šlo za izdajstvo!

Po tem pravilu so nas vse zbrali v hiši in nas z zvezanim Federlom na čelu — nas niso uklenili — odgnali skozi vas proti orožniški postaji. Sosedje so seveda ob tem pasli svojo radovednost in nekateri tudi privoščili nesrečo.

Doma so pustili le jokajočo mammo, nas pa so v kratki procesiji odgnali zastražene kot največje zločince. V tej procesiji nisem bil le najmlajši, temveč tudi zadnji. Zato sem potem sredi vasi nekega našega znanca, ki je tudi pritekel k cesti in za katerega bi rekel, da je bil naš prijatelj, slišal zelo glasno in kar škodoželjno reči:

»Prav jim je! Kaj pa se ukvarjajo s politiko!«

Tak je bil čas, take razmere in stopnja zavesti. Naj mu bo oproščeno, kajti, zveni prav čudno, pozneje je bil med prvimi sodelavci osvobodilne fronte. A tudi to sodi v razvoj človeške pameti in dejavnosti.

Brat, ki je bil najstarejši in najbolj izobražen ter izkušen, je potem vseskozi hotel šepniti, da je Federle prišel k nam »šele včeraj«. To se mu je posrečilo šele na orožniški postaji za Bledcem, ko mo bili kratak čas toliko blizu drug drugemu, da je bilo mogoče slišati šepet. Vendar nisem mogel takoj, neizkušen, doumeti zakaj je to važno. Ali je prišel včeraj ali predvčerajšnjim, kaj naj bi bilo na tem?

A bilo je vseeno pomembno, kajti šlo je še za neka druga dejanja drugod, kar pa mi je ušlo iz spomina.

Važno pri tem je le to, da so nas posamezno zapirli po sobah in nas

posamič klicali k zasliševanju, med katerimi je bil uklenjeni Federle vseskozi prisoten. Od njega so hoteli izleči takoj tam več podatkov, a očitno jim ni šlo od rok, kajti Federle ni dosti govoril.

Ko sem bil na vrsti jaz, bi skoraj pozabil, da moram reči, da je Federle prišel k nam včeraj, ne predvčerajšnjim, vendar sem še pravi čas povedal prav. Nisem mogel razumeti, zakaj en dan lahko igra tako vlogo.

In ko me je uklenjeni Federle, ki je videl, da sem nekaj zbežan ob vprašanih detektivov, hotel nekaj popravljati in mi pomagati, ga je tisti zlatozobi orožnik z eno zvezdo spet usekal s kopitom prek hrbta, da nisem mogel gledati ter zarjul:

»Molči, svinja komunistična!«

In Federle je res umolknil ...

Zdaj sem mislil, da bo orožnik udaril tudi mene, a je le detektiv, hinavsko obrnjen k meni, prigovarjajoče rekel:

»Vidiš, fant, tako se godi brezdelnim komunistom, zato poslej pazi!«

Vrtelo se mi je v glavi od doživetega in niti vedel nisem dobro, kdaj sem se spet znašel v drugi sobi.

Vseskozi sem premišljal, zakaj ni bilo vseeno, kdaj je Federle prišel k nam in kdo je mogel naznaniti policiji, da je pri nas. To smo razmotali dosti pozneje, a je huda zgodba, kajti sledi so vodile, in to močne, vsaj na dva naslova!

Z Bleda so nas odgnali na razne kraje, predvsem v vseskozi pa so, verjetno nam v poduk, surovo postopali z uklenjenim Federlom. Opazoval sem, nehoti, njegovo zapetje, kjer je bila veriga zategnjena tako, da je koža tam že vsa posinjela. Nepozabno! Pa tako plemenit, navidezno mehak človek! A je vse brez pravih, v stokov tiho prenašal!

Poslej Federla nisem videl več ... S to aretacijo se je zanj začel neprestan zapor, nadzor in preganjanje.

X

Brata in mene so detektivi odgnali na Jesenice h »Kovaču« in naju drugi dan spustili, s čimer pa še ni bilo konec preganjanja, očeta in sestri pa na sodišče v Radovljico. Tudi jaz sem bil potem tja klican na zaslišanje.

Vse je kazalo, da so proti naši družini dobili zadosti gradiva in da bo treba v zapore. A nič takega se — začuda — ni zgodilo.

Kmalu smo bili osvobodjeni, le oče je moral plačati 300 din neke globe, kar pa tudi ni bilo malo za tiste trde case.

Zakaj se je izteklo tako?

Tudi ta odgovor smo dobili pozneje.

Na sodišču v Radovljici je ves naš primer »dobila« v roke sodnik Toreli, ki je vse uredil tako, da je bilo kaznovanje ustavljeno. Kdo bi si mislil, da so bili tudi med sodniki taki ljudje, ki so bili povezani ali so simpatizirali s politiko in dejavnostjo komunistične stranke in delovali v »Ljudski fronti«.

In tak, dober, tih a pravičen in odločen sodnik je bil tudi Toreli, ki je potem od vsega začetka deloval v osvobodilni fronti in se tudi priključil partizanom.

Zato je bil upravičeno lahko tudi sodnik v novi, Titovi Jugoslaviji. In tedaj sva se o tem tudi pogovorila. Naj dodam, da je bil — žal je že umrl — tako skromen človek, da je tiho rekel:

»To je bila moja dolžnost.«

X

Franjo Federle-Slavko in njegovo tiho, uporno revolucionarno delovanje, zvezano s številnimi odrekani in osebnimi tragedijami, se je končalo s prezgodnjo, njemu lastno smrtjo. Ko je po kapitulaciji Italije ves oslavljen prišel med partizane in na Primorsko, je brž postal politkomisar brigade. Obkoljen s tovariši se je v brezizhodnem boju z zadnjim nabojem pokončal sam! Zdaj njegova dela žive med nami.